„Kitab Toehpah" en Tuḥfat al Muḥtādj li sjarkh al Minhādj

Resultaten van een voorloopig onderzoek, met vertaling van den „Kitab Toehpah"

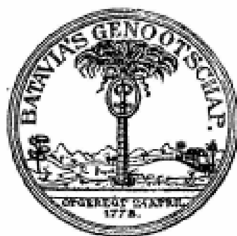
DOOR

Dr. L. DE VRIES

VERHANDELINGEN
VAN HET
KONINKLIJK BATAVIAASCH GENOOTSCHAP
VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN

DEEL LXVIII

Vierde Stuk

Batavia
ALBRECHT & Co.
1929

VOORWOORD.

Het is met een gevoel van groote onvoldaanheid, dat ik de vertaling van den „Kitab Toehpah" nu reeds laat verschijnen, omdat deze onvoldoende is afgewerkt en dus gebreken heeft, die bij nadere bestudeering hadden kunnen worden voorkomen. O. a. had ik de aanteekeningen meer willen uitbreiden, en was het misschien mogelijk geweest de 15 artikelen, die ik in de Tuḥfah van Ibn Ḥadjar niet heb kunnen opsporen, terug te vinden.

Verder was het oorspronkelijk mijn bedoeling om na te gaan of de in de aanteekeningen van het door Keyzer-Roorda uitgegeven werk voorkomende stukken uit het Hs. P. (hetwelk niet de eigenlijke „Kitab Toepah" is) werkelijk ontleend zijn aan de Arabische fikh-werken, wier titels onder die stukken vermeld zijn b.v. Moeharrar, Takrib, Tahrir, etc.

Behalve dat dit laatste niet mogelijk is, omdat de codices der Leidsche Universiteitsbibliotheek niet te mijner beschikking staan, ontbreekt mij ten eenenmale de tijd om mijn oorspronkelijk plan uit te voeren.

Het hierbij den lezer aangeboden werkje moest oorspronkelijk dienen voor de samenstelling eener dissertatie. Aangezien naderhand bleek dat het onderwerp zich daartoe minder goed leende, liet ik het verder rusten.

Dat ik er toch toe overga het resultaat van dat gedeeltelijke onderzoek te publiceeren komt door het feit, dat ik wegens omstandigheden voor onbepaalden tijd niet in staat zal zijn tot dieper onderzoek van dit onderwerp, en Professor Mr. B ter Haar, wien ik hierbij hartelijk dank zeg voor zijn groote bereidwilligheid, er op aangedrongen heeft.

Dat het desondanks eenig nut moge afwerpen en moge strekken tot voldoening aan de belofte (al is het slechts gedeeltelijk), door mij aan Professor Mr. C. van Vollenhoven gedaan vóór mijn vertrek uit Holland in 1927, is mijn eenigste wensch.

Weltevreden, December 1927.

Naschrift.

Ruim anderhalf jaar is het geleden, dat ik bovenstaande woorden neerschreef. Omstandigheden, onafhankelijk van den wil des schrijvers, hebben eerdere verschijning onmogelijk gemaakt.

Den lezer wordt verzocht het woord *Kitab* als masculinum te verbuigen. Schrijver heeft het, naar analogie van het Hollandsche „boek", ten onrechte als neutrum beschouwd.

Ten slotte de mededeeling, dat proef en kopij van de bladzijden 133-141 op onverklaarbare wijze verdwenen zijn, zoodat ik genoodzaakt was op goed geluk af de revisie te lezen.

Fort de Kock, 25 Juni 1929.

INLEIDING.

I.

In het jaar 1853 verscheen bij K. Fuhri te 's Gravenhage het „Kitab Toehpah", Javaansch-Mohammedaansch wetboek, uitgegeven door Mr. S. Keyser, een boekje, 248 blz. beslaande, inhoudende een soort wetboek van 359 artt. in Jav. letterschrift, gevolgd door aanteekeningen van genoemden geleerde, en aan het slot een woordenlijstje als „bijvoegsel op het Javaansch Nederduitsch Woordenboek van J. F. C. Gericke en F. Roorda"..

Blijkens de inleiding, die aan het werk vooraf gaat, bediende Keyser zich bij de samenstelling van de volgende handschriften [1]:

1e. het handschrift A, toebehoorende aan de Koninklijke Akademie te Delft [2]) dat de artt. 1-179 bevat;

2e. het handschrift B, een geschenk van den Heer E. M. van Alphen, uit het nalatenschap den Heer N. Engelhard, aan het koninklijk instituut voor taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië [3], dat het geheele wetboek bevat;

3e. eenige losse bladen, mede een geschenk van denzelfden Heer uit dezelfde verzameling aan het zooeven genoemde instituut. Deze bevatten de vertaling van de 160 eerste artikelen in het Hollandsch [4];

4e. het handschrift P, een eigendom van Prof. T. Roorda in pégon [5].

In 1874 verscheen bij de firma E. J. Brill te Leiden een tweede verbeterde uitgaaf van dit werk, bezorgd door Prof. P. Roorda, die door vergelijking van het handschrift P. met in zijn bezit zijnde handschriften van de Soerja Ngalam, ook Compendia van het Mohammedaansche recht, vooral in de aanteekeningen achter de eerste uitgave verbeteringen aanbracht en deze uitbreidde.

Het eigenlijke „Kitab Toehpah" is dus door Keyser geput uit handschrift B [6].

In zijn aanteekeningen zegt Keyzer op blz. 174, dat „Kitab Toehpah", waarschijnlijk niet de geheele titel is van het werk in het Arabisch, waaruit het handschrift een excerpt zou zijn, en dat hij omtrent den schrijver

---

1) Kitab Toehpah: Keyzer blz. V.

2) Cod. 1841 Leidsche Univ. Bibl.

3) Cod. 2173 deel I.

4) Cod. 2173 deel II.

5) Cod. 2121, van dit handschrift bestaan 3 redacties, nl. behalve Cod. 2121 ook nog Cod. 1905 en 1906.

6) In 1895 verscheen bij Brill te Leiden een derde „verbeterde" uitgaaf, d.w.z. eenige in het oog loopende fouten zijn weggenomen. Echter zijn er weer andere fouten ingeslopen.

„Ibnoe'l Hadjar", die aan het begin van genoemd handschrift wordt opgegeven verder niets kan mededeelen, omdat „alle nasporingen over het leven en de werken van dezen man, waarschijnlijk wegens zijn laten leeftijd, vruchteloos (bleven)".

Nu is een der standaardwerken van de fiḳh voor de Sjafi'ieten sedert de 16e eeuw [7]) een werk van Ibn Ḥadjar, dat den titel draagt: Tuḥfat al Muḥtâdj li sjarkh al Minhâdj, zooals de naam reeds aanduidt, een commentaar op den Minhādj aṭ-Ṭâlibîn van an-Nawawī († 676 H = 1277 n. C.), welk laatste werk door Prof. Mr. L. W. C. van den Berg uitgegeven is met Fransche vertaling [8]).

De volledige naam van Ibn Ḥadjar luidt: Aḥmad ibn Muḥammad ibn Muḥmmad ibn 'Alî ibn Ḥadjar, Sjihâb ad-dîn, Abû'l Abbâs al Haitamî al Sa'dī. Hij werd geboren tegen het einde van het jaar 909 H (1504) te Maḥallat abî'l Haitam, en stierf den 23sten Radjab 974 H (3 Februari 1567) in Mekkah [9]).

Het is nu mijn doel te onderzoeken of en zoo ja in hoeverre de mededeeling aan het begin van het Javaansche „Kitab Toehpah" *„Punika papĕtikan saking „Kitab Toehpah", karanganipun tuwan Séh ibnu Ḥadjar"*, dat dit dus een uittreksel zou zijn uit het bovengenoemde fiḳh commentaar van Ibn Ḥadjar, juist is, en alles wat daarmede samenhangt.

Daarna vogt de Hollandsche vertaling van het geheele „Kitab Toehpah" en van de aanvullingen uit Hs. P, waarbij ik gebruik maakte zoowel van de uitgave door Prof. Roorda bezorgd als van die van Mr. Keyzer.

Mr. Keyzer zelf heeft in zijn boek „Het Mohammedaansche strafrecht naar Arabische, Javaansche en Maleische bronnen", 's Gravenhage H. C. Susan Ch. Zoon 1857 de eerste 102 artikelen van het „Kitab Toehpah" in het Hollandsch vertaald.

Tenslotte heb ik eenige aanteekeningen toegevoegd.

Reeds bij een vluchtige beschouwing moet ons het verschil in omvang van de Arabische Tuḥfah en het door Keyzer en Roorda uitgegeven werkje opvallen, kan er een rechtmatige twijfel rijzen of het Arabische origineel wel als leiddraad voor de samenstelling gediend heeft, en zou men eerder denken, dat de Minhādj aṭ-ṭālibîn, de text waarop Ibn Ḥadjar het commentaar leverde, als zoodanig dienst heeft gedaan.

---

7) Zie Juynboll — Handleiding tot de kennis van de Mohammedaansche wet 3e druk 1925 blz. 31.

8) Juynboll — Handleiding blz. 31; L. W. C. van den Berg-Minhādj aṭ-ṭâlibîn, Manuel de jurisprudence Musulmane selon le rite de Châfi'i' 3 vol. Batavia 1882—1884 Prof. Dr. Snouck Hurgronje verspreide geschriften II — Mr. L. W. C. van den Berg's beoefening van het Mohammedaansche recht.

9) Enzyklopaedie des Islām II blz. 404.

Uit mijn onderzoek is mij echter gebleken, dat het werk van ibn Ḥadjar wel degelijk als zoodanig gebruikt is.

Wel zijn vele hoofdstukken geheel weggelaten en sommige hoofdstukken voor een groot deel, maar den inhoud van 344 artikelen kon ik in de Tuḥfah van Ibn Ḥadjar terugvinden [10]).

Om te beginnen zal ik een inhoudsopgave van de Tuḥfah van ibn Ḥadjar geven, en daarna van het Javaansche „Kitab Toehpah".

De inhoudsopgave der inleidende beschouwingen van Ibn Ḥadjar (pag. 1—18), handelende over onderwerpen, niet behoorende tot de eigenlijke fiḳh, is door mij weggelaten.

---

10) Zie de aanteekeningen achteraan.

Inhoud der Tuḥfatu'l Muḥtâdj li-sj-sjarkh al Minhâdj.

25	Kitâb al luḳṭatah	II	blz.	348-358	over gevonden voorwerpen.
26	„ al laḳîṭ	II	„	358-366	over vondelingen.
27	„ al dja'âlah	II	„	366-371	over het verrichten van arbeid tegen belooning.
28	„ al farā'iḍ	III	„	2-25	over het erfrecht.
29	„ al wasâyâ	III	„	25-67	over testamentaire beschikkingen.
30	„ al wadī'ah	III	„	67-80	over bewaargeving.
31	„ ḳism al fai'	III	„	80-91	over de verdeeling van de schatting en den buit.
32	„ ḳism aṣ-ṣadaḳât	III	„	91-107	over de verdeeling der aalmoezen.
33	„ an-nikâh	III	„	107-191	over het huwelijk.
34	„ aṣ-ṣadâḳ	III	„	191-217	over den bruidschat.
35	„ al ḳasm wan-nusjūz	III	„	217-226	over de gelijkmatige vervulling der huwelijksplichten (voor den man) en over de ongehoorzaamheid (van de vrouw).
36	„ al khul'	III	„	226-248	over de door de vrouw gekochte verstooting.
37	„ aṭ-ṭalâḳ	III	„	248-309	over de verstooting (van de vrouw door den man).
38	„ ar-ridj'ah	III	„	309-314	over de herroeping der verstooting.
39	„ al îlâ'	III	„	314-321	over de onthoudingsgelofte îlâ'.
40	„ aẓ-ẓihâr	III	„	321-325	over de onthoudingsgelofte ẓihâr.
41	„ al kaffârah	III	„	325-331	over de zoengave.
42	„ al li'ān	III	„	331-341	over de vervloeking.
43	„ al 'idad	III	„	341-361	over de perioden gedurende welke de vrouw niet mag trouwen.
44	„ ar-raḍâ'	III	„	361-368	over zoogverwantschap.
45	„ an-nafaḳât	III	„	368-397	over alimentatie.
46	„ al djirâḥât	IV	„	2-32	over misdrijven tegen personen.
47	„ ad-dijjât	IV	„	32-66	over verschillende soorten van bloedprijs.

48	Kitâb da'wâ ad-dam	IV blz.	66-74	over de procedure inzake misdrijven tegen personen (en den 50-voudigen eed).
49	„ al bughât	IV „	74-80	over rebellie.
50	„ ar-riddah	IV „	80-89	over apostasie.
51	„ az-zinâ	IV „	89-98	over ontucht.
52	„ ḥadd al ḳadf	IV „	98-99	over de straf bepaald wegens ongegronde beschuldiging van ontucht.
53	„ ḳaṭ as-sariḳah	IV „	99-117	[11]) over de straf bepaald wegens diefstal.
54	„ al asjribah	IV „	117-123	over verboden dranken (en de arbitraire correctie — ta'zîr).
55	„ aṣ-ṣijâl	IV „	123-136	over noodweer.
56	„ as-sijar	IV „	136-163	over de strafexpedities.
57	„ al djizjah	IV „	163-179	over het betalen van schatting.
58	„ aṣ-ṣaid	IV „	179-193	over de jacht op (en het slachten van) dieren.
59	„ al udḥijjah	IV „	193-207	over de offers.
60	„ bajjān al aṭ'imah	IV „	207-215	over de spijzen.
61	„ al musâbakah	IV „	215-220	over (het uitloven van spijzen bij) de wedrennen (en het schieten).
62	„ al ajmân	IV „	220-247	over de eeden.
63	„ an-nadr	IV „	247-262	over de geloften.
64	„ al ḳaḍâ'	IV „	262-307	over het rechtersambt.
65	„ asj-sjahādāt	IV „	307-339	over het afleggen van getuigenissen.
66	„ ad-da'wâ	IV „	339-369	over de wijze van procedeeren (en het bewijs).
67	„ al'itḳ	IV „	369-381	over de vrijlating var slaven.
68	„ at-tadbîr	IV „	381-386	over de vrijlating van slaven na den dood van den meester.

11) En onderdeel hiervan is: bâb ḳāṭi' aṭṭariḳ.

69	Kitâb al kitâbah	IV	„	386-398	over het vrijlaten van slaven bij contract.
70	„ ummahât al awlâd	IV	„	398-401	over de vrijlating van slavinnen, die kinderen bij haar meester hebben.

Volgorde der hoofdstukken in het Javaansche Kitab Toehpah.

1. Bab amĕdjahi — over doodslag, recht van wedervergelding en bloedprijs (art. 2—25).

2. Bab radja tatu kang boten narik ing pĕpĕdjah — over verwondingen, die niet het overlijden van den verwonde tot gevolg hebben (art. 26—48).

3. Bab angitjalakĕn akal kang botĕn kénging katingalan — over het berooven van eens anders verstand (of eens anders zintuig) zonder dat dit zichtbaar is (art. 49—54).

4. Geen Javaansch opschrift. Over gevallen, waarin men al of niet de wedervergelding mag uitoefenen of schadevergoeding mag eischen. (art. 55—72).

5. Bab amratélakakĕn tijang agaḍah dakwa — over de wijze van procedeeren van iemand, die een klacht indient (art. 75).

6. Over den 50-voudigen eed (art. 74).

7. Over rebellie (art. 75).

8. Over straatroof (art. 76).

9. Over diefstal (art. 77—82).

10. Bab takdjir — over de arbitraire correctie (art. 83).

11. Over bedwelmende dranken (art. 84).

12. Bab anulak panganiajan ing titijang — over noodweer (art. 81—87).

13. Bab mungkiré tijang kadakwa — over de ontkentenis van beschuldigden (art. 88—90).

14. Bab barang sĕtunggil ka-akĕn tijang kĕkalih — over één zaak, waarop aanspraak gemaakt wordt door twee personen (art. 91—97).

15. Over de vereischten van een pretensie op eenig goud of zilver (art. 98 bij art. 73).

16. Waar voor de bevordering van een schuld getuigen aanwezig zijn, daar kan geen eed gevorderd worden (art. 99 bij art. 90).

17. Bab tĕtĕmpah amargi saking kĕhinan — over schadevergoeding wegens nalatigheid (art. 100—112).

18. Bab wadé tinumbas — over verkoop en koop (113—134).

19. Bab tijang sambutan — over verbruikleening; verbod van voordeel of rente (135—138).

20. Bab tijang angĕgadé — over pand (139—149).
21. Over de schulden van een overledene (art. 150 en 151).
22. Over curateele (art. 152 en 153).
23. Over het beheer van goederen van minderjarigen (art. 154).
24. Bab suluh utawi pĕpatutan — over minnelijke schikking (dading) (155—158).
25. Over overdracht van schulden (art. 159).
26. Bab nanggĕl tijang sambutan — over borgtocht (160—162).
27. Bab bĕbaton — over maatschap of vennootschap (163).
28. Bab wakil — over lastgeving (164—175).
29. Bab ékral — over het afleggen van verklaringen.
30. Bab tijang anjambut — over bruikleen (182—190).
31. Bab mĕmĕruh — over het te kwade trouw inbreuk maken op de rechten van anderen (191—203).
32. Bab tumbas barang ing tijang kĕlajan kawĕsésa — over naasting (204).
33. Over de commanditaire vennootschap (205 vg. 131 vlg. en 163).
34. Bab tijang bĕbĕrah — over het verrichten van arbeid tegen een deel der vruchten als loon (206).
35. Bab séwa — over huur en verhuur (207—213).
36. Bab tijang ambukak wana — over het ontginnen van woeste gronden (214—221).
37. Bab adĕdana — over het brengen van goederen in de doode hand (222—224).
38. Bab pawèwèh — over schenking (225—227).
39. Over het vinden van eenig goed (228—231).
40. Over inbewaargeving (232—231).
41. Over uiterste willen (234—237).
42. Bab ulmah — over uitvoerders van uiterste wilsbeschikkingen (238).
43. Bab waris — overr het erfrecht (239—298).
44. Bab ningkah — over het huwelijk. (299—312).
45. Bab tijang djalĕr kang kénging jén arabija sĕkawan — over het recht van den man om 4 vrouwen te huwen (313).
46. Bab tijang éstri kang boten kénging kaningkah — over de vrouwen, waarmee het niet geoorloofd is een huwelijk aan te gaan (314—319).
47.
48. Bab kang kénging dados wali — over de personen, die als wali kunnen optreden bij het sluiten van een huwelijk (320—323).
49. Bab anjatakaken gugur ing ningkah botĕn kĕlajan katalak — over het vervallen van een echtverbintenis zonder verstooting (324—331).

50. Bab anjatakakan maskawin — over den bruidschat (332 en 333).

51. Bab anjatakakan tijang wajuh — over een man, die met meer dan één vrouw gehuwd is (334—337).

52. Bab kuluk artosé panumbas ing talak — over khul d.w.z. het (door de vrouw) koopen van verstooting. (338—343).

53. Bab amangsuli ḍateng rabi kang botĕn wrana ningkah — over het terugkeeren tot een (verstooten) vrouw zonder nieuw huwelijk (herroeping der verstooting) (344 en 345).

54. Bab édah utawi wilisanipun mangsa kénging laki lija — over de ʻiddahperiode of het berekenen van den tijd (die noodig is voor een vrouw, wier huwelijk ontbonden is), voordat ze met een anderen man mag huwen (346—350).

55. Bab nipkah, anjukupi sanḍang tĕtĕḍan ing rabi — over nafaḳah, voldoend onderhoud van de vrouw door den man (351—355).

56. Bab kénging jèn éstri anglĕpasna awak sawab laki botĕn anjukupi tĕḍa sanḍangé — over het recht van de vrouw om ontbinding van het huwelijk te vragen indien haar man haar niet voldoende onderhoud verschaft (356 en 357).

57. Bab tijang pinḍahan kang sampun patutan kang anak tĕksih laré — over gescheiden echtgenooten, die minderjarige kinderen hebben (art. 358—359).

In de eerste plaats zien we uit een vergelijking van de beide inhoudsopgaven, dat de volgorde der hoofdstukken nog al verschilt, en verder blijkt dus, dat geheel weggelaten zijn:

1. Kitâb aḥkâm aṭ-ṭahârah.
2. Kitâb aṣ-ṣalât.
3. Kitâb ṣalât al djamâʻah.
4. Kitâb al djanāʻiz.
5. Kitâb az-zakât.
6. Kitâb aṣ-ṣijâm.
7. Kitâb al iʻtikâf.
8. Kitâb al ḥadjdj.
9. Kitâb as-salam [12]).
10. Kitâb al-laḳîṭ.
11. Kitâb ḳism alfai'.
12. Kitâb ḳism aṣ-ṣadakah.
13. Kitâb al îlâʻ.
14. Kitâb aẓ-ẓihâr.

---

12) In hs. P. wordt hierover gesproken, maar dit bevat niet het eigenlijke „wetboek”.

15. Kitâb al kaffârah.
16. Kitâb al-li'ân.
17. Kitâb ar-raḍâ [13]).
18. Kitâb ar-riddah.
19. Kitâb az-zinâ.
20. Kitâb ḥadd al ḳaḏf.
21. Kitâb as-sijar.
22. Kitâb djizjah.
23. Kitâb aṣ-ṣaid.
24. Kitâb al uḍḥijjah.
25. Kitâb bajân al aṭ'imah.
26. Kitâb al musâbaḳah.
27. Kitâb an-naḏr.
28. Kitâb al ḳaḍâ'.
29. Kitâb al'itḳ.
30. Kitâb at-tadbîr.
31. Kitâb al kitâbah.
32. Kitâb ummahât al awlâd.

Het valt onmiddellijk op, dat juist die hoofdstukken zijn weggelaten, welke betrekking hebben op godsdienstige onderwerpen, op onderwerpen, die met den Islâm ten nauwste samenhangen, of onderwerpen, die in het Javaansche volksleven onbekend zijn.

Hieruit en uit het feit, dat het „wetboek" artikelsgewijze is ingericht, wat geen Moslimsche gewoonte is, zou ik concludeeren, dat het compendium op last van de toenmalige Regeering, misschien op last van Daendels (vide eerste uitgave pag. 174) is opgesteld om bij de een of andere rechtbank als leiddraad dienst te doen.

Hier volgt verder de vertaling van het compendium.

---

13) Wel in hs. P.

KITAB TOEHPAH.

Dit is een uittreksel van het Kitab Toehpah, samengesteld door den heer Sech Ibn Ḥadjar; het is vervaardigd te Mekkah in het jaar 958 van de Arabische Jaartelling of in het jaar 1544 van de Hollandsche tijdrekening. Het is ontleend aan den ḳur'ān. Het eerst wordt behandeld:

Doodslag.

Art. 1. Ingeval iemand een ander van het leven berooft, hetzij een man of een vrouw, met opzet, en met een wapen waarmede men gewoonlijk den dood veroorzaakt b.v. een lans, een kĕris en dergelijke, en indien de walī (van den vermoorde) veroordeeling vraagt, moet hij gedood worden. Indien de walī geen veroordeeling vraagt, en hij hem dus vergeeft, wordt hij niet ter dood gebracht.

Indien de vermoorde geen walī heeft, treedt de vorst in de plaats van den walī en mag hij (den misdadiger) laten dooden of vergiffenis schenken.

Maar indien de misdadiger iemand is, die den staat veel diensten kan bewijzen, behoort de vorst hem vergiffenis te schenken.

Art. 2. Ingeval iemand een ander, hetzij een man of een vrouw, bij ongeluk van het leven berooft, b.v. als hij op iemand aanlegt en een ander treft, of op een dier aanlegt en een mensch treft, wordt hij niet met den dood gestraft, maar moet hij een bloedprijs betalen ten bedrage van 100 kameelen of 1000 dinar of 12000 kwartjes, indien de gedoode een man is; is het een vrouw, dan de helft er van.

De bloedprijs wordt aan de erfgenamen gegeven; ahli waris beteekent: de naaste familie, zooals vader, moeder, kinderen, echtgenoote enz.

Art. 3. Ingeval iemand een ander opzettelijk van het leven berooft, hetzij een man of een vrouw, terwijl de dood veroorzaakt is met een wapen, dat gewoonlijk niet geschikt is om den dood te veroorzaken, b.v. met een karwats, een klein stuk hout e.d., dan wordt hij niet met den dood gestraft, doch moet hij een bloedprijs betalen, die even groot is als in art. 2 vermeld, doch alleen in het geval, dat de familie veroordeeling eischt. Indien de familie hem vergiffenis schenkt, treft hem geenerlei straf.

Art. 4. Ingeval iemand een ander van het leven berooft met een zeer klein wapen, b.v. met een naald of iets dergelijks, dat als een klein wapen beschouwd wordt, maar op een wijze, dat een plaats getroffen wordt, die doodelijk is, b.v. de hersenen, het oog, de keel, de testiculi, dan wordt hij met den dood gestraft, als de familie veroordeeling eischt. Is dat niet het

geval, dan wordt hij niet ter dood gebracht. Ingeval met het zooeven genoemde kleine wapen een andere dan de vermelde plaats getroffen wordt, bv. de dij e.d., en de dood volgt, dan wordt hij slechts veroordeeld tot betaling van een bloedprijs, als vermeld in art. 2. Wordt het slechts in de huid van den hiel gestoken, zoover, dat het niet in het vleesch is doorgedrongen, en sterft hij, dan wordt hij niet met de zooeven genoemde straf gestraft, doch slechts met ta'zīr.

Art. 5. Ingeval iemand een ander opsluit en dien opgeslotene eten en drinken onthoudt, zoodat deze als gevolg daarvan sterft, omdat hij noch gegeten, noch gedronken heeft, dan wordt de opsluiter gestraft met de doodstraf, indien de opsluiting meer dan 72 uren geduurd heeft. Is dat niet het geval, en is de dood toch gevolgd, dan wordt hij niet met den dood gestraft, maar moet hij slechts een bloedprijs betalen van 100 kameelen. Indien de opgeslotene vóór de opsluiting niet gegeten en gedronken heeft, en dit aan den opsluiter bekend was, dan wordt hij (ook in dit geval) gedood, want de tijd van niet eten en drinken wordt bij die 72 uren geteld, was het den opsluiter niet bekend, dan wordt hij niet met den dood gestraft, doch moet hij de helft van den bloedprijs betalen, n.l. 50 kameelen of 500 dinar of 6000 kwartjes, als de gedoode een man is; is het een vrouw, dan de helft van hetgeen voor een man betaald moet worden.

Art. 6. Ingeval twee mannen tegen iemand, die van doodslag beschuldigd wordt, getuigen, tengevolge van welke verklaring de beschuldigde gedood wordt, doch inderdaad zijn dat valsche getuigen, die weten dat door hun bedrijf degene, tegen wien zij getuigen, zal gedood worden, dan moeten die twee mannen ook met den dood gestraft worden, als de man, tegen wien ze getuigenis afgelegd hebben, ter dood gebracht is. Maar indien de walī wist, dat de getuigen valsch waren, worden ze niet ter dood gebracht, doch slechts met taz'īr gestraft, terwijl de walī, die van de valschheid der getuigen op de hoogte was, ter dood veroordeeld moet worden.

Art. 7. Ingeval iemand aan een minderjarige of krankzinnige vergiftigde spijzen geeft, terwijl het gif zoodanig is, dat het gewoonlijk den dood veroorzaakt, en één van beiden sterft door het eten van genoemde spijzen, dan wordt hij met den dood gestraft. Maar als degene wien hij (de spijzen) gegeven heeft volwassen is, zonder dat deze weet dat de spijzen vergiftigd zijn en deze sterft ten gevolge van het eten, dan is zijn straf niet de doodstraf, maar een bloedprijs van 100 kameelen of 1000 dinar.

Art. 8. Ingeval iemand gif mengt in spijzen van een ander, die de spijzen gewoonlijk eet, zonder dat de eigenaar van de spijzen weet, dat er gif in gemengd is, en indien hij er van eet en sterft, dan wordt degene, die het gif er in gedaan heeft niet ter dood veroordeeld, doch slechts beboet met een bloedprijs van 100 kameelen of 1000 dinar. Hij wordt niet

met den dood gestraft, omdat het (eten) zijn eigen wil is en er niet toe gedwongen wordt door den giftmenger.

Maar ingeval iemand gif mengt in spijzen van een ander, welke niet gewoonlijk door hem gegeten worden of in zijn eigen spijzen, welke door een ander gegeten worden of in de spijzen van anderen, die van de menging op de hoogte zijn, en er wordt van gegeten, hetgeen den dood ten gevolge heeft, dan wordt de giftmenger slechts met ta'zīr gestraft.

Art. 9. Ingeval iemand een ander in een water werpt, waarin men in het algemeen niet kan verdrinken of waaruit degene, die er in geworpen is aan land kan komen of op andere wijze den dood kan ontgaan, maar deze wil zijn leven niet redden, en blijft voortdurend stilliggen, zonder iets te doen in het water, dat iemand (in gewone omstandigheden) niet kan onder dompelen en hij sterft, dan wordt degene, die hem er in geworpen heeft niet met den dood gestraft, noch beboet, doch slechts met ta'zīr gestraft, omdat die persoon door eigen schuld is overleden. Indien de dood niet het gevolg is van eigen schuld, b.v. als hij gebonden in het water geworpen is of als hij, niet kunnende zwemmen, in een water geworpen wordt, dat hem onderdompelt, dan wordt degene, die hem er in geworpen heeft, met den dood gestraft.

Art. 10. Ingeval iemand een ander in het vuur werpt, waaruit hij zich zou kunnen redden, maar het niet wil, en sterft, dan wordt degene, die hem er in gestooten heeft, niet met den dood gestraft, noch beboet, doch slechts met ta'zīr gestraft, omdat die man zich zelf den dood berokkend heeft. Maar indien die man, die (in het vuur) geworpen is, zich niet kon redden, omdat hij er gebonden in geworpen is of omdat het vuur hevig was, en hij sterft dan wordt degene, die hem er in geworpen heeft, met den dood gestraft.

Art. 11. Ingeval iemand een ander in een groote rivier of een meer werpt, geheel in het water, en hij wordt gebeten door een krokodil of iets dergelijks, zoodat hij sterft, dan wordt degene, die hem er in geworpen heeft met den dood gestraft. Maar indien het water ondiep is, zooals bv. van een kleine rivier, dan wordt hij niet met den dood gestraft, doch slechts beboet met een bloedprijs van 100 kameelen of 1000 dinar. Maar indien degene, die hem in het water geworpen heeft, wist, dat er in dat ondiepe water visschen, krokodillen en dergelijke waren, die hem zouden bijten en dooden, dan wordt hij wel met den dood gestraft.

Art. 12. Ingeval er twee menschen zijn, waarvan de een iemand vasthoudt, terwijl de andere hem verwondt met een kĕris of een dergelijk wapen, zoodat de gewonde sterft, dan wordt degene, die hem den wond heeft toegebracht, met den dood gestraft, en die hem heeft vastgehouden niet met den dood gestraft doch slechts met ta'zīr. Ingeval twee menschen, beiden tegelijk, iemand doodelijke wonden toebrengen zoodat de verwonde sterft, dan worden beiden met den dood gestraft. Indien slechts de wond

van één van beiden doodelijk is, wordt alleen degene, die den doodelijken wond heeft toe gebracht, met den dood gestraft, en degene, die geen doodelijken wond heeft toegebracht wordt niet met den dood gestraft, maar moet de kosten van de genezing betalen, berekend naar den aard der wonden. Indien beiden geen doodelijke wonden hebben toegebracht en de verwonde sterft (toch), worden beiden ook met den dood gestraft.

Art. 13. Ingeval twee menschen de een na den andere, iemand verwonden, wordt degene, die het eerst verwond heeft, met den dood gestraft, indien de verwonde, bij de verwonding van den ander, reeds op sterven lag, d.w.z. als hij reeds zijn gezicht of spraak benevens het bewustzijn verloren had. Degene, die de tweede maal wonden toebracht, wordt slechts met ta'zīr gestraft. Indien echter de verwonding van dengene, die voor de tweede maal verwondde, doodelijk was, wordt deze met den dood gestraft. Bracht geen van beiden doodelijke wonden toe, en is de verwonde toch gestorven, dan worden beiden toch met den dood gestraft.

Art. 14. Ingeval iemand een ernstige zieke, die buiten kennis is, slaat, zoodat deze sterft, wordt hij met den dood gestraft.

Art. 15. Ingeval iemand, onder dwang, een ander van het leven berooft n.l. indien hij zelf gedood zou worden, als hij niet zou willen (dooden), dan worden beiden, degene, die bevolen heeft en die bevolen is, met den dood gestraft. Maar indien de walī geen doodstraf eischt, doch slechts den bloedprijs, wordt die bloedprijs in twee deelen verdeeld, (voor de betaling waarvan) degene, die bevolen heeft en wien bevolen werd verantwoordelijk zijn; ieder 50 kameelen of 500 dinar.

Art. 16. Ingeval een meerderjarige een minderjarige of krankzinnige dwingt om iemand te dooden of omgekeerd een minderjarige of een krankzinnige dwingt iemand om een ander te dooden, dan wordt de meerderjarige met den dood gestraft, de minderjarige en de krankzinnige worden slechts geringermate met ta'zīr gestraft.

Art. 17. Ingeval iemand een ander dwingt om te schieten op iets wat in de verte schemerachtig zichtbaar is, terwijl degene, die dwang uitoefent weet, dat dat schemerachtige een mensch is, en degene, die gedwongen werd, meent, dat het wild is; als er dan geschoten wordt en de dood volgt, dan wordt degene, die geweld uitgeoefend heeft, n.l. die bevolen heeft om te schieten, met den dood gestraft, en degene wien bevolen werd met een bloedprijs van 100 kameelen, als de gedoode een man is, en de helft als het een vrouw is.

Art. 18. Ingeval iemand een ander dwingt om op wild of op een wild dier te schieten, en er wordt een mensch getroffen, worden ze beiden niet met den dood gestraft, maar slechts beboet, ieder voor de helft, n.l. met een bloedprijs van 50 kameelen of 500 dinar per persoon.

Art. 19. Ingeval iemand een ander dwingt in een hoogen boom of iets dergelijks te klimmen, en hij valt en sterft, dan wordt degene, die

hem gedwongen heeft er in te klimmen, niet met den dood gestraft, doch slechts beboet met een bloedprijs van 100 kameelen of 1000 dinar.

Art. 20. Ingeval iemand een ander dwingt om zich zelf te dooden b.v. met de woorden: „Dood jezelf, en als je niet wilt, zal ik je dooden", wordt hij (n.l. degene, die gedwongen heeft), niet met den dood gestraft, doch slechts met ta'zīr, want die dwang wordt beschouwd als een middel om vrees aan te jagen, indien n.l. degene, die gedwongen werd in het bezit is van zijn verstandelijke vermogens; was hij minderjarig of krankzinnig d.w.z. iemand niet in het bezit van verstandelijke vermogens, dan wordt degene, die gedwongen heeft, met den dood gestraft.

Art. 21. Ingeval iemand een ander dwingt om hem zelf te dooden b.v. met de woorden: „Dood mij, en als je me niet wilt dooden, dan zal ik je zeker dooden" en het bevel wordt opgevolgd, dan wordt degene, die gedwongen is, noch met den dood gestraft, noch beboet.

Art. 22. Ingeval iemand een ander dwingt een van twee menschen te dooden, met als gevolg, dat een van beiden gedood wordt, dan wordt degene, die gedwongen werd met den dood gestraft, omdat hij uit eigen keuze heeft gehandeld, terwijl degene, die gedwongen heeft, slechts met ta'zīr gestraft wordt.

Art. 23. Ingeval veel menschen één persoon dooden al brengt één van hen ook weinig, anderen hem veel wonden toe, worden ze toch allen met den dood gestraft.

De familie van den verslagene mag ook voor slechts één van hen de doodstraf vragen. Ook hebben ze de bevoegdheid om te kiezen, dat de een gedood wordt, en de anderen beboet met den bloedprijs. Die bloedprijs wordt dan verdeeld naar evenredigheid van het aantal (personen), dat aan den doodslag heeft deelgenomen. Indien het aantal 10 bedraagt, wordt de bloedprijs in 10 deelen verdeeld. Degene, die beboet wordt, betaalt dan 1/10 van 1000 dinar.

Art. 24. Ingeval één persoon, achtereenvolgens, veel menschen doodt, kan de familie van dengene, die het eerst gedood is, de doodstraft eischen; de familie van dengene, die in de tweede, derde en vierde plaats, enz. gedood is, kan slechts een bloedprijs eischen; voor iederen verslagene 100 kameelen. Als de familie van dengene, die het eerst gedood is, vergiffenis schenkt, of er in berust, en geen veroordeeling eischt, kan de familie van dengene, die in de tweede plaats gedood is, ter dood veroordeeling vragen van dengene, die gedood heeft. Indien de familie van dengene, die in de tweede plaats gedood is, vergiffenis schenkt en geen veroordeeling eischt, mag de familie van dengene, die in de derde plaats gedood is, ter dood veroordeeling vragen van dengene, die gedood heeft. Zoo gaat het tot den laatste voort. Indien de voorgaande vergiffenis schenkt, heeft de volgende het recht ter dood veroordeeling te eischen van dengene, die gedood heeft.

Art. 25. Ingeval één persoon vele menschen gelijktijdig doodt (onder het woord gelijktijdig moet men niet verstaan het gelijktijdig indringen van het wapen, maar het gelijktijdig optreden van den dood), kan geen van de familieleden van de verslagenen aandringen op toepassing der doodstraf, maar moet er noodzakelijk geloot worden. Degene der familieleden, die het lot trekt, kan de doodstraf eischen, en al de andere familieleden slechts den bloedprijs vermeld in art. 24. Maar indien één der familieleden, die het lot niet getrokken heeft, dengene, die den doodslag begaan heeft, doodt, wordt hij niet met de doodstraf gestraft, doch slechts met ta'zīr terwijl het familielid, dat het lot getrokken heeft, dan slechts de bloedprijs krijgt van 100 kameelen of 1000 dinar.

Over verwondingen, die niet den dood ten gevolge hebben.

Art. 26. Ingeval één persoon veel menschen de handen afkapt, allen de rechterhand ter plaatse van het gewricht, wordt hij gestraft met afkapping van de rechterhand. Degene, wiens hand het eerst werd afgekapt krijgt het recht de hand (van den dader) af te kappen, de anderen krijgen den bloedprijs, n.l. ieder krijgt 50 kameelen of 500 dinar, als het een man is; is het een vrouw, dan de helft.

Art. 27. Ingeval veel menschen de hand van één persoon afkappen, b.v. als volgt: één wapen wordt op de hand gelegd en door vele menschen wordt er op gedrukt, totdat de hand afbreekt, dan worden degenen, die gedrukt hebben gestraft met afkapping; indien de rechterhand afgekapt werd, moeten zij ook de rechterhand verliezen; is het de linker, dan (verliezen zij ook) de linkerhand. Maar indien het afkappen veroorzaakt is door twee wapenen, dan wordt hun allen niet de hand afgekapt, omdat niet zeker is wie het afkappen heeft verricht, aangezien het het werk is van twee personen of twee wapenen en het zeker is, dat het niet geschied is door één persoon. Slechts worden ze dan beboet met een bloedprijs van 50 kameelen, die verdeeld worden over allen, die aan het afkappen hebben deelgenomen.

Art. 28. Ingeval iemand een ander wonden toebrengt, die tot het been doordringen, hetzij aan het hoofd, hetzij aan eenig ander lichaamsdeel, wordt aan dengene, die den wond heeft toegebracht dezelfde wond toegebracht als straf, indien hij met opzet heeft gehandeld. Heeft hij niet met opzet gehandeld of wel, maar eischen de familieleden (van den verwonde) geen wedervergelding, maar wel een bloedprijs dan wordt degene die verwond heeft slechts gestraft met een bloedprijs van 5 kameelen of 750 dinar als de verwonde een man is; is het een vrouw, dan met de helft.

Art. 29. Ingeval iemand een ander een been verbrijzelt, hetzij aan het hoofd, of aan eenig ander lichaamsdeel, mag de dader niet gestraft

worden met wedervergelding, dus met verbrijzeling van zijn hoofd of van eenig ander lichaamsdeel, omdat het te moeilijk is in dat geval op dezelfde wijze te handelen.

Hij wordt slechts veroordeeld tot betaling van een bloedprijs van 5 kameelen of 50 dinar.

Art. 30. Ingeval iemand een ander op een of andere plaats van het lichaam met een knuppel of een dergelijk wapen slaat, zoodat een been van zijn plaats verschuift wordt hij niet gestraft met het ondergaan van dezelfde daad, welke hij verricht heeft, omdat het te moeilijk is een been op dezelfde wijze van plaats te doen veranderen, doch slechts met betaling van een bloedprijs van 5 kameelen of 50 dinar als het een man is; is het een vrouw dan met de helft.

Art. 31. Ingeval iemand een ander een wond toebrengt aan het hoofd, die tot het hersenvlies doordringt, wordt hij niet met toebrenging van dezelfde verwonding gestraft, omdat het te moeilijk is dat op dezelfde wijze uit te voeren, maar moet hij slechts den bloedprijs betalen van $33^1/_3$ kameel of $333^1/_3$ dinar. Dezelfde straf wordt toegepast als de wond zoo ver is doorgedrongen, dat het hersenvlies gebarsten is.

Art. 32. Ingeval iemand een ander een wond toebrengt in een holte b.v. in den buik, de lendenen of anderszins, wordt hij niet gestraft met toebrenging van dezelfde verwonding, die hij heeft veroorzaakt, want het is te moeilijk dat op dezelfde wijze uit te voeren, omdat bij de vergelding de plaats van dien wond niet nauwkeurig vastgesteld kan worden; slechts moet hij een bloedprijs betalen van $33^1/_3$ kameel of $333^1/_3$ dinar. Maar ingeval de wond door en door is gegaan, d.w.z. de steek in den buik is tot den rug toe gekomen, dan moet hij den dubbelen bloedprijs betalen, omdat het beschouwd wordt alsof hij twee verwondingen heeft toegebracht.

Art. 33. Ingeval iemand een ander verwondt, waarbij slechts de huid scheurt zonder dat het vleesch geraakt wordt, of slechts bloed tevoorschijn wordt gebracht of dat de wond tot het vleesch, maar niet tot het been doordringt, dan wordt hij gestraft met ḥukūmah (d.w.z. hij moet een bloedprijs betalen, die door taxatie bepaald wordt) d.w.z. van den bloedprijs van 100 kameelen wordt evenveel genomen (en opgelegd) als de grootte van de waardevermindering (van den verwonde), die ontstaan is door den wond, bedraagt. Indien hij vóór de verwonding 100 kameelen waard was en hij door den wond één of tien kameelen in waarde is verminderd, bedraagt de bloedprijs ook één of tien kameelen. De taxatie heeft plaats nadat hij van zijn verwonding genezen is. Als de wond zijn waarde niet verminderd heeft, geschiedt de taxatie naar het tijdstip, waarop hij verwond was. Indien hij ook toen niet in waarde was verminderd moeten de rechters dengene, die verwond heeft, althans eenige boete opleggen, opdat hij zoo iets niet herhalen zal.

Art. 34. Ingeval iemand een ander een lichaamsdeel afkapt, b.v. bij de pols, bij de elleboog, bij de knie, bij den enkel, moet hij hetzelfde, wat hij gedaan heeft, ondergaan, omdat het gemakkelijk is uit te voeren, maar alleen als men wedervergelding eischt; vraagt men slechts den bloedprijs, dan moet hij dien betalen, ten bedrage van 50 kameelen of 500 dinar.

Art. 35. Ingeval iemand een ander van het gezicht van beide oogen berooft, of beide ooren afsnijdt of de oogleden of beide neusvleugels of beide lippen of de tong of den penis (dakar wil zeggen pelanangan), hetzij hij veel of weinig afsnijdt, moet hij hetzelfde wat hij gedaan heeft als straf ondergaan. Dezelfde straf wordt toegepast op iemand, die een ander de testiculi met het scrotum heeft afgesneden; doch degene, die slechts de testiculi heeft weggenomen ondergaat niet hetzelfde omdat het te moeilijk is dat volkomen gelijk uit te voeren, en hij betaalt slechts een bloedprijs van 100 kameelen of 1000 dinar. Indien slechts één (van bovengenoemde) ledematen wordt afgesneden, bedraagt de bloedprijs de helft; slechts de bloedprijs voor het afsnijden van penis en tong, hoewel ze uit één stuk bestaan, is dezelfde als die voor het afsnijden van de twee (andere bovengenoemde) lichaamsdeelen.

Art. 36. Ingeval iemand een ander een verwonding toebrengt, die tot op het been doordringt, en het zelfs verbrijzelt, wordt hij gestraft op dezelfde wijze als hij gedaan heeft, maar het been wordt hem bij wijze van wedervergelding niet verbrijzeld omdat het te moeilijk is zoo iets volkomen gelijk uit voeren. Als schadeloosstelling voor het verbrijzelen van het been moet hij een bloedprijs betalen van 5 kameelen of 50 dinar.

Art. 37. Ingeval iemand een ander de palm van de hand of den voet breekt, mag degene wiens hand of voet gebroken is, niet de vingers of teenen afhakken van dengene, die dit gedaan heeft; doet hij dit echter, dan wordt niet weer wedervergelding toegestaan, doch wordt hij slechts gestraft met ta'zīr, omdat hij de bevelen van de overheid heeft overtreden. Maar hij mag ook nog de hand of voetpalm afkappen aan dengene, die reeds zijn vingers (of teenen) verloren heeft, omdat zijn eigen hand- of voetpalm nog niet volkomen vergolden is.

Art. 38. Ingeval iemand een ander een wond toebrengt, die tot het been doordringt of hem hevig met de hand slaat, zoodat hij tengevolge van den wond of het slaan zijn gezichtsvermogen verliest, wordt degene die den wond heeft toegebracht of geslagen heeft, op dezelfde wijze gestraft als hij gedaan heeft; als hij dan ook zijn gezicht verloren heeft, ondergaat hij verder niets, omdat de vergelding al gelijk is aan zijn daad. Heeft hij bij die vergelding zijn gezicht nog niet verloren, dan moet dit toch plaats vinden, maar hem wordt het gezicht benomen op de meest gemakkelijke, d.i. de minst pijnlijke manier, b.v. door te schroeien met een gloeiend ijzer of te bestrijken met kamfer, althans met iets dat het gezichtsvermogen kan wegnemen.

Art. 39. Ingeval iemand een ander één vinger afkapt, maar hij verliest later nog een vinger door het invreten van den wond aan den afgekapten vinger, verliest hij, die dit gedaan heeft, slechts één vinger en ondergaat hij de wedervergelding voor den afgerotten vinger niet, omdat hij slechts één vinger gebroken heeft. Maar de dader moet voor den afgerotten vinger een bloedprijs betalen van 10 kameelen of 100 dinar.

Art. 40. Ingeval iemand een ander de rechterhand afkapt of het rechteroog blind maakt of de bovenlip afsnijdt of den wijsvinger afkapt of den rechtervoet of het rechteroor, of dergelijke lichaamsdeelen, waarvan er meer zijn, dan moet hij ook hetzelfde lichaamsdeel verliezen en niet datgene wat er op lijkt d.w.z. rechts (wordt) met rechts (vergolden).

Art. 41. Ingeval iemand, die gezond is (van lichaam en leden) zooals de handen, de voeten, de tong, dat is, iemand die zijn ledematen kan gebruiken om een ambacht uit te oefenen, een ander, die niet gezond is een lichaamsdeel afhakt, ondergaat degene, die gezond is, de wedervergelding niet, maar moet hij een bloedprijs betalen, voor twee handen, 100 kameelen, voor één hand de helft enz. Zijn beiden, degene die afgekapt heeft en degene, wien een lichaamsdeel is afgekapt, niet gezond dan moet hij die afgekapt heeft, hetzelfde ondergaan, omdat beiden van dezelfde soort zijn.

Art. 42. Ingeval iemand, die een neus of ooren heeft, waarmee hij kan ruiken of hooren wat reuk heeft of hoorbaar is, neus of ooren afsnijdt, waarmee niet geroken of gehoord kan worden, moet hij hetzelfde ondergaan, omdat de reuk of het gehoor niet afhankelijk zijn van hetgeen afgesneden is.

Art. 43. Ingeval iemand een ander een bruikbaren tand uitslaat, d.i. een tand, die nog vast zit, moet hij hetzelfde ondergaan wat hij gedaan heeft; was het echter een zeer kleine tand, waarmee niet gekauwd kon worden of een tand, die zeer los zit, dan mag geen wedervergelding toegepast worden, maar moet een bloedprijs betaald worden volgens taxatie, zooals behandeld is in art. 23.

Art. 44. Ingeval een volwassen mensch aan een kind, dat nog niet gewisseld heeft een tand uitstoot, ondergaat hij niet terstond de wedervergelding omdat die tand gewoonlijk weer uitschiet, maar wordt hij slechts met ta'zīr gestraft. Wanneer echter die uitgestooten tand niet weer kan opkomen, de anderen zijn n.l. alle reeds uitgevallen en weer opgekomen, n.l. wanneer het reeds gewisseld heeft dan moet hij de wedervergelding ondergaan, als twee mannen zich overtuigd hebben, dat het tandvleesch op de plaats van den uitgestooten tand zoo beschadigd is, dat hij niet weer kan opkomen; maar hij mag niet uitgestooten worden, zoolang het kind nog klein is, en men moet daarmee wachten, totdat het meerderjarig is, want het kind wiens tand is uitgestooten kan na meerder-

jarigheid, d.i. als het 15 jaar oud is, vergiffenis schenken. Sterft het kind, voordat het 15 jaar oud is, dan treden de familieleden in zijn plaats en kunnen straf eischen.

Art. 45. Ingeval iemand een ander, die reeds gewisseld heeft een tand uitstoot, moet hem ook een tand uitgestooten worden, al zou die tand ook weer kunnen uitschieten; want dat zou eigenlijk het schenken van iets nieuws zijn.

Art. 46. Ingeval een meerderjarige aan een meerderjarige, terwijl beiden nog niet gewisseld hebben, een tand uitstoot, dan mag niet terstond wedervergelding toegepast worden; als de uitgestooten tand weer uitschiet, mag geen wedervergelding plaats hebben doch slechts ta'zīr. Maar indien de tand niet weer kan opkomen, omdat het tandvleesch beschadigd is, mag terstond wedervergelding toegepast worden.

Ingeval degene, die gestraft is met uittrekking van een tand, deze ook verloren heeft, en de tand komt weer op, kan hij weer veroordeeld worden om dien tand te verliezen, tot twee-, driemaal toe, zoolang tot het tandvleesch zoodanig beschadigd is, dat hij niet weer kan opkomen. Dit geschiedt echter alleen, als degene, wien een tand is uitgestooten, het eischt.

Art. 47. Ingeval iemand een ander, die al gewisseld heeft, zonder opzet alle tanden uitslaat, mag de wedervergelding niet op hem toegepast worden, maar moet hij een bloedprijs betalen van 160 kameelen, omdat de bloedprijs voor het uitslaan van één tand 5 kameelen bedraagt en een mensch gewoonlijk 32 tanden bezit; ingeval iemand een ander meer dan 32 tanden uitslaat, wordt taxatie, niet wedervergelding toegepast; indien evenwel degene, die de tanden heeft uitgeslagen ook meer dan 32 tanden heeft, mogen ze hem ook uitgeslagen worden, want beiden zijn van dezelfde soort.

Art. 48. Ingeval iemand een ander alle vingers afslaat, wordt de wedervergelding niet toegepast, maar moet hij een bloedprijs betalen van 100 kameelen, want de bloedprijs voor één vinger bedraagt 10 kameelen.

Maar indien iemand een ander een lid van den duim afslaat, bedraagt de bloedprijs de helft van die voor een vinger; voor een lid van een vinger bedraagt de bloedprijs 1/3 van die voor één vinger.

Over het berooven van het verstand (of een ander zintuig), dat niet zichtbaar is.

Art. 49. Ingeval iemand een ander van het verstand berooft door een slag op het hoofd of iets dergelijks, ondergaat hij niet hetzelfde, wat hij gedaan heeft, omdat het te moeilijk is iemand van het verstand te berooven, maar moeet hij slechts een boete betalen van 100 kameelen of 1000 dinar. Ingeval degene, die den slag heeft toegebracht, niet gelooft, dat het verliezen van het verstand het gevolg van zijn daad is, moet dat

onderzocht worden: als degene die den slag heeft gekregen, op een eenzame plaats zijnde, dwaas praat en handelt, en er (voor het verlies van het verstand) voldoende bewijzen zijn, moet de boete stellig worden voldaan en behoeft er door niemand een eed afgelegd te worden; maar als hij zijn verstand slechts bij vlagen verloren heeft, d.w.z. soms heeft hij zijn verstand, soms niet, dan wordt hij beëedigd op het oogenblik, dat hij zijn verstand heeft.

Ingeval echter degene, die den slag gekregen heeft, en die beweert zijn verstand verloren te hebben, op een eenzame plaats zijnde, verstandig spreekt en handelt en er geen bewijs wordt gevonden, dat hij zijn verstand verloren heeft, moet degene, die geslagen heeft een eed afleggen en wordt hij slechts met ta'zīr gestraft, maar hij behoeft dan geen bloedprijs te betalen.

Art. 50. Ingeval iemand een ander de beide ooren afsnijdt en tegelijkertijd van het gehoor berooft, worden hem ook de beide ooren afgesneden en moet hij tevens een bloedprijs betalen van 100 kameelen of 1000 dinar voor het berooven van het gehoor. Als degene, die dit gedaan heeft, niet gelooft, dat de gewonde het gehoor heeft verloren, moet dit onderzocht worden met iets dat een zwaren klank geeft en verschrikt, op een oogenblik, dat hij zijn aandacht op iets anders heeft gevestigd. Indien de gewonde bij de proef schrikt, moet zijn bewering, dat hij zijn gehoor heeft verloren, als onwaar worden beschouwd, maar degene, die het gedaan heeft moet één eed afleggen; het kan n.l. zijn, dat hij toevallig heeft gehoord. Na aflegging van den eed, behoeft hij geen bloedprijs te betalen. Als hij bij de proef niet schrikt, moet zijn bewering, dat hij het gehoor heeft verloren, als juist beschouwd worden, maar hij moet, om genoemden reden, één eed afleggen. Degene, die het gedaan heeft, moet dan den bloedprijs betalen.

Art. 51. Ingeval iemand een ander het gehoor aan beide ooren vermindert moet hij een bloedprijs betalen naar evenredigheid van die vermindering. Indien hij vóór de vermindering van het gehoor kon hooren op een afstand van 100 vadem en daarna slechts op een afstand van 50 vadem, moet hij een bloedprijs betalen van 50 kameelen of 500 dinar.

Art. 52. Ingeval iemand een ander beide oogen verblindt is zijn straf dezelfde als voor iemand, die een ander van beide ooren berooft. Maar indien iemand een ander van het gezicht en van beide oogen berooft, moet hij ook een bloedprijs betalen van 100 kameelen of 1000 dinar, omdat het gezicht en de oogen onafscheidelijk aan elkaar verbonden zijn. Ingeval de dader het verlies van het gezicht niet gelooft, moet dit onderzocht worden met iets, dat schrik aanjaagt. B. v. moet men, op een oogenblik, dat hij zijn gedachten op iets anders gericht heeft, doen alsof men hem met een wapen in het oog wil stooten; als hij dan opschrikt, wordt zijn bewering niet geloofd, maar de dader moet één eed afleggen. Maar indien hij niet

opschrikt, moet zijn bewering voor juist gehouden worden, maar moet hij één eed afleggen, en de dader moet daarna een bloedprijs betalen van 100 kameelen of 1000 dinar.

Degene, die een ander het gezicht vermindert wordt met dezelfde straf gestraft als hij, die een ander het gehoor vermindert.

Art. 53. Ingeval iemand een ander van den spraak berooft, moet hij een bloedprijs betalen van 100 kameelen of 1000 dinar. De bloedprijs voor het berooven van den spraak wordt verdeeld over 28 letters. Indien b.v. iemand een ander berooft van de uitspraak van de helft of één derde van die 28 letters, moet hij een bloedprijs betalen van de helft of één derde van 100 kameelen of 1000 dinar.

Art. 54. Ingeval iemand een ander van den smaak berooft, b.v. van het proeven van zure, zoete, zacht zoete spijzen en andere, moet hij een bloedprijs betalen van 100 kameelen of 1000 dinar. De bloedprijs voor dengene, die een ander van den smaak berooft wordt in vijven verdeeld, n.l. voor zoet, zuur, bitter, flauw en zout; degene, die één van deze vijf wegneemt, moet 1/5 deel van 100 kameelen of 1000 dinar als bloedprijs betalen.

Art. 55. Ingeval iemand een minderjarige die het oordeel des onderscheids nog niet heeft bereikt of een krankzinnige, die zich boven op een zolder of aan den rand van een put bevindt, toeschreeuwt, en deze door dien schreeuw schrikt, valt en sterft, moet degene, die geschreeuwd heeft een bloedprijs betalen van 100 kameelen of 1000 dinar, maar hij mag niet met den dood gestraft worden, omdat die daad gewoonlijk niet den dood ten gevolge heeft. Ingeval degene, die toegeschreeuwd werd, wel het oordeel des onderscheids heeft bereikt wordt degene die geschreeuwd heeft slechts met ta'zīr gestraft en behoeft hij geen bloedprijs te betalen.

Art. 56. Ingeval iemand een kind in een woud neerlegt en het daar door wilde dieren wordt verscheurd, b.v. door een tijger e.d., wordt hij slechts met ta'zīr gestraft, omdat het in den aard van wilde dieren ligt om weg te loopen als ze menschen ontmoeten op een ruime plaats, d.w.z. in de open lucht. Maar indien hij daar een slaaf heeft neergelegd, d.w.z. iemand, die gekocht is, wordt hij gestraft met vergoeding van de prijs van dien slaaf. Is het kind in het hok van een tijger of een dergelijk wild dier neergelegd, dan wordt hij gestraft met den dood.

Art. 57. Ingeval iemand een ander achtervolgt met een ontbloot wapen, om hem vrees aan te jagen, en deze uit vrees aan het loopen gaat, in een put of iets dergelijks, dat het lichaam vernietigt, valt of springt en hij sterft, mag de achtervolger niet met den dood gestraft worden noch behoeft hij den bloedprijs te betalen, omdat de dood het gevolg is van eigen wil, doch hij wordt slechts gestraft met ta'zīr, opdat hij zooiets niet opnieuw zal durven doen. Indien hij echter in den put is geraakt buiten zijn weten, b.v. als hij blind is of tijdens de duisternis dan wordt den

achtervolger een bloedprijs opgelegd van 100 kameelen of 1000 dinar. Dezelfde straf wordt toegepast als de achtervolgde een knaap is die het oordeel des onderscheids nog niet bereikt heeft.

Art. 58. Ingeval iemand een put graaft in den grond van een ander, zonder toestemming van den eigenaar, of hij graaft den put in een nauwen weg en iemand valt in dien put en sterft, hetzij overdag of 's nachts, dan moet degene die den put gegraven heeft, een bloedprijs betalen van 100 kameelen of 1000 dinar, doch alleen als hij bij ongeluk in den put gevallen is. Is dat met opzet geschied dan wordt den graver van den put geen bloedprijs opgelegd, doch wordt hij slechts met ta'zīr gestraft

Art. 59. Ingeval iemand een kuil maakt in zijn eigen huis en daarna een meerderjarige of een minderjarige, die het oordeel des onderscheids reeds heeft bereikt, roept, deze het huis binnentreedt, in den kuil valt en sterft, mag hij niet met den dood gestraft worden, doch moet een bloedprijs betalen van 100 kameelen of 1000 dinar; maar indien een minderjarige, die het oordeel des onderscheids nog niet bereikt heeft, in den kuil valt, wordt hij met den dood gestraft.

Art. 60. Ingeval iemand een aarden pot of iets dergelijks op zijn eigen grond neerlegt en die pot wordt door den wind omgeworpen en valt op iemand of iets, zoodat hij hem doodt of kwetst, ondergaat de eigenaar van den pot geenerlei straf, want hij heeft iets gedaan, wat de meeste menschen doen.

Art. 61. Ingeval iemand op eigen grond een vuur aanlegt, terwijl er een hevige wind is, of een heel groot vuur, terwijl er geen wind is, en daardoor het een of ander beschadigd wordt, moet hij dat vergoeden; als daardoor een mensch sterft, moet hij een bloedprijs betalen van 100 kameelen of 1000 dinar; als daardoor iets anders beschadigd wordt, moet hij de waarde van het beschadigde betalen.

Art. 62. Ingeval iemand aan den kant van den weg een huis bezit, waaraan een uitstek (balkon) of een goot is gemaakt, die boven den weg uitsteken, en één van beide valt op het een of ander en beschadigt het, moet hij het vergoeden. Als het beschadigde zich geheel buiten de omheining bevond, toen het getroffen werd door den val van iets, moet hij het geheel vergoeden; indien het beschadigde zich gedeeltelijk buiten, deels binnen de omheining bevond, moet hij slechts de helft vergoeden, want voor hetgeen zich binnen de omheining bevindt behoeft geen schadeloosstelling betaald te worden, indien het uitstek of de goot voor een gedeelte buiten de omheining boven den weg uitstak en voor een gedeelte binnen de omheining.

Art. 63. Ingeval iemand een huis bouwt, en het laat overhellen over den weg, of over den grond van een ander, en het op een of ander valt en het beschadigt, moet hij het geheel vergoeden, als die schade wordt veroorzaakt door den val van dat hellende; hij moet het slechts gedeeltelijk vergoeden, als de schade werd veroorzaakt door den val van hetgeen

overhelde en hetgeen niet overhelde, omdat hij niet aansprakelijk is voor het niet overhellende.

Art. 64. Ingeval iemand een rechtopstaand huis bouwt, dat later overhelt, instort en het een of ander beschadigt, behoeft hij het niet te vergoeden, omdat dat overhellen niet met opzet is veroorzaakt.

Art. 65. Ingeval iemand iets glibberigs wegwerpt op een weg, waar gewoonlijk menschen loopen, b.v. een semangkaschil, een pisangschil of iets dergelijks, en een ander daarover valt en gewond raakt, is degene, die het weggeworpen heeft, daarvoor aansprakelijk, indien degene, die daar liep, het niet wist; als hij het wel wist, is hij niet aansprakelijk.

Art. 66. Ingeval iemand een kuil graaft, zonder daartoe het recht te hebben, en een ander legt, eveneens op ongeoorloofde wijze, daar een steen neer, b.v. op den grond van een ander; daarop struikelt een derde over dien steen, valt in den kuil en sterft, dan moet degene, die den steen daar heeft neergelegd een bloedprijs betalen van 100 kameelen of 1000 dinar, maar degene, die den kuil gegraven heeft, wordt slechts gestraft met ta'zīr, omdat de dood is veroorzaakt door dengene, die den steen heeft neergelegd. Indien echter de steen op eigen grond werd neergelegd, wordt dengene, die den kuil gegraven heeft, een bloedprijs opgelegd van 1000 dinar.

Art. 67. Ingeval er drie menschen zijn, waarvan de een één steen en de andere twee samen één steen neerleggen op een plaats, waar zij niet neergelegd mogen worden, en iemand struikelt over die steenen en verwondt zich, zijn ze met hun drieën aansprakelijk, ieder van de drie moet 1/3 van den bloedprijs betalen. De bloedprijs bedraagt, als de gestruikelde gestorven is, 100 kameelen of 1000 dinar; als hij niet gestorven is, wordt de bloedprijs berekend naar de waardevermindering, die een slaaf (in dat geval) in waarde zou ondergaan.

Art. 68. Ingeval iemand een steen neerlegt op een plaats, waar hij dien niet mag neerleggen, en iemand stoot zijn voet er tegen, waardoor die steen op een andere plaats komt te liggen, en daarop is er een derde, die over den steen struikelt en gewond raakt, is degene, die het eerst zijn voet gestooten heeft, aansprakelijk voor de betaling van den bloedprijs, en degene, die den steen heeft neergelegd, wordt slechts gestraft met ta'zīr.

Art. 69. Ingeval iemand op een breeden weg loopt en struikelt over iemand, die daar juist hurkt, zit of staat, en beiden zoowel degene, die gestooten heeft, als degene, die getroffen werd sterven ten gevolge daarvan of slechts één van beiden, is degene, die geraakt werd niet, maar hij, die gestooten heeft, wel aansprakelijk voor de betaling van den bloedprijs. Heeft het plaats gehad op een smallen weg, dan is degene, die gestooten heeft, niet aansprakelijk wegens de engte van den weg.

Art. 70. Ingeval twee menschen op een weg tegen elkaar aanbotsen, hetzij met, hetzij zonder opzet, en één van beide sterft als gevolg daarvan, is de ander aansprakelijk voor de betaling van de helft van den bloedprijs n.l. 500 dinar. Ingeval het geschiedde, terwijl zij op rijdieren zaten, en zij sterven als gevolg van de botsing tegelijk met de rijdieren, waarop ze reden, hetzij de waarde van beide rijdieren gelijk is of niet, zijn ze aansprakelijk voor de helft van de waarde dier rijdieren n.l. als één dier beesten 100, en het andere 10 realen waard was, krijgt de eerstgenoemde een vergoeding van 50 realen, en de laatstgenoemde van 5 realen.

Art. 71. Ingeval twee menschen samen om een touw worstelen, terwijl ze elk aan een einde trekken en het touw breekt, zoodat beiden vallen, gekwetst worden (en sterven), zijn ze beiden aansprakelijk voor de helft van den bloedprijs, d.w.z. ze moeten ieder 50 kameelen of 500 dinar betalen. Ingeval het touw het eigendom was van een dergenen, die er aan trokken, behoeft de eigenaar in dat geval de helft van den bloedprijs niet te betalen, maar wel moet degene, die er om vocht zonder eigenaar te zijn, de helft van den bloedprijs dus 50 kameelen of 500 dinar betalen. Indien echter het touw gebroken werd door een derde persoon, die niet mee vocht, moet hij den geheelen bloedprijs van 100 kameelen of 1000 dinar betalen, omdat beide menschen door zijn toedoen gestorven zijn.

Art. 72. Ingeval iemand een zwangere vrouw op den buik slaat, en zij daardoor van een dood kind bevalt, moet de dader een bloedprijs betalen, die bestaat uit een gezonden slaaf, welke aan haar familieleden wordt gegeven. Leefde het kind bij de geboorte nog, en bracht het geen gebrek mee ter wereld, en stierf het daarna, dan behoeft hij geen bloedprijs te betalen, omdat de dood van het kind veroorzaakt is onafhankelijk van zijn daad; hij wordt dan slechts gestraft met ta'zīr. Stierf het kind bij de geboorte, of bracht het een gebrek mee ter wereld, als onvermijdelijk gevolg waarvan het gestorven is, dan moet degene, die geslagen heeft, een bloedprijs van 100 kameelen of 1000 dinar betalen.

Over de wijze van procedeeren van iemand, die een klacht indient.

Art. 73. Ingeval iemand een klacht wil indienen over doodslag of een ander feit, kan zijn verklaring niet worden aangenomen, voordat voldaan is aan de (volgende) voorwaarden:

1°. De zooeven genoemde verklaring moet verduidelijken het opzet om te dooden of (dat het) niet (aanwezig was) en of de dader één persoon is of twee. Ingeval de aanklager dergelijke verklaringen nog niet gegeven heeft, is het het beste, dat de rechter (hem) dat duidelijk maakt.

2°. Men moet vaststaande verklaringen geven over den afloop van de zaak waaromtrent men een klacht heeft ingediend; b.v. iemand be-

weert, dat hem iets gegeven is; dan moet hij zeer duidelijk uitspreken, dat hij dat gegevene zelf ontvangen heeft.

3°. Men moet duidelijk aangeven dengene dien men beschuldigt want niet mag aangenomen worden de beschuldiging van een persoon, die de één of ander van vele personen, wier schuld niet zeker is, aanklaagt.

4°. Zoowel eischer als gedaagde moeten het oordeel des onderscheids bezitten en meerderjarig zijn, want aan een minderjarige en een krankzinnige wordt het indienen van een klacht niet toegestaan.

5°. Zoowel eischer als gedaagde moeten zich onderwerpen aan datgene wat door het vonnis bepaald wordt, d.w.z. zij die van gelijken godsdienst zijn; En eveneens als ze van verschillenden godsdienst zijn, indien ze zich aan de rechtspraak onderwerpen.

6°. Eischer moet volharden bij zijn klacht b.v. in geval iemand een ander beschuldigt zijn kind gedood te hebben; (hetzelfde feit) dat hij dat alleen gedood heeft, daarop beschuldigt hij een ander, als zou ook deze (hetzelfde feit) alleen gepleegd hebben of tezamen met den reeds eerder beschuldigde; dan mag in dat geval de klacht niet ontvankelijk verklaard worden omdat de onwaarheid blijkt uit de eerste klacht.

Art. 74. Ingeval iemand een klacht indient wegens doodslag, maar de aanklacht is zwak, b.v. het lijk van den verslagene of stukken van het lijk van dengene, die geacht wordt gedood te zijn, worden aangetroffen op een plaats, die op eenigen afstand ligt van een stad, en nu wordt verdenking gekoesterd tegen de inwoners van die plaats, of het (lijk) wordt aangetroffen in een klein dorp, maar het staat vast, dat de bevolking van dat dorp den verslagene vijandig gezind was, terwijl er niemand is die zich (met die bevolking) vermengd heeft; of het wordt aangetroffen, nadat het door vele menschen is achtergelaten, d.w.z. vele menschen die zich verzameld hebben, en vervolgens uiteengegaan zijn, terwijl de plaats, waar ze zich verzameld hebben, dezelfde is, als die van het lijk; of er is één man die vertelt, dat hij iemand gezien heeft die (hem) gedood heeft; of in plaats van dien eenen man vele slaven of vele vrouwen; in dat geval mag de aanklacht van dien man als juist beschouwd worden, doch onder voorwaarde, dat hij 50 eeden zweert, en de beschuldigde moet dan een bloedprijs betalen groot 100 kameelen of 1000 dinar.

Maar de eischer mag ook verzoeken dat de beschuldigde 50 eeden zweert, en heeft hij dat gedaan, dan wordt de beschuldigde, aan wiens verklaringen dan geloof gehecht wordt niet gestraft. Maar ingeval de zooeven genoemde beschuldigde ontkent, dat hij zich bij de menigte bevond, die den doode hebben achtergelaten of verklaart, dat hij ten tijde van den moord op reis was, moet hij, die ontkent veroordeeld worden om één maal te zweren, dat hetgeen hij beweerd heeft waar is, n.l. dat hij niet bij die menigte is geweest of dat hij juist op reis was, zooals hij

zoo juist zijn ontkenning heeft geformuleerd; maar wordt de aanklacht van doodslag dan nog volgehouden en blijft hij nog steeds ontkennen den doodslag gepleegd te hebben, dan moet degene die ontkent 50 eeden afleggen; maar de eischer behoeft dan niet meer te zweren, omdat zijn aanklacht blijkt geen waarheid te bevatten in dat geval.

Art. 75. Ingeval menschen beweren, dat de bevelen van den vorst onrechtvaardig zijn en ze onwillig zijn om de bevelen van den vorst, die ze zelf steeds volvoerden, op te volgen, of weigeren zich aan rechterlijke uitspraken, die vastgesteld zijn voor hen, te onderwerpen, en die menschen een leider aanstellen of een hoofd, dat met macht bekleed wordt, moet de vorst tegen hen optrekken, onder voorwaarde, dat hij (eerst) een afgezant naar hen zendt n.l. een in wetenschap kundig en in den oorlog moedig persoon, opdat deze hen gepaste vermaningen geeft en vraagt welke zaken hun goedkeuring niet kunnen wegdragen. Ingeval die weerspannigen beweren, dat de vorst de voorschriften van den godsdienst niet naleeft, moet de afgezant borgstaan voor de verdwijning van datgene wat er beweerd wordt (dus verbetering aanbrengen). Ingeval ze dan nog bij hun weerspannigheid volharden, moet de afgezant hun medeelen dat ze beoorloogd zullen worden; ingeval de weerspannigen uitstel vragen, moet eenigen tijd gewacht worden. Maar ingeval ze beoorloogd zijn en de weerspannigen slaan op de vlucht en de vluchtenden bieden geen weerstand, zoodat ze gevangen genomen worden, mogen ze niet ter dood gebracht worden. Bieden ze wel weerstand dan mogen ze ter dood gebracht worden, en hun goederen verbeurd verklaard; indien ze echter den vorst weer gehoorzamen en het naar waarschijnlijk vermoeden niet verwacht kan worden, dat ze nogmaals weerspannig zullen zijn, behoort hun eigendom aan hen teruggegeven te worden. Ingeval er in den strijd dooden gevallen zijn en goederen vernield zijn, kunnen ze geen wedervergelding of schadevergoeding vragen.

Maar ingeval er menschen weerspannig zijn jegens een vorst, die niets misdreven heeft, en ze worden beoorloogd, zoodat er dooden vallen en goederen vernield worden, worden degenen die (hen) bestreden hebben niet gestraft. Ingeval zij die ten strijde getrokken zijn sneuvelen of hun eigendommen vernield worden, zijn de weerspannigen verplicht schadevergoeding te betalen en mag op hen wedervergelding toegepast worden, ten minste indien de daders bekend zijn.

Art. 76. Ingeval iemand straatroof pleegt, met geweld ontvreemdt en goederen wegneemt ter waarde van 3 tali's, terwijl dat wegnemen geschiedt van een plaats, waar het goed bewaard werd, wordt hij gestraft met afkapping van de rechterhand en den linkervoet, terwijl hij de weggenomen goederen terug moet geven. Ingeval hij reeds (eerder) met afkapping gestraft is en hetzelfde misdrijf nogmaals begaat, wordt hij gestraft met afkapping van de linkerhand en den rechtervoet. Ingeval hij reeds tweemalen met afkapping gestraft is en het misdrijf opnieuw

begaat, mag hij niet met den dood gestraft worden, doch slechts met ta'zīr. Ingeval zijn daad met doodslag gepaard ging, wordt hij ook ter dood gebracht en zijn lijk gedurende 3 dagen aan een paal tentoongesteld. Niettegenstaande de familieleden van den gedoode hem vergiffenis schenken, moet hij toch ter dood gebracht worden, maar ingeval hij geen goederen heeft weggenomen, die behoorlijk bewaard werden of de weggenomen goederen een waarde hebben van minder dan 3 tali's, wordt hij slechts met ta'zīr gestraft en moet hij het gestolene teruggeven.

Art. 77. Ingeval iemand iets steelt ter waarde van 3 tali's, terwijl hij het wegneemt van een plaats waar het (behoorlijk) bewaard wordt, wordt hij gestraft met afkapping van de rechterhand, terwijl hij het goed terug moet geven. Ingeval hij reeds met afkapping gestraft is en weer diefstal begaat, op dezelfde wijze als bovengenoemd, wordt hij gestraft met afkapping van de linkervoet. Ingeval hij dan nog weer steelt wordt hij gestraft met afkapping van de linkerhand. Ingeval hij het (misdrijf) dan nog weer begaat, wordt zijn rechtervoet afgekapt. Ingeval hij reeds vier malen met afkapping gestraft is en dan nog weer steelt, mag hij niet met den dood gestraft worden doch slechts met ta'zīr.

Art. 78. Ingeval iemand een ander iets in het openbaar ontrukt, mag hij niet met de straf van afkapping gestraft worden, doch slechts met ta'zīr en is hij verplicht het goed terug te geven.

Art. 79. Ingeval iemand de deuren van een moskee steelt, ter waarde van 3 tali's, wordt hij gestraft met afkapping der hand. Maar ingeval het weggenomene bestaat uit matten of lampen, die dikwijls gebruikt worden, of andere versieringen van de moskee, mag hij niet met afkapping gestraft worden, doch slechts met ta'zīr en veroordeeld tot teruggave van de goederen. Dit is slechts van toepassing indien degene, die wegneemt, de voorschriften van den godsdienst opvolgt; is dat niet het geval, dan wordt hem toch de hand afgekapt.

Art. 80. Ingeval iemand van een lijk de door de godsdienstige voorschriften voorgeschrevene lijkkleeden wegneemt, b.v. 5 lijkkleeden of minder, dan wordt hij gestraft met afkapping der rechterhand, doch alleen ingeval het graf zich dicht bij de bebouwde kom, bevindt; is het er ver af dan wordt hij slechts gestraft met ta'zīr en veroordeeld tot teruggave der goederen.

Art. 81. Ingeval iemand gestolen goed, dat nog door den dief bewaard wordt, wegneemt, wordt hij niet met afkapping gestraft, doch slechts met ta'zīr. Het weggenomen goed moet teruggegeven worden, als er een eigenaar is. Indien de eigenaar overleden is, moet het aan zijn familieleden gegeven worden; indien deze er niet zijn wordt het den rechter overhandigd.

Art. 82. Ingeval iemand, die beschuldigd wordt van diefstal, ontkent, doch er getuigen twee mannen (tegen hem) wordt hem de rechterhand afgekapt en moet hij de goederen vergoeden. Getuigen één

man en twee vrouwen (tegen hem) dan wordt hij slechts veroordeeld tot vergoeding van het (weggenomen) goed, en mag hem niet de hand afgekapt worden. Dit geschiedt ook in geval er slechts één mannelijke getuige is, en de eischer een eed wil afleggen; dan moet hij ook de goederen vergoeden. Indien er in het geheel geen getuigen zijn, wordt hij veroordeeld tot het afleggen van één eed. Ingeval de beschuldigde geen eed wil afleggen, moet de eed verwezen worden naar den eischer; wanneer deze den eed heeft afgelegd, moet hij (de beschuldigde) de goederen, waaromtrent het vermoeden bestaat, dat hij die heeft weggenomen, vergoeden. Ingeval de eischer den eed niet wil afleggen wordt de aanklacht als niet ingediend beschouwd en de beschuldigde wordt niet gestraft. Men kan hem (daarvoor) niet opnieuw aanklagen.

Art. 83. Ingeval iemand een overtreding begaat hetzij tegenover Allah of tegen de menschen, terwijl er voor die overtreding geen straf vastgesteld is, d. w. z. het begaan van die overtreding valt niet onder een (in den Ḳoer'ān) bepaalde straf, wordt hij slechts met ta'zīr gestraft.

Voorbeelden van overtredingen tegenover Allah zijn: Een vrouw, met wie men niet gehuwd is omhelzen; valsche getuigenis afleggen; dobbelen en dergelijke. Voorbeelden van overtredingen jegens de menschen zijn: iemand uitschelden of beschaamd maken en dergelijke.

Art. 84. Ingeval iemand arak drinkt of een anderen bedwelmenden drank, hoewel hij er niet dronken van geworden is, wordt hij veroordeeld tot de straf van 40 zweepslagen of 40 slagen met de hand.

Over zelfverdediging.

Art. 85. Ingeval iemand op het punt staat van te worden mishandeld b.v. als men op hem wil schieten of met een of ander wapen wil mishandelen, dat gewoonlijk al of niet den dood veroorzaakt en degene, die op het punt staat mishandeld te worden voorkomt dat door middel van een dergelijk wapen, zoodat degene die (wilde) mishandelen sterft, wordt degene die gedood heeft niet gestraft, omdat hem indien hij hem niet voor was geweest zelf een ongeluk zou hebben getroffen. Maar ingeval degene, die wilde mishandelen een zweep gebruikt, en hij wordt dan beschoten of met een stalen wapen (gedood), dan wordt degene, die hem voorkomen heeft gedood, ten minste als hij een wapen had kunnen vinden dat van dezelfde soort was als dat van hem, die wilde mishandelen, d.w.z. iemand, dien met een knuppel bedreigd wordt moet met een knuppel afweren; en voelt hij zich gedrongen om hem met een schietwapen af te weren, dan wordt hij gedood; maar ingeval hij geen ander wapen kan vinden, en hij in nood is en niet op de vlucht kan gaan, ondergaat hij geenerlei straf.

Art. 86. Ingeval iemand een huis binnengaat om te stelen, reeds goed van den eigenaar van het huis heeft weggenomen, betrapt wordt door den eigenaar van het huis, wegloopt met medeneming van het goed

en vervolgens door den eigenaar wordt nagezeten, ingeval dan de dief het meegenomen goed niet wil laten vallen, mag (de eigenaar) hem wel met een wapen werpen, opdat hij het goed achterlate; al veroorzaakt dat ook zijn dood, de dader wordt niet gestraft. Maar ingeval het goed al is achtergelaten, mag hij niet met een wapen werpen. Doet hij dat toch, en wordt de dief, die het goed heeft laten vallen met een stalen wapen geworpen of een ander wapen, zoodat hij sterft, wordt de dader ter dood gebracht.

Art. 87. Ingeval iemand gewapend het erf van een ander betreedt, met de bedoeling den eigenaar van het huis te mishandelen en de eigenaar voorkomt hem met een zelfde wapen, zoodat hij dengene die wilde mishandelen een hand afslaat, ondergaat hij geenerlei straf, maar ingeval hij het had kunnen beletten met woorden of hem had kunnen afweren met een klein wapen, wordt hem ook de hand afgehakt, omdat hij hem dan niet had mogen voorkomen met een groot wapen en nagelaten heeft een klein wapen te gebruiken. Indien er oneenigheid ontstaat tusschen dengene, wiens hand afgekapt is en die afgekapt heeft, de eerstgenoemde beweert n.l., dat hij met een klein wapen had kunnen worden afgeweerd, terwijl laatstgenoemde zegt, dat het niet mogelijk was, en er geen getuigen zijn, wordt de verklaring van dengene die afgekapt heeft voor waar gehouden als hij één eed aflegt. Maar ingeval degene, wiens hand afgekapt is beweert, dat hij niet van plan was hem te mishandelen, mag de verklaring van dengene, die afgekapt heeft niet voor waar gehouden worden als er geen getuigen of bewijzen tegen den gekwetste zijn. Maar als er bewijzen zijn, b.v. als hij met ontbloote kris is binnen getreden of iets dergelijks, en als (vaststaat dat) hij dat gedaan heeft, wordt de verklaring van dengene, die afgekapt heeft, d.i. van den huiseigenaar, voor waar gehouden.

Over de ontkentenis van beschuldigden.

Art. 88. Ingeval iemand aangeklaagd wordt en hij ontkent, om het even of hij wegens doodslag of wegens iets anders aangeklaagd wordt, zonder dat hij getuigen heeft, wordt de beschuldigde veroordeeld om 50 eeden af te leggen ingeval hij van doodslag beschuldigd wordt, en één eed, indien hij van een ander feit beschuldigd wordt.

Art. 89. Ingeval iemand iets erkent of ontkent, en hetgeen hij ontkent door getuigen kan bewijzen, wordt als vaststaande aangenomen datgene, wat hij erkent of wat hij door getuigen kan bewijzen. Degenen die als getuigen gebruikt mogen worden zijn zij, die in de eerste plaats vrij zijn en meerderjarig, die het oordeel des onderscheids hebben, die de geboden van Allah niet verwaarloozen en niets doen, wat verboden is, die eergevoel bezitten, die onbaatzuchtig zijn, die goed spreken kunnen, die een goed geheugen hebben; indien datgene, waarover getuigenis afgelegd

moet worden een handeling is, b.v. het wegnemen van iemands goed en het toebrengen van wonden, moet de getuige zulks gezien hebben; als het ergens gebezigde woorden of uitdrukkingen betreft b.v. een bekentenis of koop en verkoop, moet de getuige dat gezien en gehoord hebben. De rechter mag geen beslissing nemen in een zaak, waarin slechts één mannelijke getuige optreedt, maar de getuigenis van één man mag aanvaard worden, als het betreft het afleggen van getuigenis over het opkomen van de maan in de maand Ramadan, opdat alle menschen zoo spoedig mogelijk de voorschriften van God kunnen nakomen. Ook mag de rechter geen beslissing nemen ingeval iemand echtbreuk gepleegd heeft als hij niet zelf bekent of als er niet 4 mannelijke getuigen zijn, die verklaren, dat ze gezien hebben, dat het mannelijke lid de vrouwelijkheid is binnen gegaan; het is echter ook voldoende, dat twee mannelijke getuigen verklaren dat hij bekend heeft; dan behoeven zij geen verklaringen af te leggen omtrent den echtbreuk.

Als er getuigenis afgelegd moet worden omtrent eigendom of overeenkomsten b.v. over koop en verkoop, leening overdragen van schuldvorderingen, pand, borgtocht en dergelijke, is de getuigenis van twee mannen voldoende of van één man en twee vrouwen. Indien het een zaak betreft, die in het algemeen slechts door mannen wordt gekend b.v. het aangaan van een huwelijk, het verstooten van een vrouw, het terugkeeren tot de vrouw (— herroepen van de verstooting), bekentenis van het plegen van doodslag, lastgeving, testamentaire beschikkingen, d.w.z. testament, vennootschap, de last om handel te drijven, is de getuigenis van twee mannelijke getuigen voldoende. Indien het over een zaak gaat, die in den regel niet door mannen gekend wordt b.v. het vaststellen der virginitas, den partus van een vrouw, menstruatie, het zoogen van een kind, de gebreken van een vrouw, die door een kleed verborgen zijn, kunnen daarbij twee mannen of één man en twee vrouwen of vier vrouwen als getuige optreden.

Art. 90. Ingeval iemand, tegen wien wegens een eigendomsquaestie, of een andere zaak, die vermogensrechtelijke gevolgen heeft, een vordering wordt ingesteld (soorten van eigendomszaken zijn: leening, overdracht van schulden, en dergelijke; soorten van zaken, die vermogensrechtelijke gevolgen hebben, zijn, het dooden van iemand bij ongeluk d.w.z. zonder opzet) en de eischer heeft één getuige en hij wil den eed afleggen, moet de aangeklaagde voldoen aan al datgene, waarvoor hij aangeklaagd wordt, maar de eed moet de waarheid van den getuige vermelden (— bevestigen) maar het is ook mogelijk, dat de eischer den eed niet wil afleggen, en verzoekt, dat de aangeklaagde een eed aflegt; indien dat geschiedt, moet de zaak als afgedaan beschouwd worden. Wil de aangeklaagde den eed niet afleggen, dan mag deze terug gewezen worden naar den eischer; wil deze hem niet afleggen, dan wordt de zaak als afgedaan beschouwd.

Art. 91. Ingeval één zaak door twee personen als eigendom opgeëischt wordt, terwijl die zaak in handen van een derde is, en deze geen opheldering verschaft over het feit wie van beiden eigenaar van de zaak is, of beide personen hebben getuigen, dan moeten die beiden een eed afleggen; als dat geschied is wordt de zaak in tweeën verdeeld, of wordt de eigendom van die twee personen. Ingeval slechts één van beiden den eed wil afleggen, wordt de zaak geheel de eigendom van hem, die den eed heeft afgelegd. Maar ingeval degene, die de zaak onder zich heeft één van beiden als eigenaar van de zaak aanwijst, wordt dezen de zaak als eigendom toegewezen zonder dat hij een eed behoeft af te leggen.

Art. 92. Ingeval een zaak als eigendom opgeëischt wordt door twee personen, die beiden getuigen hebben en beiden de zaak onder zich hebben, b.v. een huis, dat ze samen bewonen en samen herstellen, moet dat huis als eigendom van hen beiden beschouwd worden, ook ingeval het huis niet in bezit van een van beiden is.

Art. 93. Ingeval één zaak door twee personen als eigendom opgeëischt wordt, die beiden getuigen hebben, maar die zaak is in het bezit van één van beiden, moet de zaak als eigendom toegewezen worden aan diengene, die de zaak onder zich heeft, zonder dat hij een eed behoeft af te leggen.

Art. 94. Ingeval echtgenooten een zaak die behoort tot het huisraad ieder voor zich als eigendom opeischen, terwijl ze geen getuigen hebben, en die zaak, door elk van beiden gebruikt zou kunnen worden en niet bepaald bestemd is door één van beiden gebruikt te worden, b.v. een stuk lijnwaad, dat tot bedekking dient of een zaak, die noch door een man noch door een vrouw gebruikt kan worden, b.v. een geschrift, terwijl geen van beiden lezen kan, moeten beiden een eed afleggen en de zaak wordt hun beiden als eigendom toegewezen. Maar ingeval de zaak door een vrouw behoort te worden gebruikt, b.v. een spinnewiel, weefsel of iets dergelijks, wordt het aan de vrouw als eigendom toegewezen, nadat ze één eed heeft afgelegd; ingeval het een zaak is, die door een man behoort gebruikt te worden, zooals een lam, een keris of iets dergelijks, dan wordt het den man als eigendom toegewezen, eveneens nadat hij een eed heeft afgelegd.

Art. 95. Ingeval één zaak als eigendom wordt opgeëischt door twee personen, die geen getuigen hebben, terwijl één van beiden die zaak onder zich heeft, wordt de zaak als eigendom toegewezen aan diengene, die de zaak onder zich heeft, nadat hij een eed heeft afgelegd, maar wil deze geen eed afleggen, dan moet de eed opgedragen worden aan den ander; als dat geschiedt wordt hem de zaak gegeven. Wil hij, die de zaak niet onder zich heeft, geen eed afleggen, dan wordt de quaestie afgewezen, en de zaak blijft bij dengene, die haar onder zich had.

Art. 96. Ingeval iemand een zaak gekocht en reeds ontvangen heeft, en die zaak wordt door een ander, die getuigen heeft, als eigendom opgeëischt wordt ze overgegeven aan den eischer, zonder dat deze een

eed behoeft af te leggen, maar de kooper mag zijn goed terugvragen van den verkooper. Ingeval de eischer echter geen eed wil afleggen, maar den eed opdraagt aan den eischer of de kooper zelf erkent, dat de zaak het eigendom is van eischer, mag de kooper zijn goed niet terugvragen van den verkooper, omdat (het zijn eigen schuld is, dat) hij geen eed af wil leggen of erkent dat de zaak van den eischer is.

Art. 97. Ingeval één zaak door twee personen als eigendom wordt opgeëischt die geen getuigen hebben, terwijl die zaak in handen is van derden, die één van beiden als eigenaar aanwijst wordt de zaak overgegeven aan dengene die door hem, die de zaak onder zich heeft, als eigenaar is aangewezen, maar degene, die niet als eigenaar is aangewezen mag van dengene, die de zaak ontvangen heeft, een eed vorderen. Ingeval degene, die de zaak onder zich heeft, die zaak aan geen van beiden toewijst, kunnen beiden van hem een eed vorderen; heeft hij den eed afgelegd, dan blijft de zaak bij dengene, die haar onder zich had.

Art. 98. Ingeval iemand een vordering indient betreffende goud of zilver, moeten 4 zaken vermeld worden; 1°. de soort, 2°. het maaksel, 3°. de hoeveelheid en het gewicht, 4°. in welken toestand ze zich bevinden (of ze gesnoeid zijn of niet).

Art. 99. Ingeval tegen iemand een vordering wordt ingesteld wegens (geld) leening terwijl er getuigen zijn die dat kunnen bevestigen, mag hij van den eischer geen eed vorderen, behalve als gedaagde beweert dat hij reeds betaald heeft of reeds teruggegeven, maar alleen ingeval de eischer zijn getuigen nog niet voor den rechter gebracht heeft, en de zaak nog niet afgedaan is. Ingeval die bewering geuit wordt, nadat de getuigen voor den rechter verschenen zijn en de zaak reeds afgedaan is, mag die niet aangenomen worden.

Over schadevergoeding wegens schuld.

Art. 100. Ingeval iemand op een rijdier rijdt of (een dier) voor zich uitdrijft of leidt, en dat dier beschadigt den eigendom van een ander b.v. door er op te trappen of er tegen aan te stooten, moet de berijder, de drijver of begeleider de schade vergoeden, tot een zoodanig bedrag als de waarde van het beschadigde bedraagt om het even of het overdag of des nachts gebeurd is.

Art. 101. Ingeval een rijdier door twee personen bereden wordt, terwijl er tevens menschen bij zijn, die het leiden en drijven, en dat rijdier beschadigt den eigendom van een ander, zijn slechts de berijders tot betaling van schadevergoeding verplicht, ieder voor de helft. Indien het slechts door één persoon bereden wordt, is hij alleen verantwoordelijk voor de schadevergoeding; maar ingeval er geen berijders zijn, doch slechts een geleider en een drijver, wordt de schade in tweeën verdeeld, en valt deze ten laste van den geleider en den drijver.

Art. 102. Ingeval een knaap of een krankzinnige door iemand op een rijdier geplaatst wordt, zonder toestemming van zijn walī en hij brengt schade toe aan den eigendom van iemand, dan moet degene, die hem er op geplaatst heeft, schadevergoeding betalen.

Art. 103. Ingeval iemand een rijdier van een ander voorttrekt, zonder opdracht van den berijder, en dit brengt schade toe aan den eigendom van derden, moet degene die voorttrekt de schadevergoeding betalen en niet degene, die berijdt.

Art. 104. Ingeval iemands eigendom beschadigd wordt doordat er een rijdier van een ander opvalt, omdat dit dier gestorven is, behoeft de berijder geen schadevergoeding te betalen. Ditzelfde geldt ook als de berijder sterft en op het goed valt, hij behoeft ook dan geen schadevergoeding te betalen.

Art. 105. Ingeval iemand koeien of buffels hoedt, deze op een onbebouwde vlakte laat losloopen en er steekt een hevige wind op en de duisternis valt in en die koeien of buffels verspreiden zich in alle richtingen, en komen in het gaga-veld of den tuin van een ander, behoeft de hoeder geen schadevergoeding te betalen, doch als die koeien of buffels zich verspreid hebben, terwijl de hoeder in slaap was gevallen, moet hij wel schadevergoeding betalen.

Art. 106. Ingeval iemand een koe of een buffel aan een touw vasthoudt, en die koe of buffel ontsnapt en brengt schade toe aan iemands eigendom, behoeft degene, die het touw vasthoudt geen schadevergoeding te betalen.

Art. 107. Ingeval iemand koeien, buffels en dergelijke houdt en die wateren of doen hun behoefte op den weg, zoodat iemands eigendom beschadigd wordt, behoeft de eigenaar de schade niet te vergoeden.

Art. 108. Ingeval iemands vee vrij rondloopt, een tuin binnen dringt, en de aanplantingen beschadigt, behoeft de eigenaar van het vee geen schadevergoeding te betalen als het overdag gebeurt, omdat het te wijten is aan de nalatigheid van den eigenaar van den tuin, die zijn aanplantingen overdag niet bewaakt heeft. Gebeurt het echter des nachts, dan is de eigenaar van het vee tot betaling van schadevergoeding verplicht. Maar indien het in die streek de gewoonte is, het vee overdag in den stal te houden en de tuinen des nachts te bewaken, moet de eigenaar dan het vee wel schadevergoeding betalen.

Art. 109. Ingeval iemand zijn vee op een bepaalde plaats vastbindt, en een ander bindt zijn vee daarnaast vast, en het laatst vastgebonden vee bijt het vroeger vastgebondene, dan is degene, die zijn vee het laatst vastgebonden heeft tot betaling van schadevergoeding verplicht. Ingeval het eerst vastgebonden vee het later vastgebondene bijt, behoeft degene die zijn vee het eerst vastgebonden heeft geen schadevergoeding te betalen.

Art. 110. Ingeval iemand hout of iets dergelijks draagt en hij staat daarmede tegen een omheining, zoodat deze instort, moet de drager

schadevergoeding betalen om het even of het overdag of des nachts gebeurd is.

Art. 111. Ingeval iemand hout draagt op de markt, en daarmede tegen het goed van een ander staat, dat niet op den weg ligt of tegen een persoon, zoodat goed of persoon beschadigd worden, om het even of datgene waartegen gestooten wordt met het front of met den achterkant naar hem toegekeerd was, moet de drager schadevergoeding betalen, ten minste als de plaats waar het gebeurd is vol menschen is; was dat niet het geval, dan behoeft de drager geen schadevergoeding te betalen, indien datgene waartegen gestooten is met het front naar den drager gekeerd is; hij is wel tot betaling van schadevergoeding verplicht als het met den achterkant naar hem toegekeerd was en hij den drager niet van te voren gewaarschuwd heeft; heeft hij dit wel gedaan dan behoeft hij geen schadevergoeding te betalen.

Art. 112. Ingeval iemand een snoeperige kat heeft, die eten van een ander opeet, om het even of het overdag of 's nachts gebeurt, moet de eigenaar van de kat schadevergoeding betalen, ingeval de kat niet of niet stevig vastgebonden en daarna losgekomen is. Ingeval de kat gewoonlijk niet snoept, behoeft hij geen schadevergoeding te betalen. Hetzelfde geldt voor iemand, die een kwaden hond heeft, die het een of ander beschadigt.

Over koop en Verkoop.

Art. 113. Ingeval iemand handel drijft, moet hij meerderjarig zijn, en oordeel des onderscheids bezitten (in het volle bezit van zijn verstandelijke vermogens zijn). Een knaap of krankzinnige mag niet ongehinderd handeldrijven.

Art. 114. Ingeval menschen handeldrijven, en de koop is gesloten, kan één van hen den koop niet laten doorgaan, al is er ook geen afspraak gemaakt (omtrent een optie-termijn) of als de overgave van het goed en de ontvangst van het geld heeft plaats gehad, zoolang kooper en verkooper nog bij elkaar zijn, al is er ook één dag voorbij gegaan, als ze voortdurend bij elkaar zijn gebleven.

Ingeval ze reeds gescheiden zijn, kan de koop niet meer ongedaan gemaakt worden, al is er ook nog geen dag verstreken.

Maar als beiden er in toestemmen, kan de koop toch ongedaan gemaakt worden.

Art. 115. Ingeval personen met elkaar een koop sluiten onder een voorwaarde n.l. dat het al of niet doorgaan van den koop gedurende 3 dagen of minder in beraad gehouden mag worden, moeten partijen zich houden aan hetgeen overeengekomen is; ingeval kooper of verkooper den koop binnen den overeengekomen termijn willen verbreken, heeft de koop geen voortgang.

Art. 116. Ingeval iemand een slaaf koopt onder voorwaarde dat hij kan schrijven of een of ander werk kan verrichten of een koe, een buffel onder voorwaarde dat ze drachtig is of dat ze veel melk geeft, en nadat de koop tot stand is gekomen blijkt dat aan die voorwaarde niet voldaan is, behoeft de koop geen voortgang te hebben.

Maar ingeval iemand een slaaf koopt onder voorwaarde, dat hij kan stelen, en na het afsluiten van den koop blijkt deze niet overeenkomstig de voorwaarde te zijn, dan mag de koop (deswege) niet ongedaan gemaakt worden.

Art. 117. Ingeval iemand goederen, die hij wil verkoopen opsmukt, om er een hoogen prijs voor te krijgen b.v. hij maakt het reeds witte haar van een slaaf zwart, of hij wil een koe niet melken opdat het schijne alsof ze veel melk geeft, en de kooper weet van die handelwijze niets af, mag de kooper den koop ongedaan maken.

Art. 118. Ingeval iemand iets koopt en na het afsluiten van den koop gebreken bemerkt, die een waardevermindering van het goed veroorzaken, terwijl er in het algemeen bij dat goed geen gebreken voorkomen, mag de koop ongedaan gemaakt worden, maar alleen ingeval er bij den kooper geen bedoeling aanwezig was (om iets met gebreken te koopen). Bestond die bedoeling wel, dan kan de koop niet ongedaan gemaakt worden.

Maar komen er bij die verkochte goederen meestal wel gebreken voor, b.v. als iemand een ouden slaaf koopt, die blijkt tandeloos te zijn, of hij bezit andere in 't algemeen (wegens ouderdom) voorkomende gebreken, kan de koop niet ongedaan gemaakt worden.

Art. 119. Ingeval iemand een slaaf koopt, die nadat hij reeds eenigen tijd bij hem is gestraft wordt met afkapping van een hand, omdat hij vóór den koop een ander een hand afgekapt heeft, mag de koop ongedaan gemaakt worden, als de kooper onbekend was met het misdrijf. Kende hij het wel, dan mag de koop niet ongedaan gemaakt worden.

Art. 120. Ingeval iemand een slaaf koopt, die met een ziekte behept is, welke aan den kooper niet bekend was, en na den koop sterft hij ten gevolge van de ziekte die reeds vóór den koop bestond, kan de koop niet ongedaan gemaakt worden, maar kan hij (de kooper) slechts de waarde vermindering (van den verkooper) vragen, d.i. het verschil in prijs van den gezonden en den zieken slaaf, d.w.z. als de gezonde slaaf 100 waard geweest zou zijn, en door de ziekte de waarde tot 10 of 20 is verminderd, moet men op die wijze den aard van de ziekte onderzoeken en de waardevermindering bepaald worden.

Art. 121. Ingeval iemand een slaaf koopt en deze door den kooper vrijgelaten wordt en nadat dit geschied is bemerkt hij (de kooper) dat hij gebreken had, die reeds voor den koop bestonden, b.v. het gebrek, dat hij dikwijls steelt, dan mag de kooper de waardevermindering van den verkooper terugvragen. De bepaling van die waardevermindering geschiedt als bij die van een zieken slaaf, hierboven (in het vorige art.) genoemd.

Art. 122. Ingeval iemand een zaak koopt en deze door hem weer verkocht wordt en nadat het geschied is blijkt de zaak gebreken te bezitten, die ze al had toen ze voor de eerste maal verkocht werd, kan de eerste kooper geen waardevermindering vragen aan den eersten verkooper, omdat die zaak aan den tweeden verkooper teruggegeven kan worden en als dit geschied is, kan de zaak aan den eersten verkooper teruggegeven worden.

Bij alle zaken, die het voorwerp kunnen zijn van koop en verkoop, en teruggegeven mogen worden moet dat teruggeven oogenblikkelijk geschieden en mag dit niet uitgesteld worden, d.w.z. zoodra de gebreken bemerkt worden moeten ze dadelijk teruggegeven worden.

Maar uitstel is toegestaan als men de gebreken bemerkt op het oogenblik dat men aan het eten is, dan mag men eerst het eten beëindigen. Is men met iets anders bezig of bemerkt men b.v. de gebreken des nachts en wacht men (met teruggeven) tot den morgen, dan is dat ook toegestaan.

Art. 123. Ingeval er geschil bestaat tusschen verkooper en kooper over de gebreken van de goederen, die gekocht zijn, b.v. de verkooper beweert, dat de gebreken (eerst) zijn opgekomen bij den kooper, de kooper dat ze er al waren voordat hij de goederen ontvangen had, worden de verklaringen van den verkooper, mits onder eede bevestigd, voor juist gehouden. Heeft hij den eed afgelegd, dan blijft de koop van kracht en mag het goed niet teruggegeven worden.

Art. 124. Ingeval menschen een koop sluiten, en de goederen nog niet geleverd (ontvangen) zijn b.v. als volgt: de namen van hen die koopen of verkoopen staan nog niet vast, en ingeval dan de goederen verloren raken zonder bepaalde oorzaak of door de schuld van den verkooper, is de koop niet tot stand gekomen. Is het verlorengaan te wijten aan de schuld van den kooper, die het goed nog niet ontvangen heeft, dan is de koop als tot stand gekomen te beschouwen, en moet de kooper de waarde betalen.

Maar is het verlorengaan te wijten aan een rechtmatige daad van den kooper b.v. als het verkochte een slaaf is, die den kooper wil dooden en de kooper voorkomt hem en de slaaf wordt gedood, is de koop niet tot stand gekomen.

Art. 125. Ingeval menschen een koop afsluiten, maar het goed nog niet door den kooper ontvangen is, en het door toedoen van een derde verloren raakt, heeft de kooper het recht om den koop al of niet te laten doorgaan. Laat hij den koop doorgaan, dan kan hij schadevergoeding vragen aan dengene, die de zaak heeft doen verloren gaan en de (vernietigde) zaak aan den verkooper overgeven. Laat hij den koop niet doorgaan, dan behoeft de kooper het goed niet te doen leveren door den verkooper, en kan de verkooper zelf schadevergoeding vragen aan dengene, die het goed verloren heeft doen gaan.

Art. 126. Ingeval iemand een zaak koopt, en deze door den kooper nog niet ontvangen is, mag hij deze niet verkoopen, noch verpanden of wegschenken omdat de zaak nog niet zijn volle eigendom is.

Ingeval ze reeds in ontvangst genomen is mag de kooper handelen zooals hij wil. Maar er zijn zaken, waarmee men, als men ze gekocht heeft, vóór het in ontvangst nemen vrij mag handelen, b.v. een slaaf, die men gekocht heeft (mag men voordat men hem in ontvangst genomen heeft, vrij laten) ook goederen waarop men door uiterste wilsbeschikking of door wakf, of door huwelijk bepaalde rechten heeft verkregen.

Art. 127. Ingeval iemand een zaak bezit, terwijl een ander die onder zich heeft uit hoofde van bewaargeving of pandgeving maar de verbintenis is geëindigd, b.v. het pand is ingelost, mag de eigenaar van de zaak er mede doen wat hij wil.

Art. 128. Ingeval iemand grond verkoopt zonder eenige voorwaarde, en er staan gebouwen of aanplantingen op zonder dat dit vermeld is, zijn deze daaronder begrepen; want indien deze twee zaken daaronder niet begrepen zouden zijn, zou het nut van dien grond verdwenen zijn. Dit geschiedt ook ingeval de grond weggeschonken wordt; huizen en aanplantingen vallen er dan eveneens onder. Doch als de grond slechts verpand wordt, vallen huizen en boomgaarden er niet onder.

Art. 129. Ingeval iemand een omheind erf verkoopt zonder voorwaarden te stellen omtrent het al of niet daaronder begrepen zijn van huizen en aanplantingen, vallen ze er wel onder; alles wat daar dan aanwezig is moet er blijven, b.v. deuren, ladders, en al het andere, wat er aangebracht is, moet er blijven.

Maar niet vallen er onder deuren, die op den grond gelegd zijn, d.w.z. die er nog niet vast aangebracht zijn en al wat daarop lijkt en er niet vast aangebracht is, zooals emmers, rustbanken, tafels, stoelen en dergelijke.

Art. 130. Ingeval iemand een rijdier verkoopt b.v. een paard of iets dergelijks en de hoef is beslagen dan is dit (beslag) ook onder den koop begrepen. Maar is het met goud beslagen, dan valt het er niet onder. Ook het tuig valt er niet onder, mits dat niet overeengekomen is; is wel zoo overeengekomen, dan valt er alles onder wat overeengekomen is.

Art. 131. Ingeval iemand boomen verkoopt, die nog levend zijn vallen daaronder de bladeren en de takken die nog nat zijn, maar niet valt er onder de grond, waarop die boomen geplant zijn. Maar zoolang de boomen levend zijn mag de kooper gebruik maken van den grond, waarop die boomen geplant zijn. Ingeval de boomen sterven, is de kooper verplicht ze te vellen.

Art. 132. Ingeval iemand boomen verkoopt, die vruchten dragen, met de voorwaarde, dat de vruchten hetzij voor den verkooper of voor den kooper zullen zijn, vallen die vruchten er al of niet onder, naar gelang overeengekomen is. Maar zijn er geen voorwaarden gesteld en zijn het boomen van de soort van een dadelpalm, dan zijn de knoppen, die reeds

bloeien voor den verkooper, en de knoppen, die nog niet bloeien voor den kooper.

Zijn het boomen van de soort van een wijnpalm, dan zijn de vruchten, die reeds gevormd zijn voor den verkooper, en die, waarbij dat nog niet het geval is, voor den kooper.

Art. 133. Ingeval kooper en verkooper geschil hebben over de hoeveelheid van het gekochte of over de grootte van den prijs, b.v. de verkooper beweert, dat de prijs 10 is en de kooper dat de prijs 9 is, terwijl ze geen getuigen hebben, moeten beiden een eed afleggen. De verkooper zweert: „ik heb het werkelijk niet voor 9 verkocht, maar voor 10". Dan zweert de kooper: „Ik heb het werkelijk niet voor 10 gekocht, ik heb het voor 9 gekocht". Hebben beiden den eed afgelegd en wil één van beiden zich aan één van de prijzen onderwerpen, dan mag degene aan wiens prijs de ander zich onderwerpt den koop niet ongedaan maken, maar moet de koop voortgang hebben. Is er niemand die zich aan één der prijzen wil onderwerpen, dan is het het beste dat de rechter den koop ongedaan maakt. Nadat de koop ongedaan gemaakt is keert het verkochte goed tot verkooper terug en de koopprijs tot den kooper.

Art. 134. Ingeval er twee personen zijn, waarvan de één beweert dat hij (een zaak) verkocht heeft, en de ander dat hem (die zaak) geschonken is, beiden zonder getuigen, moeten beiden een eed afleggen; die beweert dat hij verkocht heeft zweert: „Ik heb het werkelijk niet gegeven", en die beweert dat het hem geschonken is: „Ik heb werkelijk niet gekocht". Nadat beiden den eed hebben afgelegd wordt de zaak waarover geschil is aan den eigenaar teruggegeven.

Over verbruikleening.

Art. 135. Ingeval iemand een ander iets leent en het goed nog niet overhandigd is aan den leener, is de leening nog niet tot stand gekomen. Indien hij het goed reeds ontvangen heeft, is de leening tot stand gekomen, en is het goed het eigendom geworden van den leener. Maar de uitleener heeft het recht het goed terug te vorderen, ingeval het z'n oorspronkelijken vorm nog heeft behouden en nog in het bezit is van den leener en deze moet dan den uitleener betalen. Ingeval het contract afgeloopen is moet men dezelfde soort en hoeveelheid teruggeven.

Art. 136. Ingeval menschen een leencontract met elkaar sluiten onder beding van winst of vermeerdering van de soort of een geldleening met het beding van terugbetaling in een ander land of iets dergelijks mag dat contract niet uitgevoerd worden al nemen uitleener en leener daarmede ook genoegen. Ingeval de winst reeds door den uitleener in ontvangst genomen is, mag deze teruggevorderd worden; want een mensch die iets uitleent mag zijn hulp of die winst niet terugnemen.

Art. 137. Ingeval personen een leencontract sluiten met een onderpand of waarborg, is dat geoorloofd, omdat dit slechts tot zekerheid dient, en niet om winst te maken. De zaak, die als onderpand dient mag, zoodra het contract afgeloopen is, en degene, die haar in pand gegeven heeft haar niet kan inlossen, verkocht worden. Indien dit (verkoopen) meer opbrengt dan de schuld is, moet dit meerdere aan den eigenaar teruggegeven worden. Indien het minder opbrengt, blijft de schuld van dengene, die de zaak in pand gegeven heeft, bestaan.

De beteekenis van borgtocht is: wanneer het contract beëindigd is mag de uitleener betaling vragen zoowel aan den borg als aan den leener.

Art. 138. Ingeval iemand geld leent van twee personen op de volgende wijze: de eene krijgt een onderpand, de andere niet, en de termijn van terugbetaling is aangebroken, en hij kan niet betalen, mag degene, die zonder onderpand uitgeleend heeft, niet het goed opvragen, dat in handen is van dengene, die met onderpand uitgeleend heeft; het goed blijft in handen van dengene, die het onder zich heeft. Is het contract afgeloopen, dan mag het door den eigenaar verkocht worden doch met vergunning van dengene die het in pand heeft. Indien de pandnemer geen toestemming wil verleenen, kan men den rechter vragen om te bevelen de vergunning tot verkoop te geven of het pand te laten inlossen.

Ingeval de eigenaar het goed niet wil verkoopen, kan hem bevolen worden het te verkoopen of zijn schuld te betalen. Wil hij het dan nog niet verkoopen, dan mag degene, die het onder zich heeft, het goed verkoopen en degene, die uitgeleend heeft mag (met de opbrengst) zijn vordering betalen; indien het te weinig is, en het de schuld niet kan delgen, blijft degene die het goed in pand gegeven heeft het (geld) nog schuldig.

Over pand.

Art. 139. Ingeval iemand een goed verpandt mag pandgever het nut van de zaak trekken, die verpand is, doch alleen als men daardoor niet de waarde van het verpande goed doet dalen, b.v. als het een paard is of een huis, dat hij bewoont. Ingeval het gebruikte vernietigd zou worden, zoodat het de waarde doet dalen, mag het niet b.v. als het verpande een kleedingstuk is, en het wordt in gebruik genomen, zoodat het half versleten wordt; dit echter alleen als degene, die eigenaar is, er geen toestemming voor verkregen heeft; heeft hij die wel verkregen dan mag het.

Art. 140. Ingeval iemand iets leent met een onderpand en dat pand berust bij dengene, die uitleent, en het gaat verloren buiten schuld van dengene die het onder zich heeft, behoeft deze het niet te vergoeden, zonder dat zijn uitleenen daardoor eenigszins verminderd wordt. Indien het pand door schuld van den pandnemer verloren is gegaan, b.v. als het neergelegd was op een plaats, die niet geschikt is om als bewaarplaats te

dienen of als het niet teruggeven is, nadat het ingelost is, moet het door den pandnemer vergoed worden.

Art. 141. Ingeval iemand een zaak leent van een ander om die weer te verpanden met de mededeeling voor hoeveel, voor hoe lang en aan wien hij de zaak wil verpanden en de zaak wordt in pand gegeven, en wanneer de zaak dan in handen van den pandnemer verloren gaat, buiten zijn schuld, behoeven noch degene die de zaak geleend heeft, noch hij, die haar in pand genomen heeft vergoeding te betalen. Maar gaat de zaak niet verloren, en is de termijn van betaling aangebroken en degene, die de zaak geleend heeft kan deze niet inlossen, mag de zaak door dengene, die haar geleend heeft, met toestemming van den eigenaar, verkocht worden; de eigenaar van de zaak mag dan schadevergoeding vragen aan den leener ter grootte van de waarde van het goed op het oogenblik, dat het verkocht werd. Maar is de zaak verloren gegaan in handen van den leener dan moet deze schadevergoeding betalen. Gaat de zaak niet verloren, en is de termijn van betaling aangebroken en degene, die de zaak geleend heeft kan deze niet inlossen, dan mag de zaak door dengene, die haar heeft, met toestemming van den eigenaar, verkocht worden; de eigenaar van de zaak mag dan schadevergoeding vragen aan den leener ter grootte van de waarde van het goed op het oogenblik, dat het verkocht werd. Maar is de zaak verloren gegaan in handen van den leener dan moet deze schadevergoeding betalen.

Art. 142. Ingeval er oneenigheid bestaat tusschen pandnemer en pandgever b.v. als de pandnemer beweert dat het pand buiten zijn schuld verloren is gegaan en de pandgever het verlorengaan betwijfelt wordt geloof geslagen aan de verklaringen van den pandnemer, nadat hij een eed heeft afgelegd.

Art. 143. Ingeval er oneenigheid bestaat tusschen pandnemer en pandgever b.v. als de pandnemer beweert dat hij het pand reeds heeft teruggegeven en de pandgever beweert dat hij het nog niet ontvangen heeft, en er zijn geen getuigen, wordt geloof geslagen aan de verklaringen van den pandgever nadat hij een eed heeft afgelegd.

Art. 144. Ingeval iemand een slaaf verpand heeft, mag de eigenaar dien slaaf vrijlaten, maar hij moet dan den pandnemer de waarde van den slaaf in de plaats stellen, ten minste als hij daartoe in staat is; is hij niet daartoe in staat, dan gaat de vrijlating niet door.

Art. 145. Ingeval iemand een goed verpandt en dit goed door den pandgever zelf wordt weggemaakt, moet hij daarvoor iets van dezelfde soort als het weggeraakte in de plaats stellen, al is het ook buiten zijn schuld weggeraakt.

Art. 146. Ingeval iemand een slaaf verpandt, die ten tijde van het verpanden niet in staat tot werken was en gedurende het verpanden goed in staat is tot werken, wat zijn waarde doet toenemen b.v. de slaaf is 100 reaal waard en is verpand voor 100 reaal; terwijl hij, nu hij goed in staat

is om te werken gedurende de verpanding, 200 reaal waard wordt, mag, indien de eigenaar van den slaaf een andere schuld heeft (van een ander geld heeft geleend), dit niet nemen van de vermeerderde waarde van den verpanden slaaf; deze blijft verpand aan den pandnemer; maar de waardevermeerdering is wel het eigendom van den eigenaar van den slaaf.

Art. 147. Ingeval iemand een schuld heeft aan twee personen, van den eenen met als onderpand een slavin zonder kinderen; terwijl de schuld veel meer bedraagt dan de waarde van de verpande slavin; ondertusschen krijgt die slavin tijdens de verpanding een kind; als de termijn verstreken is kan de pandgever zijn pand niet inlossen, noch de schuld aan den(n)gene die hem zonder pand geleend heeft terugbetalen. De slavin en haar kind worden verkocht en de opbrengst van slavin en kind worden aan den pandnemer terugbetaald. Dan kan de andere die hem geleend heeft geen betaling vragen uit de opbrengst van die slavin en kind. Zoo veel er ontbreekt aan het geleende (n.l. nadat de opbrenst van de slavin voor de terugbetaling gebruikt is) neemt men van de opbrengst van het (verkochte) kind, maar niet alles mag genomen worden; het moet verdeeld worden tusschen de schuldeischers naar evenredigheid van de schulden b.v. Hebben ze evenveel geleend dan wordt het in tweeën verdeeld, hebben ze niet evenveel geleend, dan moet de opbrengst van het (verkochte) kind naar evenredigheid in 3en of 4en verdeeld worden; het resteerende, wat nog niet betaald kan worden, blijft de eigenaar schuldig en is hij verplicht te betalen.

Art. 148. Ingeval er oneenigheid bestaat tusschen schuldenaar en schuldeischer, b.v. als de schuldeischer beweert dat hij geleend heeft met een onderpand en de schuldenaar dat dat niet het geval is, of wel, maar als er twist is over de hoeveelheid van het verpande, wordt geloof gehecht aan de verklaringen van den schuldenaar, mits hij een eed aflegt.

Art. 149. Ingeval iemand iets heeft geleend, en beweert dat het met een onderpand geschied is, terwijl de schuldenaar zich niet bewust is een onderpand gegeven te hebben, maar het goed, dat als onderpand gegeven zou zijn in handen is van den schuldenaar volgens den schuldeischer, en beiden hebben geen getuigen, wordt geloof gehecht aan de verklaring van den schuldenaar, mits hij één eed aflegt. Is het betwiste goed in handen van den schuldeischer en de schuldenaar beweert, dat dat goed zich inhanden van den schuldeischer bevindt omdat hij het eigenmachtig genomen heeft of als hij voorwendt dat het geleend is, wordt ook geloof gehecht aan de verklaringen van den schuldenaar, mits hij éénmaal een eed aflegt.

Art. 150. Ingeval iemand schulden nalaat na z'n dood, om het even of het schulden zijn aan Allah of aan de menschen, dan moeten alle goederen besteed worden om de schulden te betalen; voordat die schulden betaald zijn, mogen de erfgenamen niets van de nalatenschap nemen of wegschenken; maar de toename van de nalatenschap behoeft niet besteed te worden voor de betaling van schulden. Onder toename wordt verstaan: hetgeen de slaven verdienen, kalveren, jongen van karbouwen en alles wat

daarop gelijkt omdat een dergelijke toename het eigendom is van de erfgenamen.

Art. 151. Ingeval iemand sterft zonder schulden achter te laten en de erfgenamen de nalatenschap verkoopen; en nadat deze verkocht is komen er nieuwe schulden op, (daaronder is b.v. te verstaan: als de overledene tijdens zijn leven één of andere zaak verkocht heeft, die na zijn dood gebreken blijkt te bezitten en teruggegeven wordt, terwijl de prijs door den overledene reeds verbruikt is, zoodat het niet begrepen is onder hetgeen door de erfgenamen van de nalatenschap verkocht is) moeten de erfgenamen toch de verkochte nalatenschap terugeischen; als dat gebeurd is, moet de schuld van den overledene betaald worden.

Art. 152. Ingeval iemand schulden heeft, die zijn bezittingen overtreffen, terwijl de termijn van betaling is aangebroken en alle schuldeischers den rechter vragen om beslag te leggen op de goederen van den schuldenaar, moet de rechter beslag leggen en hiervan alle menschen in kennis stellen, opdat degene bij wien beslag gelegd is geen handel meer drijven kan met die goederen. Nadat beslag gelegd is, mag de eigenaar niets meer verkoopen of wegschenken, terwijl de goederen aan de schuldeischers gegeven worden, doch slechts in den vorm van pand; de schuldeischers mogen zich niet, nadat beslaglegging heeft plaats gehad, tegelijkertijd betaling verschaffen uit de goederen, waarop beslag is gelegd. Ingeval degene, bij wien beslag is gelegd, nieuwe goederen krijgt, b.v. door houtkapping, arbeid verrichten, het krijgen van een erfenis of een legaat of een schenking, komen deze nieuw opgekomen goederen bij het beslag; de schuldeischers mogen die nieuw opgekomen goederen, nadat beslag gelegd is, niet opvragen.

Art. 153. Ingeval een rechter beslag heeft gelegd op iemands goederen, is het het beste, die goederen zoo spoedig mogelijk te verkoopen, maar de verkoop moet plaats hebben door personen, die gewoon zijn handel te drijven, opdat de waarde niet vermindert, slechts de kleeren die hij dagelijks moet gebruiken mogen niet verkocht worden. Nadat alles verkocht is wordt de opbrengst aan de schuldeischers toegewezen naar evenredigheid van de grootte der schulden.

Art. 154. Ingeval een minderjarige eigendommen bezit, moet de walī deze is bewaring nemen totdat hij meerderjarig is geworden en in het bezit is van zijn verstandelijke vermogens. In het bezit van zijn verstandelijke vermogens wil zeggen als hij de goede dingen van den godsdienst kan onderscheiden (d.w.z. als hij de godsdienstplichten goed kan waarnemen) en als hij het goede in zaken weet te onderscheiden (als hij zich behoorlijk in zaken kan gedragen). Het is echter het beste hem voor zijn meerderjarigheid op de proef te stellen. Ingeval het een zoon is van een koopman moet hij op de proef gesteld worden met betrekking tot het duur kunnen verkoopen van goederen, die in het algemeen winst opleveren; is het de zoon van een landbouwer dan moet hij op de proef

gesteld worden met betrekking tot het bewerken van velden; is het een meisje, dan moet zij op de proef gesteld worden met betrekking tot vrouwenarbeid, of zij kan spinnen en in staat is eten te bewaren en te beschermen (sc. tegen katten).

Over dading en minnelijke schikking.

Art. 155. Ingeval er een weg is, die recht doorloopt zonder dat hij afgesloten is, terwijl rechts en links van dien weg menschen wonen, mag niemand midden op dien weg een huis bouwen of aanplantingen aanleggen, al benadeelt dit de voorbijgangers ook niet, want het vermindert de breedte van den weg. Verder mag men geen afdak (balkon) of een bovenverdieping aanbrengen, die boven dien weg uitsteekt, zoodat men deze in aanraking brengt met de omheining aan den overkant van den weg. Dit is wel geoorloofd, mits het den weg niet duister maakt en voetgangers, ruiters of rijdieren met berijders of met een baldakijn er niet tegen aan kunnen stooten.

Ingeval het een versperde (dus een publieke) weg is, mag een ander dan de eigenaar van den weg daar geen balkon maken op de wijze zooals reeds vermeld, omdat een private weg slechts het eigendom is van degenen die daaraan wonen, d.w.z. het is geen publieke weg. Niemand van de eigenaren van den privaten weg mag iets verbouwen, zonder vergunning van hen, wier huis verder is van de poort (dan zijn huis) waar ze plegen uit te gaan.

Maar iemand, die reeds een deur bezit mag een andere deur aanbrengen om dichter bij den grooten weg te komen, zonder dat hij toestemming behoeft te vragen aan de menschen, die verder (dan hij) van den grooten weg wonen, mits hij de oude deur afsluit.

Iemand, die een deur bezit, die het verst van den grooten weg verwijderd is mag een andere deur maken om dichter bij den grooten weg te komen en de oude deur in tact laten, omdat die oude deur, niet meer gebruikt kan worden; maar iemand die een deur bezit naar den grooten weg toe, terwijl aan den achterkant een muur is, mag slechts een gat maken in dien muur met vergunning van de menschen, die aan den privaten weg wonen; wel mag hij (zonder vergunning) een venster maken.

Art. 156. Ingeval iemands huis met dat van een ander samenkomt, zoodat er een gemeenschappelijke afscheidingsmuur is, en één van beide personen dien muur gemaakt heeft, mag degene, die hem niet gemaakt heeft, geen spijkers in dien muur slaan of er hout tegen plaatsen, noch een doorloopend gat er in maken, zonder vergunning van dengene, die haar gemaakt heeft. Indien de eigenaar het (zonder betaling te vragen) toestaat zoodat hem die muur (als het ware) in bruikleen gegeven wordt, mag de eigenaar dat (recht) (ieder moment) weer intrekken. Ingeval hij het

ingetrokken heeft en de ander gaat nog door met zijn handelingen (ten opzichte van dien muur) dan mag de eigenaar huur eischen.

Art. 157. Ingeval er een muur is, die twee huizen van elkaar scheidt, en die het eigendom is van twee personen, mag geen van beiden dien beschadigen. Ingeval die muur beschadigd wordt zonder toedoen van iemand, mag de één den ander niet dwingen hem te herstellen. Maar ingeval één van beiden hem herstelt, moet deze de onkosten zelf dragen, terwijl de ander het hem niet mag beletten; nadat de muur hersteld is, mag hij alleen gebruikt worden door dengene, die hem hersteld heeft. Maar ingeval hij door den hersteller beschadigd was, (dan) mag de ander hem beletten hem te herstellen. Ingeval ze den muur met elkanders hulp hersteld hebben, wordt hij weer de eigendom van beide personen.

Art. 158. Ingeval een muur twee huizen van elkaar scheidt, en één (van de eigenaren van die twee huizen) beweert, dat die muur zijn eigendom is, wanneer dan de steenen van dien muur samengevoegd zijn met den wand van het huis, die er voor is of ombuigt bij de hoeken van het huis, terwijl de andere (wand) er zoo maar tegen aangezet is, wordt geloof gehecht aan de beweringen van den eigenaar van het huis, wiens muur (met den wand) samengevoegd is, maar met één eed bekrachtigd. Ingeval beide muren samengevoegd zijn, en er zijn geen getuigen, die de beweringen van één van beiden kunnen staven, moeten beiden een eed afleggen. Nadat dit geschied is, is de muur de eigendom van beiden, ingeval één van beiden weigert den eed af te leggen, wordt hij de eigendom van dengene, die den eed heeft afgelegd.

Art. 159. Ingeval iemand zijn schuld wil overdragen behoeft hij geen toestemming van dengene, op wien de schuld wordt overgedragen, want het is al voldoende als men overleg pleegt met zijn crediteur en deze zich betaling wil verschaffen, uit de vordering (die men op een derde heeft).

Indien de overeenkomst tot stand is gekomen, is de cedent vrij en ook degene wiens schuld is overgedragen is vrij; hij is niets meer schuldig aan den cedent.

Over borgtocht.

Ingeval iemand geld leent, terwijl een ander borg voor hem staat, en de termijn van betaling is aangebroken, mag de (uitleener) zoowel den schuldenaar als den borg aanmanen of den schuldenaar voor de helft en den borg voor de helft. Ingeval de schuld door den schuldeischer kwijtgescholden wordt, heeft die kwijtschelding ook betrekking op den borg, d.w.z. hij is dan ontslagen van zijn verplichting als borg. Maar indien de borg ontslagen wordt van zijn verplichting, heeft dit geen betrekking op den schuldenaar. Ingeval de borg eerder betaald heeft, mag hij restitutie vragen aan dengene voor wien hij borg gesteld is, doch alleen als hij met

goedvinden van den schuldenaar borg gesteld is; is dat niet het geval, dan kan hij geen restitutie vragen, omdat het zijn eigen schuld is.

Art. 161. Ingeval iemand borg staat voor de schuld van een ander, en hij betaalt op verzoek van den schuldenaar, mag hij restitutie vragen aan dengene voor wien hij betaald heeft, doch alleen als er getuigen zijn, die verklaren dat hij betaald heeft, of als beiden er bij zijn geweest of als de schuldeischer het verklaart.

Art. 162. Ingeval iemand borgstaat voor een ander, die reeds opgeroepen is voor den rechter, en voor hem moet verschijnen, omdat hem een straf opgelegd zal worden, is een dergelijke borgstelling geoorloofd, als ze is geschied met toestemming van dengene ten behoeve van wien de borg is gesteld. Indien er borg wordt gesteld voor een geldschuld, is het niet noodzakelijk dat de borg de grootte van die geldschuld weet. Het gevolg van een dergelijke (persoonlijke) borgstelling is, dat de borg moet zorgen, dat degene voor wien hij borg staat (voor den rechter) verschijnt. Ingeval degene voor wien borg gesteld is, reeds aan den rechter overgeleverd is, is de borg ontslagen van zijn verplichting.

Ingeval degene voor wien borg gesteld is uit het land gegaan is, moet de borg hem doen verschijnen, tenminste als hij weet waar de schuldenaar zich ophoudt, en de weg (daarheen) veilig is. Dan wordt (met het afdoen van de zaak) eenigen tijd gewacht naar evenredigheid van den tijd die noodig is voor het gaan (naar) en terugkomen (van de plaats waar de schuldenaar zich ophoudt).

Indien die termijn verstreken is, of wanneer de rechters vermoeden dat hij (de borg) hem niet kan doen verschijnen, wordt de borg gevangen gezet, zoolang totdat men kan vermoeden dat degene voor wien borg is gesteld niet meer kan (terugkeeren) komen, b.v. als deze reeds overleden is. Deze borgtocht mag dus niet dienen om den borg te laten betalen.

Over Maatschap of Vennootschap.

Art. 163. Ingeval twee personen een vennootschap aangaan of in een artikel samen handeldrijven, moeten de goederen waarmee ze samen handeldrijven van dezelfde soort en denzelfden vorm zijn, zoodat als die goederen met elkaar vermengd zijn, ze niet meer (afzonderlijk) te herkennen mogen zijn b.v. guldens met guldens, dukatons met dukatons, e.d. Levert het bedrijf winst of verlies op dan wordt die winst of het verlies tusschen beiden verdeeld naar evenredigheid van de hoeveelheid goederen (die ieder ingebracht heeft). Heeft men veel ingebracht, dan draagt men veel (verlies of krijgt veel winst), heeft men weinig ingebracht, dan weinig. Ingeval die goederen verloren raken, terwijl ze onder berusting van beiden zijn, zonder dat het geschied is door de schuld van één van beide partijen behoeft geen van beiden die goederen te vergoeden. Indien één van beiden bekent ze weggemaakt of ze weggeschonken te hebben aan zijn mede-

vennoot, wordt geloof gehecht aan de verklaringen van dengene, die beweert dat hij ze weggemaakt of overgedragen heeft, mits hij één eed aflegt. Indien ze naar een andere stad (land) gebracht zijn zonder vergunning van den medevennoot, zoodat ze wegraken, moet degene, die ze daarheen gebracht heeft, de goederen vergoeden.

Over Lastgeving.

Art. 164. Ingeval iemand een ander tot wakil aanstelt d.w.z. een volmacht geeft, b.v. iemand beveelt goederen voor hem te verkoopen, dan mag de zaakwaarnemer die goederen niet beneden den gangbaren prijs verkoopen; hij mag niet op crediet verkoopen, noch voor geld, dat in dat land niet gangbaar is, tenminste als hij dat eigenmachtig zou willen doen; doet hij het met toestemming van den lastgever dan is hij niet tot schadevergoeding verplicht.

Er kan een zaakwaarnemer aangesteld worden voor alle handelingen, voor de uitvoering waarvan zoowel lastgever als zaakwaarnemer bevoegd zijn.

Een vader mag een gevolmachtigde benoemen, een anderen man, om zijn dochter uit te huwelijken, maar een vrouw mag niet als gevolmachtigde optreden in huwelijkszaken; wel als haar door een man opgedragen wordt de verstooting aan zijn vrouw mede te deelen.

Een slaaf kan geen wakil zijn bij het uithuwelijken (van een vrouw), maar wel kan hij als gevolmachtigde optreden om de toestemming voor het huwelijk van een vrouw en een man, die reeds zelf een gevolmachtigde gesteld hebben, in ontvangst te nemen, en bij echtscheiding. Een minderjarige kan geen gevolmachtigde aanstellen of als zoodanig benoemd worden in bovenvermelde zaken, maar een minderjarige kan (als gevolmachtigde) wel een geschenk overbrengen of gevolmachtigde zijn bij het geven van toestemming aan een gast om een huis binnen te treden.

Art. 165. Ingeval iemand een klacht wil indienen, mag hij daarmede een ander als gevolmachtigde belasten, terwijl ook de beschuldigde door middel van een gevolmachtigde mag laten antwoorden, maar indien hij bekent, mag hij de bekentenis niet door middel van een gevolmachtigde laten overbrengen. Ook mogen getuigen of zij, die een eed moeten afleggen, zich niet door een gevolmachtigde laten vertegenwoordigen.

Art. 166. Indien er een lastgever is en een zaakwaarnemer, en één van beiden sterft of wordt krankzinnig, vervalt de overeenkomst van lastneming. De gezonde kan dan zijn overeenkomst met den doode of krankzinnige niet voortzetten.

Ook de walī, als gevolmachtigde van een doode, kan die overeenkomst niet voortzetten; evenzoo gebeurt het ten aanzien van den walī, die gevolmachtigde is van een krankzinnige. Ook vervalt de overeenkomst van lastgeving als één van beide partijen die verbreekt.

Art. 167. Ingeval iemand zaakwaarnemer wordt voor het koopen of verkoopen van goederen, en deze zaken in handen van den zaakwaarnemer verloren gaan, buiten zijn schuld, behoeft hij ze niet te vergoeden. Maar ingeval de zaakwaarnemer beweert dat ze verloren geraakt zijn, en de lastgever dit niet gelooft, wordt aan zijn woorden toch geloof gehecht mits hij één eed aflegt.

Art. 168. Ingeval iemand goederen verkoopt, bewerende, dat hij dit doet in qualiteit van zaakwaarnemer van den eigenaar der goederen, terwijl de eigenaar ontkent hem als zaakwaarnemer te hebben aangesteld, wordt geloof gehecht aan de verklaringen van den eigenaar der goederen, nadat hij één eed heeft afgelegd. Is dit geschied dan moet degene, die beweert zaakwaarnemer te zijn, de goederen vergoeden.

Art. 169. Ingeval er oneenigheid bestaat tusschen lastgever en zaakwaarnemer over de lastgeving, b.v. de zaakwaarnemer beweert dat hem bevolen is op termijn te verkoopen (terwijl de lastgever het tegenovergestelde beweert) of hij beweert dat hem bevolen is voor twintig te koopen, terwijl de lastgever beweert bevolen te hebben voor tien te koopen, wordt geloof gehecht aan de verklaringen van den lastgever, na het afleggen van één eed; is dat geschied, dan moet de zaakwaarnemer schadevergoeding betalen.

Art. 170. Ingeval een zaakwaarnemer beweert, dat hij goederen, waarvoor hij een volmacht gekregen heeft, teruggegeven heeft aan den lastgever, en de lastgever ontkent dit, terwijl beiden geen getuigen bezitten, wordt geloof gehecht aan de verklaringen van den zaakwaarnemer, onder eede bevestigd; heeft hij een eed afgelegd, dan mag de lastgever de goederen niet terugeischen.

Maar indien de zaakwaarnemer beweert, dat goederen bij het teruggeven door een bediende of bode van den lastgever in ontvangst zijn genomen, terwijl die bode of bediende dat ontkent, en er geen getuigen zijn, wordt geloof gehecht aan de verklaringen van den bediende of bode, na aflegging van een eed; is dit geschied dan moet de zaakwaarnemer schadevergoeding betalen.

Art. 171. Ingeval een zaakwaarnemer, bepaalde goederen verkocht hebbende, beweert den prijs van die goederen ontvangen te hebben, maar het geld onder zijn berusting verloren is geraakt zonder dat hij getuigen heeft inzake het verloren raken, indien die goederen die hij moest verkoopen nog niet door den kooper ontvangen zijn, wordt geloof gehecht aan de verklaringen van den lastgever, mits hij één eed aflegt; is dat geschied, dan moet de zaakwaarnemer hem schadevergoeding betalen. Zijn de goederen reeds door den kooper in ontvangst genomen, dan wordt geloof gehecht aan de verklaringen van den zaakwaarnemer, nadat hij één eed heeft afgelegd; is dat geschied, dan behoeft deze geen schadevergoeding te betalen.

Art. 172. Ingeval iemand als zaakwaarnemer is benoemd voor het betalen van schulden en hij beweert reeds betaald te hebben, terwijl de schuldeischer ontkent ontvangen te hebben, beiden zonder getuigen, wordt geloof gehecht aan de verklaringen van den schuldeischer nadat hij één eed heeft afgelegd; is dat geschied, dan moet de schuldenaar betalen, terwijl de zaakwaarnemer geen schadevergoeding behoeft te betalen.

Art. 173. Ingeval iemand een ander beveelt van een derde goederen te halen, die hij zelf wil koopen, en de goederen raken onderweg verloren, is de lastgever voor de schadevergoeding aansprakelijk en behoeft de zaakwaarnemer geen schadevergoeding te betalen.

Art. 174. Ingeval iemand zaakwaarnemer is of bewaarnemer, en de lastgever of bewaargever vraagt zijn goederen op, moeten deze onmiddellijk gegeven worden, en mag hij het niet uitstellen (met het doel) getuigen er bij te halen; omdat van deze twee personen, zaakwaarnemer en bewaarnemer, geloof gehecht wordt aan hun verklaringen, dat ze de goederen aan den eigenaar hebben overhandigd; indien er later geschil over ontstaat. Er zijn gevallen, waarin geen geloof gehecht wordt aan hun verklaringen dat ze de goederen hebben overhandigd; b.v. iemand leent geld of neemt iets weg zonder toestemming van den eigenaar, wordt het dan opgevraagd, dan mag die teruggave uitgesteld worden tot er getuigen zijn opgeroepen, omdat aan de verklaringen van deze twee personen, schuldenaar en degene, die de goederen weggenomen heeft, indien ze beweren die goederen teruggegeven te hebben, zonder getuigen, en er ontstaat geschil over, geen geloof gehecht wordt.

Art. 175. Ingeval iemand schulden heeft, en hij wordt aangemaand (om te betalen) door een gevolmachtigde van den schuldeischer, mag hij verlangen, dat bij de betaling aan dien bode getuigen opgeroepen worden, want geschiedt de betaling zonder aanwezigheid van getuigen, en komt er geschil over, dan wordt geen geloof gehecht aan de verklaringen van den schuldenaar.

Over het afleggen van bekentenissen.

Art. 176. Ingeval iemand bekent, terwijl hij gezond is, dat zich bij hem goederen van een ander bevinden, en nadat hij ziek geworden is bekent hij dat zich bij hem goederen bevinden van een ander, dan dengene, die hij eerst heeft genoemd. Sterft nu degene, die de bekentenis heeft afgelegd, dan mogen die twee personen, welke (door den overledene) zijn aangewezen hun goederen uit de nalatenschap van den overledene terugnemen.

Art. 177. Ingeval iemand iets bekent nadat hem door een ander een vraag gesteld is b.v. als volgt: „Gij zijt me iets schuldig?" en hij, wien dat gevraagd wordt, bevestigt dat, dan is degene, die dat bekent verantwoordelijk voor de betaling van die schuld, al heeft hij in waarheid niets geleend. Evenzoo is het geval als degene, wien dat gevraagd wordt, ant-

woordt, dat hij reeds betaald heeft, of dat het reeds verrekend is, maar ingeval de betaling of verrekening plaats gehad heeft in tegenwoordigheid van getuigen, is de zaak afgeloopen. Zijn er geen getuigen dan mag men dengene, die de vraag gesteld heeft, verzoeken een eed af te leggen; is dat geschied, dan moet degene, tot wien de vraag gesteld is, betalen. Wil de vraagsteller geen eed afleggen dan moet degene, die beweert betaald te hebben, een eed afleggen. Wil deze (degene, die beweert betaald of verrekend te hebben) geen eed afleggen, dan moet hij betalen wat van hem gevorderd wordt, terwijl de vraagsteller geen eed behoeft af te leggen.

Art. 178. Ingeval iemand een zaak onder zich heeft en verklaart, dat die zaak de eigendom van een ander is, terwijl hij, na dat gezegd te hebben, verklaart dat die zaak van een ander is dan de vroeger genoemde, en beide personen de juistheid bevestigen van de bewering dat die zaak de eigendom van hen beiden is, wordt die zaak overgegeven aan dengene, die het eerst (door den persoon die haar onder zich had) genoemd is als eigenaar, en de andere mag schadevergoeding eischen naar evenredigheid van de waarde dier zaak, d.w.z. dat die schadevergoeding bepaald wordt naar de woorden van dengene, die de zaak onder zich had.

Art. 179. Ingeval iemand beweert een zaak van een ander onder zich te hebben, maar degene, dien hij beweert eigenaar te zijn is zich daarvan niet bewust, dan wordt die zaak de voortdurende eigendom van dengene, die ze onder zich heeft. Ingeval degene eerst beweerd heeft dat die zaak zijn eigendom niet is, en daarop dat dat wel het geval is, wordt die (laatste) verklaring niet aangenomen en blijft de zaak bij dengene, die haar onder zich had. Maar indien degene, die de zaak onder zich heeft die bewering als juist erkent, wordt de zaak overgegeven, aan dengene, die beweert (eigenaar te zijn).

Art. 180. Ingeval iemand een ander als zijn kind erkent, en deze meerderjarig is, terwijl er niemand is, die zijn afkomst kent, is het het kind van dengene, die het als zoodanig erkent, tenminste als degene die erkend wordt veel jonger is, dan degene, die erkend heeft. Maar indien de erkende geen minderjarige is of een krankzinnige dan is het een noodzakelijk vereischte dat de erkende de erkenning als juist bevestigt. De betrekking kind blijft bestaan, zoodat als één van beiden sterft, de ander ook als erfgenaam optreden kan.

Ingeval de erkende een minderjarige is of een krankzinnige, of iemand die reeds overleden is, behoeft die erkenning (door laatstgenoemden) niet als juist bevestigd te worden. Indien de minderjarige meerderjarig is geworden of de krankzinnige genezen is en zij verklaren de erkenning voor onjuist, blijft toch hun betrekking als kind bestaan.

Art. 181. Ingeval er twee personen zijn, die een ander als kind erkennen, en degene die erkend wordt is meerderjarig en niet krankzinnig, is de erkende het kind van diengene, wiens erkenning hij juist acht.

Over bruikleen.

Art. 182. Ingeval iemand den eigendom van een ander in bruikleen neemt, mag de gebruiker die zaak aan een ander in gebruik geven. Indien de zaak verloren gaat of beschadigd wordt zonder toestemming (d.w.z. als door den bruikleener een ongeoorloofd gebruik van de zaak gemaakt is) van den eigenaar, moet ze vergoed worden. Beschadigt men de zaak met toestemming van den eigenaar d.w.z. als de bruikleener er geoorloofd gebruik van gemaakt heeft, b.v. een paard, dat bereden wordt, een kleedingstuk dat gebruikt wordt, of iets dergelijks dat men kan gebruiken, behoeft ze niet vergoed te worden.

Ingeval er geschil ontstaat tusschen gebruiker en uitleener, over het feit dat de beschadiging (al of) niet met toestemming (d.w.z. als er een al of niet geoorloofd gebruik van de zaak gemaakt is) van den eigenaar is geschied, wordt aan de woorden van den eigenaar geloof gehecht, nadat hij één eed heeft afgelegd; is dit geschied, dan moet de gebruiker de zaak vergoeden.

Art. 183. Ingeval iemand een ander iets in bruikleen geeft, mag hij het ten allen tijde terugvragen, om het even of hij overeengekomen is het voor langen tijd uit te leenen of niet. Iemand mag zijn grond in bruikleen geven om er een overledene in te begraven; zoolang (de kuil) nog niet met aarde bedekt is, kan de bruikleening ingetrokken worden. Is hij reeds met aarde bedekt dan mag de bruikleening niet meer ingetrokken worden maar duurt deze voort, tot de sporen van het lijk verdwenen zijn. Ook mag de uitleener een (uitgeleend) vaartuig niet terugeischen zoolang het bevaren wordt op zee. De leener moet de onkosten van het terugzenden der geleende goederen betalen.

Art. 184. Ingeval iemand grond in bruikleen geeft, en deze gebruikt wordt om er een huis op te bouwen of om te beplanten en de eigenaar eischt den grond op, terwijl ten tijde der uitleening overeengekomen is, dat, als de grond opgeeischt wordt, beplantingen of huizen verwijderd zullen worden, moeten deze ook verwijderd worden. Is dit niet overeengekomen, dan mag de gebruiker ze verwijderen of niet. Maar als de gebruiker ze verwijdert, moet hij den grond, waarop het huis of de aanplantingen gestaan hebben, gelijk maken. Wil de gebruiker ze niet verwijderen dan heeft de eigenaar de keus tusschen drie dingen: 1°. Hij kan zich alles laten verkoopen door den gebruiker, 2°. hij mag het (zelf) verwijderen, maar moet dan de waardevermindering (van huis of aanplantingen) vergoeden, (die ze ondergaan, n.l. het verschil tusschen de waarde van die goederen toen ze nog (op den grond) stonden (en nadat ze verwijderd zijn) 3°. Hij mag het huis of de aanplantingen laten staan, en huur vragen van den grond.

Ingeval de eigenaar van den grond niet tusschen deze drie dingen wil kiezen, moet men het geschil laten rusten, totdat hij een keuze wil doen; indien de grond verkocht wordt, mag de eigenaar van het huis (dat daarop staat en van de aanplantingen) daar binnengaan en zijn aanplantingen besproeien.

Art. 185. Ingeval iemand een stuk grond in bruikleen heeft en er een huis op heeft gebouwd of beplantingen aangelegd, blijft de bruikleening maar voor éénmaal bestaan; éénmaal wil zeggen, indien het huis instort of de aanplantingen dood gaan, mag hij het huis niet weer oprichten of nieuwe beplantingen aanleggen, tenzij met toestemming van den eigenaar.

Art. 186. Ingeval er geschil ontstaat tusschen den eigenaar van het goed en den gebruiker b.v. als de gebruiker beweert het goed in bruikleen te hebben ontvangen en de eigenaar, dat het in huur gegeven is, indien het goed dan nog in handen van den gebruiker is, maar nog niet lang, terwijl er geen getuigen zijn, wordt geloof gehecht aan de verklaringen van den gebruiker nadat hij één eed heeft afgelegd.

Is het goed reeds lang in handen van den gebruiker, dan wordt geloof gehecht aan de verklaringen van den eigenaar eveneens nadat hij één eed heeft afgelegd. Is dit geschied, dan moet de gebruiker het goed teruggeven met de huur.

Art. 187. Ingeval iemand een kruik (met water) neemt uit handen van een waterverkooper en deze kruik uit de handen van dengene valt, die hem aangenomen heeft, zoodat hij breekt, zonder dat hij hem gekocht heeft, moet hij slechts den kruik vergoeden maar niet het water.

Heeft hij den kruik genomen, nadat hij (het water) gekocht had, terwijl de inhoud voldoende is om zelf op te drinken, dan moet hij het water vergoeden en niet den kruik.

Art. 188. Ingeval iemand sieraden in bruikleen ontvangt, en ze zijn minderjarige dochter laat dragen, beveelt ze in bewaring te geven in het huis van een ander, en ze gestolen worden, mag (de eigenaar) schadevergoeding vragen aan den bruikleener, maar deze mag schadevergoeding vragen aan dengene, die ze bewaard heeft, tenminste indien degene, die ze bewaard heeft, wist, dat die sieraden niet de eigendom waren van dengene, die hem heeft gelast om ze te bewaren; indien degene die die sieraden bewaard heeft, dacht, dat ze wel zijn eigendom waren, behoeft hij geen schadevergoeding te betalen.

Art. 189. Ingeval iemand reeds lang een huis bewoont op verzoek van den eigenaar, zonder dat ten tijde van dat verzoek huurbetaling overeengekomen is, mag de eigenaar aan den bewoner geen huur vragen, tenminste als de eigenaar niet minderjarig of krankzinnig is; is dat wel het geval, dan moet de bewoner huur betalen, naar evenredigheid van den tijd, dat hij het huis bewoond heeft.

Art. 190. Ingeval iemand een goed in bruikleen heeft, en er ontstaat geschil tusschen bruikleener en uitleener, b.v. doordat de bruikleener beweert het goed reeds aan den uitleener te hebben teruggegeven terwijl de uitleener beweert het niet ontvangen te hebben, zonder dat er getuigen zijn, wordt geloof gehecht aan de verklaringen van den uitleener nadat hij een eed heeft afgelegd; is dat geschied dan moet de bruikleener schadevergoeding betalen.

Art. 191. Ingeval iemand (ter kwader trouw) inbreuk maakt op den eigendom van een ander b.v. iemand's rijdier berijdt, gebruik maakt van eens anders woning, den slaaf van een ander beveelt e.d., en het eigendom, waarop inbreuk gemaakt wordt, wordt beschadigd, of raakt verloren, dan moet de usurpator schadevergoeding betalen. Die schadevergoeding wordt bepaald naar den hoogsten prijs, die het goed zou hebben kunnen bereiken d.w.z. wanneer dat goed in prijs gestegen is gedurende den tijd, dat het in handen was van den usurpator moet de hoogste prijs, die het heeft bereikt als schadevergoeding betaald worden, tenminste als het te moeilijk is éénzelfde goed als het verloren geraakte terug te geven. Is dat niet te moeilijk dan mag men als schadevergoeding éénzelfde goed geven, b.v. heeft men water doen verloren gaan dan mag men met water vergoeden; evenzoo: grond, koper, ijzer, tin en stofgoud.

Ingeval het goed, waarop inbreuk gemaakt is niet verloren is geraakt, mag datzelfde goed ook teruggegeven worden. Indien de usurpator erkent, dat het verloren is geraakt, maar de eigenaar dat niet gelooft, wordt geloof gehecht aan de woorden van den usurpator, nadat hij een eed heeft afgelegd; is dat geschied dan moet hij slechts de waarde vergoeden.

Art. 192. Ingeval iemand van een ander een zaak onder zich krijgt, terwijl deze de zaak wederrechtelijk in zijn bezit heeft, en de zaak gaat verloren, om het even of laatstgenoemde zich zelf de zaak wederrechtelijk heeft toegeëigend of dat hem de zaak in bewaring is gegeven, is hij tot betaling van schadevergoeding verplicht. De eigenaar van de zaak mag (schadevergoeding) vragen zoowel aan dengene, die zich de zaak het eerst wederrechtelijk heeft toegeëigend, als aan dengene, die het daarna gedaan heeft. Maar de plicht van het betalen van schadevergoeding rust op dengene, die de zaak in zijn bezit heeft. Ingeval degene, die zich de zaak het eerst heeft toegeëigend deze reeds vergoed heeft, mag hij schadevergoeding vragen aan dengene, die de zaak onder zich heeft. Ingeval degene die de zaak onder zich heeft deze reeds vergoed heeft, mag hij geen schadevergoeding vragen aan dengene, die zich de zaak het eerst wederrechtelijk heeft toegeëigend.

Art. 193. Ingeval iemand een gast onthaalt op spijzen, die hij wederrechtelijk verkregen heeft, rust de verplichting tot betaling van schadevergoeding op dengene, die de spijzen opgegeten heeft. Maar indien de gast-

heer beweert, dat de spijzen zijn eigendom zijn en dat hij ze reeds vergoed heeft, kan de gast niet voor schadevergoeding aangesproken worden. Ingeval de wederrechtelijk verkregen spijzen aan den eigenaar zelf worden voorgezet, behoeft degene, die ze wederrechtelijk in zijn bezit had, ze niet te vergoeden.

Art. 194. Ingeval iemand een afgod of gamelan beschadigt en dergelijke (verboden) voorwerpen, met het doel den afgod of de gamelan voor gebruik ongeschikt te maken, treft dengene, die die beschadiging tot stand brengt niets. Die afgod en gamelan mogen beschadigd worden zonder verbrand te worden; worden ze verbrand, dan moet degene die ze verbrandt schadevergoeding betalen ter grootte van de waarde van het (gesmolten) metaal van den afgod of gamelan, en niet de waarde van den afgod of gamelan vergoeden, toen ze nog ongeschonden waren.

Art. 195. Ingeval iemand een rijdier van een ander wederrechtelijk in zijn bezit heeft, of iets dergelijks, en dit wordt beschadigd, moet hij het dier, als het nog aanwezig is, aan den eigenaar teruggeven en een schadevergoeding betalen ter grootte van de waardevermindering. Ook moet hij huur betalen.

Art. 196. Ingeval iemand een paar muilen van een ander, ter waarde van 10 tali's wederrechtelijk in zijn bezit heeft en één er van raakt verloren moet de andere teruggegeven worden en een schadevergoeding betaald worden ter grootte van de waardevermindering. Indien b.v. de waarde van de overgebleven muil twee tali's bedraagt moet hij een schadevergoeding van 8 tali's betalen.

Art. 197. Indien iemand de handen slaat aan eens anders goed, dat bestaat uit olie, en die olie gekookt wordt zoodat de hoeveelheid vermindert, doch niet de prijs, moet die olie aan den eigenaar worden teruggegeven en een schadevergoeding betaald worden ter grootte van de hoeveelheidsvermindering; indien die gekookte olie in waarde is verminderd, moet die verminderde waarde vergoed worden.

Art. 198. Ingeval iemand zich wederrechtelijk toeëigent het kleed van een ander, en dat wordt (door hem) gewasschen, of tarwe en die wordt (door hem) tot meel gemalen of (stof) goud en dit wordt tot sieraden gemaakt, mag degene die die goederen wederrechtelijk in bezit had geen loon vragen voor den arbeid, dien hij aan die goederen besteed heeft. De eigenaar mag beschikken over het goed zooals het geworden is; indien b.v. het goud, waarvan sieraden gemaakt zijn, teruggegeven is aan den eigenaar, in den vorm waarin het gebracht is, mag deze huur vragen aan dengene, die het wederrechtelijk in bezit had, over den tijd, dat deze het onder zich gehad heeft.

Art. 199. Ingeval iemand den grond van een ander wederrechtelijk in zijn bezit heeft en er een huis opzet of aanplantingen, moet de usurpator het huis afbreken of de aanplantingen uittrekken. Is dat geschied dan

moet hij den grond gelijk maken. Is die grond in waarde achteruitgegaan, dan moet hij als schadevergoeding die waardevermindering betalen en huur.

Art. 200. Ingeval iemand kleeren van een ander wederrechtelijk in bezit heeft, en deze blauw geverfd worden met indigo van den usurpator, moet deze, indien de verf er afgemaakt kan worden, dit doen als de eigenaar het beveelt. Kan de verf niet weggemaakt worden en veroorzaakt dit een waardevermindering van de kleeren, dan moet de usurpator de kleeren aan den eigenaar teruggeven, de waardevermindering vergoeden en huur betalen. Maar indien het verven de waarde der kleeren verhoogt deelt de usurpator in die waardevermeerdering; stel dat de waarde der kleeren vóór het verven 10 realen bedroeg en daarna 15 realen, dan wordt de waardevermeerdering in drie deelen verdeeld. De eigenaar van de kleeren krijgt twee deelen, en de usurpator die ze geverfd heeft één deel.

Art. 201. Ingeval iemand goederen van een ander wederrechtelijk in bezit heeft en deze met zijn eigen goederen vermengt; indien de goederen dan weer gescheiden kunnen worden, moeten ze gescheiden worden, b.v. als witte met bruine tarwe vermengd is e.d. Ingeval ze heel moeilijk gescheiden kunnen worden, b.v. witte tarwe met witte tarwe, moet de usurpator als schadevergoeding betalen de waarde van de goederen, die hij wederrechtelijk in bezit heeft of een gelijke hoeveelheid.

Art. 202. Ingeval iemand hout van een ander wederrechtelijk in bezit heeft en er de onderlaag van de wanden van een planken huis van maakt, moet hij het hout er weer uithalen en aan den eigenaar teruggeven en de waardevermindering betalen benevens huur. Is het hout reeds half vergaan, dan moet hij een schadevergoeding betalen ter grootte van de waarde, benevens huur. Zoo ook iemand, die hout van een ander wederrechtelijk in bezit heeft, en er een schip van maakt; met hem wordt op dezelfde wijze gehandeld als met dengene, die van het hout een onderlaag voor een huis gemaakt heeft.

Art. 203. Ingeval iemand van een ander een stuk grond wederrechtelijk in bezit heeft, en (hiervan) aarde van de oorspronkelijke plaats verwijderd heeft, moet deze naar die plaats terug gebracht worden, en (de grond) gelijk gemaakt. De eigenaar mag huur van den weggenomen grond en van den grond, die betreden is door dengene, die den grond weggenomen heeft, totdat de medegenomen grond door hem teruggebracht is.

Naasting.

Art. 204. Ingeval twee personen samen één zaak in eigendom hebben, b.v. een stuk grond of een (steenen) huis en één van beiden wil zijn aandeel aan een derde verkoopen, mag de ander van hem eischen om het van hem te koopen voor den prijs, die met derden is overeengekomen.

Art. 205. Ingeval iemand zilvergeld of goudgeld bezit en dit aan een ander ter hand stelt met het doel dat deze er handel mee drijve, onder voorwaarde dat de winst in tweeën of drieën gedeeld worde, mag degene wien het ter hand gesteld is er handel mee drijven. Behaalt hij er winst mede, dan is deze winst de eigendom van die twee personen en wordt daarmede gehandeld volgens de overeenkomst door beiden gesloten.

Ingeval er verlies geleden wordt, mag de eigenaar van het geld geen schadevergoeding vragen aan dengene, die met het geld handel heeft gedreven. Ingeval de goederen, waarmede handel gedreven wordt, wegraken of beschadigd worden, buiten schuld van dengene, die er handel mede drijft, mag de eigenaar dezen geen schadevergoeding vragen. Ingeval degene, die met die goederen handel drijft, beweert, dat ze weggeraakt zijn of teruggegeven aan den eigenaar en de eigenaar gelooft dat niet of is zich niet bewust iets ontvangen te hebben, terwijl er geen getuigen zijn, wordt geloof gehecht aan de verklaringen van dengene, die met die goederen handel gedreven heeft, nadat hij een eed heeft afgelegd. Is dat geschied dan behoeft hij geen schadevergoeding te betalen.

Ingeval beide personen geschil hebben over de overeenkomst b.v. als degene, die handel drijft, beweert, dat overeengekomen is om de winst in tweeën te verdeelen en de eigenaar, dat er overeengekomen is om de winst in drieën te verdeelen (n.l. 2/3 voor hem, 1/3 voor den ander), moeten beiden een eed afleggen. Degene die handel drijft moet zweren: „er is werkelijk niet overeengekomen om de winst in drieën te verdeelen, maar integendeel om die in tweeën te verdeelen". De eigenaar moet zweren: „Er is werkelijk niet overeengekomen om de winst in tweeën te verdeelen, maar integendeel om die in drieën te verdeelen". Na het afleggen van die eeden mag degene, die handel gedreven heeft, geen winst ontvangen, de winst is voor den eigenaar van het geld; maar hij krijgt loon, naar evenredigheid van den arbeid, dien hij verricht heeft.

Over het verzorgen van eens anders palmboomen of wijngaarden tegen een aandeel in de vruchten.

Art. 206. Ingeval iemand loon krijgt voor het begieten van aanplantingen, n.l. op deze wijze, dat de vruchten van de aanplantingen, die begoten worden, als loon worden uitgekeerd voor de helft of voor één derde, mag een dergelijke overeenkomst alleen gesloten worden voor dadelpalmen en wijnstokken. Voor andere (aanplantingen) dan deze twee soorten mag men niet overeenkomen dat vruchten als loon uitgekeerd zullen worden, tenminste als ze op een andere plaats staan (dan die dadelpalmen en wijnstokken). Ingeval er andere boomen zijn dan dadelpalmen en wijnstokken, en ze op één plaats (er mede) staan, mag daarmede op dezelfde wijze gehandeld worden als met dadelpalmen en wijnstokken. De volgende

werkzaamheden moeten door den deelbouwer verricht worden: het begieten, het onderhoud van putten en waterleidingen, het uittrekken van gras, het maken van leiboomen, het wieden van onkruid, het beveiligen, het plukken van vruchten, het dragen.

De eigenaar moet de volgende werkzaamheden verrichten: het maken van omheiningen het maken van (nieuwe) putten en waterleidingen. Ingeval de deelbouwer weggaat, voordat zijn werkzaamheden beëindigd zijn en de eigenaar zet de werkzaamheden van den deelbouwer voort, krijgt deze toch zijn loon zooals overeengekomen is. Maar ingeval de eigenaar de werkzaamheden niet wil voorzetten, is het het beste dat hij de zaak voor een rechter brengt opdat deze taxeere hoeveel de deelbouwer als loon kan krijgen. Wil de eigenaar de zaak niet voor den rechter brengen, dan is het het beste dat hij getuigen roept, opdat deze weten hoeveel voorschot er gegeven is vóór het weggaan of de ziekte van den deelbouwer, tenminste als de eigenaar van plan is schadevergoeding te vragen aan den deelbouwer. Indien de deelbouwer sterft en hij laat goederen na, mogen de erfgenamen het werk doen voorzetten, zoowel in loondienst als zelf. Doen zij dat in loondienst dan mogen ze dat loon uit de nalatenschap nemen.

Art. 207. Ingeval iemand een rijdier verhuurt onder voorwaarde dat het verhuurd wordt voor het volbrengen van een voorgenomen reis, en het rijdier sterft voordat de reis volbracht is, moet de verhuurder een ander rijdier in de plaats geven, opdat men de voorgenomen plaats van bestemming kan bereiken.

Ingeval het verhuurde een huis is, behoeft de huurder het, indien het instort of vernietigd wordt, niet te vervangen, en mag de eigenaar huur vragen over den tijd, dat het gebruikt is voordat het is ingestort.

De verhuurder van een rijdier moet het begeleiden, vastbinden, van voedsel voorzien, optuigen en voorzien van tuigage; de verhuurder van een huis moet alle herstellingen verrichten, slechts het schoonmaken van het erf moet door den huurder verricht worden.

Art. 208. Ingeval iemand een huis of een rijdier huurt, mag hij er zelf gebruik van maken of het gebruik er van aan een ander afstaan, maar dan moet dit van dezelfde soort zijn als het gebruik waarvoor hij het zelf gehuurd heeft; de huurder mag het niet voor een intensiever gebruik afstaan, dan waarvoor hij het zelf gehuurd heeft. Evenzoo mag iemand die een huis (voor bewoning) gehuurd heeft, het gebruik er van niet afstaan aan een smid of een waschman. Doet hij toch wat in de twee hierboven genoemde gevallen gezegd is, en veroorzaakt dit schade, dan moet de huurder schadevergoeding betalen.

Art. 209. Ingeval iemand een rijdier huurt en dit (ergens) vast bindt, en het dier sterft terwijl het nog vastgebonden is, behoeft de huurder het niet te vergoeden, maar sterft het omdat het tijdens het rijden

door een vallend voorwerp getroffen wordt, of omdat het onder een instortende stal bedolven wordt, dan moet de huurder het vergoeden.

Art. 210. Ingeval iemand tegen betaling van loon een kleed laat verven of laat naaïen, of iets dergelijks, en dit kleed raakt zonder schuld van den aannemer van het werk verloren, behoeft de aannemer het niet te vergoeden.

Art. 211. Ingeval iemand een kleedingstuk aan een kleermaker geeft om het te naaien of iets dergelijks, zonder dat bij het overhandigen over het betalen van loon gesproken wordt of daarop wordt gezinspeeld, behoeft de eigenaar van het kleedingstuk geen loon te betalen, tenminste als de kleermaker geen slaaf is of een onnoozele. Is het een slaaf of een onnoozele, dan moet hij loon betalen.

Art. 212. Ingeval iemand een huis huurt voor één maand, en het door den huurder niet bewoond wordt, zoodat de huurtermijn verstrijkt, moet de huurder toch één maand huur betalen.

Art. 213. Ingeval iemand, die het beroep van doekoen uitoefent, zich zelden vergist bij het geven van geneesmiddelen, geneesmiddelen verstrekt tegen betaling van loon en van den prijs der geneesmiddelen en een patient niet geneest moet deze toch loon betalen en ook den prijs der geneesmiddelen. Maar vergist de doekoen zich dikwijls bij het toedienen van geneesmiddelen, en is overigens overeengekomen als bovenvermeld, dan behoeft de zieke geen loon te betalen, omdat het ten deele aan de schuld van den doekoen te wijten is, daar hij iets verricht heeft, waartoe hij niet in staat is.

Landontginning.

Art. 214. Ingeval iemand woesten grond in ontginning brengt, b.v. boschgrond die nog nooit beplant is, is die grond het eigendom van den ontginner. Er moet op bepaalde wijze ontgonnen worden, opdat de grond het vaste eigendom van den ontginner zij, b.v. als men er een huis op wil bouwen moet de grond omheind worden, (gedeeltelijk) van een dak voorzien en van een deur; wil men er een stal opbouwen, dan moet men een omheining met een deur maken, maar behoeft men het niet van een dak te voorzien. Wil men er bouwgrond van maken, dan moet de grond gelijk gemaakt en van dijkjes voorzien worden, maar het behoeft niet met zaad bezaaid te worden. Wil men er een tuin van maken, dan moet de grond omheind en opgehoogd worden.

Art. 215. Ingeval iemand een begin heeft gemaakt met het ontginnen van woesten grond en nog niet bereikt heeft wat hij van plan was, als hij (b.v. slechts) bakens geplaatst heeft of als grond door den vorst weggeschonken is, dan is die grond nog niet de eigendom van dien persoon, maar wordt hij slechts beschouwd als afgeperkte grond, (d.w.z.

degene, die het begin gemaakt heeft met de ontginning, of wien door den vorst grond geschonken is, heeft het voorrecht om de ontginning voort te zetten). Zet iemand de ontginning voort, dan is de grond de eigendom van dengene, die het voortgezet heeft.

Art. 216. Ingeval er een weg is, die eigendom is van het publiek, mag iedereen daar langs passeeren, er een zitplaats neerzetten, er gaan staan of zitten, om op zijn makker te wachten, en men mag midden op dien weg handeldrijven, mits men de voorbijgangers niet hindert. Ingeval zich reeds iemand op den weg neergezet heeft mag men hem niet verdringen (zijn plaats innemen) behalve indien hij is weggegaan.

Art. 217. Ingeval er grond is, waaruit zwavel, slijpsteen of iets dergelijks komt, mag iedereen dien zwavel voor zich nemen, niemand mag hem dat beletten. Die zwavel blijft eigendom van dien persoon, wanneer hij deze van die plaats heeft weggebracht; hij is nog niet zijn eigendom als hij (de plaats) slechts afgeperkt heeft of indien hij door den vorst geschonken is.

Art. 218. Ingeval zich goud of zilver nog in den grond bevindt, mag iedereen het daaruit halen, maar indien woeste grond door iemand wordt ontgonnen en er blijkt goud in te zitten, is dat goud eigendom van den ontginner.

Art. 219. Ingeval er water komt uit een bron in het gebergte, mogen alle menschen daarvan gebruik maken. Indien vele menschen er gebruik van willen maken om hun grond er mede te bevloeien heeft degene, die het dichtst bij dat water woont de voorkeur. Zijn diens velden voldoende bevloeid volgens zijn meening, dan gaat (de beschikking over) het water over op dengene die op hem volgt. Het water uit rivieren en bronnen heeft geen eigenaar dan dengene, die het het eerst in een vat gedaan heeft.

Art. 220. Ingeval iemand op woesten grond een put graaft, zonder de bedoeling die in eigendom te krijgen, mag niet iedereen daarvan gebruik maken, tenzij met toestemming van den maker. Is de graver van die plaats weg gegaan, dan mag iedereen er van gebruik maken.

Art. 221. Ingeval eenige personen samen een rivier afdammen (om water voor de bevloeiingsleidingen te krijgen), wordt het water verdeeld onder degenen welke dien dam hebben aangelegd, op een wijze zooals zij onder elkaar overeenkomen.

Art. 222. Ingeval iemand een zaak in de doode hand brengt, mag niemand die zaak verkoopen, wegschenken of bij legaat vermaken, omdat een op dergelijke wijze geschonken zaak aan de handen der menschen onttrokken is. Iemand, die van een waḳf gebruik maakt, mag slechts het vruchtgebruik er van trekken. Hij mag het gebruiken, verhuren en in bruikleen geven.

Art. 223. Ingeval iemand een goed wakf maakt ten bate van zijn eigen kinderen en kleinkinderen hebben alle kinderen en kleinkinderen het vruchtgebruik er van. Sterven alle kinderen en kleinkinderen dan komt het wakf gemaakte goed ten bate van de (dichtst bij zijnde) naaste bloedverwanten.

Art. 224. Ingeval iemand een koe, karbouw of iets dergelijks wakf maakt, en het wakf gemaakte dier sterft, omdat het door iemand gedood wordt, mag degene ten bate van wien het dier wakf gemaakt is daarom geen goed als schadeloosstelling vragen, maar het goed dat verkregen wordt indien men het doode dier zou verkoopen, wordt er voor in de plaats gesteld.

Schenking.

Art. 225. Ingeval iemand een zaak wegschenkt, maar deze nog niet ontvangen is door den begiftigde, mag die zaak nog niet de eigendom van den begiftigde genoemd worden. Is de zaak reeds ontvangen dan is ze zijn eigendom en mag niet teruggevorderd worden. Ingeval de begiftigde een kind of (een andere) descendent is (van den schenker) mag de zaak, indien ze nog niet in de macht van een derde gekomen is, teruggevorderd worden. Is dat wel geschiedt, dan mag ze niet terug gevorderd worden, al is ze ook in de macht (van den begiftigde) teruggekeerd.

Art. 226. Ingeval iemand een ander een schenking doet onder voorwaarde, dat de begiftigde den schenker iets teruggeeft en die tegenschenking is duidelijk gestipuleerd, moet de geschonken zaak als een zaak in den handel beschouwd worden (d.w.z. als een zaak, die verkocht is en waarvoor de waarde betaald moet worden; dus moet het tegengeschenk dezelfde waarde hebben als het geschenk). Ingeval het tegengeschenk niet uitdrukkelijk gestipuleerd is, vervalt de schenking en het wordt niet langer beschouwd als zaak in den handel.

Art. 227. Ingeval iemand een ander een zaak schenkt, die ergens anders in gedaan is, behoort het voorwerp, waarin het geschenk gedaan is, ook tot de schenking, als het de gewoonte is dat dit voorwerp niet teruggegeven wordt b.v. een zak, waarin rijst gedaan wordt of iets dergelijks. Is het gewoonte een dergelijk voorwerp terug te geven, dan behoort het niet tot de schenking en mag de begiftigde er geen gebruik van maken. Maar is het gewoonte het geschenk te eten uit dat voorwerp b.v. pap en dergelijke, dan mag het daaruit gegeten worden.

Art. 228. Ingeval iemand een zaak vindt, welker eigenaar onbekend is, en de vinder is een betrouwbaar persoon, is het verdienstelijk de zaak op te nemen opdat ze niet door een onbetrouwbaar persoon opgenomen worde, en de vinder mag de zaak onmiddellijk medenemen. Maar ingeval

er iemand komt, die de zaak als zijn eigendom opeischt, moet deze teruggegeven worden, of moet hem de waarde vergoed worden. Wil (de vinder) de zaak in eigendom krijgen, dan moet hij (zijn vondst) een jaar lang openlijk doen bekendmaken. Die bekendmaking moet als volgt plaats hebben: 1°. moet men de hoedanigheid vermelden b.v. of het goud is, de zwaarte, verder waarin het voorwerp zich bevindt, en waarmede het vastgebonden is. De bekendmaking moet geschieden op de plaats, waar zoo iets gewoonlijk plaats heeft en waar meestal veel personen bij elkaar komen b.v. bij de deur van een moskee of op een markt. Die bekendmaking moet gedurende zeven dagen, twee-maal per dag plaats hebben, dan elke week éénmaal, vervolgens elke maand éénmaal.

Is het een zaak van weinig waarde, dan moet de bekendmaking, zoo lang duren, totdat men mag veronderstellen dat de eigenaar van zijn eigendom afstand gedaan heeft.

Heeft de bekendmaking een jaar lang plaats gehad dan wordt de zaak eigendom van den vinder, mits hij uitdrukkelijk verklaart, dat de zaak zijn eigendom is geworden.

Ingeval de zaak zijn eigendom is geworden en er komt iemand, die, met of zonder getuigen beweert dat de zaak zijn eigendom is, terwijl de vinder aan zijn woorden geloof hecht, moet hij de zaak teruggeven. Ingeval de zaak verloren is gegaan, is hij verplicht deze te vergoeden.

Ingeval iemand beweert, dat de zaak zijn eigendom is, zonder een duidelijke omschrijving van de zaak te geven, als hij de hoedanigheid, het gewicht, hetgeen, waarin het zich bevindt en waarmede het vastgebonden is, niet vermeldt, terwijl hij geen getuigen heeft, mag de zaak hem niet overgegeven worden.

Maar indien die opeisching gepaard gaat met een omschrijving (van de zaak), en de vinder aan zijn verklaringen geloof hecht, mag hij de zaak teruggeven. Heeft hij de zaak teruggeven en komt er een ander die beweert, dat de zaak zijn eigendom is, terwijl hij getuigen heeft, maar is de zaak reeds verloren gegaan, dan mag deze schadevergoeding vragen aan een van beiden; de verplichting tot betaling van schadevergoeding rust op dengene wien de zaak is overgegeven. Indien de vinder schadevergoeding betaald heeft, mag deze (op zijn beurt) aan dengene, wien hij de zaak overgegeven heeft, schadevergoeding vragen.

Art. 229. Ingeval iemand een zaak vindt op het heilig gebied (ḥaram) mag hij haar niet opnemen met het doel die zaak in eigendom te krijgen, slechts om ze (voor den eigenaar) te bewaren, en hij moet zijn vondst voortdurend bekend maken.

Art. 230. Ingeval iemand tot een ander aldus spreekt: „Degene, die mij een door mij verloren zaak terugbrengt krijgt de helft er van", en er is iemand, die dat doet, buiten dengene, die haar gestolen heeft, dan moet

hij zijn belofte nakomen. Is echter degene, die de zaak terugbrengt, de dief, dan behoeft hij zijn belofte niet te houden, omdat een dief het gestolene moet teruggeven.

Art. 231. Ingeval iemand tot een ander zegt: „Degene, die mij aanwijzingen geeft omtrent een zaak, die mij is verloren gegaan, krijgt de helft er van", en er is iemand, die aanwijzingen verstrekt, dat het goed zich bij een derde bevindt, behoeft hij zijn belofte niet te houden, omdat een handeling, die geen moeite vereischt, niet beloond behoeft te worden.

Art. 232. Ingeval iemand aan een ander een zaak in bewaring geeft, en deze vanuit de (veilige) bewaarplaats verloren raakt, dan kan de bewaarnemer niet voor betaling van schadevergoeding aangesproken worden; maar hij kan voor betaling van schadevergoeding aangesproken worden, als de zaak ten tijde van de bewaargeving op een veilige plaats bewaard werd, en daarna naar een andere plaats, die niet gelijk is aan de eerste, gebracht is, al kon daar de zaak ook behoorlijk bewaard worden, doch dit alleen als het zonder toestemming van den bewaargever geschied is. Dit is ook het geval, indien de bewaarnemer iemand anders belast met de bewaarneming, zonder toestemming van den eigenaar, tenzij hij in benarde omstandigheden verkeert. Verkeert hij in moeilijke omstandigheden, b.v. als hij opreis wil gaan of ernstig ziek is of als er veel huizen verbrand zijn, dan moet hij de zaak aan den eigenaar teruggeven.

Indien de eigenaar toevallig niet aanwezig is, moet de zaak aan den rechter overhandigd worden. Is de rechter er niet, dan moet de zaak aan een betrouwbaar persoon overhandigd worden. Handelt men niet op deze wijze en gaat de zaak verloren dan moet de bewaarnemer schadevergoeding betalen. Ook is schadevergoeding verplicht als de bewaarnemer de zaak in goeden staat moet houden en ze niet in goeden staat wil houden of niet wilde voorzien van voedsel, als het een zaak is, die gewoonlijk gevoederd moet worden, en daarna sterft. De bewaarnemer is ook verplicht schadevergoeding te betalen als hij in strijd heeft gehandeld met de opdracht van den bewaargever, of als hij de zaak aan een misdadiger heeft overhandigd, al geschiedde dit ook onder dwang, maar de verplichting tot schadevergoeding aan den bewaarnemer rust op den misdadiger. Schadevergoeding is ook verplicht als de eigenaar de zaak opvraagt en de bewaarnemer haar niet onmiddellijk geeft of ontkent haar in bewaring genomen te hebben. Heeft hij het echter ontkend in het belang van den bewaargever b.v. als de zaak opgevraagd is in tegenwoordigheid van een misdadiger, en hij ontkent de zaak in bewaring te hebben genomen, en zij raakt (toch) verloren, dan behoeft hij geen schadevergoeding te betalen.

Art. 233. Ingeval de bewaarnemer beweert, dat de zaak verloren is geraakt of dat hij haar reeds aan den bewaargever heeft teruggegeven,

en de bewaargever beweert haar niet ontvangen te hebben, en betwijfelt dat de zaak verloren is geraakt, zonder dat er getuigen zijn dan wordt aan de woorden van den bewaarnemer geloof gehecht, na aflegging van één eed. Maar ingeval de bewaarnemer beweert de zaak aan zijn erfgenaam te hebben overhandigd, of deze beweert de zaak reeds aan den bewaargever teruggegeven te hebben, wordt daaraan geen geloof gehecht, als er geen getuigen zijn.

Art. 234. Ingeval iemand bij testament over zijn eigendom beschikt d.w.z. de schenking laat afhangen (van zijn dood) mag hij dat intrekken of het goed verkoopen, e.d. Een uiterste wilsbeschikking staat vast na den dood van den legator en na aanname van den legataris.

Art. 235. Ingeval iemand bij uitersten wil over zijn goederen beschikt is het het beste over niet meer dan 1/3 van zijn eigendom te beschikken, omdat, aan de beschikking over meer dan één derde geen gevolg wordt gegeven als de erfgenamen er geen gevolg aan willen geven. Bezit de erflater geen andere erfgenamen dan minderjarigen of krankzinnigen of in het geheel niet, dan mag hij zeker niet over meer dan 1/3 van zijn eigendommen bij uitersten wil beschikken.

Art. 236. Ingeval iemand bij uitersten wil goederen vermaakt aan zijn eigen erfgenamen die nog minderjarig zijn of krankzinnig, mag aan de uitvoering van dien uitersten wil niet geheel gevolg gegeven worden. Heeft hij geen minderjaige of krankzinnige erfgenamen, dan mag de uiterste wil uitgevoerd worden met betrekking tot de andere, niet minderjarige erfgenamen, en mag de uiterste wil voortgang hebben.

Art. 237. Ingeval iemand, die ernstig ziek is een slaaf vrijlaat en goederen wegschenkt, en hij sterft daarop, moeten deze handelingen beschouwd worden als te zijn geschied bij uitersten wil.

Exécuteurs-testamentair.

Art. 238. Ingeval iemand ernstig ziek is, is het verdienstelijk, dat hij een persoon van goeden levenswandel ('adl) als uitvoerder van zijn uitersten wil benoeme, opdat deze na den dood van den zieke verrichte wat zijn wil is: bv. het betalen van schulden, teruggeven van in bewaring genomen goederen of geleende goederen of goederen, die zonder toestemming van den eigenaar genomen zijn, het uitvoeren van den uitersten wil, het zijn van voogd over minderjarigen of krankzinnigen. Maar wanneer de uiterste wil inhoudt het bevel om een minderjarigen zoon of dochter uit te huwelijken, of opdraagt om handelingen te verrichten, die in strijd zijn met den godsdienst, zooals het herstellen van de plaats van een afgod of een speelhuis e.d., mag daaraan geen uitvoering worden gegeven. Ingeval de genoemde zieke nog een vader bezit is het verdienstelijk dezen als exécuteur-testamentair te benoemen. Is de zieke gestorven, dan moet de exécuteur-testamentair volvoeren, wat hem opgedragen is (bij testa-

ment), zooals hierboven vermeld is. Ingeval een minderjarige meerderjarig is geworden, en in het bezit is van verstandelijke vermogens *(rasjīd)* moet de exĕcuteur-testamenteur hem de nalatenschap overgeven. Ingeval er geschil ontstaat tusschen dien minderjarige en den exécuteur-testamenteur b.v. als laatstgenoemde beweert de goederen reeds aan dat kind te hebben overgegeven, en dit beweert ze nog niet ontvangen te hebben, wordt aan de woorden van het kind geloof gehecht, nadat het één eed heeft afgelegd. Is dat geschied, dan moet de exécuteur-testamentair een schadevergoeding betalen naar verhouding van den eisch door het kind ingesteld.

Erfrecht.

Art. 239. Ingeval iemand sterft en bezittingen nalaat, mogen die goederen door de erfgenamen niet verdeeld worden voordat de verplichtingen, die de overledene nog had, nagekomen zijn zooals: het betalen der schulden, het bestrijden van de onkosten der begrafenis, b.v. de kosten den lijkkleeden, het betalen van den doodgraver en de dragers. Nadat die betalingen gedaan zijn en de onkosten vereffend, mag het overblijvende deel der nalatenschap verdeeld worden.

Er zijn vier soorten van erfgenamen:

1°. wegens verwantschap, zooals kinderen, kleinkinderen, e.d.
2°. (wegens huwelijk) de echtgenoot(e).
3°. de vrijlater; als de overledene slaaf geweest is.
4°. wegens éénzelfden godsdienst.

Er zijn 15 mannelijke erfgenamen:

1°. zoon, 2°. kleinzoon (zoons zoon) en lager in graad. 3°. vader, 4°. grootvader (vaders vader) en hooger in graad, 5°. volle broeder, 6°. halfbroeder van vaderskant, 7°. halfbroeder van moederskant, 8°. volle oom (volle broeders van vaderskant), 9°. half oom (vaders halfbroeder van vaderskant), 10°. volle neef (zoon van een vollen broeder van vaderskant), 11°. halfneef (zoon van een halfbroer van den vader van grootvaders kant), 12°. volle neef (zoon van een vollen broeder), 13°. halfneef (zoon van een halfbroer van vaderskant), 14°. echtgenoot, 15°. vrijlater.

Er zijn tien vrouwelijke erfgenamen:

1°. dochter, 2°. kleindochter, (zoons dochter) en lager in graad, 3°, moeder, 4°. grootmoeder (vaders moeder) en hooger in graad, 5°. grootmoeder (van moederskant) en hooger in graad, 6°. volle zuster, 7°. halfzuster van vaderskant, 8°. halfzuster van moederskant, 9°. echtgenoote, 10°. vrijlaatster.

Art. 240. Ingeval een vrouw sterft, en alle mannelijke erfgenamen bovengenoemd zijn aanwezig, worden slechts drie er van tot de nalatenschap geroepen, n.l. zoon, vader en echtgenoot, omdat de 12 andere man-

nelijke erfgenamen worden uitgesloten door den zoon of den vader van de overledene. De nalatenschap wordt dan in 12 deelen verdeeld. De echtgenoot krijgt 1/4 gedeelte, de vader 1/6 gedeelte, en de zoon de 7 overblijvende deelen.

Art. 241. Ingeval een man sterft, en alle bovengenoemde vrouwelijke erfgenamen zijn aanwezig, worden slechts 5 van hen tot de nalatenschap, geroepen, n.l. dochter, kleindochter van vaderskant, volle zuster, echtgenoote en moeder, omdat de grootmoeder door de moeder wordt uitgesloten; de patrona, en de halfzuster van vaderskant worden door de volle zuster uitgesloten; de halfzuster van moederskant wordt door de dochter uitgesloten.

De erfenis wordt in dit geval in 24 deelen verdeeld. De echtgenoote krijgt 1/8 gedeelte, de dochter de helft, de kleindochter 1/6 gedeelte, de moeder 1/6 gedeelte, de volle zuster 1/24 gedeelte.

Art. 242. Ingeval een man sterft, en alle mannelijke en vrouwelijke erfgenamen bovengenoemd zijn aanwezig, worden slechts 5 personen tot de nalatenschap geroepen, twee mannelijke n.l. zoon en vader, en drie vrouwelijke n.l. moeder, dochter en echtgenoote. De erfenis wordt dan in 72 deelen verdeeld. De vader krijgt 12/72 gedeelte, de moeder 12/72 gedeelte, de echtgenoote 9/72 gedeelte, de dochter 13/72, de zoon 26/27 gedeelte.

Art. 243. Ingeval een vrouw sterft, en alle bovengenoemde mannelijke en vrouwelijke erfgenamen zijn aanwezig, worden slechts 5 personen tot de nalatenschap geroepen, drie mannelijke n.l. zoon, vader en echtgenoot en twee vrouwelijke n.l. dochter en moeder. De erfenis wordt dan in 36 deelen verdeeld. De vader krijgt 1/6 gedeelte; de moeder 1/6 gedeelte, de echtgenoot 1/4 gedeelte; van de rest krijgt de zoon 2/3 gedeelte en de dochter 1/3 gedeelte.

Art. 244. Ingeval een vrouw sterft, en alle bovengenoemde mannelijke en vrouwelijke erfgenamen zijn aanwezig worden slechts 5 personen tot de nalatenschap geroepen, drie mannelijke n.l. zoon, vader en echtgenoot, en twee vrouwelijke n.l. dochter en moeder. De erfenis wordt dan in 36 deelen verdeeld. De vader krijgt 1/6 gedeelte; de moeder 1/6 gedeelte, de echtgenoot 1/4 gedeelte, van de rest krijgt de zoon 2/3 gedeelte en de dochter 1/3 gedeelte.

God heeft voor bepaalde erfgenamen in 6 gevallen bepaalde deelen voorgeschreven:

1°. Zij, die de helft der nalatenschap krijgen.
2°. Zij, die 2/3 der nalatenschap krijgen.
3°. Zij, die 1/3 der nalatenschap krijgen.
4°. Zij, die 1/4 der nalatenschap krijgen.
5°. Zij, die 1/6 der nalatenschap krijgen.
6°. Zij, die 1/8 der nalatenschap krijgen.

Vrije personen krijgen *de helft* der nalatenschap n.l. 1°. de echtgenoot als de erflater geen kinderen en kleinkinderen (zoonskinderen) nagelaten heeft, 2°. de dochter, 3°. de kleindochter (zoonsdochter), 4°. de volle zuster, 5°. de halfzuster van vaderskant.

Doch dit geschiedt alleen ingeval de dochter, kleindochter (zoonsdochter) volle zuster en halfzuster van vaderskant eenig zijn.

1/3 gedeelte krijgen 4 categorieën n.l.:

1°. Twee of meer dochters, 2°. twee of meer kleindochters (zoons dochters), 3°. Twee of meer volle zusters; 4°. twee of meer halfzusters van vaderskant. *1/3 gedeelte* krijgen 3 categorieën n.l.:

1°. De moeder, als de erflater geen kinderen, kleinkinderen (zoonskinderen) noch twee of meer broeders of twee of meer zusters nalaat.

2°.

3°. Twee of meer half-broeders (of zusters) van moederskant, maar is er een grootvader (van vaderskant) dan krijgt deze 1/3 als de erflater (ook) twee of meer volle broers nalaat. *1/4 gedeelte krijgen* twee categorieën n.l.:

1°. de echtgenoot, als de erflater kinderen of kleinkinderen (zoonskinderen) nalaat;

2°. de echtgenoote, als de erflater geen kinderen of kleinkinderen (zoonskinderen) nalaat;

1/6 gedeelte krijgen 7 categorieën n.l.:

1°. de vader als de erflater kinderen of kleinkinderen (zoonskinderen) nalaat;

2°. de echtgenoote, als de erflater geen kinderen of kleinkinderen (zoonskinderen of kleinkinderen (zoonskinderen) nalaat;

3°. de moeder, als de erflater kinderen of kleinkinderen, of twee of meer volle broers of zusters nalaat;

4°. de grootmoeder van vaders- of moederskant;

5°. de kleindochter (zoonsdochter), als de erflater slechts één dochter nalaat;

6°. de halfzuster van vaderskant, als de erflater slechts één volle zuster nalaat;

7°. de halfbroer of -zuster van moederskant als ze eenig zijn.

Art. 244. Ingeval een man sterft met achterlating van een kind, vader en moeder of echtgenoote, kan niemand hen uitsluiten van de nalatenschap.

Ingeval de overledene een vrouw is, kan niemand den echtgenoot uitsluiten.

Art. 245. Ingeval iemand sterft met achterlating van een kleinzoon of kleindochter (zoonskinderen) kan hen slechts een zoon uitsluiten.

Zoo ook sluit een kleinzoon (zoons zoon) een achterkleinkind (kind van een kleinzoon) uit.

Art. 246. Ingeval iemand sterft met achterlating van een grootvader van vaderskant kan hem de vader slechts uitsluiten. Zoo ook kan de grootvader den overgrootvader en hooger in graad uitsluiten.

Art. 247. Ingeval iemand sterft met achterlating van een grootmoeder van vaderskant kunnen haar slechts twee personen van de nalatenschap uitsluiten n.l. de vader en de moeder. Zoo ook kan de grootmoeder de overgrootmoeder uitsluiten.

Art. 248. Ingeval iemand sterft met achterlating van een vollen broer, kunnen dezen slechts 3 personen van de nalatenschap uitsluiten n.l. de vader, de zoon, de kleinzoon (zoon's zoon), en lager in graad.

Art. 249. Ingeval iemand sterft met achterlating van een halfbroer van vaderskant kunnen dezen 5 personen van de nalatenschap uitsluiten n.l. de vader, de zoon, de kleinzoon (zoon's zoon) en lager in graad, de volle broer en de volle zuster.

Een volle zuster kan een halfzuster van vaderskant uitsluiten, indien de erflater dochters, kleindochters en lager in graad (zoon's kinderen) nalaat.

Art. 250. Ingeval iemand sterft met achterlating van een halfbroer van moederskant, kunnen dezen drie personen van de nalatenschap uitsluiten n.l. de vader, en hooger in graad, een kind, een klein kind (zoon's kind) en alger in graad.

Art. 251. Ingeval iemand sterft met achterlating van een vollen neef (zoon van een vollen broer, kunnen dezen zes personen van de nalatenschap uitsluiten n.l. de vader, de grootvader (van vaderskant), de zoon, de kleinzoon (zoon's zoon) en lager in graad, de volle broer en de halfbroer van vaderskant.

Art. 252. Ingeval iemand sterft met achterlating van een half neef, (zoon van een halfbroer van vaderskant), kunnen dezen zeven personen van de nalatenschap uitsluiten n.l. de vader, de grootvader van vaderskant, de zoon, de kleinzoon (zoon's zoon), en lager in graad, de volle broer, de halfbroer van vaderskant, en de volle neef, zoon van een vollen broer.

Art. 253. Ingeval iemand sterft met achterlating van een oom, volle broer van den vader, dan kunnen dezen de een voor den ander acht personen van de nalatenschap uitsluiten n.l. de vader, de grootvader van vaderskant, de zoon, de kleinzoon (zoon's zoon) en lager in graad, de volle broer, de halfbroer van vaderskant, de volle neef, (zoon van een vollen broer) de (half) neef (zoon van een halfbroer van vaderskant).

Art. 254. Ingeval iemand sterft met achterlating van een (half) oom, halfbroer van den vader, van grootvaderskant, dan kunnen dezen negen personen van de nalatenschap uitsluiten, als hij met één van hen samen tot de nalatenschap geroepen wordt: n.l. de vader, de grootvader van vaderskant, de zoon, de kleinzoon (zoon's zoon) en lager in graad,

de volle broer, de halfbroer van vaderskant, de volle neef, (zoon van een vollen broer) de (half) neef, (zoon van een halfbroer van vaderskant), de volle oom, (volle broer van den vader).

Art. 255. Ingeval iemand sterft met achterlating van een (vollen) neef, zoon van een vollen broer van den vader, dan kunnen dezen tien personen van de nalatenschap uitsluiten n.l. de vader, de grootvader van vaderskant, de zoon, de kleinzoon (zoon's zoon) en lager in graad, de volle broer. De halfbroer van vaderskant, de (volle) neef (zoon van een vollen broer), de (half) neef, (zoon van een halfbroer van vaderskant), de volle oom (volle broer van den vader), en de half-oom, (halfbroer van den vader van grootvaderskant).

Art. 256. Ingeval iemand sterft met achterlating van een (half) neef, zoon van een halfbroeder van den vader van grootvaderskant, dan kunnen dezen, de een voor den ander elf personen van de nalatenschap uitsluiten n.l. de vader, de grootvader van vaderskant, de zoon, de kleinzoon (zoon's zoon), en lager in graad, de volle broer, de halfbroer van vaderskant, de (volle) neef, (zoon van een vollen broer), de (half) neef zoon van een halfbroer van vaderskant), de (volle) oom (volle broer van den vader), de (half) oom, (halfbroer van den vader van grootvaderskant), de (volle) neef zoon van een vollen broer van den vader).

Art. 257. Ingeval iemand sterft met achterlating van een kleindochter (zoon's dochter) kunnen haar slechts twee personen van de nalatenschap uitsluiten n.l. de zoon en twee of meer dochters, tenminste als ze niet tegelijk tot de nalatenschap geroepen wordt met haar eigen (vollen) broer of eigen vollen neef (zoon van den vollen broer van haar eigen vader); wordt zij met één van die personen tot de nalatenschap geroepen, dan wordt zij door de bovengenoemde twee categorieën van personen niet uitgesloten, maar blijft zij erfgename, omdat één van die tegelijk met haar tot de nalatenschap geroepen personen haar als erfgename meetrekt.

Art. 258. Ingeval iemand sterft met achterlating van een overgrootmoeder van moederskant, dan sluit haar de grootmoeder uit, d.w.z. de dichter bij zijnde graad sluit de verder af zijnde graad uit.

Art. 259. Ingeval iemand sterft met achterlating van een halfzuster van vaderskant wordt deze uitgesloten door twee of meer volle zusters. Ook wordt zij uitgesloten door één volle zuster als deze tegelijk met één dochter of één kleindochter (zoon's dochter) van den erflater tot de nalatenschap geroepen wordt.

Art. 260. Ingeval een vrouw sterft met achterlating van den echtgenoot, de moeder, een halfzuster van moederskant en een volle oom (volle broeder van den vader), dan wordt de volle oom door de drie vorigen van de nalatenschap uitgesloten, omdat de gezamenlijke deelen van die drie personen de geheele nalatenschap beslaan. De nalatenschap wordt in dit geval in zes deelen verdeeld. De echtgenoot krijgt drie deelen, de moe-

der twee deelen, de halfzuster van moederskant één deel. Maar ingeval de erflater slechts een echtgenoot en een volle oom (vollen broeder van den vader) achterlaat, krijgt deze de helft.

Ingeval de erflaatster een moeder en een vollen oom (van vaderskant) achterlaat, wordt de nalatenschap in drieën verdeeld: De moeder krijgt één deel, de oom de overblijvende twee deelen.

Ingeval de erflaatster een halfzuster van moederskant achterlaat en een vollen oom van vaderskant wordt de nalatenschap in zes deelen verdeeld. De oom krijgt vijf deelen, de halfzuster één.

Art. 261. Ingeval een vrijgelaten slaaf sterft zonder achterlating van agnaten doch slechts met achterlating van den patronus, die hem vrijgelaten heeft, zoo krijgt deze de geheele nalatenschap.

Ingeval de erflater tegelijkertijd iemand achterlaat, die recht heeft op een (kuranisch) erfdeel b.v. den echtgenoot en den partronus, wordt de nalatenschap in tweeën verdeeld. De echtgenoot krijgt dan de helft en ook de patronus. Laat de erflater een moeder achter en den patronus, dan wordt de nalatenschap in drieën verdeeld. De moeder krijgt dan één derde, de patronus twee derden. Maar indien de erflater een vader en een patronus achterlaat, krijgt de vader de geheele nalatenschap, want de patronus wordt door den vader uitgesloten.

Art. 262. Ingeval iemand sterft zonder achterlating van verwanten, patronus of echtgenoote, komt de nalatenschap aan den vorst, die haar moet aanwenden voor de herstelling van moskeeën en bruggen, ten bate van arme kinderen, van armen, behoeftigen en dergelijke, tenminste als het een rechtvaardige ('adl) vorst is, die de plichten van den godsdienst naleeft. Is dat niet het geval, dan komt de nalatenschap aan de meer verwijderde bloedverwanten b.v. den grootvader van moederskant, de moeder van den grootvader van moederskant, de kleinkinderen (dochterskinderen), de volle nichten (dochters van een vollen broer), de volle neven en nichten (kinderen van een volle zuster), de (half) neven (zoons van een halfbroeder van vaderskant), den (half) oom (halfbroeder van den vader van moederskant), de nichten (dochters van een broer van den vader), de volle tante van vaderskant, den vollen oom van moederskant, de volle tante van moederskant.

Art. 263. Ingeval iemand sterft met achterlating van één zoon, krijgt deze de geheele nalatenschap; laat hij slechts zonen na, dan wordt de nalatenschap gelijkelijk onder hen verdeeld, d.w.z. als er tien zonen zijn krijgt ieder 1/10 gedeelte. Laat de erflater een zoon en een dochter achter, dan krijgt de zoon 2/3 gedeelte, de dochter 1/3 gedeelte van de nalatenschap.

Laat de erflater slechts één kleinzoon (zoon's zoon) achter, dan krijgt deze de geheele nalatenschap, laat hij twee kleinzonen (zoon's zonen) na, dan krijgen deze ieder de helft van de nalatenschap.

Laat de erflater een kleinzoon en een kleindochter (zoon's kinderen) achter, dan krijgt de kleinzoon 2/3 gedeelte, de kleindochter 1/3 gedeelte van de erfenis.

Art. 264. Ingeval iemand sterft met achterlating van één dochter en één kleinzoon (zoon's zoon), krijgt de dochter de helft der nalatenschap, en de rest is geheel voor den kleinzoon. Is er nog een kleinzoon, dan krijgt deze zijn deel (de helft) van het overblijvende gedeelte.

Ingeval de erflater twee of meer dochters achterlaat en een kleinzoon (zoon's zoon), wordt de nalatenschap in drieën verdeeld. De twee dochters krijgen samen 2/3 gedeelte, de kleinzoon 1/3 gedeelte. Is er nog een kleinzoon, dan krijgt deze zijn deel (de helft) van het gedeelte van den vorigen kleinzoon.

Art. 265. Ingeval iemand sterft met achterlating van den vader en een zoon, wordt de nalatenschap in zes deelen verdeeld. De vader krijgt 1/6 gedeelte, de zoon 5/6 gedeelte van de nalatenschap. Is er nog een zoon, dan krijgt deze zijn deel (de helft) van het deel van den vorigen zoon.

Laat de erflater een dochter na en een vader, dan wordt de nalatenschap in tweeën verdeeld. De dochter en de vader krijgen ieder de helft.

Zijn er twee of meer dochters, dan wordt de nalatenschap in drieën verdeeld. De (twee of meer) dochters krijgen samen 2/3 gedeelte, de vader 1/3 gedeelte.

Art. 266. Ingeval iemand sterft met achterlating van moeder, vader en echtgenoot wordt de nalatenschap in zessen verdeeld. De echtgenoot krijgt 3/6 gedeelte, de vader 2/6 gedeelte en de moeder 1/6 gedeelte der nalatenschap. Laat de doode een moeder, een vader en een echtgenoot achter, dan wordt de erfenis in twaalven verdeeld. De echtgenoote krijgt 3/12 gedeelte, de vader 6/12 gedeelte en de moeder 3/12 gedeelte der nalatenschap.

Art. 267. Ingeval iemand sterft met achterlating van één vollen broer, krijgt deze de geheele nalatenschap. Is er nog een (volle) broer, dan wordt de nalatenschap (gelijkelijk) tusschen hen verdeeld. Is er een (volle) zuster dan krijgt zij de helft van datgene wat een (volle) broer krijgt.

Art. 268. Ingeval iemand sterft met achterlating van een halfbroer van vaderskant, krijgt deze de geheele nalatenschap. Zijn er twee halfbroers, dan wordt de nalatenschap tusschen hen in tweeën verdeeld. Maar een halfbroer van vaderskant kan niet deelen in de erfenis met twee halfbroers van moederskant. Indien b.v. iemand sterft met achterlating van den echtgenoot, de moeder, twee halfbroers of -zusters van moederskant en een vollen broeder, wordt de nalatenschap in 18 deelen verdeeld. De echtgenoot krijgt 9/18 gedeelte, de moeder 3/18 gedeelte, de twee halfbroers of zusters ieder 2/18 gedeelte, samen 4/18 gedeelte en de overblijvende 2/18 gedeelte zijn voor den vollen broeder.

Art. 269. Ingeval iemand sterft met achterlating van een vollen broeder en een halfbroeder van vaderszijde, krijgt de volle broeder de geheele nalatenschap omdat de volle broeder den halfbroeder kan uitsluiten.

Art. 270. Ingeval iemand sterft met achterlating van een volle zuster en een halfbroer van vaderszijde wordt de erfenis in tweeën verdeeld. De volle zuster en de halfbroer krijgen ieder de helft.

Art. 271. Ingeval iemand sterft met achterlating van twee halfzusters van moederskant en één halfbroer van vaderskant, wordt de nalatenschap in drieën verdeeld. De halfzusters krijgen ieder 1/3 gedeelte, de halfbroer 1/3 gedeelte.

Art. 272. Ingeval iemand sterft met achterlating van twee volle zusters en één halfzuster van vaderskant, wordt de halfzuster van vaderskant niet tot de nalatenschap geroepen, omdat ze door de twee volle zusters uitgesloten wordt. Maar indien de halfzuster van vaderskant samenkomt met een halfbroer van vaderskant, kan zij in de nalatenschap deelen, omdat ze meegetrokken wordt door den halfbroer van vaderskant. De erfenis wordt dan in 18 deelen verdeeld. De twee volle zusters krijgen ieder 6/18 gedeelte, de halfbroer van vaderskant 4/18 gedeelte, de halfzuster van vaderskant 2/18 gedeelte.

Art. 273. Ingeval iemand sterft met achterlating van twee volle zusters, één halfzuster van vaderskant en een (half) neef (zoon van een halfbroer van vaderskant), wordt de nalatenschap in drieën verdeeld. De volle zusters krijgen samen 2/3 gedeelte, de (half) neef 1/3 gedeelte, maar de halfzuster wordt niet tot de nalatenschap geroepen, omdat de (half) neef haar niet tot erfgename kan maken.

Art. 274. Ingeval iemand sterft met achterlating van twee volle zusters, één kleindochter (zoon's kind), één achterkleinzoon (zoon van kleinzoon, die een zoon is van een zoon), wordt de nalatenschap in 18 deelen verdeeld. De volle zusters krijgen ieder 6/18 gedeelte, de achterkleinzoon 4/18 gedeelte, de kleindochter 2/18 gedeelte. De kleindochter wordt tot de nalatenschap geroepen omdat ze door den achterkleinzoon wordt meegetrokken.

Art. 275. Ingeval iemand sterft met achterlating van één volle zuster, één dochter en één halfzuster van vaderskant, wordt de nalatenschap in tweeën verdeeld. De dochter krijgt de helft en de volle zuster ook. De halfzuster wordt niet tot de nalatenschap geroepen, omdat ze zoowel door de dochter als de volle zuster uitgesloten wordt.

Art. 276. Ingeval iemand sterft met achterlating van één volle zuster en twee dochters wordt de nalatenschap in drieën verdeeld. De dochters krijgen ieder 1/3 gedeelte, de volle zuster 1/3 gedeelte.

Art. 277. Ingeval iemand sterft met achterlating van één dochter, één kleindochter (zoon's dochter), één volle zuster, één halfzuster van

vaderskant, wordt de nalatenschap in zessen verdeeld. De dochter krijgt 3/6 gedeelte, de kleindochter (zoon's dochter) 1/6 gedeelte, de volle zuster 2/16 gedeelte. De halfzuster van vaderskant wordt niet tot de nalatenschap geroepen, omdat ze door de dochter en de volle zuster wordt uitgesloten.

Art. 278. Ingeval iemand sterft met achterlating van een (vollen) neef (zoon van een vollen broeder), krijgt deze de geheele nalatenschap. Zijn er twee (volle) neven, dan wordt de nalatenschap tusschen hen in tweeën verdeeld. Is er één volle neef en één volle nicht, dan krijgt de volle neef 2/3 gedeelte, de volle nicht 1/3 gedeelte.

Art. 279. Ingeval iemand sterft met achterlating van een (vollen) neef (zoon van een vollen broeder, en een (half) neef (zoon van een halfbroeder van vaderskant), krijgt de (volle) neef de geheele nalatenschap. De halfneef wordt door den vollen neef van de nalatenschap uitgesloten.

Art. 280. Ingeval iemand sterft met achterlating van twee (volle) neven (kinderen van een vollen broer), en de moeder, wordt de nalatenschap in zessen verdeeld. De moeder krijgt 2/6 gedeelte, de beide neven ieder 2/6 gedeelte.

Art. 281. Ingeval iemand sterft met achterlating van een vollen neef en een volle nicht (kinderen van een vollen broer), en twee volle zusters, wordt de nalatenschap in drieën verdeeld. De beide zusters krijgen ieder 1/3 gedeelte. De volle neef 1/3 gedeelte. De volle nicht wordt niet tot de nalatenschap geroepen omdat de volle neef haar niet kan meetrekken.

Art. 282. Ingeval iemand sterft met achterlating van een oom (broer van den vader), krijgt deze de geheele nalatenschap. Zijn er twee ooms dan wordt de nalatenschap tusschen hen in tweeën verdeeld. Laat de overledene één vollen oom (vollen broer van den vader) achter en één halfoom (halfbroer van den vader), dan krijgt de volle oom de geheele nalatenschap, omdat de halfoom door den vollen oom wordt uitgesloten.

Art. 283. Ingeval iemand sterft met achterlating van een grootvader van vaderskant, en een vollen broeder of halfbroeder van vaderskant, mag de grootvader 1/3 gedeelte van de nalatenschap nemen, hij behoeft niet gelijk op te erven met de broers, omdat hij meer moet krijgen. B.v. indien iemand sterft met achterlating van een grootvader van vaderskant en vier „Geschwister", drie volle broers en één volle zuster, dan moet de nalatenschap in 21 deelen verdeeld worden. De grootvader krijgt 7/21 gedeelte, de drie volle broers samen 12/21 gedeelte, de volle zuster 2/21 gedeelte. Zou de groovader gelijk op erven met de „Geschwister", dan zou hij slechts 6/27 gedeelte gekregen hebben.

Art. 284. Ingeval iemand sterft met achterlating van een grootvader van vaderskant en een vollen broer en zuster, behoeft de grootvader niet 1/3 gedeelte van de nalatenschap te nemen, maar deelt hij gelijk op met de „Geschwister". De nalatenschap wordt dan in 15 deelen verdeeld, de

grootvader krijgt 6/15 gedeelte, een volle broer 6/15 gedeelte, een volle zuster 3/15 gedeelte. Zou hij niet gelijk opdeelen met de „Geschwister" van den overledene, dan zou hij slechts 5/15 gedeelte gekregen hebben, zoodat de (andere) erfgenamen meer gekregen zouden hebben (n.l. de volle broer 4/9 en de volle zuster 2/9).

Art. 285. Ingeval iemand sterft met achterlating van een grootvader van vaderskant, twee dochters, één volle broer en één volle zuster, behoeft de grootvader niet gelijk op te erven met die „Geschwister" noch behoeft hij 1/3 gedeelte van de rest van de nalatenschap te nemen; nadat de beide dochters hun deel gekregen hebben, mag de grootvader 1/6 gedeelte nemen van de nalatenschap. Als volgt: de nalatenschap wordt in 18 deelen verdeeld, de beide dochters krijgen samen 12/18 gedeelte, de grootvader 3/18 gedeelte, de volle broer 2/18 gedeelte en de vollé zuster 1/18 gedeelte. Mocht de grootvader slechts 1/3 gedeelte van het overblijvende deel van de nalatenschap nemen (nadat n.l. de dochters hun deel gekregen hebben), dan zou hij slechts 2/18 gedeelte gekregen hebben. Ook ingeval hij gelijk op met de „Geschwister" gedeeld had, zou de grootvader slechts 2/18 gedeelte gekregen hebben.

Art. 286. Ingeval iemand sterft met achterlating van een grootvader van vaderskant, een echtgenoote, een moeder, vier „Geschwister", waarvan drie volle broers en één volle zuster, behoeft de grootvader niet 1/6 gedeelte van de nalatenschap te nemen, noch behoeft hij gelijk op te deelen met de „Geschwister", hij mag 1/3 gedeelte nemen van het overblijvende deel van de nalatenschap nadat de echtgenoote en de moeder hun deel genomen hebben. Als volgt: De erfenis wordt in 36 deelen verdeeld. De echtgenoote krijgt 9/36 gedeelte, de moeder 6/36 gedeelte, de grootvader 7/36 gedeelte, de volle broeders ieder 4/36 gedeelte, de volle zuster 2/36 gedeelte. Indien de grootvader 1/6 gedeelte van de geheele nalatenschap genomen zou hebben, zou hij slechts 6/36 gedeelte hebben gekregen. Indien hij gelijk zou hebben opgdeeld met de „Geschwister" zou hij ook minder dan 7/36 gedeelte gkregen hebben (n.l. 7/54 gedeelte).

Art. 287. Ingeval iemand sterft met achterlating van een grootvader van vaderskant, één dochter, één volle broer en één volle zuster, behoeft de grootvader geen 1/6 gedeelte van de geheele erfenis te nemen, noch 1/3 gedeelte van het overblijvende van den erfenis, nadat de dochter haar deel heeft genomen, maar mag hij gelijk op deelen met de „Geschwister". Als volgt: De erfenis wordt in 10 deelen verdeeld; de dochter krijgt 5/10 gedeelte, de grootvader 2/5 gedeelte, de volle broer 2/5 gedeelte, de volle zuster 1/5 gedeelte. Zou de grootvader 1/6 gedeelte genomen of 1/3 gedeelte van het overblijvende deel, dan zou hij minder hebben gekregen.

Art. 288. Ingeval iemand sterft met achterlating van kinderen of andere bloedverwanten, die niet van denzelfden godsdienst zijn, kunnen

ze niet van den overledene erven. Om te kunnen erven:

1°. Moeten kinderen en andere bloedverwanten van denzelfden godsdienst zijn als de erflater.

2°. Moeten zij vrij zijn.

3°. Mogen zij den erflater niet gedood hebben.

4°. Moeten zij duidelijk bestaan op het oogenblik van overlijden van den erflater.

Een voorbeeld, dat dit niet duidelijk vaststaat is het volgende: als vader en kind sterven tengevolge van het instorten van een huis en men niet weet wie het eerst gestorven is.

5°. Iemand, die tot de nalatenschap geroepen wordt mag zijn erfdeel absoluut niet doen vervallen. Men doet b.v. zijn erfdeel vervallen als een volle broer beweert een kind te zijn van zijn overleden broer. Een dergelijke bewering doet het erfdeel vervallen d.w.z. hij wordt dan niet tot de nalatenschap geroepen.

Art. 289. Ingeval er iemand is, wiens woonplaats onbekend is, en waarvan niemand kan zeggen of hij dood of levend is, mag zijn nalatenschap niet onder zijn erfgenamen verdeeld worden, omdat men nog in het onzekere is (omtrent hem). Maar indien de erfgenamen bij den rechter verschijnen en deze een vermoeden heeft, dat (de afwezige) gestorven is, mag de nalatenschap onder de erfgenamen verdeeld worden.

Art. 290. Ingeval iemand sterft, en één (van de erfgenamen) bevindt zich buitenslands, wordt zijn erfdeel van de nalatenschap afgescheiden, en het gedeelte dat aan de erfgenamen, die binnenslands zijn, toekomt, wordt aan hen overgegeven.

Art. 291. Ingeval iemand sterft, met achterlating van een erfgenaam, die nog een ongeboren vrucht is, is het verdienstelijk voor haar een deel, dat toekomt aan een mannelijken erfgenaam gereed te houden. Komt de ongeboren vrucht levend ter wereld, dan blijft ze erfgenaam, als de zwangerschap reeds bestond ten tijde van het overlijden van den erflater b.v. als de geboorte plaats heeft binnen 9 maanden (na het overlijden van den erflater), en de zwangerschap is niet ontstaan, doordat de moeder gemeenschap heeft gehad met een anderen man, of wanneer ze wel gemeenschap heeft gehad met een anderen man, maar de geboorte plaats gehad heeft binnen 6 maanden, gerekend vanaf het tijdstip dier gemeenschap.

Art. 292. Ingeval iemand sterft met achterlating van een (zuster of broer, (die) hermaphrodiet (is) van dezelfde moeder, moet hem zijn erfdeel overgegeven worden en behoeft men niet te wachten, tot dat duidelijk blijkt of het een man of vrouw is, omdat halfbroers en halfzusters van moederskant gelijk erven.

Art. 293. Ingeval iemand sterft met achterlating van den echtgenoot, den vader en één kind, dat hermaphrodiet is, wordt de nalatenschap

in 12 deelen verdeeld. De echtgenoot krijgt 3/12 gedeelte, de vader 2/12 gedeelte, de hermaphrodiet krijgt 6/12 gedeelte terwijl 1/12 gedeelte door den rechter in bewaring genomen wordt. Blijkt het dat de hermaphrodiet (meer) van het mannelijk geslacht is, dan wordt hem dat 1/12 gedeelte overgegeven; blijkt het dat hij (meer) van het vrouwelijk geslacht is, dan krijgt de vader dat 1/12 gedeelte.

Art. 294. Ingeval iemand sterft met achterlating van een echtgenoot, die (tegelijkertijd) een zoon is van een vollen oom van vaderskant, krijgt hij de geheele nalatenschap, want als echtgenoot heeft hij recht op de eene helft, en als zoon van een vollen oom van vaderskant op de andere helft.

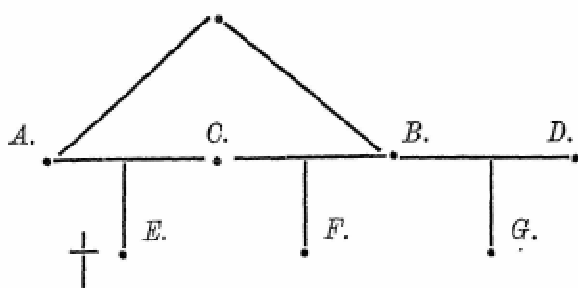
Art. 295. Ingeval een vrouw sterft met achterlating van een dochter, die tegelijkertijd halfzuster van vaderskant is, wanneer n.l. de overledene zonder opzet gemeenschap heeft uitgeoefend met haar eigen vader, terwijl op dat oogenblik de vader vermoedde, dat zijn dochter zijn echtgenoot was, en die dochter krijgt een kind van haar vader; of als de vader en dochter oorspronkelijk tot een godsdienst hebben behoort, die een huwelijk tusschen hen beiden veroorlooft, en de dochter wordt bekeerd tot den Islam, en sterft daarna, met achterlating van een dochter, zooals boven gezegd is. Die dochter, die dus tevens halfzuster van vaderskant is, krijgt dan niet het gedeelte, dat toekomt aan een halfzuster van vaderskant, doch slechts het gedeelte, dat aan een dochter toekomt.

Een kind voortgekomen uit echtbreuk is niet het kind van den man die echtbreuk gepleegd heeft, doch van de vrouw met wie overspel is gepleegd.

Art. 296. Ingeval een man sterft met achterlating van een dochter, die tegelijkertijd halfzuster van moederskant is; de zoon heeft n.l. tijdens zijn leven zonder opzet gemeenschap uitgeoefend met zijn eigen moeder. Die dochter nu, die tegelijkertijd halfzuster van moederskant is krijgt de helft van de nalatenschap, maar ze mag niet het gedeelte van een halfzuster van moederskant (er bij) nemen.

Art. 297. Ingeval een vrouw sterft met achterlating van een moeder, die tegelijkertijd halfzuster van vaderskant is; de moeder van de overledene heeft n.l. gemeenschap uitgeoefend maar haar eigen vader (de vader van die moeder). Die moeder, die dus tevens denzelfden vader heeft (als de overledene) krijgt het gedeelte van de nalatenschap, dat aan de moeder toekomt en niet het gedeelte (er bij) dat aan een halfzuster van vaderskant toekomt.

Art. 298. Ingeval iemand sterft met achterlating van twee neven (twee zoons van broers van den vader), terwijl de één tevens halfbroer van moederskant is n.l. een vrouw heeft twee echtgenooten gehad. Van den eersten echtgenoot heeft ze een zoon, van den tweeden ook een zoon, maar de tweede echtgenoot is een broer van den eersten echtgenoot en bezat reeds een zoon van een andere vrouw. Dan ervan beiden gelijk op.

A. en B. zijn broers.
A. eerst gehuwd met C., kind E.
B. „ „ „ D., „ G.
B. toen „ „ C., „ F.
E. sterft, dan zijn F en G. neven van E en F is tevens halfbroer van moederskant.

Huwelijk.

Art. 299. Ingeval een man dringend behoefte heeft aan een vrouw, en de onkosten van een huwelijk kan betalen, zooals de bruidschat, eten (en drinken), kleeren en een huis, is het verdienstelijk (voor hem) om te trouwen, opdat hij zoodoende de voorschriften van den godsdienst in acht kan nemen. Ingeval die man dringend behoefte heeft aan een vrouw, maar niet in staat is een vrouw te onderhouden, is het verdienstelijk (voor hem) om niet te gaan trouwen, en zijn dringende behoefte aan een vrouw te doen verdwijnen, door te vasten.

Een man, die geen dringende behoefte heeft aan een vrouw en niet bij machte is de onkosten van een huwelijk te betalen, voor hem is het afkeurenswaardig, omdat het dan te verwachten is dat hij de noodzakelijke plichten zal verzaken zooals (het verschaffen van) eten en kleeren aan de vrouw.

Het is voor een man, die behoefte heeft aan een vrouw verdienstelijk:
1°. om er een te kiezen, die de voorschriften van den godsdienst opvolgt.
2°. die nog maagd is.
3°. die niet te nauw verwant aan hem is.
4°. die schoon van gelaat is.
5°. die van een soort is, dat veel kinderen kan baren.

Art. 300. Ingeval een man een vrouw begeeft, mag hij de vrouw, die hij wil trouwen ten huwelijk vragen, indien zij tenminste ongetrouwd is, en zich niet in de 'iddah periode bevindt.

'Iddah wil zeggen, een vrouw, wier huwelijk ontbonden is, maar nog niet met een anderen man mag trouwen, wat wel mag als de ('iddah) periode verstreken is. Is de vrouw ten tijde van de huwelijksontbinding

zwanger, dan is de 'iddah periode voorbij na de bevalling. Is ze tijdens de huwelijksontbinding niet zwanger, maar heeft ze (integendeel) geregeld de menstruatie dan is de 'iddah periode voorbij na drie menstruaties. Heeft zij nog geen menstruatie of geen menstruatie meer, dan houdt de 'iddah periode op na afloop van 3 maanden te rekenen vanaf het tijdstip, dat haar huwelijk ontbonden is.

De 'iddah periode van een weduwe duurt 4 maanden en 10 dagen.

Art. 301. Ingeval een man en een vrouw met elkaar verloofd zijn, mag een andere man haar niet ten huwelijk vragen. Dat is wel geoorloofd als de verloving verbroken is, om het even of dit verbreken is uitgegaan van den man of van de vrouw.

Art. 302. Ingeval iemand (door een vrouw) om raad gevraagd wordt over een huwelijksverbintenis, n.l. over de slechte en goede (karakter) eigenschappen van dengene, die wil trouwen, dan moet degene, wien om raad gevraagd wordt naar waarheid die slechte en goede eigenschappen mededeelen.

Art. 303. Ingeval een man in het huwelijk treden wil met een vrouw, moeten allen (die bij het huwelijk tegenwoordig zijn) mannen zijn: 1°. degene, die wil huwen of zijn plaatsvervanger; 2°. de walī (van de vrouw), zooals de vader, en dergelijke; 3°. de huwelijkssluiter; 4°. twee mannelijke getuigen, die beiden de woorden van den walī (der vrouw) en van den man, die het huwelijk aangaat begrijpen en hooren.

Art. 304. Ingeval een vrouw zich zelf uithuwelijkt of als plaatsvervanger optreedt voor een man, die haar zelf wil huwen of iets dergelijks, mag men aan de woorden van die vrouw geen gevolg geven d.w.z. de woorden van die vrouw zijn ongeldig. Maar aan de woorden van een vrouw mag geloof gehecht worden als zij beweert reeds getrouwd te zijn geweest, mits ze geen minderjarige is of krankzinnige en degene (waarmee ze beweert getrouwd te zijn) die woorden bevestigt, al ontkent haar walī het ook.

Art. 305. Ingeval een vader of grootvader van vaderskant beweert zijn dochter of kleindochter (zoon's dochter) uitgehuwelijkt te hebben of een heer, dat hij zijn slavin heeft uitgehuwelijkt, wordt aan hun verklaringen geloof geslagen. Maar indien degene, die dat beweert een ander is, dan de drie tevoren genoemde personen, b.v. een broer, mag aan zijn verklaringen geen geloof geslagen worden, omdat het uithuwelijken door een broer ongeoorloofd is, mits met toestemming van zijn zuster.

Art. 306. Ingeval er een meisje is, dat maagd is, mag de vader of grootvader (van vaderskant) haar naar eigen goedvinden uithuwelijken zonder haar toestemming te vragen, en moet aan de huwelijksvoltrekking uitvoering gegeven worden, mits vader en dochter niet in onmin met elkaar leven, zij een bij haar passende bruidschat krijgt, en uitgehuwelijkt wordt aan een man die haar in stand gelijkwaardig is.

Art. 307. Ingeval een vrouw geen maagd meer is, om het even of ze oud is of jong, mag de vader of iemand anders haar niet uithuwelijken, dan met haar eigen toestemming.

Art. 308. Ingeval men een vrouw wil uithuwelijken mag dit niet zonder walī geschieden. Als walī kan optreden de vader als die er is, de grootvader (van vaderskant) en hooger in graad. Is er (ook) geen grootvader, dan de volle broer; is die er ook niet, dan de halfbroer van vaderskant, is die er ook niet dan de volle neef (zoons van een vollen broer); is die er ook niet, dan de half-neef (zoon van een halfbroer van vaderskant), en lager in graad. Zijn deze er ook niet, dan de volle oom (volle broer van den vader); is deze er niet dan de halfoom (halfbroer van den vader van grootvaders of grootmoeders kant).

Is er geen oom, dan de patronus, als het een vrijgelaten slavin betreft. Is deze er ook niet, dan kan de rechter haar uithuwelijken.

Art. 309. Indien een vrouw trouwt, mag de zoon niet als walī optreden voor zijn moeder, maar ingeval die zoon vorst wordt of rechter, of patronus, indien zijn moeder door hem vrijgekocht is, mag hij als walī optreden.

Art. 310. Ingeval een vrouw een vrijgelaten slavin is, maar degene, die haar vrijgelaten heeft een vrouw is, kan degene die walī is van de vrijlaatster ook als walī optreden voor die vrijgelaten slavin. Is de vrijlaatster reeds overleden met achterlating van een zoon en een vader, dan heeft de zoon de voorkeur bij het optreden als walī voor die vrijgelaten slavin.

Art. 311. Ingeval een vrouw in het huwelijk wil treden, terwijl de vader afwezig is en zich op een afstand van (minstens) 24 uur bevindt, mag de grootvader of iemand anders niet als walī optreden, maar moet de rechter als walī optreden.

Art. 312. Ingeval een vrouw haar keuze laat vallen op een man en met hem wil trouwen, terwijl die man aan haar gelijkwaardig is, behoeft de vader „c.q. de grootvader e.d. haar wensch niet op te volgen, tenminste als de vrouw nog virgo is".

Over een man, die 4 vrouwen mag hebben.

Art. 313. Ingeval er een vrije man is, mag hij met 4 vrouwen in het huwelijk treden of meer dan 4 vrouwen als bijzit hebben, mits die bijzitten gekochte slavinnen zijn.

Over vrouwen, waarmede mannen niet in het huwelijk mogen treden.

Art. 314. Er zijn 18 vrouwen, waarmede men niet in het huwelijk mag treden n.l. de moeder en hooger in graad, de dochter en lager in graad; de zuster; de nicht (broers dochter), de nicht (zusters dochter), de tante (vaders zuster), de tante (moeders zuster) de zoogmoeder en

hooger in graad, de zoogzuster en lager in graad (dus afstammelingen in afdalende rechte lijn van de zoogmoeder), de zuster van de zoogzuster, de nicht van de zoogzuster (dochter van den broer der zoogzuster), de nicht der zoogzuster (dochter van de zuster der zoogzuster, de tante der zoogzuster (zuster van de vader der zoogzuster), de tante van de zoogzuster (zuster van de moeder der zoogzuster), de moeder van zijn echtgenoote en hooger in graad, de gewezen echtgenoote van zijn zoon, de gewezen echtgenoote van zijn vader, de stiefdochter, met wier moeder men gemeenschap heeft uitgeoefend.

Art. 315. Ingeval een man vleeschelijke gemeenschap heeft met zijn schoondochter zonder opzet, is het huwelijk van zijn zoon met die vrouw verbroken. Evenzoo als iemand met zijn schoonmoeder vleeschelijke gemeenschap uitoefent of met zijn stiefkind, zonder opzet, is het huwelijk met zijn echtgenoote ontbonden.

Art. 316. Ingeval een man een echtgenoote heeft, mag hij niet (tegelijkertijd) met haar zuster huwen, of met haar nicht, om het even of deze van vaders of moederskant is; ook mag men niet tegelijkertijd met de tante van zijn echtgenoote trouwen, hetzij van vaders- of moederskant, tenminste als men tegelijk met haar wil trouwen.

Art. 317. Ingeval een man reeds een echtgenoote bezit en daarop huwt met een zuster van zijn echtgenoote of met een ander met wie een huwelijk tegelijkertijd verbonden is, dan is dat (laatste) huwelijk onwettig. Worden beide huwelijken tegelijkertijd gesloten dan zijn ze beide onwettig.

Art. 318. Ingeval een vrije man tegelijkertijd 5 vrouwen huwt, zijn alle huwelijken onwettig. Heeft hij ze achtereenvolgens gesloten, dan is het 5e huwelijk onwettig, omdat hij volgens de wet slechts tot het sluiten van 4 huwelijken bevoegd is.

Art. 319. Ingeval één vrouw in het huwelijk treedt met twee mannen, op haar verzoek met twee volle broeders, zijn die huwelijken beide onwettig als ze tegelijkertijd gesloten worden. Zijn ze achtereenvolgens tot stand gekomen, dan is alleen het eerste wettig. Is één van beide het eerstgesloten, maar is men die handeling vergeten, dan mag die vrouw niet aan den ander overgegeven worden noch mag ze met een anderen man huwen. Erkent de vrouw met beide personen in het huwelijk te zijn getreden, en met één van beiden het eerst, dan blijft zij de echtgenoote van diengene met wien zij, volgens haar bewering het eerst gehuwd is, maar de andere heeft het recht een eed van de vrouw te vorderen.

Over de personen, die als wali kunnen optreden bij het huwelijk.

Art. 320. Ingeval een grootvader van vaderskant zijn kleindochter (zoon's dochter) uithuwelijkt aan een kleinzoon (zoon's zoon), terwijl beide kinderen minderjarig zijn, dan mag de grootvader hier (in zijn

dubbele functie) optreden als walī van het meisje en als plaatsvervanger van den knaap dien hij uithuwelijkt.

Art. 321. Ingeval een vrouw een huwelijk wil aangaan, en geen walī heeft, doch slechts een neef (zoon van een broer van den vader), die haar aan zich zelf wil uithuwelijken, mag deze daarbij niet als walī van de vrouw optreden, doch moet de rechter als walī optreden.

Art. 322. Ingeval een rechter een vrouw wil huwen, die geen walī heeft, mag hij zelf niet tegelijkertijd walī van de vrouw zijn, maar moet een andere rechter daarbij als walī optreden.

Art. 323. Ingeval er een slaaf is, mag deze niet in het huwelijk treden dan met toestemming van zijn heer. Ook mag de heer zijn slaaf niet dwingen in het huwelijk te treden; wel mag hij een slavin dwingen in het huwelijk te treden om het even of zij minderjarig is of meerderjarig, virgo of weduwe.

Over het ontbinden van een huwelijk zonder verstooting.

Art. 324. Ingeval een vrouw trouwt met een krankzinnige of iemand die leproos is of een andere huidziekte heeft, die walging verwekt, mag zij het huwelijk met dien man doen ontbinden; maar het mag niet uitgesteld worden; ook mag zij het huwelijk doen ontbinden als hij gecastreerd is, en ook als de man blijkt impotent te zijn, mits zij met hem nog geen gemeenschap heeft uitgeoefend. (Is dus de man vroeger wel potent geweest, dan heeft ze het recht tot ontbinding niet).

Art. 325. Ingeval een vader zijn dochter uithuwelijkt en haar echtgenoot wordt krankzinnig, krijgt lepra of een (dergelijke) ernstige huidziekte, mag de vader het huwelijk van zijn dochter doen verbreken, mits die ziekte reeds voor het sluiten van het huwelijk bestond, en al heeft de dochter in het huwelijk toegestemd. Is de ziekte na het huwelijk opgekomen, dan mag de vader het huwelijk niet doen verbreken. De dochter mag dan zelf het huwelijk doen ontbinden wegens die ziekte.

Art. 326. Ingeval een vrouw iemands echtgenoote is, en zij heeft een lichaamsgebrek b.v. als ze krankzinnig is, leproos of behept met een andere ernstige huidziekte, of als haar vagina door vleeschelijke of beenachtige vergroeiing versperd is, mag de man haar zonder verstooting wegzenden.

Art. 327. Ingeval een man of vrouw een huwelijk verbreekt wegens gebreken, behoeft de man de bruidschat niet te betalen als hij met de vrouw nog geen vleeschelijke gemeenschap heeft gehad. Is dat wel geschied, dan moet hij de bruidschat wel betalen.

Art. 328. Ingeval een vrouw een man aanklaagt wegens impotentie (en op grond daarvan huwelijksontbinding eischt), en de man ontkent, terwijl er geen getuigen zijn, wordt aan de verklaringen van den man

geloof gehecht, nadat hij één eed heeft afgelegd. Wil de man geen eed afleggen, dan moet de vrouw beëedigd worden. Is dit geschied, dan wordt de klacht van de vrouw als vaststaande aangenomen. Maar de rechter is verplicht een jaar uitstel te verleenen opdat de man geneesmiddelen kan krijgen. Is het jaar verstreken, dan mag de vrouw het huwelijk doen ontbinden.

Art. 329. Ingeval iemand door het bedrog van een ander huwt met een slavin, die men gezegd had vrij te zijn, en zij baart een kind, is dat kind vrij, maar de verwekker van het kind moet de waarde van het kind aan den eigenaar van de slavin betalen. Is dat geschied, dan mag hij schadevergoeding vragen aan dengene, die hem bedrogen heeft.

Art. 330. Een vrije man mag niet in het huwelijk treden met een slavin. Het is wel geoorloofd 1°. als hij niet gehuwd is met een vrije vrouw, 2°. als hij niet in staat is met een vrije vrouw te huwen, 3°. als hij ontucht zou plegen, indien hij niet met een slavin zou huwen.

Art. 331. Ingeval een slavin uitgehuwelijkt wordt aan een slaaf, en na het huwelijk wordt de slavin vrijgelaten, mag zij het huwelijk doen ontbinden.

Over den bruidsschat.

Art. 332. Ingeval iemand zijn dochter uithuwelijkt of iemand anders, is het verdienstelijk ten tijde van het huwelijk den bruidsschat te vermelden. Die bruidsschat is geen noodzakelijke voorwaarde van het huwelijk. Ingeval men ten tijde van de huwelijkssluiting vermeldt dat de bruidsschat direct betaald moet worden, behoeft de echtgenoote geen vleeschelijke gemeenschap te dulden alsvorens de man den bruidsschat betaald heeft.

Art. 333. Ingeval er een huwelijk gesloten wordt en bij het huwelijk vermeld wordt, dat de bruidsschat contant betaald moet worden, en de man wil den bruidsschat niet overhandigen dan nadat de vrouw haar lichaam gegeven heeft, maar de vrouw wil haar lichaam niet eerder geven dan nadat de bruidsschat betaald is, moet de rechter den bruidsschat in bewaring nemen en de vrouw bevelen haar lichaam aan den man te geven. Is dat geschied dan wordt de bruidsschat aan de vrouw gegeven.

Over het huwen van meer dan één vrouw.

Art. 334. Ingeval iemand met meer dan één vrouw gehuwd is, en gewoon is gemeenschap te hebben met één er van, is hij verplicht de anderen afwisselend te bezoeken, mits de vrouwen de bevelen van den man opvolgen; ook is de man verplicht ieder afzonderlijk verblijf te verschaffen.

Art. 335. Ingeval een vrouw haar man afsnauwt of tegen hem moppert, is het verdienstelijk dat de man haar vermaant opdat zij (weer) gehoorzaam worde aan haar man, en dat hij haar mededeelt, dat een vrouw, die zich op dergelijke wijze tegen haar man gedraagt geen onderhoud en bezoek van hem zal krijgen.

Ingeval ze niet naar de vermaning luistert en voortgaat met het plegen van ongehoorzame handelingen, mag de man haar kastijden.

Art. 336. Ingeval een man met meer dan één vrouw gehuwd is, en één er van niet geregeld wil bezoeken, noch haar onderhoudskosten wil geven, moet de rechter hem dwingen om die vrouw geregeld te bezoeken en haar onderhoudskosten te geven. Ingeval de man zijn vrouw grieft, b.v. haar zonder reden uitscheldt en dergelijke, dan moet de rechter hem bevelen daarmede op te houden, maar mag hij niet met ta'zīr gestraft worden. Doet hij het na die vermaning weer, dan mag hij met ta'zīr gestraft worden.

Art. 337. Ingeval man en vrouw bij den rechter komen en zich wederkeerig over elkaar beklagen, en de rechter weet wie van beiden de schuldige is, moet hij den schuldige verbieden zich zoo te gedragen. Indien ze dan nog steeds woordenwisseling hebben, zoo zelfs dat ze elkaar voor den rechter uitschelden, moeten er arbiters benoemd worden; de vrouw moet onder de hoede van één harer familieleden, en de man onder die van één zijner familieleden gesteld worden opdat deze twee over de verzoening beraadslagen. Indien men vermoedt dat geen verzoening mogelijk is, moet het familielid van den man dezen trachten te bewegen zijn vrouw de scheiding te geven, en het familielid van de vrouw deze trachten te bewegen tot het betalen van een koopprijs voor de scheiding; willen zij hiertoe niet overgaan dan moet de rechter één van beiden of beiden straf opleggen, voor hun slechte handelwijze.

Over chul' d.w.z. het koopen van de ṭalāḳ.

Art. 338. Ingeval een man zijn vrouw verstooten heeft n.l. doordat de vrouw de verstooting van haar man gekocht heeft, mag hij haar niet dwingen weer met hem in het huwelijk te treden; slechts is dit toegestaan als de vrouw het zelf goed vindt.

Art. 339. Ingeval een man zijn vrouw de scheiding heeft gegeven, erkennende dat die scheiding gekocht is, terwijl de vrouw ontkent die gekocht te hebben, beiden zonder getuigen, wordt geloof geslagen aan de verklaringen van de vrouw, nadat ze één eed heeft afgelegd. Is dat geschied, dan behoeft de vrouw geen koopprijs voor de scheiding te betalen, en mag de man niet weer met haar in het huwelijk treden, tenzij met goedvinden van de vrouw.

Art. 340. Ingeval een vrouw haar man aanklaagt wegens het feit, dat hij haar verstooten heeft tegen een bepaalden prijs en de man dit

ontkent, wordt geloof gehecht aan de verklaringen van den man, nadat hij één eed heeft afgelegd. Is dat geschied dan blijft de vrouw zijn echtgenoote.

Art. 341. Ingeval een man zijn vrouw verstoot onder dwang, is die verstooting ongeldig, omdat de woorden (der verstooting) niet uit het hart zijn voortgekomen en niet gemeend zijn.

Art. 342. Ingeval een man zijn vrouw wegstuurt met het doel haar te verstooten, is de verstooting tot stand gekomen. Was het zijn bedoeling niet haar te verstooten, maar meent de vrouw dat het zijn bedoeling wel was, zonder dat beiden getuigen hebben, dan wordt geloof gehecht aan de verklaringen van den man, na aflegging van een eed. Is dat geschied, dan blijft de vrouw zijn echtgenoote.

Art. 343. Ingeval een man tot den walī van zijn vrouw zegt, dat hij haar verstoot, dan geldt dit voor een verstooting en mag de vrouw met een ander in het huwelijk treden.

Over het terugkeeren tot zijn echtgenoote zonder huwelijk (rudju').

Art. 344. Ingeval iemand zijn vrouw verstoot met één of twee verstootingen, zonder dat deze verstootingen gekocht zijn, mag de man tot zijn vrouw terugkeeren zonder het sluiten van een huwelijk, al wil de vrouw dat niet, mits dat terugkeeren geschiedt voor het verstrijken der 'iddah-periode. Is de 'iddah-periode verstreken, dan mag hij tot zijn vrouw terugkeeren, na het sluiten van een nieuw huwelijkscontract en na toestemming der vrouw.

Art. 345. Ingeval een vrouw door haar man verstooten is met één of twee verstootingen, zonder dat deze gekocht zijn, de 'iddah-periode is verstreken, en ze huwt met een anderen man; nu beweert de eerste echtgenoot, dat hij de verstooting herroepen heeft vóór het verstrijken van de 'iddah-periode, maar de vrouw ontkent dit, dan wordt geloof geslagen aan de verklaringen van de vrouw na aflegging van een eed. Is dit geschied dan blijft de vrouw de echtgenoote van den laatstgenoemden man.

Over de 'iddah-periode of het berekenen van den tijd (die noodig is voor een vrouw, wier huwelijk ontbonden is) voordat ze met een anderen man mag huwen.

Art. 346. Ingeval een vrije vrouw verstooten is op het oogenblik dat ze geen menstruatie heeft, is de 'iddah-periode verstreken bij de derde menstruatie; ingeval ze verstooten is op een oogenblik dat ze menstrueert is de 'iddah-periode verstreken bij de vierde menstruatie, tenminste als

die vrouw geregeld menstrueert. Is dat niet het geval, dan is de 'iddah-periode verstreken na drie maanden. Is ze op het tijdstip van de verstooting juist zwanger, dan is de 'iddah-periode verstreken na de bevalling.

Art. 347. Ingeval een vrouw, achtergelaten wordt door het overlijden van haar man, duurt de 'iddah-periode vier maanden en tien dagen; indien ze tijdens het overlijden juist zwanger is, is de 'iddah-periode verstreken na de bevalling. De 'iddah-periode van een slavin bedraagt de helft van die van een vrije vrouw. Maar indien de slavin juist zwanger is, is de 'iddah-periode dezelfde als die eener vrije vrouw.

Art. 348. Ingeval een vrouw verstooten wordt zonder vleeschelijke gemeenschap met hem gehad te hebben, mag ze een ander huwelijk aangaan, zonder dat ze een 'iddah-periode behoeft af te wachten.

Art. 349. Ingeval een man een nieuwe slavin bezit, mag hij haar niet onmiddellijk als bijzit tot zich nemen, maar moet hij één menstruatie afwachten. Heeft die slavin niet geregeld de menstruatie, dan moet één maand gewacht worden. Is zij juist zwanger, dan moet gewacht worden tot na de bevalling.

Art. 350. Ingeval een vrouw verstooten wordt met drie verstootingen, mag haar vroegere echtgenoot niet weer met haar in het huwelijk treden; het is een noodzakelijk vereischte (daarvoor) dat ze eerst met een anderen man huwe en vleeschelijke gemeenschap met hem hebbe. Is ze daarna verstooten, dan mag ze weer met haar (eersten man) in het huwelijk treden.

Over nafaḳah, het verschaffen van voldoende onderhoud en kleeren aan de echtgenoote.

Art. 351. Ingeval een man met een vrouw gehuwd is en deze in staat is zijn wenschen te bevredigen en hem gehoorzaamt, is de man verplicht haar huisvesting te verschaffen overeenkomstig haar stand. Verder een hoeveelheid levensmiddelen; indien het een arme man is moet hij voor één etmaal voor haar afzonderen 1¼ kati bĕras; is hij rijk dan 2½ kati bĕras, verder een voldoende hoeveelheid vleesch; kleeren moet hij haar tweemaal per jaar schenken, telkens één stel, al zijn de (daarvóór geschonken) kleeren ook nog ongeschonden. Verder moet hij haar gereedschap geven om te eten en te slapen en dergelijke. Maar dit behoeft niet ieder jaar te geschieden; doch er moet slechts vervangen worden wat onbruikbaar is. Raken de kleeren weg, dan behoeft de man ze niet door andere te vervangen. Alles wat aan de vrouw gegeven is, is haar eigendom, met uitsluiting van het huis.

Art. 352. Ingeval iemand met een vrije vrouw getrouwd is, is hij verplicht haar een bediende te verschaffen, tenminste als zij vóór haar huwelijk gebruik maakte van een bediende. Die bediende moet voor haar

verschillende werkzaamheden verrichten, als water halen, kleeren wasschen, en de spijzen, die door de vrouw gegeten worden, toebereiden.

Art. 353. Ingeval een man andere sieraden voor zijn vrouw koopt, dan die waartoe hij verplicht is, worden deze geen eigendom der vrouw. Indien daarover een geschil ontstaat, doordat b.v. de vrouw beweert, dat die haar geschonken zijn, en de man, dat hij ze haar in bruikleen heeft gegeven, zonder dat er getuigen zijn, wordt geloof geslagen aan de verklaringen van den man na aflegging van één eed; eveneens wordt geloof geslagen aan de (verklaringen) van de familieleden van den man indien er geschil ontstaat over de nalatenschap van den man of een geschil met de familieleden der vrouw.

Art. 354. Ingeval een vrouw de wenschen van haar man niet nakomt, behoeft hij haar niets te geven, waartoe hij anders verplicht is, al is ze ook een weinig onnoozel; hij kan haar het eten voor één dag onthouden of kleeren voor een halfjaar.

Art. 355. Ingeval de vrouw haar woning zonder toestemming van den man verlaat, terwijl de man juist thuis is, deze daarop het huis verlaat en de vrouw nadat haar man het huis verlaten heeft daarin weer terugkeert behoeft de man haar geen onderhoud en kleeren te verschaffen. In dit geval is het het beste dat de rechter brieven zendt aan de rechters van de woonplaats van den man om hun mede te deelen, dat de vrouw reeds in het huis teruggekeerd is. Is dat geschied, dan is de man weer verplicht zijn vrouw onderhoud en kleeren te verschaffen.

Over het recht van de vrouw ontbinding van het huwelijk te vragen als de man haar niet voldoende onderhoud en kleeren verschaft.

Art. 356. Ingeval een man niet in staat is zijn vrouw voldoende onderhoud en kleeren te verschaffen, omdat hij geen vermogen bezit, mag zij den rechter ontbinding van het huwelijk vragen. Maar de rechter moet de zaak 3 dagen uitstellen; zijn deze verstreken, en is hij nog niet in staat iets te verstrekken, dan mag de rechter den 4den dag het huwelijk voor ontbonden verklaren.

Art. 357. Ingeval een vrouw door haar man verlaten wordt, terwijl men niet weet waar hij zich bevindt, en hij niet voldoende onderhoud en kleeren voor haar heeft achtergelaten, mag de vrouw den rechter ontbinding van haar huwelijk vragen.

Over gescheiden echtgenooten, die minderjarige kinderen hebben.

Art. 358. Ingeval echtgenooten gescheiden zijn en kinderen bezitten, die nog niet in het bezit zijn van het oordeel des onderscheids, moet de moeder die kinderen verzorgen, maar de vader moet het voedsel voor die

kinderen verschaffen, totdat de kinderen het oordeel des onderscheids hebben bereikt, tenminste als de vrouw nog niet hertrouwd is. Is dat wel geschied, dan komen de kinderen bij de grootmoeder van moederskant, of hooger in graad. Zijn die er niet, dan komen de kinderen aan den vader. Is de vader overleden, of niet aanwęzig, dan komen ze aan de grootmoeder van vaderskant of hooger in graad. Zijn deze er niet, dan komen ze aan hun zuster. Is die er niet dan aan de tante van moedérskant. Is deze er niet, dan aan de nicht (dochter van de zuster).

Art. 359. Indien gescheiden echtgenooten kinderen hebben, die in het bezit zijn van het oordeel des onderscheids, moet diegene hen onderhouden, dien zij zelf uitkiezen; kiest een dochter haar vader dan mag deze haar beletten de moeder te bezoeken. Kiest een zoon echter den vader, dan mag deze hem dat niet verbieden; ook mag deze de moeder niet verbieden de woning van den vader (van haar kinderen) een bezoek te brengen. Kiest een zoon de moeder, dan moet deze des nachts bij de moeder en overdag bij den vader blijven opdat deze hem een of ander ambacht leere. Kiest een dochter de moeder, dan moet zij voortdurend bij de moeder blijven maar mag de vader haar bezoeken.

VERTALING VAN DE AANTEEKENINGEN UIT Hs. P.

Bij art. 28—33 uit Hs. P. [1]).

1. (de wonde), die weinig sporen achterlaat in de huid wordt gestraft met 5 dinar.
2. in de huid, die bloed doet vloeien met 10 dinar.
3. „ „ „ , die (het vleesch) doet scheiden van het been met 20 dinar [2]).
4. „ „ „ , die in het vleesch dringt met 30 dinar.
5. „ „ „ , die doordringt tot het vlies dat tusschen het vleesch en het been zit met 40 dinar.
6. „ „ „ , die het been bloot legt (van het vleesch) met een bloedprijs van 5 kameelen.
7. „ „ „ , die het been breekt met 10 kameelen.
8. „ „ „ , die de splinters van elkaar stoot met 15 kameelen.
9. „ „ „ , die doordringt tot het hersenvlies met 1/3 van den bloedprijs (voorgeschreven voor doodslag).
10. „ „ „ , die een gat maakt in het hersenvlies met 1/3 van den bloedprijs.

Dit is een fatwa van Kjahi Mas Fakih Ibrahim over den bloedprijs waarover reeds beraadslaagd hebben zoowel de rechters van de kasepuhan als van de kanomman: Ingeval iemand geslagen wordt, zoodat de huid beschadigd is en er bloed vloeit is de bloedprijs 2 realen. Ingeval de huid beschadigd is en (de wond) voor de helft in het vleesch dringt bedraagt de bloedprijs één reaal. Indien het vleesch beschadigd is en (de wond) doordringt tot het vlies, bedraagt de bloedprijs 6 realen. Ingeval zijn been gebroken is, bedraagt de bloedprijs 10 realen. Ingeval zijn been gebroken is, zoodat de splinters van elkaar liggen bedraagt de bloedprijs 12 realen. Ingeval (de wond) tot de hersenen doordringt bedraagt de bloedprijs 14 realen. Ingeval de hersenen beschadigd zijn bedraagt de bloedprijs 16 realen.

Dit wordt aldus gedaan in Tjerebon, indien het een vrije man is, die ‘āḳil bāligh is. Is het een slaaf, dan bedraagt de bloedprijs de helft van die van een vrije.

Bij art. 38 uit Hs. P.

Ingeval iemand een vrouw slaat, die niet zijn echtgenoote is, en die zich in haar eigen huis bevindt, terwijl het des nachts gebeurt, wordt

---

[1]) Vide Minhādj III pag. 127 en 152.

[2]) Onjuist uit het Arabisch in het Javaansch vertaald.

hij gestraft met 10 realen. Indien het overdag gebeurt wordt hij gestraft met 8 realen.

Indien het des nachts buiten het erf geschiedt, wordt hij gestraft met 5 realen. Gebeurt het des nachts buitenshuis dan met één reaal. Ingeval een man het huis van een vrouw binnengaat, zonder opdracht van den eigenaar, overdag, wordt hij gestraft met 2 realen. Doet hij dat des nachts met 4 realen.

Ingeval iemand het huis van een ander binnendringt, terwijl hij den eigenaar op ruwe wijze bejegent en hem erg kwaad toespreekt of een wapen trekt of het er uit trekt wordt hij met ta'zīr gestraft naar gelang van de positie van den eigenaar van het huis.

Ingeval een man den vreemden huiseigenaar overdag ruw toespreekt, wordt hij veroordeeld tot betaling van 4 realen.

Ingeval een man zijn vrouw zacht slaat wordt hij veroordeeld tot betaling van 10 realen.

Ingeval hij heel hard geslagen heeft, zoodat het goed te zien is, of haar bijna doodgeslagen heeft, wordt hij met ta'zīr gestraft volgens het oordeel van den pangulu.

Ingeval iemand een ander buitenshuis des nachts aangrijpt wordt hij veroordeeld tot betaling van 5 realen; gebeurt het overdag dan 2 realen.

Ingeval een man een vrouw uitscheldt of een vrouw kwaad toespreekt, wordt hij gestraft aan zijn goederen met één reaal.

Ingeval een man een vreemde vrouw des nachts aangrijpt, zonder vleeschelijke gemeenschap met haar te hebben, in het huis van de vrouw, wordt hij gestraft aan zijn goederen met 10 realen. Grijpt hij haar overdag aan, dan wordt hij gestraft met 8 realen.

In Hs. P. komt het volgende onder koop en verkoop voor [3]).

Iemand die handel drijft moet meerderjarig zijn. Verkoop of koop gesloten door een knaap of een krankzinnige zijn onwettig. Beiden moeten uit eigen (vrije) wil handelen, of op last van hun walī. Verder moet er sprake zijn van aanbod en aanname (īdjāb ḳabūl).

De beteekenis van Idjāb is: de woorden van den verkooper moeten als volgt luiden: „Mijn eigendom verkoop ik U voor die en die prijs". Ḳabūl moet met de volgende woorden geschieden door den kooper:

„Uw eigendom koop ik voor die en die prijs".

De voorwaarden, waaraan een zaak moet voldoen wil het (wettig verkoopbaar zijn), zijn vijf in getal.

---

3) Vide Minhādj I pag. 348 v. v.

1°. Ze moet rein van substantie zijn; onwettig is het koopen en verkoopen van een zwijn en een lijk [4]).

2°. De zaak moet den kooper van nut zijn. Onwettig is het verkoopen van een worm of een wild dier, die geen nut bezitten, van één korrel graan (tarwe) [5]).

3°. De verkooper moet in staat zijn de zaak aan den kooper overhandigen; onwettig is het verkoopen van een vogel, die vliegt, of van goederen, die geroofd zijn (door een ander). Maar als degene wien het verkocht is, de macht heeft om het goed aan dengene, die er de macht over heeft op te eischen, is de verkoop wettig.

4°. Het verkochte moet het eigendom van den verkooper zijn. Onwettig is de verkoop van een andermans goed.
Een vroegere meening van asj-Sjāfi'ī [6]) was dat het verkoopen van een andermans goed wettig is, indien de eigenaar (later) zijn toestemming geeft.

5°. De verkochte zaak moet bekend zijn aan den kooper. Onwettig is het verkoopen van den een of ander van twee karbouwen, zoolang nog niet duidelijk gemaakt is welke van de twee men wil verkoopen.

Ribā' kan plaats hebben bij goud, zilver en etenswaren. Zij, die goud tegen goud, zilver tegen zilver verkoopen moeten de volgende voorwaarden in acht nemen:

1°. kulul (خلول), d.w.z. beide personen, moeten het goud of zilver tegelijkertijd overhandigen.

2°. takabul (تقابض) d.w.z. dat ze beiden tegeijkertijd lde goederen in ontvangst moeten nemen voordat de bij elkaar zittenden van elkaar gescheiden zijn.

3°. Mumasalat (مماثلة) d.w.z. ze moeten de balans of de maat aan beide kanten gelijk maken.

Indien men goud tegen zilver verkoopt moet slechts aan twee voorwaarden voldaan worden; de hoeveelheden behoeven dan niet gelijk te zijn, de voorwaarde moemasalat geldt dan niet.

Indien men levensmiddelen van één soort tegen elkaar verkoopt, b.v. bĕras tegen bĕras of mais tegen mais en dergelijke, moeten de 3 bovengenoemde voorwaarden in acht genomen worden.

Indien die levensmiddelen van twee verschillende soorten zijn b.v. bĕras en mais of katjang e.d. gelden slechts twee voorwaarden niet het moemasalat.

---

4) Hs. P. heeft hier „asoe lan tjèlèng", wat juist is. (Vide: Vreede, Cath. van Jav. en Mad. Hss. pag. 351 noot 1).

5) Gandoem.

6) Jav. udjaré kaul kadim; Minhādj:
وفى القديم

Men mag vruchten verkoopen nadat ze beginnen te rijpen, zoowel zonder eenige voorwaarde (aan den verkoop te verbinden) als onder voorwaarde dat ze geplukt zijn, of niet geplukt [7]), dat is steeds geoorloofd. De vruchten die niet van kleur verwisselen [8]) (n.l. van onrijp tot rijp) hebben de volgende merkteekenen dat ze beginnen te rijpen: vollen wasdom, aangename smaak, (aangename) geur, zachtheid, en de vruchten die wel van kleur verwisselen: het rood of zwart of geel worden.

Zonder een voorwaarde mag men geen gaga verkoopen, die nog groen is of andere veldvruchten [9]); maar de verkoop is toegestaan onder voorwaarde van plukken maar heeft de verkoop plaats nadat de korrels hard zijn geworden, dan mag de verkoop zonder voorwaarde van plukken plaats hebben.

Vruchten die twee schillen bezitten zooals de klapper, de kĕmiri [10]) mogen met de binnenste schil geheel verkocht worden maar niet met de buitenste schil d. i. de vezelachtige bolster, om het even of ze op den grond liggen of nog aan den boom hangen, het is niet geoorloofd.

Vruchten en komkommers mogen niet verkocht worden, zoolang ze nog aan den boom of de plant vastzitten, maar wel is het geoorloofd ze te verkoopen onder voor waarde van ze te plukken. Indien goederen, die verkocht zijn, maar nog niet ter hand gesteld zijn aan den kooper, verloren gaan terwijl ze nog berusten bij den verkooper, moet de verkooper schadevergoeding betalen. De betaling vervalt met betrekking tot den kooper, indien de verkooper geen andere goederen er voor in de plaats wil geven [11]). Ongeoorloofd is de verkoop van goederen, die men nog niet in ontvangst genomen heeft, om het even of men ze verkoopt aan den (1sten) verkooper of aan een ander. Het is ook ongeoorloofd ze te verhuren, te verpanden of weg te schenken, volgens de gangbare meening [11a]); zoowel kooper als verkooper hebben het recht den koop al of niet te laten doorgaan [12]) zoolang ze nog bij elkaar zitten, (opdat) er geen reden voor een gebrek zij bij alle goederen, die verkocht worden [13]) zooals goud, zilver en etenswaren.

[13a]) Bij het afdoen van een schuld, bij het huwelijkscontract, bij schenking, bij terugkoop [14]), bij het geven van een huwelijksgift, bij huur

---

7) Minhādj I pag. 402.
8) Kang ora ana warna.
9) Djĕdjanganan — veldvruchten (?).
10) Kĕmiri wĕlanda — Amandel.
11) Minhādj I pag. 384.
11a) Mungguh kaul ĕsah.
12) Angatjak wurung; voor angadjak?
13) Ora sabab tjĕla malih kalawan sakèhé warnané kang dèn dol.
13a) Minhādj I pag. 369 en 370.
14) Tĕmpilan = شفعة

bestaat het recht van keuze gedurende den tijd dat partijen nog bij elkaar zitten van het al of niet laten doorgaan van de overeenkomst niet, althans zoo is de gangbare meening. Zoowel kooper als verkooper hebben het recht de voorwaarde van het al of niet laten doorgaan (van den koop) te bedingen, doch slechts voor den tijd van drie dagen, behalve bij verkoop van goud, zilver en etenswaren. Ingeval bij de verkochte zaak een oud gebrek ontdekt wordt heeft de kooper het recht den koop niet te laten doorgaan b.v. als het een kolderig paard blijkt te zijn, etc.

Er zijn verschillende omstandigheden, die het teruggeven van de verkochte zaak, waarbij een oud gebrek ontdekt is, ongeoorloofd maken: 1°. Indien het teruggeven niet onmiddellijk plaats heeft.

Indien het gebrek echter ontdekt wordt, terwijl men de ṣalāt of den maaltijd nog niet beëindigd heeft of des avonds, mag men wachten tot na afloop van de ṣalāt of den maaltijd of tot den morgen. 2°. Indien de zaak reeds gebruikt is, 3°. Indien de zaak verloren is gegaan (gestorven is) in handen van den kooper, 4°. als de zaak heeft opgehouden zijn eigendom te zijn, 5°. indien de zaak verpand is. Ingeval het gebrek ontdekt wordt in handen van dengene, die de zaak gepand heeft, mag hij het niet direct teruggeven; maar eerst nadat zijn schuld betaald is.

6°. Indien de zaak door hem zelf beschadigd is.

De voorwaarden van koop tegen levering op tijd zijn verscheidene [15]).

1°. Degene, die op tijd koopt moet den prijs betalen, terwijl (kooper en verkooper) nog bij elkaar zitten.

2°. De zaak die op tijd verkocht wordt moet als schuld beschouwd worden.

3°. Degenen die op tijd verkoopen moeten de plaats van levering van het goed dat op tijd verkocht wordt, duidelijk bepalen indien het goed vervoerd moet worden naar het huis (van den kooper) b.v. dat het geleverd zal worden in een huis of op een weg of op de markt, enz.

4°. Degenen, die op tijd koopen en verkoopen moeten het gewicht vermelden of de hoeveelheid of het aantal of de lengte en alle andere eigenschappen.

5°. Bij menschelijke zaken (sc. slaven) moeten de verschillende eigenschappen opgenoemd worden b.v.: zwart, wit, geel, mannelijk, vrouwelijk, ouderdom, gestalte: b.v. hoog of dwergachtig. Bij verkoop op tijd van vleesch moet vermeld worden of het rundvleesch is of schapen vleesch, etc.

Bij verkoop op tijd van stoffen moet de lengte vermeld worden en de breedte, de grofheid of de fijnheid en de dikte. Verwarmende medicijnen [16]) en boreh [17]) en medicijnen mogen niet op tijd verkocht worden

---

[15]) Minhādj I pag. 414 e. v.

[16]) Obat angĕt-Medicijnen om het warm te krijgen.

[17]) „Borèh" staat voor ريحان — welriekende planten.

omdat ze niet bepaald kunnen worden, maar één geheel vormen [18]). Etenswaren die gaar gemaakt zijn door vuur b.v. die gekookt of gebakken zijn mogen ook niet op tijd verkocht worden.

Bij art. 137 Pand Hs. P. [19]).

Verpanding is slechts geldig als er īdjāb en ķabūl bij plaats gehad hebben. Idjāb beteekent: het spreken van den pandgever als volgt: „Ik geef U dezen mijnen kĕris in pand" en *ķabūl:* het spreken van den pandnemer als volgt: „Ik neem Uw inpandgeving aan mij aan".

Vereischten voor pandgever en pandnemer zijn, dat ze beiden 'āķil bāligh zijn; verder dat het verpande goed eigendom zij van den pandgever; verder dat de zaak individueel bepaald zij, b.v. een kĕris, een karbouw, e.d. De pandgever is niet bevoegd het goed terug te eischen, dan nadat hij zijn schuld geheel betaald heeft. Ingeval het pand in handen van den pandnemer verloren gaat, behoeft de pandnemer het slechts te vergoeden als het te wijten is aan onverschilligheid bij het bewaken.

De pandnemer is niet bevoegd over het pand te beschikken dat onder zijn berusting is: b.v. (hij mag het niet) gebruiken, verkoopen, wegschenken e.d.

Het ongeoorloofd zijn (om de vrije beschikking over zijn goederen te hebben) van een minderjarige houdt op bij mẹerderjarigheid en bezit van verstandelijke vermogens; de meerderjarigheid van een knaap vindt plaats bij het bereiken van het 15e levensjaar als hij in staat is vleeschelijke gemeenschap te hebben [20]).

De meerderjarigheid van een vrouw heeft plaats bij het optreden van de menstruatie of als ze zwanger wordt, of den 14-jarigen leeftijd bereikt heeft. Wat betreft hen, die in het bezit zijn van verstandelijke vermogens, dat zijn zij die de godsdienst-plichten goed kunnen waarnemen, en zaken goed kunnen verrichten. Wat betreft zij, die de godsdienst plichten goed waarnemen, dat zijn diegenen, die niets doen wat door de wet verboden is; wat betreft zij, die hun zaken goed kunnen verrichten, dat zijn diegenen b.v. die hun goederen niet met groote schade verkoopen of hun goederen niet wegwerpen of uitgeven voor verboden zaken. Al deze (laatst) genoemde personen, als zij handelingen verrichten, zijn deze nietig, b.v. handel drijven e.d.

---

18) „Anging suwidji bĕlaka" — want ze zijn van één en dezelfde soort.

19) Minhādj I pag. 414 e. v.

20) Angingi (?) dukul (دخول) Vg.: Minhādj II pag. 17: وانبلوغ باستكمال خمس عشرة سنة اوخروج المنى

„Angingi dukul" moet waarschijnlijk gelezen worden: „angénging dukul" i.e. „coïre potest".

Ongeoorloofd is het (om de vrije beschikking over zijn goederen te hebben): 1° voor een minderjarige, 2° voor een krankzinnige, 3° voor een idioot, 4° voor iemand die zijn goederen verkwist d.w.z. die zijn goederen zonder verstand beheert b.v. die ze wegwerpt, of die ze uitgeeft voor verboden zaken, 5° voor hen, die veel schulden hebben, en wier goederen niet toereikend zijn om alle schulden te betalen, 6° voor een zieke, die op sterven ligt, en niet in leven zal blijven; het ongeoorloofd zijn om over zijn goederen te beschikken strekt zich voor die zieke alleen uit tot datgene wat meer is dan 1/3 van zijn goederen, zoodat het niet wettig is als hij bij testament over meer beschikt dan 1/3 van zijn goederen; wettig is slechts (het beschikken over) 1/3.

Wat nu betreft de vrije beschikking over hun goederen van een minderjarige, een krankzinnige en een idioot; deze drie personen mogen geen handel drijven, noch schenkingen doen, en andere daden van beschikking. De idioot mag echter huwen met toestemming van zijn walī.

Hs. P. bij art. 155—158 [21]).

Er zijn twee catagoriën van dading:

1°. dading die (een schuld) vernietigt.

2°. dading die een verwisseling tot stand brengt.

Dading, die (een schuld) vernietigt bestaat b.v. als iemand, die aangesproken wordt voor duizend en, nadat tenslotte de zaak in der minne geschikt is, vijfhonderd betaalt d.w.z. dat hem bevolen wordt slechts een schuld van vijfhonderd te voldoen. Degene die het geld geleend heeft is degene, die de schuld vernietigt voor vijfhonderd.

Dading, die een verwisseling tot stand brengt bestaat, als iemand aangesproken wordt om geld te betalen en tenslotte met een karbouw betaalt of met iets anders.

Degene, die het geld geleend heeft, is degene, die de verwisseling geld-karbouw, of iets anders, tot stand brengt.

In het opschrift van dit hoofdstuk vindt men in Hss. A. inplaats van „utawi pĕpatutan" — of minnelijke schikking, anĕnggih matutakĕn tijang kang amĕrdata —over het bewegen tot het sluiten van een minnelijke schikking door den rechter [22]).

Hs. P. bij art. 159.

Voor overdracht van schulden zijn vier vereischten noodig:

1°. De toestemming van dengene, die de schuld overdraagt, d.w.z. degene die een schuld heeft aan dengene, ten wiens behoeve de overdracht plaats heeft.

---

21) Minhādj II pag. 24 e. v., waar een geheel andere verdeeling gemaakt wordt.

22) Opmerking van Roorda.

2°. De goedkeuring van dengene ten wiens behoeve de overdracht plaats heeft.
3°. Hetgeen overgedragen wordt moet een (verplichte) schuld zijn.
4°. De schuldvordering van dengene, die overdraagt moet van dezelfde soort zijn als die van dengene ten behoeve van wien overgedragen wordt.

Het kan een schuld zijn op termijn of die direct voldaan moet worden; een geldschuld of de schuld in karbouwen, runderen e.d.

Het is een handelwijze van drie personen (b.v.) 'Alī, 'Umar en Bakar. 'Umar is tien schuldig aan 'Alī; Bakar is tien schuldig aan 'Umar. Tenslotte beveelt 'Umar Bakar om 'Alī tien te betalen. 'Umar is dan degene die overdraagt, 'Alī ten wiens behoeve de overdracht plaats heeft, en Bakar, wiens schuld wordt overgedragen.

Hs. P. bij art. 160—162.

Iemand, die borg staat voor de schuld van een ander moet in het bezit zijn van zijn verstandelijke vermogens. Niet geoorloofd is het voor een minderjarige, een krankzinnige en dergelijke personen om als borg op te treden. Geoorloofd is het borg te staan voor een schuld, waarvan de grootte bekend is b.v. als de borg zegt: „Leent U aan 'Alī één reaal; als hij die niet terugbetaalt, zal ik hem terugbetalen". Men mag geen borg staan voor een schuld welker grootte onbekend is b.v. als de borg zegt: „Leent U aan 'Alī; als hij later niet terugbetaalt, zal ik terugbetalen". De reden dat dit niet geoorloofd is, omdat niet bekend is het al of niet plaats hebben van het terugbetalen en van de grootte van de leening.

Borgtocht voor een persoon is geoorloofd; indien degene voor wien borg gestaan wordt een misdrijf heeft begaan waardoor menschelijke rechten verkort zijn b.v. als hij iemand gedood, geschoten, of iets dergelijks gedaan heeft d.w.z. dat men borg staat voor de ontvluchting of verdwijning van een persoon, op wie ḳiṣāṣ uitgeoefend kan worden; dat is geoorloofd.

Vervolg Hs. P. bij art. 160—162.

Ongeoorloofd is borgstelling voor iemand die een misdrijf begaan heeft, dat een goddelijk recht schendt b.v. diefstal, drinken van arak, ontucht. De borg is ontslagen van zijn verplichting als hij dengene voor wien hij borg staat overgeleverd heeft. Indien degene voor wien borg gestaan wordt, weggegaan is, zonder dat men weet waarheen, kan men den borg niet gelasten hem te doen verschijnen; is dat wel bekend, dan kan men den borg bevelen hem te doen verschijnen. Indien hij hem niet doet verschijnen, mag de borg gevangen gezet worden. Indien hij twee dagen verwijderd is, wordt hem (den borg) niet gelast hem te doen verschijnen.

Hs. P. art. 163.

Er bestaan verschillende soorten vennootschap; sommige van deze zijn persoonlijk zooals het samenwerken van twee landbouwers of van twee personen, die hun diensten aanbieden e.d. zooals visschers met een sleepnet of met een werpnet e.d. die trachten (winst te maken), loon te verdienen; andere vallen onder den naam urup-urup zooals wanneer twee personen hun verdienste en winst en schade vermengen nog andere vallen onder den naam vennootschap van gebruik, wanneer ieder afzonderlijk van twee personen op crediet [23]) koopt en indien het crediet is afgelost, wordt de winst in tweeën gedeeld.

Deze drie soorten van vennootschap zijn nietig. Ieder krijgt loon naar evenredigheid van den arbeid, dien hij gepraesteerd heeft d.w.z. men moet berekenen de moeite (die ieder gedaan heeft) en het genot (dat hij gesmaakt heeft). Heeft iemand veel moeite gedaan dan krijgt hij veel loon, heeft hij veel genot gesmaakt, dan weinig loon.

Voor een vennootschap moet aan vijf vereischten voldaan worden.

1°. Hetgeen men tot handelsfonds wil bestemmen moet bestaan uit dirhams en dinars: goederen, waarvan de prijs te bepalen is, zooals handelsgoederen.

2°. De goederen van beiden moeten in soort en qualiteit overeenstemmen b.v. dirhams en dinars, realen met realen; witte rijst met witte rijst, roode rijst met roode rijst, e.d.

3°. De goederen van beiden moeten zoodanig met elkaar vermengd worden, dat ze niet meer te (onder) scheiden zijn.

4°. De één moet den ander vergunning geven om alle handelingen te bevelen die goed zijn. Indien één van beiden bevel geeft tot een handeling, die slecht is, b.v. één die verlies veroorzaakt of in ander geld te verkoopen dan daar te lande geldig is, is dat alleen wettig voor zoover het zijn eigen aandeel betreft; voor het overige is het onwettig.

5°. Verlies en winst worden omgeslagen naar evenredigheid van den inbreng van beide partijen al doen beiden ook hetzelfde.

Twee personen mogen met elkaar een overeenkomst sluiten tot het stichten van een vennootschap, en ieder van hen is bevoegd die overeenkomst te ontbinden.

Hs. P. art. 164 sq.

Om zaakwaarnemer te kunnen zijn wordt als noodzakelijk vereischte gesteld, dat de persoon (die als zaakwaarnemer moet optreden) zelf tot

---

23) Olèhé adol iku dikon motangakĕn lamun wus anaturi olèhé motangakĕn (?).

handelen bevoegd is. Een minderjarige en een krankzinnige mogen niet als zaakwaarnemer optreden. Wel mag een minderjarige bevolen worden aan personen toestemming te verleenen om een huis binnen te treden of een geschenk weg te brengen.

Het is geoorloofd een zaakwaarnemer te benoemen voor verkoop, verkoop op termijn, verpanding, schenking, huwelijk, verstooting, en aangaan van alle verbintenissen en het ontbinden daarvan; het aangaan van verplichtingen, het instellen van rechtsvorderingen.

Ongeoorloofd is lastgeving voor het afleggen van bekentenissen.

Zoowel betaalde als onbetaalde lastgeving is geoorloofd.

De zaakwaarnemer is niet verplicht tot schadevergoeding, dan alleen wegens verregaande achterloosheid [24]). Een voorbeeld van betaalde lastgeving is: indien degene, die de goederen moet verkoopen als volgt spreekt: „Ik zal uw eigendom voor tien verkoopen, indien het meer opbrengt dan tien, is dat meerdere voor mij". Tenslotte blijkt het meer op te brengen dan tien. Indien de eigenaar dat meerdere niet opeischt, moet dit als een schenking van den eigenaar aan den zaakwaarnemer beschouwd worden. Indien dat meerdere door den eigenaar wel opgeeischt wordt, is dat geoorloofd, maar is de overeenkomst oneerlijk. Onbeperkte lastgeving om handel te drijven is slechts geoorloofd als aan drie vereischten voldaan is:

1°. Men moet de goederen voor den gewonen prijs verkoopen, niet voor minder en niet met groot verlies.
2°. Men moet de goederen à contant verkoopen, niet op crediet.
3°. Men moet de goederen verkoopen voor geld, dat gangbaar is in het land van den lastgever.

Hs. P. art. 176—181.

Zoowel een man als een vrouw, die meerderjarig zijn hebben het recht een bekentenis af te leggen. De bekentenis van een minderjarige of een krankzinnige is onwettig.

Ingeval een knaap van negen jaar beweert ejaculaties te hebben, moet hij die bewering bewijzen, maar zonder een eed af te leggen.

Indien hij beweert 15 jaren oud te zijn, moet dit aan getuigen gevraagd worden.

Er zijn twee soorten bekentenissen:

1°. in zaken, die goddelijke rechten betreffen, b.v. als iemand zegt: „ik heb gestolen" en „ik heb ontucht gepleegd". In dit geval mag men zijn bekentenis intrekken met de woorden: „Mijn bekentenis, dat ik gestolen heb of ontucht gepleegd heb is onwaar".
2°. in zaken menschelijke rechten betreffende, b.v. als iemand zegt: „Ik

---

[24]) Papéka mubtada.

ben N. N. één reaal schuldig". Deze bekentenis mag niet met de woorden: „Mijn bekentenis, dat ik geld schuldig ben is onwaar" ingetrokken worden.

Iemand, die een bekentenis aflegt, moet aan drie vereischten voldoen:

1°. meerderjarigheid; onwettig is de bekentenis van een minderjarige.

2°. bezit van verstandelijke vermogens; onwettig is de bekentenis van een krankzinnige.

3°. Ze moet uit eigen beweging plaats hebben; onwettig is de bekentenis van iemand die daartoe gedwongen wordt [25]).

Art. 182—190 Hs. P.

De bruikleener kan aansprakelijk gesteld worden (voor geleden schade) en hem kan bevolen worden (het geleende goed) terug te geven. De uitleener mag alleen die eigendommen in bruikleen geven, welke voordeel afwerpen; hij mag het pro deo in bruikleen geven. Iemand, die een zaak voor eenigen tijd huurt mag die in bruikleen geven, omdat hij het nut van de gehuurde zaak gekocht heeft. Iemand, die een zaak in bruikleen heeft mag die niet opnieuw in bruikleen geven.

Men mag al het voordeel wat geoorloofd is van de zaak trekken; als het wezen maar in stand blijft, mag men een zaak in bruikleen geven.

Ongeoorloofd is het b.v. een lamp [26]) in bruikleen te geven, omdat die opgebrand wordt en dus het wezen niet in stand blijft.

Indien de in bruikleen gegeven zaak beschadigd wordt terwijl er een ongeoorloofd gebruik van gemaakt is, moet de bruikleener schadevergoeding betalen. Maar indien de zaak beschadigd wordt, terwijl hij (op geoorloofde wijze) gebruikt werd, behoeft men geen schadevergoeding te betalen.

De bruikleener mag de geleende zaak teruggeven wanneer hij wil, en de uitleener mag haar terugeischen wanneer hij wil.

Ingeval iemand een stuk grond in bruikleen ontvangt om er een lijk in te begraven, mag (de uitleener) dien grond niet terugeischen (zoolang het lijk niet verrot is) en hij mag het lijk niet opgraven.

Ingeval een overstrooming zaad medesleurt (van een stuk grond) en dat zaad ten slotte op den grond van een ander opschiet, zijn de gewassen, die uit dat zaad komen eigendom van den eigenaar van het zaad, en de eigenaar van den grond heeft het recht den eigenaar van het zaad te gelasten die gewassen uit te trekken.

---

25) Sinĕrĕng — eig. die boos gemaakt wordt.

26) Damar malam.

Hs. P. art. 191—203.

Het in bezit of gebruik nemen van het goed van een ander zonder zijn toestemming is het beschikken over het goed van een ander op onrechtmatige wijze. Het berijden van het rijdier van een ander of het gaan zitten op de plaats van een ander zonder zijn toestemming heet „andjarah".

Ingeval iemand het goed van een ander wederrechtelijk in bezit neemt moet hij het aan den eigenaar teruggeven. Indien het het in bezit genomene heeft gebruikt, zoodat het ten slotte versleten [27]) is, moet de wederrechtelijke bezitter het goed aan den eigenaar teruggeven met de waarde vermindering. Gaat het goed verloren in handen van den usurpator, dan moet deze een gelijk goed teruggeven, indien het een zaak was, die met een gelijke te vergoeden is. „Barang misil" zijn goederen die bij den maat gemeten kunnen worden of gewogen, en die men op termijn mag verkoopen zooals tabak, kapok, water, zand [28]), dinars, muskus, wijn, meel, en „obat angĕt".

Is het geen zaak, die met een gelijke te vergoeden is, dan moet slechts de waarde vergoed worden. Die waarde is de hoogste, die het goed had vanaf den tijd waarop het wederrechtelijk in bezit is genomen, tot het tijdstip waarop het verloren gegaan is. Ingeval iemand die een goed wederrechtelijk in bezit heeft genomen beweert, dat het verloren geraakt is, en er een geschil ontstaat tusschen hem en den eigenaar, wordt geloof geslagen aan de woorden van den usurpator, nadat hij een eed heeft afgelegd. Is dat geschied dan moet de usurpator den eigenaar de waarde vergoeden volgens de gangbare meening [29]). Ingeval de wederrechtelijk in bezit genomen zaak in waarde vermeerderd is b.v. een kleed, dat geverfd is of gebatikt, is die vermeerdering het eigendom van beide personen. Is de zaak in waarde verminderd, dan moet de usurpator die vermindering aan den eigenaar vergoeden. Wil de usurpator dit niet doen, dan moet hij de zaak wederom in den oorspronkelijken toestand terugbrengen, als hij daartoe in staat is [30]).

Hs. P. art. 205.

Bij het aangaan van een commanditaire vennootschap moet aan vier vereischten voldaan worden. Er moet één zijn die het kapitaal voorschiet,

---

27) Amrih (?); misschien: amoh?

28) Lĕboe.

29) ?

30) Maka kinon ambalèkakĕn maring tingkahé kang dihin lamun kuwasa.

b.v. dirhams en dinars. Men mag als kapitaal niet gebruiken ruw (staven) goud, sieraden [31]), vervalschte geldstukken [32]) of koopwaren.

1°. De eigenaar van het geld moet aan degene, die er handel mede drijft toestemming geven er absoluut over te beschikken d.w.z. hij mag hem niet verbieden er over te beschikken.

2°. De eigenaar van het geld moet overeenkomen met dengene, die handel drijft hoeveel hij van de winst zal krijgen, de helft of één derde.

3°. De duur van de overeenkomst moet bepaald worden b.v. één jaar. Ingeval het geld verloren raakt in handen van dengene, die handel drijft, behoeft deze geen schadevergoeding te betalen, tenzij het aan zijn nalatigheid te wijten is. Zoowel de eigenaar van het geld, als degene die handel drijft heeft het recht de overeenkomst te verbreken.

Hs. P. art. 207 e.v.

Iemand die verhuurt moet verschillende vereischten in acht nemen:

1°. Het moet een overeenkomst zijn tusschen twee personen.

2°. Er moet Īdjāb en ḳabūl bij plaats hebben. Idjāb beteekent als de verhuurder zegt: „Ik verhuur het gebruik van mijn tuin of het gebruik van mijn huis aan U". Kabūl beteekent als de huurder zegt: „Goed broer, ik huur het gebruik van uw eigendom.

3°. Men moet de grootte van de huur vermelden, b.v. tien of twintig.

4°. Alles waarvan men nut kan trekken, en de substantie in tact (voortdurend) blijft, mag men verhuren. Indien men geen nut van de zaak kan trekken mag ze niet verhuurd worden.

Ongeoorloofd is het verhuren van een zaak wier substantie beschadigd is, b.v. een ingevallen huis, of een dood lastdier.

Weet, indien de verhuurde zaak verloren raakt in handen van den huurder, dan behoeft deze haar niet te vergoeden tenzij het geschied is door zijn nalatigheid b.v. als hij haar niet bewaard heeft op een goed beschermde plaats of een lastdier harder geslagen heeft dan de gewoonte is of zwaarder beladen dan men pleegt te doen.

Hs. P. art. 222—224.

Voor het maken waḳf zijn drie vereischten noodzakelijk:

1°. Het waḳf gemaakte goed moet nut af kunnen werpen en een onverbruikbare zaak zijn. Ongeoorloofd is het levensmiddelen en blanketsel waḳf te maken.

---

31) Paès, voor Arab. حلى
Roorda heeft dit woord niet begrepen.

32) Kang winoran; voor Arab. مغشوش

2°. Het goed moet waḳf gemaakt worden ten bate van bestaande personen, ten bate van zijn kinderen zoo lang deze bestaan b.v. als de waḳf maker zegt: „Ik maak dit mijn eigendom waḳf ten bate van U en Uw kinderen".

3°. Iets wat als ongeoorloofd verboden is mag men niet waḳf maken. Ongeoorloofd is het als waḳf een kerk te bouwen voor ongeloovigen, en dergelijke; verder is het een noodzakelijk vereischte dat het waḳf maken geschiedt voor onbepaalden tijd, (dus niet) voor één of twee jaren, wat ongeoorloofd is. Ingeval de waḳf maker aan dengene, ten bate van wien waḳf gemaakt is, bepaalde voorwaarden heeft gesteld met betrekking tot het beheer, hetzij dat hij zelf beheert, hetzij dat een ander dat doet, moet men die voorwaarden nakomen.

Hs. P. art. 225—227.

Er zijn verschillende vereischten waaraan een schenking moet voldoen:

1°. Er moeten twee personen zijn, die aan dezelfde vereischten moeten voldoen als bij koop en verkoop.

2°. Idjāb en ḳabūl. Het aanbod moet met de volgende woorden door den schenker gedaan worden: „Ik schenk U" of „ik doe in uw eigendom overgaan". De aanname moet als volgt door den begiftigde gedaan worden: „Ik neem uw schenking aan mij aan".
Verder is het een noodzakelijk vereischte bij (aanbod en [33]) aanname dat deze door den schenker en begiftigde in duidelijke bewoordingen geschieden.

3°. De schenking moet onmiddellijk aangenomen worden d.w.z. het moet op deze wijze gebeuren, dat de geschonken zaak als ze van haar plaats weggenomen kan worden, van die plaats weggenomen wordt. Kan men de zaak niet van plaats doen veranderen, zooals een huis en grond, dan moet ze omheind worden of iets dergelijks. Is de zaak nog niet in ontvangst genomen, dan mag de schenker haar nog terugvorderen.

De imām an-Nawawī zegt: Het is geoorloofd, dat de schenker een zaak verkoopt, zoolang zij nog niet (door den begiftigde) in ontvangst genomen is, en evenzoo zijn geoorloofd alle (andere) beschikkingen, die de schenker dan omtrent de zaak maakt. Een vader heeft het recht de geschonken zaak van al zijn kinderen terug te eischen, indien de zaak zich nog in de macht van zijn kinderen bevindt. Alle ascendenten zooals moeder, grootvader, grootmoeder van vaderskant, grootmoeder van moe-

---

[33]) Dit is vergeten.

derskant, hebben het recht de geschonken zaak van hun kinderen en kleïnkinderen terug te vorderen, zooals de vader, volgens de meest gangbare meening [34]).

Een andere meening is [35]), dat slechts de vader het recht heeft om terug te vorderen. De profeet heeft gezegd: „Gij allen schenkt en gij allen geeft tegengeschenken", d.w.z. menschen, die begiftigd worden moeten den schenkers tegengeschenken geven.

Hs. P. 228—229.

Ingeval een meerderjarige, of minderjarige een zaak vindt, mag hij deze oprapen of laten liggen, maar oprapen is het meest verdienstelijk. Ingeval de vinder de zaak opneemt moet hij openlijk bekend maken of (b.v.) het omhulsel van leer is, en haar goed bewaren. Het bekendmaken moet één jaar duren, en plaats hebben aan de deur van de moskee, als de menschen haar verlaten, en op plaatsen op den weg waar zich veel menschen verzamelen, elken dag twee maal: vervolgens ééns per week of twee maal per week. Komt er geen eigenaar opdagen, dan mag de vinder zich de zaak toeeigenen, terwijl hij op zich moet nemen de zaak (eventueel als de eigenaar mocht komen) te vergoeden.

Het in eigendom nemen moet met de volgende woorden plaats hebben: „Ik neem de zaak in eigendom". Doet hij dit niet, dan wordt de zaak niet zijn wettig eigendom.

Vindt iemand een zaak van geringe waarde, dan behoeft hij dit niet een jaar openlijk bekend te maken, doch slechts zoolang, totdat men mag vermoeden, dat de eigenaar van zijn eigendom afstand doet [36]).

Een zaak is van geringe hoeveelheid wanneer men mag vermoeden dat de eigenaar weinig spijt heeft dat ze verloren gegaan is, en hij er niet lang naar gezocht heeft.

Hs. P. art. 230—231.

Het toezeggen van een belooning kan plaats hebben in geval van twee personen n.l. degene, die een belooning toezegt, en degene, wien de belooning toegezegd wordt. Noodzakelijke vereischten hierbij zijn dat beiden meerderjarig zijn, en dat de toezegging in duidelijke bewoordingen plaats hebbe [37]). Een minderjarige, krankzinnige of imbeciel kan geen belooning toezeggen.

---

[34]) Atas kaul masjhur; Arab.

[35]) Udjaré kaul sani.

[36]) Dèn kira olèhé angulati kang duwé.

[37]) Mutlak pamirahosé.

De eigenaar van een zaak, die verloren gegaan is kan iemand, die van die zaak afweet en haar terugbrengt, 10 beloven of twintig, zeggende: „Degene, die mij mijn verloren zaak terugbrengt geef ik honderd". Brengt degene, wien dat opgedragen is, de zaak terug, dan heeft hij recht op die honderd. Is de terugbrenger een minderjarige, krankzinnige of imbeciel, dan heeft deze slechts recht op een belooning naar verhouding van de moeite die hij besteed heeft. Geen recht op een belooning heeft degene, die met een ander overeengekomen is, dat deze het werk zal uitvoeren zonder toestemming van den eigenaar; Hij heeft ook geen recht op een belooning voor de moeite, die hij er aan besteed heeft. Ingeval de eigenaar (het werk) aan iemand heeft opgedragen, en een ander volbrengt het, krijgt deze geen belooning omdat de eigenaar het hem niet heeft opgedragen: hij heeft het dus om niet gedaan.

Hs. P. art. 232—233.

Men mag aan een ander een zaak in bewaring geven, als hij dat wil en in staat is de zaak veilig te bewaren; is hij niet in staat de zaak veilig te bewaren, dan mag hij deze niet in ontvangst nemen. Indien hij in staat is de zaak veilig te bewaren, en hij betrouwbaar (wāṯiḳ) is, is het verdienstelijk haar in bewaring te nemen. Indien er niemand anders is, die in staat is om de zaak in bewaring te nemen en betrouwbaar, is men verplicht de zaak in bewaring te nemen.

Het is een noodzakelijk vereischte, dat de bewaargever zich (bij de bewaargeving) in woorden uit, als volgt tot den bewaarnemer sprekende, b.v. „Ik geef u mijn eigendom in bewaring". En verder: „ik verzoek u (het) veilig te bewaren". De bewaarnemer behoeft zijn aanname (om te bewaren) niet in woorden uit te drukken; het is voldoende, dat hij de zaak met zijn handen in ontvangst neemt.

Verdere noodzakelijke vereischten voor den bewaargever en bewaarnemer zijn: Ze moeten meerderjarig zijn en in het bezit van verstandelijke vermogens.

Een minderjarige, krankzinnige of imbeciel kan geen goed in bewaring geven. Ingeval een minderjarige of een krankzinnige een zaak in bewaring wil geven aan een oudere [38]), behoeft deze haar niet in ontvangst te nemen. Doet hij dat wel en raakt de zaak tenslotte weg, dan is de bewaarnemer niet tot schadevergoeding verplicht. Indien iemand een zaak in bewaring geeft aan een minderjarige, en deze gaat in handen van den minderjarige verloren, is deze niet tot betaling van schadevergoeding gehouden. Een imbeciel wordt in dit geval met een minderjarige gelijkgesteld.

---

[38]) Meerderjarige?

De bewaargever mag ten allen tijde zijn zaak terug vragen, de bewaarnemer haar ten allen tijde teruggeven. Er zijn verschillende gevallen, waarin de bewaarnemer tot betaling van schadevergoeding verplicht is: o.a. als de bewaarnemer de zaak aan een ander in bewaring geeft zonder toestemming van den eigenaar. Als de bewaarnemer de in bewaring gegeven zaak opreis mede neemt, en deze onder weg verloren raakt, is hij ook tot betaling van schadevergoeding verplicht.

Maar hij is niet tot betaling van schadevergoeding verplicht als hij de zaak met zich mede neemt, omdat er brand is (in zijn huis), of omdat hij haast heeft, en niet in staat de zaak aan den eigenaar terug te geven, ook dan is hij niet verplicht schadevergoeding te betalen.

Ook is hij niet tot betaling van schadevergoeding verplicht als de zaak hem door een ander ontrukt wordt.

Hs. P. art. 239—298.

De (farḍ.) deelen die in den ḳur'ān genoemd worden bestaan uit 6 categorien:

I. de helft, die aan vijf personen wordt toegekend: 1°. aan den echtgenoot, als de overledene geen kinderen of kleinkinderen (zoon's kinderen) heeft achtergelaten);
   2°. de eenige dochter;
   3°. de eenige kleindochter (zoon's dochter);
   4°. de eenige volle zuster;
   5°. de eenige halfzuster van vaderskant.

II. 1/4 (rub'), dat aan twee personen wordt toegekend: 1°. den echtgenoot indien de overledene kinderen of kleinkinderen (zoon's kinderen) heeft achtergelaten, 2°. de echtgenoote als de overledene geen kinderen of kleinkinderen (zoon's kinderen) heeft achtergelaten;

III. Sumun [39]) d.w.z. 1/8, dat wordt toegekend aan de echtgenoote, als de overledene kinderen of kleinkinderen (zoon's kinderen) heeft achtergelaten.

IV. Soeloeseni [40]) d.w.z. 2/3, dat aan 4 personen wordt toegekend: 1°. aan twee of meer dochters, 2°. twee of meer kleindochters (zoon's kinderen), 3°. twee of meer volle zusters, 4°. twee of meer halfzusters van vaderskant;

V. Soeloes [41]) d.w.z. 1/3, dat wordt toegekend aan de moeder, indien de overledene geen kinderen of kleinkinderen (zoon's kinderen) noch

---

[39]) ثمن

[40]) ثلثان

[41]) ثلث

twee (volle) broers of -zusters heeft achtergelaten, verder aan twee (of meer [42]) halfbroers of -zusters van moederskant [42a]);

VI. Soedoes [43]) d.w.z. 1/6, dat aan vier [44]) personen wordt toegekend:

1°. aan den vader, indien de overledene kinderen of kleinkinderen (zoon's kinderen) heeft achtergelaten; aan de moeder, onder dezelfde omstandigheden als de vader, en indien de overledene twee volle broers of zusters heeft achtergelaten, aan de grootmoeder (van vaderskant); aan de kleindochter (zoon's dochter) als ze tezamen komt met een [45]) dochter van den overledene (een tante); aan twee halfzusters van vaderskant, als ze samenkomen met een volle zuster; aan den eenigen halfbroer of-zuster van moederskant [46]).

Stel het geval [47]), dat een vrouw sterft met achterlating van den echtgenoot de moeder en een zoon, dan wordt de nalatenschap in 12 deelen verdeeld. De echtgenoot krijgt 1/4 of 3/12 gedeelte, de moeder 1/6 of 2/12 gedeelte en de zoon de overblijvende 7/12 gedeelte.

Stel het geval dat een vrouw sterft met achterlating van den echtgenoot den vader, den grootvader (van vaderskant) en een zoon of kleinzoon (zoon's zoon), dan is de basis (breuk) der verdeeling twaalf. De echtgenoot krijgt 1/4 of 3/12 gedeelte, de vader 1/6 of 2/12 gedeelte, de zoon 7/12 gedeelte; de grootvader erft niets [48]).

Stel het geval, dat een man sterft met achterlating van de echtgenoote, de grootmoeder (van vaderskant) een halfbroer van moederskant, en een volle broer of halfbroer van vaderskant, dan is de basis der verdeeling twaalf. De echtgenoote krijgt 1/4 of 3/12 gedeelte; de grootmoeder 1/6 of 2/12 gedeelte, de halfbroer van moederskant 1/6 of 2/12 gedeelte, de volle broer de overblijvende 5/12 gedeelte.

Stel het geval, dat een vrouw sterft met achterlating van den echtgenoot, den vader en de moeder, en twee kinderen één zoon en één dochter dan is de basis der verdeeling, twaalf; de echtgenoot krijgt 1/4 of 3/12 gedeelte; de vader en moeder ieder 1/6 of 2/12 gedeelte en de beide kinderen het overblijvende 5/12 gedeelte, dat tusschen hen verdeeld wordt in verhouding van 2 tot 1 (de zoon 10/36 de dochter 5/36).

Stel het geval, dat een man sterft met achterlating van de echtgenoote, twee halfbroers van moederszijde, twee volle broers en één volle

---

42) Dit is hier ten onrechte weggelaten.

42a) De grootvader, die samenkomt met volle broeders is hier vergeten.

43) شدس

44) Moet zijn: zeven.

45) Hier staat eenigszins onduidelijk: sĕrta anak wadon tĕmĕn, en is vergeten: lamun kapanggih, etc. evenals bij het daarop volgende.

46) Vergeten is de grootvader van vaders zijde onder dezelfde omstandigheden als de vader.

47) Iki masalah.

48) Wordt door den vader uitgesloten.

zuster, dan is de basis der verdeeling twaalf. De echtgenoote krijgt 1/4 of 3/12 gedeelte: de twee halfbroers van moederszijde samen 1/3 of 4/12 gedeelte; de resteerende 5/12 gedeelte zijn voor de twee volle broers en de volle zuster; de broer krijgt twee deelen tegen de zuster één.

Stel het geval, dat een vrouw sterft met achterlating van den echtgenoot, twee dochters en de moeder, dan is de basis der verdeeling twaalf, die men tot dertien moet verhoogen.

De moeder krijgt 1/6 (ḳuranisch), hier 2/13 gedeelte; de echtgenoot 1/4 (ḳuranisch) hier 3/13 gedeelte; de beide dochters samen 2/3 (ḳuranisch), hier 8/13 gedeelte.

Stel het geval, dat een vrouw sterft met achterlating van den echtgenoot, de grootmoeder, een dochter en een kleindochter (zoon's dochter) dan is de basis der verdeeling twaalf, die tot dertien verhoogd moet worden. De echtgenoot krijgt 1/4 (ḳuranisch), hier 3/13 gedeelte, de dochter de helft, hier 6/13 gedeelte, de klein-dochter 1/6, hier 2/13 gedeelte [49]).

Stel het geval, dat een man sterft met achterlating van de echtgenoote, een halfbroer van moederskant en meerdere volle zusters of halfzusters van vaderskant, dan is de basis der verdeeling 12, die tot 13 verhoogd moet worden. De echtgenoote krijgt 1/4, hier 3/13 gedeelte, de halfbroer van moederskant 2/13 gedeelte, de volle zusters (samen) 2/3, hier 8/12 gedeelte.

Stel het geval, dat een man sterft met achterlating van de echtgenoote, twee zusters: één volle zuster en één halfzuster van vaderskant, dan is de basis der verdeeling 12; de echtgenoote krijgt 1/4 of 3/12 gedeelte, de volle zuster, de helft of 6/12 gedeelte de halfzuster van vaderskant 1/6 of 2/12 gedeelte. Het overblijvende 1/12 gedeelte gaat naar de 'aṣabah (?).

Stel het geval, dat een man sterft met achterlating van de echtgenoote, twee volle zusters of twee halfzusters van vaderskant en twee halfbroeders van moederskant, dan is de basis der verdeeling 12, die verhoogd wordt tot 15. De twee volle zusters krijgen 2/3, hier 8/15 gedeelte samen; de twee halfbroeders van moederskant samen 1/3, hier 4/15 gedeelte; de echtgenoote 1/4, hier 3/15 gedeelte.

Stel het geval, dat een man sterft met achterlating van de echtgenoote, drie verschillende zusters n.l. één halfzuster van vaderskant, één volle zuster en één halfzuster van moederskant; verder de moeder of de grootmoeder; de basis der verdeeling is 12, die verhoogd wordt tot 15. De echtgenoote krijgt 1/4, hier 3/15 gedeelte, de volle zuster de helft, hier 6/15 gedeelte, de halfzuster van vaderskant 1/6, hier 2/15 gedeelte, de halfzuster van moederskant 1/6, hier 2/15 gedeelte en de moeder 1/6, hier 2/15 gedeelte.

---

[49]) Vergeten wordt de grootmoeder, die ook 2/13 krijgt.

Stel het geval, dat een man sterft met achterlating van de echtgenoote, de moeder, 4 verschillende zusters n.l. twee volle zusters en twee halfzusters van moederskant; de basis der verdeeling is 12, die verhoogd wordt tot 17. De echtgenoote krijgt 1/4, hier 3/17 gedeelte, de moeder 1/6, hier 2/17 gedeelte; de beide volle zusters samen 2/3, hier 8/17 gedeelte, de beide halfzusters van moederskant samen 1/3, hier 4/17 gedeelte.

Stel het geval, dat een man sterft met achterlating van twee of meer dochters, de echtgenoote en de moeder, dan is de basis der verdeeling 24; de twee of meer dochters krijgen 2/3 of 16/24 gedeelte, de echtgenoote 1/8 of 3/24 gedeelte, en de moeder 1/6 of 4/24 gedeelte; het overblijvende 1/24 gedeelte komt aan de 'aṣabah (?).

Stel het geval, dat iemand sterft met achterlating van de echtgenoote, vader en moeder (of grootvader en grootmoeder) en een zoon, dan is de basis der verdeeling 24, de echtgenoote krijgt 1/8 of 3/24 gedeelte; de (vader en [50]) moeder (of de grootvader en grootmoeder) krijgen 2/6 of 8/24 gedeelte, dus ieder 4/24 gedeelte, de overblijvende 13/24 komen aan den zoon of twee of meer zonen.

Stel het geval, dat een man of vrouw sterft met achterlating van twee kleindochters (zoon's kinderen), en een oom (vaders broeder) of een neef (zoon van vadersbroeder [51]) dan is de basis der verdeeling 3; de beide kleindochters krijgen 2/3 gedeelte samen; het overblijvende 1/3 gedeelte komt aan den oom of neef, om het even of het een volle oom is, of een half oom van moederskant, (d.w.z. halfbroer v/d vader van grootvaderskant); en evenzoo de neef; het blijft gelijk of het een volle neef is of alleen een halfneef (zoon van een halfbroer van vaderskant).

De 'aṣabah zijn diegenen (der erfgenamen), waarbij geen bepaalde basis voor de berekening aangenomen behoeft te worden, n.l. de vader, de zoon, de kleinzoon (zoon's zoon), de grootvader (van vaderskant), de volle broer, de halfbroer van vaderskant, de zoon van een broer, de volle oom, de halfoom (halfbroer van den vader), de zoon van den oom. Deze heeten allen 'aṣabah.

De grootte van hun aandeel wordt niet (afzonderlijk) vastgesteld. De 'aṣabah krijgen n.l. hetgeen er overblijft, nadat de ḳuranische erfgenamen hun deel hebben gekregen, soms veel, soms weinig, soms niets [52]).

Hs. P. huwelijk etc. bij art. 299—314.

Allah de verhevene heeft gezegd: „Huwt met een vrouw, die niet getrouwd is". Het is het meest verdienstelijke met een virgo in het huwelijk te treden. Het is verdienstelijk om te trouwen als voldaan wordt aan

[50]) De vader is hier vergeten.

[51]) Dit zal wel bedoeld zijn.

[52]) Dit is niet geheel juist, want sommige 'aṣabah zijn tevens ḳuranische erfgenamen en kunnen nooit uitgesloten worden.

de vereischten en afkeurenswaardig indien daaraan niet voldaan wordt. Er zijn vijf vereischten:

1°. īdjāb en ḳabūl, 2°. walī, 3°. een bruidegom, 4°. een bruid, 5°. twee getuigen.

Het aanbod (īdjāb) heeft plaats met de woorden van den walī: „Ik geef u tot vrouw mijn dochter Bok Indoe". De aanname (ḳabūl) heeft plaats met de woorden van den bruidegom: „Ik neem het huwelijk met Bok Indoe aan". Het is een noodzakelijk vereischte bij het aanbod en de aanname dat ze onmiddelijk op elkaar volgen; verder mag niet gehinderd worden door andere praatjes, [53]) en moet er overeenstemming bestaan tusschen de woorden van den walī en die van den bruidegom, b.v. als de woorden van den walī zijn: „Ik maak U tot walī over mijn dochter Bok Indoe met een bruidschat in zilver", en die van den bruidegom: „Ik neem het huwelijk met Bok Indoe aan met een bruidschat in goud". Dan is het huwelijk onwettig, omdat er verschil bestaat tusschen de woorden van den walī en het antwoord van den bruidegom.

Verder moeten twee getuigen de woorden van den walī en den bruidegom hooren.

Het tweede vereischte is de aanwezīgheid van een walī. Deze moet meerderjarig zijn. Een minderjarige kan niet als walī optreden. Verder moet de walī in het bezit zijn van zijn verstandelijke vermogens. Een krankzinnige kan geen walī zijn. De walī moet een man zijn. Een vrouw kan niet als walī optreden. Ook moet de walī een goede gezondheid genieten. Een zieke mag geen walī zijn. Een blinde kan wel als walī optreden. De walī moet ook verstandig zijn. Een imbeciel mag niet als walī optreden.

Het derde vereischte is de aanwezigheid van een bruidegom. Deze moet den Islām belijden, als de vrouw deze belijdt. Hij moet het uiterlijk van zijn (a.s.) vrouw kennen, haar naam en afkomst. De man mag niet meer dan vier vrouwen (tegelijk) huwen.

Hij mag geen wees zijn of een imbeciel, waarover geen walī aangesteld is. Het vierde vereischte is de aanwezigheid van een bruid. Deze mag niet getrouwd zijn of nog niet drie maal verstooten, voordat de 'iddah-periode verstreken is. Ze mag geen vrouw zijn, die niet meer maagd [54]) is, of een wees, die niet getrouwd is. Verder mag men geen vrouw huwen tegelijk met haar zuster of met haar tante, hetzij van vaders-, hetzij van moederskant.

Het vijfde vereischte is de aanwezigheid van twee getuigen. Deze moeten beiden meerderjarig ('āḳil) zijn, van het mannelijk geslacht, vrije (moslim), 'adl, en in het bezit van gehoor en gezicht.

---

[53]) Ora kalang²an déning rarasan kang wĕwĕnèh.

[54]) Woelandjar eig: weduwe zonder kinderen staat hier voor Arab.: ثيّب

Ze moeten beiden kunnen spreken en de taal kennen van degenen, die het (huwelijks) contract met elkaar sluiten „d.w.z. als de personen, die het (huwelijks) contract met elkaar sluiten Arabieren zijn moeten ze Arabisch kennen. Zijn ze Javanen of Maleiers e.d. dan moet zij die verschillende talen kennen; wat het ‘adl zijn betreft, ze mogen geen groote zonde begaan hebben of vele kleine zonden [55]). Groote zouden zijn diegene, waarop ḥadd staat, zooals ontucht, diefstal, het drinken van arak, doodslag van een moslim, en andere waarop ḥadd staat. Kleine zonden zijn: ergens in sluipen [56]), het luisteren naar de gamelan en dergelijke.

„Woelandjar" beteekent het verloren hebben van de maagdelijkheid door geoorloofde of verboden vleeschelijke gemeenschap [57]). Een vader mag zijn dochter, die haar maagdelijkheid verloren heeft niet uithuwelijken (zonder haar toestemming), mits zij meerderjarig is, tenzij ze in duidelijke bewoordingen haar toestemming geeft; het bewaren van stilzwijgen is niet voldoende. Indien (de vader) aan een virgo voorstelt (om te trouwen), is haar stilzwijgen voldoende.

Er zijn drie redenen, waardoor men als walī kan optreden:

1°. verwantschap: b.v. de vader, de grootvader, de broer, de neef (zoon van een broer), de oom van vaders en moederskant (de volle oom) de halfoom (halfbroer van den vader van grootvaderskant) de volle neef (zoon van een vollen oom), de halfneef (zoon van een halfoom van grootvaderskant).

2°. De patronus kan zijn slavin uithuwelijken.

3°. de vorst, als er absoluut geen verwanten zijn.

De vorst kan in 4 gevallen een vrouw uithuwelijken: 1°. Als er geen bloedverwant is, die als walī kan optreden of geen patronus; 2°. als een der partijen in iḥrāmtoestand verkeert [58]); 3°. als de walī afwezig is; 4°. walī ngoeloel, [59]) als de walī weigert het meisje uit te huwelijken om het even of één der verwanten walī is of de patronus, en die weigering voor den rechter volgehouden wordt.

Ingeval een meer verwijderde walī optreedt, als er een meer naaste bloedverwant is, is het huwelijk onwettig.

(Dit staat in Hs. P. tusschen ‘iddah en nafaḳah).

---

55) Anglakoni dosa gĕḍé lan ora nĕtĕpi dosa tjilik; Arab: اجتناب الكبائر والاصرار على صغيرة vide Minhādj III pag. 400.

56) Anguput-uput = 's morgens vroeg ergens binnen sluipen.

57) Wati kalal; Arab وطء حلال

Wati karam; Arab وطء حرام

58) Wali ikram kadji; vg. Minrādj II pag. 325

59) Minhādj: اذا عضل القريب والمعتق

Hs. P. zoogverwantschap (bij art. 314).

Ingeval een vrouw een kind zoogt om het even of dit geschiedt tijdens het leven der vrouw of nadat ze gestorven is, b.v. als het kind gezoogd is met de melk die de vrouw afgetapt is, wordt dat kind onder twee omstandigheden als het kind van die vrouw beschouwd:

1°. Het kind moet een leeftijd bezitten beneden twee jaar.

2°. De vrouw moet hem op z'n minst vijf verschillende keeren gezoogd hebben.

Hs. P. bij art. 314—331.

Er zijn 4 soorten van vrouwen, waarmede men geen huwelijk mag sluiten:

1°. de moeder en hooger in graad.

2°. de dochter en lager in graad.

3°. de volle zuster of halfzuster van vaders of moederskant.

4°. de dochters van broers een zusters.

Wegens zoogverwantschap is het huwelijk verboden met 4 soorten van vrouwen.

1°. de zoogmoeder en hooger in graad.

2°. de zoogzuster.

3°. tenslotte alleen met wien het huwelijk verboden is wegens bloedverwantschap, doch dan toegepast op zoogverwantschap. Ook is het huwelijk verboden met 7 personen, die verwant zijn van vaderskant aan de zoogzuster.

Wegens aanverwantschap zijn 4 personen verboden om mede te huwen:

1°. de moeder van de echtgenoote en hooger in graad.

2°. de (stief) dochter van zijn echtgenoote als men reeds vleeschelijke gemeenschap met haar heeft uitgeoefend [60]).

3°. De zuster van zijn echtgenoote.

4°. de tante van zijn echtgenoote om het even of dit van vaders of moederskant is.

Het verbod om met de eerste twee te trouwen is voortdurend, om met de laatste twee te huwen slechts tijdelijk, omdat het de bedoeling is, dat men niet met twee tegelijk mag huwen (dus niet met 2 zusters tegelijk b.v.). Er zijn 7 gebreken (waardoor men van het huwelijk kan afzien): 1°. krankzinnigheid, 2°. lepra, 3°. bĕlang (ook een soort lepra), [60a]) 4°. als de vagina door een vleeschelijke vergroeiing is afgesloten, 5°. als de vagina door een beenige vergroeiing is afgesloten, 6 impotentie, 7°. als

---

60) Wus dukul.

60a) Leucodermie.

de penis gebroken is. De drie eerste hebben zoowel betrekking op mannen als vrouwen. De beide vergroeiingen alleen op vrouwen; impotentie en gebroken penis alleen op mannen.

Het is echter een noodzakelijk vereischte bij al deze gebreken, dat men dit bij den rechter aangeeft. Wil één der echtgenooten op grond hiervan ontbinding van het huwelijk, dan moet de pangulu handelen volgens den wensch van den imām, en heeft men geen rechter noodig.

Hs. P. 332—333.

Het is verdienstelijk volgens de sunnah de bruidschat in het huwelijkscontract te vermelden. Al wat men wettig mag verkoopen mag dienen tot bruidschat. Op twee manieren wordt de bruidschat onherroepelijk:

1°. als vleeschelijke gemeenschap heeft plaats gehad, al was die gemeenschap eigenlijk ongeoorloofd, zooals ten tijde der menstruatie, of direct na de bevalling, [61]) toch blijft de bruidschat onherroepelijk.

2°. Door den dood van één der partijen, al heeft er ook nog geen vleeschelijke gemeenschap plaats gehad, toch blijft de bruidschat onherroepelijk want in werkelijkheid maakt de dood het huwelijk niet ijdel want de echtgenooten kunnen optreden als elkaars erfgenamen.

Wordt de vrouw verstooten, voordat vleeschelijke gemeenschap heeft plaats gehad, dan heeft ze recht op de helft van de bruidschat; wordt ze verstooten nadat vleeschelijke gemeenschap heeft plaats gehad, dan heeft ze recht op de geheele bruidschat.

Heeft de echtscheiding plaats op verzoek van de vrouw, wegens gebreken van den man, dan vervalt de bruidschat, d.w.z. de vrouw krijgt in dat geval geen bruidschat. Gaat de huwelijksontbinding van den man uit dan heeft ze recht op een geschenk als schadeloosstelling. Ontstaat er tusschen de echtgenooten geschil over de grootte van dat geschenk, dan moet de rechter beslissen naar zijn oordeel hoe groot het geschenk moet zijn. Het is niet voldoende dit geschenk te doen bestaan uit een weinig geld, zooals pitjis [62]) of sètèng [63]) e.d. De beslissing van den rechter kan afhangen van één der drie volgende omstandigheden: 1°. hij kan rekening houden met den stand van de beide echtgenooten, 2°. met dien van den man alleen, 3°. met dien van de vrouw alleen.

Het is verdienstelijk geen kleinere bruidschat dan 30 dirham te geven. Ingeval een man twee, drie of vier vrouwen bezit, is hij verplicht ze beurtelings voor een gelijken tijd te bezoeken en ze gelijkelijk te verzorgen.

---

61) Lan nipis pon.
Nipis = نفاس

62) Oorspronk. Chin. looden munt.

63) Halve duit.

Iemand die twee of meer vrouwen heeft mag ze niet in één huis herbergen, tenzij alle er in toestemmen.

Sluit de man een nieuw huwelijk, dan mag hij bij zijn nieuwe echtgenoote 4 opeenvolgende nachten verblijven als het een virgo is en 3 opeenvolgende nachten als het een vrouw is, die geen virgo meer is.

De beteekenis van nudjus [64]) is het verrichten van ongeoorloofde handelingen door de vrouw, die het recht van de vrouw te buiten gaan b.v. het verlaten van het huis zonder toestemming van den man; het overnachten bij de deur, omdat haar man bij haar gekomen is; het zich verzetten tegen geslachtelijke gemeenschap met haar man; het vragen om verstooten te worden.

Indien ze het huis verlaat om den rechter te bezoeken, ten einde haar recht te eischen, b.v. om onderhoudskosten (van den man) te vragen e.d., of als ze het huis verlaat om voedsel te zoeken, omdat haar man behoeftig is, of als ze het huis verlaat om den ḥagg te verrichten als haar man imbeciel is, valt dit niet onder ongehoorzaamheid jegens haar man. Wat betreft de Imām Sjafi'ī, God moge hem genade schenken, indien een vrouw door haar man verlaten wordt, langer dan 4 jaren, en zij doet hiervan aangifte bij den rechter, en ze deelt mede dat ze geen onderhoudskosten krijgt, kan de rechter het huwelijk ontbinden, op grond van het feit dat er geen onderhoudskosten verstrekt zijn. Ze moet dan een 'iddah periode doorbrengen van één maandelijksche zuivering [65]) en mag daarna weer hertrouwen. Indien van een man niet alle berichten zijn afgesneden, [66]) moet de vrouw door den rechter onderhouden worden op kosten van den man. Heeft deze geen vermogen, dan moet de rechter een brief van die vrouw zenden naar den rechter van de stad, waar de man zich ophoudt, om aan dien rechter op te dragen den man onderhoudskosten te vragen voor zijn vrouw. Kan de rechter van den man geen brief zenden naar dien van de vrouw dan mag de rechter van den man het huwelijk ontbinden.

Indien er geen berichten van den man binnen komen, en men niet weet wat hij uitvoert, of hij dood of levend is, mag de vrouw geen nieuw huwelijk aangaan, tenzij de dood van haar man vaststaat, of zeker is dat hij haar heeft verstooten, en de 'iddahperiode verstreken is, of wanneer het huwelijk door middel van faskh is ontbonden op grond van het ontbreken van onderhoud.

Indien de rechter beslist, dat het zeker is, dat de man is overleden, moet de vrouw de 'iddahperiode door maken, die gebruikelijk is na het overlijden van den man, en daarna mag ze een nieuw huwelijk aangaan. Heeft ze een nieuw huwelijk aangegaan nadat door den rechter beslist is,

---

64) نشوز

65) Maka kari² dèn ngidahĕna wadon iku kalawan ngidah sutji lan ngidah wulan.

66) Pegat wartané; Arab: قطع خبرة

dat haar (eerste) man overleden is, en komt na eenigen tijd de eerste echtgenoot terug, zijn vrouw opeischende, dan moet de vrouw aan haar eersten man overgegeven worden, zonder 'iddah periode, als ze nog geen vleeschelijke gemeenschap met den tweeden man heeft gehad. Is dat wel geschied, dan moet ze de 'iddah periode afwachten.

Hs. P. bij art. 338—345.

Er zijn eenige noodzakelijke vereischten gesteld voor de ontbinding van het huwelijk door loskooping van wege de vrouw.

1°. De man moet 'āḳil bāligh zijn.
Onwettig is de huwelijksontbinding als de man minderjarig of krankzinnig is of als ze onder dwang geschiedt:

2°. De vrouw, die de scheiding koopt moet de beschikking hebben over de goederen, waarmee ze die scheiding koopt.

3°. Er moet een equivalente prijs betaald worden; dat equivalent moet een geoorloofde zaak zijn, die nut kan afwerpen, en eigendom is van de vrouw zelf, terwijl ze de macht moet hebben deze aan den man te overhandigen; ook de grootte van den prijs moet bekend zijn, en de termijn van uitstel als die er is.

4°. Sépat [67]) d.w.z. er moet aanbod en aanname plaats hebben, b.v. als de man zegt: „Ik wil u de scheiding geven tegen een prijs van zoo en zoo veel", en als de aanname van de zijde der vrouw bestaat in de woorden: „Ik neem de scheiding van u aan tegen een prijs van zoo en zooveel".

Ingeval geen equivalente prijs vermeld wordt en er valt een ṭalāḳ, die herroepelijk is binnen de 'iddah periode, en de vrouw accepteert dit of niet, dan is toch die herroepelijke ṭalāḳ gevallen. Het is een noodzakelijk vereischte, dat een man, die zijn vrouw de ṭalāḳ geeft, meerderjarig zij. De verstooting door een minderjarige is onwettig. In de tweede plaats moet hij in het bezit zijn van zijn verstandelijke vermogens.

Onwettig is de ṭalāḳ uitgesproken door een krankzinnige, slapende, of zieke [68]). In de derde plaats moet de ṭalāḳ vrijwillig zijn; onwettig is de ṭalāḳ die afgedwongen is. Om tot een gedwongen ṭalāḳ gestempeld te kunnen worden moet aan de volgende vereischten voldaan zijn:

1°. Degene, die dwingt moet in staat zijn, dengene die angst aangejaagd wordt te slaan.

2°. Degene, die gedwongen wordt moet machteloos zijn, om datgene, waarmee hem angst aangejaagd wordt, af te weren.

---

67) Arab: صفة

68) Anjan; in de surya Ngalam staat ngajam; het is het Arab: عيان , hetgeen door Roorda en Keyzer verkeerd is opgevat.

3°. Er moet een grondig vermoeden bestaan bij dengene, die gedwongen wordt, dat hem het ongeluk zal te beurt vallen als hij de scheiding niet mocht geven.

4°. De persoon (die gedwongen wordt) moet er verzekerd van zijn, dat (degene die hem dwingt) hem onmiddellijk zal pijnigen.

5°. Degene, die gedwongen wordt moet het bevel van dengene, die dwingt opvolgen b.v. als hij gedwongen wordt om één ṭalāḳ te geven, moet hij één ṭalāḳ laten vallen. Laat hij twee of drie ṭalāḳ's vallen dan zijn er twee of drie gevallen.

6°. Datgene, waarmee vrees aangejaagd wordt moet iets zijn, waarmede men vrees kan aanjagen b.v. (als men zegt) dat men hem zal dooden, of dat men zijn ledematen zal afkappen of hevig zal slaan of lang zal opsluiten of zijn goederen zal wegnemen.

7°. De dwang moet met mishandeling gepaard gaan. Ingeval men gedwongen wordt door iemand, die daartoe het recht heeft, dan is de ṭalāḳ, die gevallen is van kracht b.v. als men door den rechter gedwongen wordt, wegens een gelofte [69]), dat men nooit geen vleeschelijke gemeenschap meer met zijn echtgenoote wil uitoefenen.

De rechter kan dien dwang eerst uitoefenen na een ʿiddahperiode van 4 maanden.

Hs. P. bij art. 346—350.

Over de ʿiddahperiode. Er zijn twee soorten van vrouwen, die een ʿiddahperiode moet doormaken: 1°. een vrouw, wier echtgenoot overleden is, 2°. een vrouw wier echtgenoot niet overleden is. Is de vrouw wier echtgenoot overleden is, vrij en in staat van zwangerschap, dan duurt de ʿiddahperiode tot de geboorte der vrucht. Bestaat de vrucht uit een tweeling of meer, dan tot de geboorte van beïden of van de drie kinderen. De ʿiddahperiode van een vrouw, wier echtgenoot overleden is, en die niet zwanger is, duurt 4 maanden en 10 nachten. De ʿiddahperiode van een vrouw wier man niet overleden is, en die zwanger is, duurt tot de geboorte van de vrucht, die door den man, welke haar verstooten heeft, verwekt is. De ʿiddahperiode van een vrouw, wier man niet overleden is, en die niet zwanger is, duurt 3 menstruatie-perioden, als de vrouw juist de maandstonden heeft. Wordt ze verstooten op een tijdstip, dat ze geen menstruatie heeft, dan duurt de ʿiddah-periode tot het begin van de 4e menstruatie.

Is de vrouw, die een ʿiddahperiode zou moeten doormaken jong (zoodat ze nog geen menstruatie heeft) of oud, zoodat ze geen menstruatie meer heeft, en de menstruatieperiode voorbij is, dan duurt de ʿiddah periode 3 maanden. Een vrouw, die verstooten wordt, voordat de man vleeschelijke gemeenschap met haar heeft uitgeoefend, behoeft geen ʿiddahperiode door te maken.

---

[69]) Hier staat: sĕpi; dit moet zijn: supata.

Hs. P. bij art. 351—358.

Wegens drie redenen moet nafakah verschaft worden:

1°. bloedverwantschap, 2°. slaven, 3°. echtgenoote. De alimentatieplicht van ouders en kinderen is wederkeerig d.w.z. alle kinderen, jongens zoowel als meisjes moeten door den vader onderhouden worden en omgekeerd. Betreffende het onderhoud door de kinderen van den vader zijn twee vereischten: 1°. dat hij armer is, en verlamd, zoodat hij niet in staat is, iets te verdienen; is hij in staat iets te verdienen, dan zijn de kinderen niet verplicht hem te onderhouden, 2°. als hij arm is en krankzinnig. Een vader is verplicht al zijn kinderen en descendenten (lager in graad) te onderhouden, onder de volgende 3 voorwaarden:

1°. als ze arm zijn en minderjarig.
2°. als ze arm zijn en verlamd.
3°. als ze arm zijn en krankzinnig.

Wat de alimentatieplicht betreft ten opzichte van slaven en huisdieren, iedereen, die slaven en huisdieren bezit moet ze op voldoende wijze verzorgen. De eigenaar van slaven en huisdieren mag ze niet voordurend werk laten verrichten, waartoe ze niet in staat zijn.

3°. de alimentatieplicht betreffende de echtgenoote. Deze bestaat uit zes onderdeelen: 1°. voedingsmiddelen, 2°. toespijzen, 3°. kleeren, 4°. woonverblijf, 5°. gereedschap om zich te reïnigen, 6°. bedienden.

1. De voedingsmiddelen; indien de man arm is, moet hij (de vrouw iederen dag één mudd geven, is hij middelmatig rijk, [71]) dan moet hij haar iederen dag 1½ mudd geven, is de man rijk, dan moet hij haar iederen dag twee mudd geven.

2°. de toespijzen; deze worden gegeven volgens de gebruiken en gewoonten van de menschen, die men in dat land volgt: de man moet zijn vrouw vleesch geven, als het de gewoonte is; en olie, karnemelk e.d. zooals zout, en spaansche peper.

3°. Kleeren; de man moet zijn echtgenoote voldoende kleeren geven; is de man rijk, dan moeten de kleeren mooi zijn; is hij middelmatig rijk dan moet hij kleeren geven van katoen of zijde [72]) of zijden gaas, [73]) al naar gelang van de gewoonten van het land. Is de man arm, dan moet hij haar kleeren geven van grove stof b.v. van (inlandsch) katoen of stof van gĕbang vezels, al naar gelang hij in staat is. Verder moet de man haar matten geven, om slaapmatten van te maken of matjes waarop de ṣalāt verricht moet worden.

---

[71]) Mantĕngah; Arab: متوسط
[72]) Sutera babakan.
[73]) Sutera diwangga.

4°. een woning; de man moet zijn vrouw een behoorlijke woning verschaffen, door er een te koopen, te huren of in bruikleen te nemen; verder moet hij haar gereedschappen geven om te koken, te eten en te drinken, zooals een waterkruik, een pot om water te halen, borden e.d.

5°. Gereedschappen om zich te reinigen zooals een kam en olie; verder ingredienten om het hoofd te wasschen, zooals tamarinde e.d., water waarmede men een groote reiniging en die na de menstruatie en de bevalling verricht.

Het is niet bepaald dat hij haar een emmer moet geven. Ook behoeft hij de kosten van een doekoen niet te betalen; [74]) wel moet hij de vrouw eten verschaffen als ze ziek is.

6. Hij moet de vrouw iemand geven, die haar bedient, als het in het land de gewoonte is, dat de vrouw zelf niet werkt. Daarom is de man verplicht zijn vrouw het gebruik te geven van een vrije vrouw of een slavin.

Wanneer de man niet bij machte is zijn vrouw onderhoud te verschaffen en haar kleeren en een woning te geven, mag zij kiezen om òf geduld te hebben en zich zelf van haar eigen geld zoo lang te onderhouden òf de zaak aan te geven en op grond daarvan ontbinding van het huwelijk te vragen.

Hs. P. bij art. 358—359.

Indien echtgenooten van elkaar gaan, terwijl de man kinderen heeft van de vrouw, die hij verstooten heeft, moet de vrouw de kinderen voorzien van eten en drinken, de kleeren van het kind wasschen, het verzorgen als het ziek is [70]) e.d. De onkosten voor het onderhoud van het kind rusten op dengene, die het kind moet opvoeden, zooals den vader of den grootvader, als er geen vader is. Wil de moeder het kind niet verzorgen, dan komt de verzorging aan de moeder van de echtgenoote; de moeder blijft belast met de verzorging tot het zevende levensjaar van het kind. Daarna mag het kind kiezen wien het wil volgen, den vader of de moeder. Er zijn 7 vereischten, die bij de verzorging van een kind in acht genomen moeten worden:

1°. Men moet in het bezit zijn van zijn verstandelijke vermogens. Een krankzinnige vrouw mag geen kind verzorgen, 2°. Het moet een vrije vrouw zijn; een slavin mag niet met de verzorging belast worden, 3°. De vrouw moet den islām belijden; een afvallige vrouw mag geen kind verzorgen.

---

[74]) Volgens de Minhādj III pag. 8[1] wel.

[70]) Angasaki olèhé lara, eig. de zieke deelen wrijven.

4°. De vrouw, die met de verzorging belast wordt, moet haar godsdienstplichten nakomen; een vrouw die haar godsdienstplichten verwaarloost, mag geen kind verzorgen.

5°. De vrouw moet betrouwbaar zijn.

6°. De vrouw moet met den man dezelfde woonplaats bezitten. Gaat één der beide echtgenooten weg, dan is het het beste, dat de man het kind verzorgt.

7°. De vrouw, (die met de verzorging belast wordt) mag nog geen nieuw huwelijk gesloten hebben.

AANTEEKENINGEN OP DE ARTIKELEN VAN HET „KITAB TOEHPAH".

Art. 1. Den inhoud van dit artikel, dat over opzettelijken doodslag handelt, vinden we in de Tuḥfah [1]) van ibn Ḥadjar deel IV pag. 2:

{ ولا قصاص الا في العمد الخ }

In het Javaansche artikel staat „...... *sasamining manusa djalera èstrija*", terwijl de Tuḥfah zegt: ......

.... شخص يعني ال انسان ....

Het Javaansche: „*sarta dĕdamĕlé kang sakintĕn patut kadamĕl amĕdjahi*" is een letterlijke vertaling van: بما يقتل غالبا

Als voorbeelden van een dergelijk wapen noemt ons artikel: *wahos ḍuwung*, wat in de Tuḥfah niet vermeld wordt. Het zal dus wel als een toevoegsel van den Javaanschen bewerker beschouwd moeten worden, aangehaald ter nadere verklaring.

Dat de walī (zoo heb ik het Javaansche „ahli waris" vertaald) vergiffenis kan schenken (en den bloedprijs eischen) vinden we Tuḥfah IV pag. 30: للولي يعني المستحق عفو الخ

Aan het slot van het artikel wordt vermeld, wat er moet geschieden, indien het slachtoffer walī-loos is; Zie hierover Tuḥfah IV pag. 25:

والامام في من لا وارث له الخ.

Dat de vorst vergiffenis aan den dader moet schenken, als deze iemand is, die den lande veel diensten kan bewijzen, vond ik in de Tuḥfah niet.

Art. 2. Dit artikel is ontleend aan Tuḥfah IV pag. 3: فان فقد الخ.

pag. 32: في قتل الحرّ المسلم مائة بعير الخ

en pag. 34: ولو عدمت الابل .... الف دينار .... او اثنى عشر الف درهم الخ

Het woord *tangsul* staat hier voor درهم

Ahli-waris wordt nader omschreven door *permili kang langkung tjakĕt*, een uitleg van den Javaanschen bewerker, onder Hollandschen invloed (?). In de Tuḥfah IV pag. 25 vinden we:

.... الصحيح ثبوته لكل وارث على حسب الإرث الخ

In de Tuḥfah worden als voorbeelden van deze wijze van doodslag behalve het treffen van een anderen persoon dan den bedoelde, genoemd,

---

1) Door mij is gebruik gemaakt van het exemplaar uit de Univ. Bibliotheek te Leiden.

het vallen op een persoon, en het richten op een boom, terwijl men een persoon treft.

In dit artikel wordt echter gewag gemaakt van het aanleggen op een dier en het raken van een mensch. In de Fatḥ al Ḳarīb (uitgave van den Berg) lezen we echter op pag. 544: ان يرمى.........

الى شئ كصيد فيصيب رجلا الخ.

Dat voor een vrouw de helft van den bloedprijs, die voor een man betaald moet worden, verschuldigd is, lezen we Tuḥfah IV pag. 34:

والمرأة الحرة .... كنصف رجل الخ

De in dit artikel behandelde doodslag heet Arab. *khaṭ'*.

Art. 3. Ontleend aan Tuḥfah IV pag. 3: وان قصد هما اي الفعل

والشخص .... بمالايقتل غالبا الخ

in verband met pag. 33: وشبه العمد اى ديته الخ

Deze wijze van dooslag wordt in het Moslimsche recht sjibh al'amd of 'amd khaṭ' genoemd, waarop als straf de „verzwaarde bloedprijs'' staat, welke door den dader zelf en wel onmiddellijk voldaan moet worden. De lichte bloedprijs mag ook direct betaald worden; is de dader daartoe echter niet in staat, dan mogen zijn familieleden ('āḳilah) de betaling er van op zich nemen, waarvoor hun een termijn van 3 jaren is toegestaan.

In het onderhavige artikel wordt echter noch over de hoedanigheid, noch over de wijze van betaling van den bloedprijs gesproken.

Over het kwijtschelden van den bloedprijs handelt Tuḥfah IV pag. 45:

.... للولى.......... عفو.......... على الدية الخ

De Javaansche woorden *tjamĕṭi* en *kadjĕng alit* zijn een vertaling van: سوط خفيف en عصى

Art. 4. Hier worden gevallen behandeld, die met doleuzen doodslag gelijk staan, welke we aantreffen Tuḥfah IV pag. 3: فلو غرز ابرة ببدن الخ

De waarden: *panggènan kang langkung tjakĕt ing pĕdjah* zijn een omschrijving van: مَقْتَل

Ibn Ḥadjar noemt als voorbeelden van plaatsen, waar een kleine wond doodelijk kan zijn: de hersenen } دماغ {, het oog } عين { de keel } حلق {, de lendenen } خاصرة {, de pisbuis } احليل { en de blaas } مثانة {.

Het woord *pupu* in dit artikel is een vertaling van: ورك

Het slot van dit artikel vinden we Tuḥfah IV pag. 4: ولو غرزها فيما لا يؤلم كجلدة عقب فمات الخ.

Art. 5. Vide Tuḥfah IV pag. 4: ولوحبسه كان اغلق بابا عليه ومنعه الطعام والشراب اواحدهما الخ.

Dat de dader, ingeval hij iemand opgesloten heeft, die reeds te voren niet gegeten noch gedronken heeft, zonder dat de dader dit wist, met den halven bloedprijs gestraft wordt, wanneer het slachtoffer sterft, vinden we Tuḥfah IV pag. 4: والا يعلم الحال فلا يكون عمدا فى الاظهر .... بل شبهه فيجب نصف ديته الخ.

Art. 6. Vide Tuḥfah IV: فلو شهدا على آخر بقصاص الخ. Dat de walī ter dood gebracht moet worden, ingeval hij wist, dat de getuigen valsche verklaringen hebben afgelegd zegt Tuḥfah IV pag 5: الا أن يعترف الولى بعلمه عند القتل كما فى المحرر بكذبهما الخ.

Art. 7. Vide Tuḥfah IV pag. 5: ولو ضيف بمسموم يعلم أنه يقتل غالبا غير مميز صبيا كان او مجنونا الخ. De Tuḥfah geeft voor het geval, dat het slachtoffer volwassen is, twee meeningen:

1°. de dader moet òf den bloedprijs betalen;
2°. òf hij is niet strafbaar, omdat het slachtoffer uit eigen beweging heeft gegeten.

Zooals blijkt heeft de bewerker van het „Kitab Toehpah" de eerste opvatting gekozen.

Art. 8. Vide Tuhfah IV pag. 5: ولو دس سما .... فى طعام شخص مميز او بالغ على مامر الغالب اكله منه فاكله جاهلا بالحال الخ.

Art. 9. Vide Tuhfah IV pag. 5 en 6: ولو القاه اى المميز القادر على الحركة كما هو ظاهر فى ماء الخ.

De woorden: *toja kang botěn limrah wahu toja jèn anjilěpěna*, zijn een vertaling van: ماء لا يعد مغرقا.

Art. 10. Vide Tuḥfah IV pag. 6: او القاه فى نار يمكنه الخلاص منها فمكث الخ.

Art. 11. Vide Tuḥfah IV pag. 6 en 7: ولو القاه فى ماء مغرق لايمكنه التخلص منه الخ .... او غير مغرق الخ.

Art. 12. Vide Tuḥfah IV pag. 6: ولو امسكه اى الحر ولو للقتل فقتله آخر او حفر بئرا الخ.

Art. 13. Vide Tuḥfah IV pag. 8 en 9: اذا وجد من شخصين معا اى حال كونهما مقترنين الخ.

Art. 14. Vide Tuḥfah IV pag. 9: ولوقتل مريضا فى النزع الخ .

Art. 15. Vide Tuḥfah IV pag. 7: ولو اكرهه على قطع او قتل لشخص بغير حق الخ.

Art. 16. Vide Tuḥfah IV pag. 7: ولو اكرهه بالغا عاقل مكافئ مراهقا اوصبيا الخ.

Art. 17. Vide Tuḥfah IV pag. 7: ولو اكرهه على رمى شاخص علم المكرِه .... انه رجل وظنه المكرَه .... صيدا فرماه الخ.

Art. 18. Vide Tuḥfah IV pag. 7: او اكره على رمى صيد فى ظنهما فاصاب رجلا الخ.

Art. 19. Vide Tuḥfah IV pag. 7: او اكره على صعود شجرة ومثلها مما يزلق غالبا فزلق ومات الخ

Art. 20. Vide Tuḥfah IV pag. 7 en 8: او اكره مميز ولو الاعجمى السابق على قتل نفسه كا قتل نفسك الخ.

Art. 21. Vide Tuḥfah IV pag. 8: ولو قال حر لحرّ او قن اقتلنى الخ

Art. 22. Vide Tuḥfah IV pag. 8: ولو قال اقتل زيدا او عمرا والا قتلتك الخ

Art. 23. Vide Tuḥfah IV pag. 14: ويقتل الجمع بواحد الخ

Art. 24. Vide Tuḥfah IV pag. 15: ومن قتل جمعا مرتبا الخ

Art. 25. Vide Tuḥfah IV pag. 15: او معا ولو احتمالا كان هدم عليهم جدار الخ

Art. 26. Vide Tuḥfah IV pag. 15: } فرع { تصارعا مثل ضمن بقود او دية كل منهما .... او تلف عضو الخ.

En verder in dit verband pag. 17: ولو وضعوا او بعضهم فاسناده الى جميعهم الخ .

Dat voor een rechterhand ook een rechterhand afgekapt wordt, vinden we Tuḥfah IV pag. 20: لا تقطع عبر به الغالب .المراد لا تؤخذ ليشمل المعانى ايضا يسار بيمين من سائر الا عضاء الخ.

Dat het verlies van een hand schadeloos gesteld wordt met den halven bloedprijs treffen we aan Tuḥfah IV pag. 39: وفى كل يد نصف دية الخ

Art. 27. Vide Tuḥfah IV pag. 17: ولووضعوا او بعضهم .... سيفا مثل على يده وتحاملوا كلهم عليها دفعة الخ.

Art. 28. De inhoud van dit artikel, dat handelt over het toebrengen van wonden, die vallen onder de categorie „mūḍiḥah" is ontleend aan Tuḥfah IV pag. 17 j.o. pag. 35: فى موضحة الرأس .... خمسة ابعرة الخ

Art. 29. Hierin wordt gesproken over verwondingen, in het Mohammadaansche recht aangeduid met den naam „hāsjimah".

Vide Tuḥfah IV pag. 17: وهاشمة تهشمه أى تكسره وان لم توضحه الخ
j.o. pag. 18: ويجب القصاص فى الاصح الخ

en pag. 35: وفى هاشمة دونه أى الايضاح خمسة

Art. 30. De hier behandelde verwondingen worden in de fiḳh bestempeld met den naam „*munaḳḳilah*".

Het artikel is ontleend aan Tuḥfah IV pag. 17, 18 en 35, met dien verstande, dat de Tuḥfah voor een munaḳḳilah een bloedprijs van 15 kameelen vermeldt.

Art. 31. De hier genoemde verwondingen, resp. „*ma'mūmah*" en *dāmighah* geheeten, worden behandeld Tuḥfah IV pag. 18 en 35.

Art. 32. Dit artikel spreekt over inwendige verwondingen: فى الجائفة en is bewerkt naar Tuḥfah IV pag. 36: وفى الجائفة ثلث ديةالخ Als voorbeelden van inwendige verwondingen noemt dit artikel een wond in den buik (wĕtĕng), en de lendenen (lambung), terwijl de Tuḥfah opgeeft: den buik (baṭn), de borst (ṣadr), het kuiltje van de keel (ṭughrah naḥr), het voorhoofd (djabīn), de lendenen (khāṣirah) en de heup (warik).

Het geval, dat de wond van buik tot rug loopt, vinden we Tuḥfah IV pag. 37: ولو نفذت من بطن وخرجت من ظهر الخ

Art. 33. In dit artikel worden de uitwendige (lichte) verwondingen behandeld: ḥā*risah, dāmijah* en *bāḍi'ah*. Vide Tuḥfah IV pag. 17. 35, 36, 45 en 46.

Art. 34. Vide Tuḥfah IV pag. 18: ويجب القصاص فى القطع من مفصل الخ

Dit artikel handelt over het afhakken van een lichaamsdeel bij een gewricht en geeft als voorbeelden: bij den pols, elleboog, knie of enkel, terwijl de Tuḥfah opgeeft: rukbah, mirfaḳ, kū', anmulah ḥattā fī aṣl fakhiḏ en mankib.

De Tuḥfah voegt er bij, dat in dit geval talio slechts toegepast mag worden, indien dat mogelijk is zonder inwendige deelen te raken.

Volgens de Tuḥfah moet voor het afhakken van een lichaamsdeel (hand of voet) de helft van den bloedprijs betaald worden, als het lid bij den pols (resp. enkel) wordt afgesneden. Wordt het lichaamsdeel op een hoogere plaats afgehakt, dan moet ook nog een schadevergoeding (ḥukūmah) betaald worden (Tuḥfah IV pag. 39 en 40).

Art. 35. Vide Tuḥfah pag. 18: ويجب فى فقء عين اى تعويرها بالمين المهملة الخ.

Terzelfder plaatse wordt behandeld het afsnijden van een oor (ḳaṭʻ udn), van een ooglid (djafn), van een neus (vleugel) (mārin), van een lip (sjafah), van den tong (lisān), van den penis (ḏakar), van de testiculi (unṭajān of baiḍatān) met of zonder scrotum, van de billen (aljān) en van de labia pudendi (sjufrān). Dat de bloedprijs voor het uitsteken van beide oogen, en het afsnijden van twee ooren, neusvleugels, lippen, tong en penis, benevens testiculi, dezelfde is als voor doodslag, en voor één dier lichaamsdeelen, met uitzondering van tong en penis, de helft, vinden we Tuḥfah IV pag. 37, 38 en 40.

In dit artikel wordt niet vermeld, dat voor het afsnijden van één ooglid het vierde deel van den bloedprijs betaald moet worden.

Art. 36. In dit artikel wordt een gecompliceerde verwonding behandeld, n.l. concursus van een mūḍiḥah met een hāsjimah.

Vide Tuḥfah IV pag. 19: ولو اوضحه وهشم الخ

Art. 37. Vide Tuḥfah IV pag. 19: ولو قطعه من الكوع الخ

Het Javaansche *èpèk-èpèk* is een vertaling van arab. *kū'* en kan hier het best weergegeven worden met palm van hand of voet.

De Tuḥfah omschrijft het woord als volgt: ويسمى كاعا وهو ما يلى الإبهام من المفصل وما يالى الخنصر كرسوع ومما يالى ابهام الرجل من العظم هوالبوع اماالباع فهو مد اليدين يمينا وشمالا

Keyzer in zijn boek „Het Mohammedaansche strafrecht" pag. 86 sub. art. 37, vertaalt dan ook onvoldoende: „de palm van de hand", daar ook die van den voet bedoeld is.

Art. 38. Dit artikel, dat door Keyzer (op. cit. pag. 87) minder juist weergegeven is, behandelt het toebrengen van een mūḍiḥah of het geven van een slag, welke gezichtsverlies tengevolge heeft.

Vide Tuḥfah IV pag. 19: ولو اوضح فذهب ضوءه مع بقاء حدقته الخ

Keyzer vertaalt de woorden: „(kahitjalna) *kĕlajan pandamĕl kang sampun sangĕt sĕngsarané*" door: „op een zeer pijnlijke manier." Juist het tegendeel is waar. Genoemde woorden zijn een letterlijke weergave van:

اذهبه بأخفّ ممكن {كتقريب حديدة محامة من حدقته}

Art. 39. Vide Tuḥfah IV pag. 19 en 20: ولو قطع اصبعا فتآكل غيرها كاصبع اخرى فلا قصاص في المتآكل الخ.

Dat voor het verlies van een vinger een bloedprijs van 10 kameelen geëischt kan worden, vinden we: Tuḥfah IV pag. 39: وفى قطع كل اصبع عشر دية

Art. 40. Dit artikel is ontleend aan Tuḥfah IV pag. 20: .... لا تقطع يسار بيمين الخ.

Art. 41. Dit artikel is samengesteld naar: ولا تقطع صحيحة من نحو يد بشلاء بالمدّ لانها اعلى منها الخ.
vide Tuḥfah IV pag. 21. Terzelfder plaatse vindt men, dat een verschrompeld lichaamsdeel voor een dergelijk lichaamsdeel afgesneden mag worden: شلاء بشلاء.

Art. 42. Vide Tuḥfah IV pag. 22: ويقطع انف صحيح شمه باخشم لايشم الخ

Art. 43. Vide Tuḥfah IV pag. 22: وفى قلع السن التى لم يبطل نفعها ولا نقص قصاص الخ.

in verband met pag. 38: وفى كل سن اصلية تامّة مثغورة نصف عشر دية صاحبها اوقيمته ففى كل سن كذلك لذكر حر مسلم خمسة ابعرة الخ.

Keyzer vertaalt dit artikel m.i. onjuist (op. cit. pag. 88).

Art. 44. Vide Tuḥfah IV pag. 22 en 23: ولو قلع شخص ولو غير مثغور سن صغير الخ in verband met pag. 39.

Art. 45. Vide Tuḥfah IV pag. 23: ولو قلع سن مثغور الخ in verband met pag. 39.

De woorden: „*sĕbab tuwuhé punika sajĕktos pĕparing kang anjar*" zijn een vertaling van: لأن عودها لندرته نعمة جديدة

Art. 46. Vide Tuḥfah IV pag. 22, 23 en 39.

Art. 47. Vide Tuḥfah IV pag. 39: ولو قلعت الاسنان كلها فبحسابه اى المقلوع ففيها حيث كانت كالغالب اثنين وثلاثين مائة وستون بعيرا الخ.

Art. 48. Dit artikel is ontleend aan Tuḥfah IV pag. 39 en 40: وفى قطع او اشلال كل اصبع عشر دية الخ.

Art. 49. Vide Tuḥfah IV pag. 41: { فرع } .... في ازالة العقل { Van den Berg (Minhādj III pag. 160) vertaalt de woorden: وفعل فى خلوته, onjuist door: „Si l'affaire s'est passée dans quelque endroit isolé".

Art. 50. Vide Tuḥfah IV pag. 41 en 42: وفى ابطال السمع دية اجماعا الخ
De woorden: „*ḍatĕng sĕwidji widji ingkang wĕtawis sangĕt ungĕlipun sarta kang dipun adjrihi ing nalikanipun katungkul*" zijn een vertaling van: بنحو صوت مزعج مهول متضمن للتهديد فى غفلاته

Art. 51. Vide Tuḥfah IV pag. 42: وان نقص السمع الخ, In de Tuḥfah wordt niet gesproken over een afstand van 100 of 50 vadem, wat een Javaansche bijvoeging is.
In de Tuḥfah staat: كان يسمع كذا فصار يسمع من نصفه

Art. 52. Dit artikel is een bewerking van Tuḥfah IV pag. 42:

وفى ابطال ضؤ كل عين ولو عين اخفش وهو من يبصر ليلا فقط وأعشى وهو من يبصر نهارا فقط .... نصف دية كالسمع

In het Javaansche artikel staat, dat het onderzoek naar eventeueele blindheid van het slachtoffer moet plaats hebben met een wapen (gĕgaman); in de Tuḥfah wordt als voorbeeld daarvan aangehaald een naald (ʻaḳrab) of een klein stuk gloeiend ijzer (ḥadīdah muḥmāt).

Van den Berg vertaalt *ʻaḳrab* door *scorpion* (Minhādj III pag. 162), wat het soms ook beteekent, maar hier niet.

Volgens Keyzer (het Moh. Strafrecht pag. 116, art. 52), is de redeneering in dit artikel dat bij berooving van oogen èn gezichtsvermogen een dubbele bloedprijs betaald moet worden onjuist.

Dit blijkt ook uit Tuḥfah IV pag. 42: فلو فقاها بالجناية المذهبة للضؤ لم تزد لها حكومة لان الضؤ في جرمها.

De bedoeling van dit artikel is om er den nadruk op te leggen, dat men bij wegneming van het gezichtsvermogen en van de oogen zelf ook slechts één bloedprijs verschuldigd is en niet den dubbelen bloedprijs, zooals bij het afkappen der ooren en wegneming van het gehoor.

In het laatste geval kan men wel de oorschelpen wegnemen zonder schade voor het gehoor, terwijl dit bij de oogen niet kan geschieden zonder blindheid te veroorzaken.

De Javaansche woorden: „Sĕbab paningal kĕlajan mripat anunggil", zijn een vrije vertaling van: لان الضؤ فى جرمـها

Daarom zullen in het artikel de woorden: „Nanging saupami angitjalaken paningal sarta mripat kalih hukumipun inggih tĕksih ugi kaḍĕṇḍa satus unta" m.i. vertaald moeten worden door: „Maar ingeval men het gezicht en de beide oogen wegneemt, wordt men ook (slechts) beboet met (een bloedprijs van) 100 kameelen en niet met 200.

Ook uit Bādjūrī [1]) blijkt dit duidelijk: ولو فقأ عينيه لم يزد على الدية دية اخرى للحدقتين لان البصر حال فيهما بخلاف ما لو قطع الاذنية مع ذهاب السمع فانه يجب ديتان لان السمع ليس حالا فى الاذنين والحاصل ان المنفعة اذا كانت حالة فى العضو وزالت بزواله وجبت الدية فقط ولا يجب لها دية اخرى كالبصر فى العينين والبطش فى اليدين الخ.

Art. 53. Dit artikel is bewerkt naar Tuḥfah IV pag. 43: وفى ابطال الكلام دية الخ.

De Javaansche bewerker heeft er blijkbaar niet op gelet, dat het Javaansche alphabet slechts 20 letters heeft.

Art. 54. Vide Tuḥfah IV pag. 44: وفى ابطال الذوق دية الخ

Het Javaansche artikel noemt het proeven van zure (asĕm), zoete (lĕgi) en zacht zoete (gurih) spijzen, terwijl ibn Ḥadjar zegt: ويمتحن ان انكر الجانى بالاشياء الحادة والمرة وغيرها الخ.

Zoowel in Kitab Toehpah als in Tuḥfah worden vijf soorten van smaak onderscheiden.

Het Javaansche artikel noemt: manis, kĕtjut, pahit, tawi en asin, terwijl ibn Ḥadjar onderscheidt tusschen: ḥalāwah, ḥumūḍah, marārah mulūḥah en ʻuḏūbah, van welk laatste woord tawi een vertaling is.

Art. 55. Dit artikel is ontleend aan Tuḥfah IV pag. 47 en 48: اذا صاح بنفسه او بآلة معه على صبى لا يميز او مجنون الخ.

Het woord „lotèng" is een vertaling van: طرف سطح, de woorden: „sawab pandamĕl kang mĕkatĕn punika botĕn limrah jèn anarika ing pĕdjah" van: لاندقاء غلبة افضاء ذلك الى الموت.

---

[1]) Vide Sjarkh ibn Ḳasim deel II pag. 224, uitgave Cairo 1922.

De woorden (in het begin): „larè kang ḍèrèng gaḍah kapikiran" staan voor: صبى لا يميز, de woorden: „tijang kang sampun anggaḍahi pikiran" (in de laatste alinea) voor: بالغ

Art. 56. Vide Tuḥfah IV pag. 49: ولو وضع حان صبيا .... فى مسبعة .... أى محل السباع الخ.

Dit artikel spreekt over het neerleggen van een kind in een woud (wana). Ibn Ḥadjar zegt: fī masba'ah i.e. maḥall as-sibā'.

Het Javaansche artikel noemt als voorbeeld van een wild dier een tijger, de Tuḥfah gebruikt slechts het woord sab', dat in het algemeen verscheurend dier beteekent, in het bijzonder ook: leeuw, welke diersoort op Java onbekend is.

Dat het in den aard van wilde dieren zou liggen om zich uit de voeten te maken, als ze menschen ontmoeten in het vrije veld, zegt Ibn Ḥadjar niet, wel: الوضع ليس باهلاك ولم يلجئ السبع اليه

Het woord „kanḍang" is een weergave van Arab „zubijjah" i.e. een gat, dat gegraven wordt om wilde beesten te vangen.

Art. 57. Dit artikel is een bewerking van Tuḥfah IV pag. 49: ولو تبع بسيف ونحوه مميزا الخ.

Art. 58. Dit artikel is overgenomen uit Tuḥfah IV pag. 49: ويضمن بحفر بئر عدوان بان كانت بملك غيره بغير اذنه او بشارع ضيق الخ.

Art. 59. Vide Tuḥfah IV pag. 50: ولو حفر بدهليزه بئرا او كان به او بمحل من الدار غيره بئر لم يتعد حافرها ودعا رجلا الخ.

Keyzer heeft bij de vertaling van dit art. vergeten: „of een minderjarige, die het oordeel des onderscheids reeds heeft bereikt". („Het Moh. Strafrecht" pag. 93).

Art. 60. Vide Tuḥfah IV pag. 51, waar we lezen: ومما تولد من فعله فى ملكه كالعادة لا يضمنه كجرة سقطت بالريح .... فاتلف شيأ ودابة ربطها فيه فرفست انسانا لخ hetgeen in het Javaansch wordt wergegeven met: *sahèngga dados karĕsakané ḍatĕng ing pĕdjah utawi botĕn nami ning karĕsakan wahu.*

De woorden: *„sawab pandemĕlé amatuti kĕlajan manusa kaṭah"* zijn een omschrijving van: كالعادة.

Art. 61. Vide Tuḥfah IV pag. 51: او لا كالعادة كانه ولد من نار اوقدها بملكه وقت هبوب الريح او جاوز فى ايقادها العادة .... يضمنه الخ.

Art. 62. Vide Tuḥfah IV pag. 51: وما تولد من جناح اي خشب خارج من ملكه الي شارع ولو باذن الامام فسقط واتلف شياء الخ.

Art. 63. Vide Tuḥfah IV pag. 52: وان بنى جداره مائلا الى شارع او ملك غيره بغير اذنه الخ.

Art. 64. Vide Tuḥfah IV pag. 52: اوبناه مستويا فمال الي مامر وسقط واتلف شيئا حال سقوطه فلا ضمان الخ.

Art. 65. Vide Tuḥfah IV pag. 52: ولو طرح قُما مات اى كناسات وقشور نحو بطيخ ورمّان بطريق اى شارع فمضمون الخ.

Het Javaansche artikel spreekt over het wegwerpen van iets glibberigs, terwijl de Tuḥfah dit *ḳumāmāt* (vuilnis) noemt. Als voorbeelden geeft het Kitab Toehpah: een sĕmangkaschil (niet een komkommerschil, zooals Keyzer vertaalt) of een pisangschil, terwijl Ibn Ḥadjar aanhaalt: *ḳusjūr bittīkh* (meloenschillen) en *rummān* (schillen van een malum punicum).

Art. 66. Vide Tuḥfah IV pag. 52 en 53: .... بان حفر واحد بئرا عدوانا او لا ووضع آخراهلا للضمان حجرا الخ.

Art. 67. Vide Tuḥfah IV pag. 53: ولو وضع حجرا عدوانا بطريق مثلا ووضع آخران حجرا كذلك بجنبه فعثر بهما فالضمان اثلاث الخ.

Art. 68. Vide Tuḥfah IV pag. 53: ولو وضع حجرا عدوانا فعثر به رجل فد حرجه به آخر فهلك ضمنه المد حرج الخ.

Art. 69. Vide Tuḥfah IV pag. 53: ولو عثر ماش بقاعد او نائم او واقف بالطريق لغير غرض فاسد وماتا او احدهما فلا ضمان يعني على المعثور به الخ.

Van den Berg vertaalt onjuist .... la responsabilité n'incombe ni à l'une, ni à l'autre. (Mīnhādj III pag. 174).

Art. 70. Vide Tuḥfah IV pag. 53 en 54: اذا اصطدما أى كاملان ماشيان او راكبان مقبلان اومدبران او مختلفان بلا قصد لنحو ظلمة فماتا فعلى عاقلة كل نصف دية مخففة لوارث الاخر الخ.

Het laatste gedeelte van het Javaansche artikel vanaf: *artosé*, vinden we niet in de Tuḥfah. Aan het gebruik van het woord *réjal* zien we, dat het een Javaansch toevoegsel is.

Art. 71. Vide Tuḥfah IV pag. 54: ولو تجاذبا الخ

Art. 72. Vide Tuḥfah IV pag. 62 en 63: فى المرّة

Art. 73. In de Tuḥfah wordt het hier behandelde gevonden op pag. 66 en 67 onder het hoofd: كتاب دعوى الدم يشترط لصحة دعوى الدم كغيره .... ان تعلم غالبا بان يفصل المد عي مايد عيه الخ.

Art. 74. Dit artikel is getrokken uit Tuḥfah IV pag. 67, 68, 69, 70 en 71: وانما تثبت القسامة فى القتل الخ
Keyzer heeft dit artikel in „Het Moh. strafrecht" onjuist weergegeven.

Art. 75. Vide Tuḥfah IV pag. 74 e.v.: كتاب البغاة
Dit artikel begint met de woorden: „*Saupami wontĕn tijang anggadahi panganggĕp ing kĕsalahané parèntah ing ratu*". De Tuḥfah luidt (pag. 76): فان ذكروا مظلمة
En dit nadat er een afgezant tot de rebellen gezonden is, die hun naar de oorzaak van hun opstandigheid moet vragen.
In het Javaansche atikel wordt vermeldt, dat den opstandelingen op hun verzoek uitstel verleend dient te worden; bij Ibn Ḥadjar lezen we: فان استمهلوا فى القتل اجتهد فى الامهال وفعل ما رآه صوابا الخ.
De laatste alinea handelende over weerspannigheid „jegens een vorst, die niets misdreven heeft, kon ik bij Ibn Ḥadjar niet terugvinden.

Art. 76. Vide Tuḥfah IV pag. 114 e.v.
In dit artikel wordt gezegd, dat de roover minstens voor een waarde van 3 tali's moet wegnemen. In de Tuḥfah wordt als „niṣāb" ¼ dinar genoemd, wat met 3 tali's overeenkomt, daar ook bij de bepaling van den bloedprijs een dirham aan een tali gelijkgesteld wordt en ¼ dinar gelijk is aan 3 dirham.
Een definitie van straatroof volgens het Mohammedaansche recht wordt in het Javaansche artikel niet gegeven.
Dat de gestolen goederen teruggegeven moeten worden, zoowel bij straatroof als bij diefstal vinden we Tuḥfah IV pag. 115: بلمال كالسرقة الخ j.o. pag. 113: وعلى السارق رد ما سرق
Dat de dader slechts met ta'zīr gestraft mag worden als hij reeds tweemaal afkapping heeft ondergaan vond ik bij Ibn Ḥadjar niet onder dit hoofdstuk wel onder diefstal (IV pag. 113): وبعد ذلك اى قطع الاربع .... يعزر.

Dat hij echter toch gedood moet worden, al schenkt de walī van den overledene hem vergiffenis staat op pag. 116 Tuḥfah IV:

وعليه ايضا لو عفا وليه الخ.

Op pag. 115 Tuḥfah IV staat vermeld, dat de dader slechts met ta'zīr gestraft wordt als hij geen goederen heeft weggenomen of goederen, die een waarde hebben van minder dan de niṣāb.

Merkwaardig is, dat straatroof na diefstal behandeld wordt, wat bij Ibn Ḥadjar niet het geval is. Waarschijnlijk is dit toe te schrijven aan het feit, dat straatroof een ernstiger delict is.

Art. 77. Vide Tuḥfah IV pag. 99. e.v.
Het woord *pasimpĕnan* is een vertaling van محرز.

Art. 78. Dit artikel kon ik bij Ibn Ḥadjar niet vinden. Wel wordt door hem behandeld welke plaatsen als *muḥraz* gelden. In de door Juynboll uitgegeven Tanbēh vond ik (pag. 106): ومن سرق من غير حرز لم يقطع
en: ولا قطع على من .... اختلس

Art. 79. Vide Tuḥfah IV pag. 103: والمذهب قطعه بباب مسجد وجذعه الخ.

Dat de deuren van een moskee minstens 3 tali's waard moeten zijn alvorens afkapping toelaatbaar is wordt op deze plaats bij Ibn Ḥadjar niet vermeld maar volgt uit het voorafgaande.

De woorden: „*kang asring sami kanggé*" zijn een weergave van: { لانه } { معدّ لانتفاع } { المسلمين } (Tuḥfah IV pag. 103).

In het Javaansche artikel staat vermeld, dat geen afkapping toegestaan wordt wegens het stelen van sieraden uit de moskee, terwijl we in de Tuḥfah lezen, dat dit wel het geval is: .... قطعه .... بـ .... وقناديله التى للزينه

Diefstal van voorwerpen echter, die tot algemeen gebruik der Muslims dienen, waarop ze dus een zeker recht kunnen uitoefenen, wordt niet met handafkapping gestraft.

De bepaling, dat zij, die de voorschriften van den godsdienst niet nakomen, wel met handafkapping gestrapt worden, al stelen ze ook lampen of matten, vond ik niet bij Ibn Ḥadjar, wel ,dat een ḏimmī in dat geval met die straf wordt gestraft: قطع بها الذمى
Waarschijnlijk is het woord *ḏimmī* door den Javaanschen bewerker onjuist opgevat.

Art. 80. Vide Tuḥfah IV pag. 107: وكفى من مال البيت او غيره الخ.

De woorden: (bilih) *„kuburipun tjakĕt ing pémahan"* zijn een vertaling van: بمقبرة بطرف العمارة

Art. 81. In de Tuḥfah vond ik dit artikel niet, wel in Juynboll's Tanbīh (pag. 307): لا يقطع وان سرق .... المسروق من السارق.

Dat het ontvreemde goed aan de familie van den eigenaar teruggegeven moet worden, indien deze reeds overleden is, en indien er geen familieleden zijn aan den rechter, vloeit voort uit de voorschriften over het erfrecht.

Art. 82. De inhoud van dit artikel staat verspreid in de Tuḥfah. Op pag. 111 van deel IV lezen we, dat de diefstal wordt bewezen door een eed van den aanklager, nadat beklaagde dezen eed heeft teruggewezen: وتثبت السرقة بيمين المدعى المردودة فيقطع.

Een andere meening echter, en deze wordt in het Javaansche artikel gehuldigd, is, dat wel het gestolen goed moet worden teruggegeven, maar dat geen handafkapping plaats vindt: وحمل شارح المتن على ثبوته بالنسبة للمال

Dat de diefstal bewezen kan worden door de bekentenis van beklaagde wordt in het Kitab Toehpah niet vermeld. Op pag. 112 Tuḥfah IV lezen we: ويثبت القطع بشهادة رجلين .... ثم شهد رجل وامرأتان او رجل وحلف معه ثبت المال ولا قطع.

Zie ook in dit verband Tuḥfah IV pag. 325: فان ترك الحلف مع شاهده وطلب يمين خصمه فله ذلك لانه قد يتورع عن اليمين فان حلف خصمه سقطت الدعوى

En pag. 326: فان نكل المدعى عليه الخ

en ten slotte pag. 355: فان لم يحلف المدعى ولم يتعلل بشيء .... سقط حقه من اليمين .... وليس له مطالبة الخصم.

Art. 83. Vide Tuḥfah IV pag. 122.

De woorden: *„sami ugi ḍatĕng gusti Allah utawi ḍatĕng manusa"* staan voor: لله اولادمى de woorden: *„botĕn wontén hukuman kang kapĕstèkaken"* voor: لا حد فيها .... ولا كفارة

De voorbeelden van overtredingen van een حق الله of حق ادمى, welke in dit artikel genoemd worden, vond ik bij Ibn Ḥadjar niet. Sachau geeft op pag. 690 en 691 van zijn „Mohamedanisches Recht" een omschrijving van deze twee soorten rechten en enkele voorbeelden in verband met Bādjūrī II pag. 364.

De voorbeelden die de Tuḥfah geeft (IV pag. 324) komen niet overeen met die van art. 83.

Art. 84. Vide Tuḥfah IV pag. 118: كل شراب اسكر كثيره من خمر او غير ها
.... حرم قليله وكثيره لخبر الصحيحين كل شراب اسكر فهو حرام ....
وحد شربه وان لم يسكر

En pag. 120: وحد الحر اربعون .... بسوط او ايد الخ

In plaats van *khamr* heeft het Javaansche artikel *arak*, de meest bekende bedwelmende drank op Java.

Art. 85 en 86. Deze artt. zijn bewerkt naar Tuḥfah IV pag. 124 e.v.: كتاب الصيال de letterlijke weergave kon ik echter in de Tuḥfah niet vinden.

Art. 87. Dit artikel, dat natuurlijk uit Tuḥfah IV pag. 124 e.v. valt af te leiden, trof ik ter plaatse echter niet aan, althans niet hoe er gehandeld dient te worden, indien aanvaller en aangevallene het oneens zijn.

Art. 88. Het eerste gedeelte van dit artikel behandelt den vijftigvoudigen eed (قسامة) afgelegd door den beklaagde, indien er niet voldoende bewijs is.

Deze wordt in dit geval alleen aan hem opgelegd, hetzij als zware vermoedens ontbreken, hetzij, dat deze er wel zijn, maar de aanklager den eed terug wijst (vide Tuḥfah IV pag. 81); dat beklaagde in andere gevallen, dan beschuldiging van doodslag, één eed moet afleggen indien de aanklager geen nader bewijs heeft, vinden we Tuḥfah IV pag. 352:
فانكره الخ.

Art. 89. Over bekentenis in het algemeen handelt Tuḥfah II pag. 206 e.v., terwijl verder bij verschillende hoofdstukken afzonderlijk wordt vermeld, dat door bekentenis bewijs wordt geleverd b.v. Tuḥfah IV pag. 71: انما يثبت موجب .... القصاص .... باقرار

En pag. 94: ويثبت الزنى باقرار, etc.

Over het getuigenbewijs handelt Tuḥfah IV pag. 308 e.v.

De woorden „*kang sampai dumugi ing umuré*” en „*kang anggaḍahi kapikiran kang sahé*” zijn hier een omschrijving van مكلف, eigenlijk „iemand op wien de naleving der wettelijke plichten rust” en die dus عاقل بالغ is.

De woorden „*kang botĕn atilar parèntahipun Gusti Allah*” en „*kang botĕn anglampahi ingkang tjinĕgah*” geven den inhoud weer van عدل.

De uitdrukking „*kang anggaḍahi kawirangan*” staat voor: ذو مروءة, de woorden „*kang sĕpi saking pangangkah kang amikantuk ing pijambaké* voor: غير متهم.

Kang wagĕd amirahos duidt de beteekenis aan der woorden: ناطق رشيد en *kang émutan* is een vertaling van: متيقظ.

Over het waarnemen door getuigen van de feiten, waarover getuigenis wordt afgelegd spreekt Tuḥfah IV pag. 327.

Als voorbeeld van een handeling (pandamĕl Arab. فعل), waarover getuigenis afgelegd wordt, noemt dit art. „*amĕnḍĕt gaḍahan ing tijang*" wat een omschrijving zal zijn van غصب, terwijl *anĕnatoni* hier staat voor اتلاف. *Wadé tinumbas* wordt hier gebruikt om het woord عقد weer te geven.

Over het aantal getuigen, dat vereischt is, handelt Tuḥfah IV pag. 323 e.v.

Dat voor het constateeren van het zichtbaar worden der maan in Ramaḍān slechts één getuige noodig is „*kang supados sakaṭah ing manusa sami ènggal-ènggalna anglampahi paréntahé Gusti Allah*, zegt Tuḥfah IV pag. 323: لا يحكم بشاهد واحد الا منقطع لما مر اول الصوم فى هلال رمضان

Echter niet waarom het in dit geval geoorloofd is op de getuigenis van één getuige af te gaan. Volgens de Tuḥfah wordt overspel bewezen òf door de bekentenis òf door vier getuigen (IV pag. 94) òf als twee getuigen verklaren, dat de dader bekend heeft (IV pag. 334), zonder dat in dit geval verdere verklaringen noodig zijn over de toedracht der zaak.

De woorden: „*lĕbĕté padjalĕran ḍatĕng pawèstrèn*" zijn een vertaling van: ايلاج الذكر بفرج (Tuḥfah IV pag. 90), de woorden „*barang mèlik utawi djandjèn djinandjèn* van: مال وعقد مالى

In het Javaansche artikel worden verder genoemd: koop en verkoop (wadé tinumbas), leening (sambut sinambut) [1]), overdracht van schuld vorderingen (utang piutang), pand (gadé ginadé) en borgtocht (anang-gĕl), terwijl de Tuḥfah geeft: bai', iḳālah, ḥawālah, ḍamān, waḳf, sulḥ, rahn, sjuf'ah, etc.

Voor de rest van dit artikel zie men Tuḥfah IV pag. 324 en 325.

Art. 90. Vide Tuḥfah IV pag. 325, waar gezegd wordt dat quaesties, waarbij de getuigenis van één man en twee vrouwen voldoende is, ook bewezen kunnen worden door één mannelijken getuige plus den eed van den eischer. Welke zaken dat zijn zegt Tuḥfah IV pag. 324.

De woorden „*kang kasĕdjakakĕn barang mèlik*" zijn een omschrijving van حق مالى.

In de Tuḥfah wordt als voorbeeld daarvan ook genoemd: جناية توجب مالا terwijl het Javaansche artikel zegt: „*amedjahi tijang patrapé kalĕpatan artosé botĕn kasĕngadja*".

---

[1]) In de derde uitgave van het Kitab Toehpah staat abusievelijk: sambat-sinambat

Dat in dit geval, als de eischer den eed heeft afgelegd, beklaagde moet voldoen aan den eisch volgt uit Tuḥfah IV pag. 355: واليمين المردودة الخ in verband met pag. 352: لوافر الخ.

Wat de eed moet in houden vinden we Tuḥfah IV pag. 325: ويذكر اى حلفا على استحقاقه للمشهود به صدق الشاهد الخ.

Hier wordt ook behandeld het terugwijzen van den eed: فان ترك الحلف الخ.

Art. 91. Vide Tuḥfah IV pag. 356: اذا ادعيا اى اثنان كل منهما عينا فى يد ثالث الخ.

Art. 92. Vide Tuḥfah IV pag. 357: ولو كانت العين فى يدهما الخ.

Art. 93. Vide Tuḥfah IV pag. 357: ولو كانت العين بيده تصرفا او امساكا فاقام غيره بها الخ.

Art. 94. In de Tuḥfah vond ik dit artikel niet zoo uitvoerig behandeld wel de quintessence. Vide Tuḥfah IV pag. 358: (فرع) اختلف الزوجان فى امتعة البيت ولو بعد الفرقة الخ.

Art. 95. Dit artikel kan ik in de Tuḥfah niet vinden.

Art. 96. Vide Tuḥfah IV pag. 361: ولو اشترى شيأ واقبض ثمنه فأخذ منه بحجة الخ.

Art. 97. Kon ik in de Tuḥfah niet vinden.

Art. 98. Waarom dit artikel hiertusschen wordt opgesomd begrijp ik niet.

Het is m.i. ontleend aan Tuḥfah IV pag. 343: من ادّعى نقدا الخ.

De woorden: *djinis, kĕrta, kaṭah-keḍik* en *warna* staan hier voor: نوع , جنس , صحّة en قدر.

Art. 99. Vide Tuḥfah IV pag. 345: ومن قامت عليه بينة الخ.

Art. 100. Vide Tuḥfah IV pag. 133: (فصل) فى حكم اتلاف الدواب من كان مع غير طير اذلا ضمان باتلافه مطلقا الخ.

Art. 101. Vide Tuḥfah IV pag. 133: ان كان معها سائق وقائد وعليها راكبا الخ.

Art. 102. Vide Tuḥfah IV pag. 134: ومالو اركب اجنبى بغير اذن الولى صبى أو مجنون الخ.

Art. 103. Vide Tuḥfah pag. 133: مالو نخسها غير من معها
In het Javaansche artikel staat „voorttrekken" (anggèndé), terwijl in de Tuḥfah de verba نخس en طبع gebruikt worden.

Art. 104. Vide Tuḥfah IV pag. 133: ومالو سقط هو اوهو كوبه ميّتا على شيئ الخ.

Art. 105. Vide Tuḥfah IV pag. 134: وما لوكان مع دواب راع فتفرقت لنحو هيجان الخ.

In de Tuḥfah wordt niet gesproken over het vernietigen van een gâgâ veld of een tuin, maar van een bebouwd veld (زرع).

Ook wordt er niet speciaal bij gezegd, dat de hoeder wel de schade moet vergoeden als hij niet slaapt, slechts, dat het niet behoeft als het geschiedt: لنحو نوم.

Art. 106. Vide Tuḥfah IV pag. 134: كما لوندّ بعيره الخ.

Het Javaansche woord *amběrod* staat voor ندّ of انفلت.
In het Javaansche artikel staat: *lěmbu* of *maésa*, in de Tuḥfah دابّة en بعير.

Art. 107. Vide Tuḥfah IV pag. 134: ولو بالت الخ.

Art. 108. Vide Tuḥfah IV pag. 135: وان كانت الدابة وحدها الخ.

Art. 109. Vide Tuḥfah IV pag. 134: فى من ربط دابه بشارع فربط آخر أخرى الخ.

Art. 110. Vide Tuḥfah IV pag. 134: ومن حمل حطبا عالى ظهره أوبهيمة الخ.

Art. 111. Vide Tuḥfah IV pag. 134 en 135: وان دخل حامل الحطب سوقا فتلف به نفس أو مال الخ.
De woorden *madjěng* en *mungkur* zijn een vertaling van resp. مستدبر en مستقبل.

Art. 112. Vide Tuḥfah IV pag. 136: وهرّة تتلف طيرا أوطعاما الخ.

Art. 113. De inhoud van dit artikel wordt niet gevonden in de Tuḥfah onder koop (بيع), hetgeen wel het geval is in de Tanbīh (pag. 93): ولا يصح البيع الا من مطلق التصرف غير محجور maar onder handelingsonbevoegdheid (حجر).

Vide Tuḥfah II pag. 140: حجر الصبى والمجنون والمبذر الخ.

Art. 114. Vide Tuḥfah II pag. 35 e.v.: باب الخيار

Dat partijen zelfs langer dan één dag het recht van optie hebben trof ik niet bij Ibn Ḥadjar aan, wel: ولو فوق ثلاثة ايام.

Art. 115. Vide Tuḥfah II pag. 37: (فصل) فى خيار الشرط وتوابعه ولما أى العقدين بأن يتلفظ كل منهما بالشرط الخ.

Art. 116. Vide Tuḥfah II pag. 26: ولو شرط وصفا يقصد ككون العبد كاتبا أوالدابة الآدمى أوغيره حاملا أولبو نا الخ.

Art. 117. Den inhoud van dit artikel vond ik niet in de Tuḥfah wel in de Tanbīh (pag. 102): اذا اشترى ناقة او بقرة او شاة مصرّاة وتبيّن فيه التصرية بالخيار

en وان اشترى جارية قد جعّد شعرها او سود الخ.

Art. 118. Vide Tuḥfah II pag. 40, 41 en 42.

Art. 119. Vide Tuḥfah II pag. 42: ولو حدث العيب بعده اى القبض فلا خيار.........الا ان يستند الى سبى متقدم على العقد والقبض وقد جهله كقطعه بجناية الخ.

Art. 120. Dit artikel is bewerkt naar Tuḥfah II pag. 44: ولو هلك المبيع بآفة او جناية وأبق عند المشترى الخ.

Art. 121. Dat de verkooper van een slaaf, die na afsluiting van het koopcontract door den kooper vrijgelaten wordt en daarna gebreken blijkt te bezitten, die reeds vóór den koop bestonden, een schadevergoeding moet betalen, vinden we Tuḥfah II pag. 44: او اعتقه .... ثم علم العيب الذى ينقص القيمة بخلاف الخصاء رجع بالارش

Echter wordt als verborgen gebrek niet genoemd, dat die slaaf dikwijls steelt.

Art. 122. Vide Tuḥfah II pag. 45 en 46: ولو علم بالعيب فى المبيع بعد زوال ملكه عنه بعوض أو غيرهالى غيره الخ.

Art. 123. Vide Tuḥfah II pag. 50: ولو احتلف فى قدم العيب الخ .

Art. 124. Vide Tuḥfah II pag. 53, 54, 55: (باب) فى حكم المبيع ونحوه قبل قبضه الخ.

Art. 125. Vide Tuḥfah II pag. 55: والاظهر ان ايلاف الاجنبى الملتزم بغير حق للمبيع الخ.

Art. 126. Vide Tuḥfah II pag. 56 en 57: ولا يصح بيع المبيع قبل قبضه الخ

In het Javaansche artikel worden slechts enkele voorbeelden genoemd van goederen, waarmede men voor de levering vrij mag handelen; de Tuḥfah somt een grooter aantal op.

Art. 127. Vide Tuḥfah II pag. 56 en 57: وله بيع ماله فى يد غيره امانة كوديعة .... ومرهون بعد انفكاكه.

Art. 128. Vide Tuḥfah II pag. 67: باب بيع الاصول .

Art. 129. Vide Tuḥfah II pag. 70: ويدخل فى بيع لدار الارض الخ .

Art. 130. Vide Tuḥfah II pag. 70 en 71: ويدخل فى بيع الدابة نعلها الخ

En verder: لا يدخل سرج الدابة فى بيعها الخ.

Art. 131. Vide Tuḥfah II pag. 71: (فرع) اذا باع شجرة رطبة وحدها أو مع نحو ارض صريحا او تبعا نما مر دخل عروقها الخ.

Art. 132. Vide Tuḥfah II pag. 72: وثمرة النخل الخ .

Art. 133. Vide Tuḥfah II pag. 79, 80 en 81: باب احتلاف المتبايعين.

Art. 134. Vide Tuḥfah II pag. 82: لو قال بعتكه بكذا فقال بل وهبتنيه فلا تحالف الخ.

Art. 135. Dit artikel is getrokken uit Tuḥfah II pag. 97, 98, 99 en 100: فصل في القراض .

Art. 136. Vide Tuḥfah II pag. 101: ولا يجوز قرض نقد اوغيره ان اقترن بشرط رد صحيح عن مكسر او ردّ زيادة الخ.

Art. 137. Vide Tuḥfah II pag. 101: وكُه اى المُقرِض شرط رهن وكفيل الخ

in verband met pag. 111: ويستحقّ بيع المرهون عند الحاجة الخ

en pag. 177: وللمُستحقّ .... مطالبة الضامن .... والاصيل .

Art. 138. Dit artikel vond ik niet in zijn geheel bij Ibn Ḥadjar terug, althans niet de quaestie van een leening van twee personen.

Dat iemand, die een ander geld geleend heeft zonder onderpand, geen recht heeft op het pand van zijn debiteur, dat aan een derde als waarborg is gegeven, volgt uit de regels, die van toepassing zijn in geval van verpanding.

Over het verkoopen van het pand handelt Tuḥfah II pag. 111: ويستحق بيع المرهون الخ.

Art. 139. Het opschrift van dit artikel had reeds boven art. 137 moeten staan.

Vide Tuḥfah II pag. 109 en 110: وله اى الراهن كل انتفاع الخ.

Art. 140. Vide Tuḥfah II pag. 113.

Art. 141. Vide Tuḥfah II pag. 105 en 106: وبجوز ان يستعير شئ ليرهنه الخ.

Art. 142. Vide Tuḥfah II pag. 114: ويُصدّق المرتهن فى دعوى التلف الخ.

Art. 143. Vide Tuḥfah II pag. 114: ولا يصدق فى دعوى الرّد الى الراهن.

Art. 144. Vide Tuḥfah II pag. 108 en 109: لكن فى اعتاقه الخ.

Art. 145. Den inhoud van dit artikel vond ik niet nauwkeurig terug, wel (II pag. 113): الرهن من راهنه اى من ضمانه.

Art. 146. Dit artikel trof ik niet bij Ibn Ḥadjar aan. De strekking er van zou ontleend kunnen zijn aan Tuḥfah II pag. 109: ولا رهنه .... لغيره اي المرتهن.

Art. 147. Ook dit artikel kan ik in de Tuḥfah niet terug brengen. Het zou ontleend kunnen zijn aan II pag. 116: فلو رهن حاملا الخ.

Art. 148. Vide Tuḥfah II pag. 118: اذا اختلف فى اصل الرهن الخ .

Art. 149. Vide Tuḥfah II pag. 118 als boven bij art. 148.

Art. 150. Vide Tuḥfah II pag. 120: من مات وعليه دين لله تعالى او لآدمى الخ.

Art. 151. Vide Tuḥfah II pag. 122: ولو تصرف الوارث ولا دين ظاهر الخ.

Art. 152. Dit art. handelende over faillissement is ontleend aan Tuḥfah II pag. 125 e.v.: من عليه دين اوديون الخ.

Art. 153. Vide Tuḥfah II pag. 128 e.v.: فصل فى بيع مال المُفلس.

Art. 154. Dit artikel is geput uit Tuḥfah II pag. 140 e.v.: باب الحجر. Wie als walī voor een minderjarige mag optreden zegt II pag. 146 e.v.: ولى الصبى.

De woorden: (anggaḍahi) *kapikiran sahé*, zijn hier een omschrijving van رشيد.

Dit „kapikiran sahé" wordt verder verklaard met: „*kang sampun wagĕd amilih kang dados kĕsahènipun agaminé sarta kang sampun wagĕd amilih kang dados kĕsahènipun barang*" hetgeen een omschrijving is van: والرُشد صلاح الدين والمال.

Over het onderzoek naar de geschiktheid van een minderjarige handelt Tuḥfah II pag. 142 en 143: ويختبر من جهة الولى ولو غير اصل رشد الصبى الخ.

In de Javaansche tekst, waar gesproken wordt over het onderzoek naar de geschiktheid van een minderjarig meisje, staat: *kang sakintĕn wagĕd amĕkantoek*. Dit moet zijn: *amĕkantih*. Vide Tuḥfah II pag. 143: بما يتعلق بالغزل.

Art. 155. Vide Tuḥfah II pag. 154 e.v.: فصل فى الزاحم على الحقوق المشتركة الطريق النافذ الخ.

Over een niet publieken weg spreekt Tuḥfah II pag. 156: وغير نافذ الخ.

Art. 156. Vide Tuḥfah II pag. 157 en 158: والجدار الكائن بين المالكين لدارين الخ.

Art. 157. Vide Tuḥfah II pag. 159 en 160: وأما الجدار المشترك الخ.

Art. 158. Vide Tuḥfah II pag. 161 en 162: ولو تنازعا جدارا بين ملكيهما الخ.

Art. 159. Vide Tuḥfah II pag. 163 e.v.: يشترط لها اى لصحتها الخ.

De woorden: „*kang kadokan ing lĕligĕran*" zijn een omschrijving van: المحال عليه.

Art. 160. Dit artikel spreekt over persoonlijke borgtocht (kafālah). Vide Tuḥfah II pag. 172 e.v.: فصل فى قسم الضمان الثانى وهوكفالة الخ.

Dat de crediteur den debiteur en den borg elk voor het geheel of samen ieder voor de helft mag aan spreken, vinden we Tuḥfah II pag. 177: وللمستحق الشامل للمضمون له ,لو ارثه .... مطالبة الضمان الخ.

Over kwijtschelding aan den debiteur, etc., handelt Tuḥfah II pag. 178: ولو أبرأ الاصيل الخ

Over het eerder betalen door den borg, etc. Tuḥfah II pag. 178: وللضامن بعد ادائه من ماله .... الرجوع.

Art. 161. Vide Tuḥfah II pag. 180 : ثم يرجع الضامن ,والمؤدى بشرطهما السابق الخ.

Roorda merkt in zijn aanteekeningen bij dit artikel op (pag. 164 kitab Toehpha), dat het woord *kabajaran* (3e regel van het art. foutief is en dat het kabajarakĕn moet zijn. Dit is onjuist. *Kabajaran* als passieve vorm van *ambajari* is hier op zijn plaats.

Art. 162. Den inhoud van dit art. vindt men in de Tuḥfah verspreid vide II pag. 172 e.v.: المذهب منه صحة كفالة الدين الخ.

Art. 163. Dit artikel handelt over de vennootschap die men in het Muslimsche recht betitelt met den naam: شركةالعنان Vide Tuḥfah pag. 180 e.v.

Dat de goederen met elkaar vermengd moeten worden, en dus van dezelfde soort dienen te zijn vindt men Tuḥfah II pag. 182: ويشترط خلط المالين قبل العقد الخ.

En verder: ولا يكفى الخلط مع اختلاف جنس كدنانير ودراهم.

De Javaansche bewerker heeft in plaats van de woorden *dirham* en *dinār*, *rupiah* en *kĕton* gebruikt.

De woorden *djinis* en *warni* staan voor جنس en صفة

Over de verdeeling van winst en verlies handelt Tuḥfah II pag. 183: والربح والخسران على قدر المالين.

Over het verloren gaan der goederen vide Tuḥfah II pag. 183: والخسران والتلف الخ.

Over het zich begeven naar een andere plaats met de goederen handelt Tuḥfah II pag. 173: ولا يسافربه حيث لم يعطه له فى السفر الخ.

Art. 164. Vide Tuḥfah II pag. 184 e.v. كتاب الوكالة.

De woorden: „*kang dados kekiranganipun rĕgining wahu barang*, zijn het tegenovergestelde van: ثمن المثل.

Voor welke handelingen een zaakwaarnemer aangesteld mag worden zegt Tuḥfah pag. 187 en 188: شرط لموكل فيه ان يملكه الموكل الخ.

Dat een vrouw in huwelijkszaken niet als gevolmachtigde mag optreden, vinden we Tuḥfah II pag. 184: ولا توكيل المرأة .... في النكاح.

Dat een vrouw wel een verstooting mag overbrengen Tuḥfah II pag. 185 bovenaan.

Over de bevoegdheid om een slaaf als wakīl aan te stellen spreekt Tuḥfah II pag. 186: والاصح صحة توكيل عبد الخ.

Dat een minderjarige geen wakīl kan aanstellen zegt Tuḥfah II pag. 184: فلا يصح توكيل صبى.

Wat een minderjarige wel geoorloofd is, vinden we Tuḥfah II pag. 186: لكن الصحيح اعتماد قول صبى الخ.

Opmerkelijk is, dat het woord *wakil* in het begin van dit artikel verklaard wordt met *pulmak* (Holl. volmacht).

Art. 165. Vide Tuḥfah II pag. 188: ويصح الوكيل .... في الدعوى .... والجواب .... لافي .... الاقرار.
En pag. 187: ولافي شهادة en 188: وسائر الايمان.

Art. 166. Dat de overeenkomst van lastgeving steeds door elk van beide partijen ingetrokken kan worden, zegt Tuḥfah II pag. 199: الوكالة .... جائزة من الجانبين.

Verder spreekt over het tenietgaan der verbintenis: Tuḥfah II pag. 200: وينعزل بخروج احدهما عن اهلية تصرف بموت او جنون الخ.

Art. 167. Dat de zaakwaarnemer niet verplicht is tot betaling van schadevergoeding als de goederen buiten zijn schuld verloren gaan, volgt uit Tuḥfah II pag. 198: ويد الوكيل يد امانة الخ.

Over geschillen in deze quaestie handelt Tuḥfah II pag. 203: وقول الوكيل في تلف مقبول بيمينه.

Art. 168. Vide Tuḥfah II pag. 201: واذا اختلفا في اصلها كوكلتني في كذا فقال ما وكلتك الخ.

Art. 169. Vide Tuḥfah II als bij art. 168.

Art. 170. Over het teruggeven der toevertrouwde goederen spreekt Tuḥfah II pag. 203: وقول الوكيل في تلف المال مقبول بيمينه .... وكذا بالرد
En verder: ولو ادعى الرد على رسول الموكل الخ.

Art. 171. Vide Tuḥfah II pag. 203: ولو قال الوكيل بالبيع قبضت الثمن الخ.

Art. 172. Vide Tuḥfah II pag. 204: ولو اعطاه موكله مالا ووكله ابقضاء دين الخ.

Art. 173. Dit art. vond ik niet in de Tuḥfah. Het valt echter af te leiden uit II pag. 198: ويد الوكيل يد امانة الخ.

Art. 174. Vide Tuḥfah II pag. 204: وليس لوكيل ولا مودع ولا سائر من يقبل وله في الرد كشريك وعامل قراض ان يقول بعد طلب المالك لا رد المال الا باشهاد في الاصح الخ.

Het woord „*kĕtĕḍaha*" in dit artikel (Kitab Toehpah pag. 74 regel 3 v.b.) moet niet zijn „*kĕtĕḍa*", zooals Roorda meent (pag. 166), want het is een conjunctivus.

Art. 175. Vide Tuḥfah II pag. 204: ولو قال رجل لاخر عليه او عنده مال للغير الخ.

Art. 176. Vide Tuḥfah II pag. 207: ولو اقر في صحته بدين لشخص الخ.
Het woord „*barang*" staat hier voor دين.

Art. 177. Vide Tuḥfah II pag. 210: ولو قال لي عليك الخ.
En verder: ولو قال في جواب لي عليك الف بلى او نعم صدقت او اجل وخير الخ.
in verband met pag. 220: ولو اقر ببيع مثلا الخ.

Art. 178. Vide Tuḥfah II pag. 220: ولو قال هذه الدار او البر مثلا وهي بيده الخ.

Art. 179. Vide Tuḥfah II pag. 209: وان كذّب المقر له المقر الخ.

Art. 180. Vide Tuḥfah II pag. 222 en 223: اذا اقر مكلّف الخ.
Dat het te erkennen kind veel jonger moet zijn, vinden we Tuḥfah II pag. 222: اشترط لصحته اي الالحاق ان لايكذبه الحس الخ.

Dat een meerderjarige, die erkend wordt, de erkenning moet bevestigen volgt uit Tuḥfah II pag. 223: فان كان بالغا عاقلا فكذبه الخ.

Dat een minderjarige of een krankzinnige de erkenning niet behoeft te bevestigen, valt af te leiden uit Tuḥfah II pag. 223: وان استلحق صغيرا أو مجنونا الخ.

Dat de erkenning ook blijft bestaan na hun resp. meerderjarigheid of genezing, al verzetten zij er zich ook tegen lezen we Tuḥfah II pag. 223: فلو بلغ أو أفاق الخ.

Over het erkennen van een doode handelt Tuḥfah II pag. 223: ويصح ان يستلحق ميّتا صغيرا الخ.

Dat ze na den dood van één van beiden als elkanders erfgenamen kunnen optreden zegt Tuḥfah II pag. 224: ويرث اى المستلحق .... الميت الصغير والكبير الخ.

Art. 181. Vide Tuḥfah II pag. 224: ولواستلحق أثنان بالغا الخ.

Art. 182. Boven dit en de volgende artt. staat als opschrift vermeld: „*bab tijang sambut*". Dit *sambut* is een vertaling van عار.

Dat de bruikleener (مُسْتَعير) de geleende zaak aan een derde in gebruik mag geven volgt uit Tuḥfah II pag. 227: وله ان يستنيب من يستو فى المنفعة له الخ.

De leener is verantwoordelijk voor schade, als de zaak buiten schuld van den eigenaar verloren gaat, Tuḥfah II pag. 229: مُؤْنة الرّد للعارية على المستعير الخ.

Dat beschadiging met toestemming van den eigenaar niet vergoed behoeft te worden, zegt Tuḥfah II pag. 230: وان شرط عدم ضمانها الخ evenals goederen, die door het gebruik in waarde verminderen niet vergoed behoeven te worden door den bruikleener.

De woorden: „*jèn rĕsaké wahu kĕlajan idiné kang gaḍah*" zijn eigenlijk onjuist. Het woord *idin* staat hier voor استعمال ماذون.

Bestaat er geschil tusschen uitleener en bruikleener over de quaestie of de zaak al dan niet op geoorloofde wijze gebruikt is dan moet gevolgd worden Tuḥfah II pag. 230: اختلفا فى ان التلف بالاستعمال مأذون الخ.

Art. 183. Over het einde van de bruikleening handelt Tuḥfah II pag. 231 en 232: لكل منهما اى المعير والمستعير ردّ العارية الخ.

Over het in bruikleen geven van een stuk grond om er een lijk in te begraven spreekt Tuḥfah II pag. 232: (الا) اذا اعار لدفن ودفن فيه محترم الخ.

De woorden: *„ngantos bĕrsihipun daging"* zijn een weergave van: حتى يندرس اثر المدفون.

Over het uitleenen van een schip vide Tuḥfah II pag. 232: اذا رجع معير سفينة الخ.

Over de onkosten van het terugzenden der geleende zaak handelt Tuḥfah II pag. 229: ومؤنة للرد الخ.

Art. 184. Vide Tuḥfah II pag. 232 e.v.: واذا اعار للبناء اولغرس الخ.

In het Javaansche artikel staat, dat de bruikleener den grond gelijk moet maken als hij de door hem aangebrachte constructies en aanplantingen heeft verwijderd. Dit is niet juist. Dit behoeft hij alleen te doen als vóór de overeenkomst is afgesproken, dat hij alles zou verwijderen.

Is dat niet geschied en verwijdert hij alles uit eigen beweging, dan behoeft hij den grond niet gelijk te maken (vide Tuḥfah II pag. 232 en 233). Over de keuze, welke de eigenaar van den grond heeft, ingeval de bruikleener gebouwen en aanplantingen niet wil verwijderen, handelt Tuḥfah II pag. 233: فان لم يختر القلع الخ.

Zie verder Tuḥfah II pag. 234: فان لم يختر المعير الخ.

Art. 185. Vide Tuḥfah II pag. 231: واذا استعار لواحد الخ.

Art. 186. Vide Tuḥfah II pag. 235: أو اختلف مالك الارض الخ.

Art. 187.
Art. 188. } Deze artt. trof ik bij Ibn Ḥadjar niet aan.
Art. 189.

Art. 190. Ook dit art. vond ik niet in de Tuḥfah, wel in de Tanbīh (pag. 130): وان اختلفا المعير والمستعير فى ردّ العارية فالقول المعير.

Art. 191. Dit art. is geëxcerpeerd uit het Kitāb al ghaṣb -Vide Tuḥfah II pag. 236 e.v.

Wat usurpatie is zegt Tuḥfah II pag. 236:

هو لغة أخذ الشيء ظلما وقيل بشرط المجاهرة وشرعا الاستيلاء الخ.

Voorbeelden van usurpatie vinden wij op pag. 237:

فلو ركب دابة لغيره بغير اذنه وان كان هو المسير لها بخلاف مالو وضع عليها متاعا بغير اذنه بحضوره فسيرها المالك .... او جلس .... على فراش الخ.

De woorden: *„angĕnggèni ing panggènan"* zijn een vertaling van: جلس على فراش.

Over het bevelen van eens anders slaaf spreekt pag. 237: لو اخذ بيد قن الخ.

Over de betaling van schadevergoeding handelt pag. 238: وعلى الغاصب .... الرد الخ: en 239 فان تلف عنده المغصوب .... ضمنه الخ.

Zie verder II pag. 242: فيضمن المثلي بمثله والاصح ان المثلي ما حصره كيل أو وزن .... كماء وتراب ورمل ونحاس .... وحديد وفضة وتبر الخ.

Tin (ḳisdīr) wordt door Ibn Ḥadjar niet genoemd.

Dat als schadevergoeding de hoogste prijs, die het goed had kunnen bereiken (tusschen het tijdstip van usurpatie en dat van het wegraken), betaald moet worden (doch slechts voor z.g. mit̲lī goederen) zegt Tuḥfah II pag. 244: فان فقد المثل الخ.

Geschillen tusschen eigenaar en usurpator worden behandeld Tuḥfah II pag. 247: (فصل) في اختلاف المالك والغاصب الخ.

Art. 192. Vide Tuḥfah II pag. 240: والايدى المسترتبة بغير تزوج على يد الغاصب الضامن الخ.

Art. 193. Vide Tuḥfah II pag. 240 en 241: وان حمله الغاصب عليه الخ.

Art. 194. Vide Tuḥfah II pag. 245 en 246: وكذلك المحترمة وهي التى عصرت بقصد الخلية اولا بقصد شيء من خلية ولا خمرية على المعتمد اذا غصبت من مسلم يجب ردها عليه ما بقيت العين .... والاصنام وآلات الملاهي الخ.

In het Javaansche artikel wordt *gamĕlan* gebruikt voor: الات الملاهي.

Art. 195. Over dieren handelt Tuḥfah II pag. 241 en 242: وسائر الحيوان أي باقية وهو ما عدا الآدمي الا الصيد في الحرم او على المحرم لما مر انه يضمن بمثله .... بالقيمة اى أقصاها الخ.

Dat ook huur betaald moet worden volgt uit Tuḥfah II pag. 246: وتضمن منفعة الدار الخ.

Art. 196. Vide Tuḥfah II pag. 248: ولو غصب خُفّين الخ.

Kasut staat hier voor خُفّ.

Als waardemeter gebruikt Ibn Ḥadjar de dirham.

Art. 197. Vide Tuḥfah II pag. 249 en 250: ولو غصب زيت الخ.

Art. 198. Vide Tuḥfah II pag. 200 en 201: زيادة المغصوب ان كانت اثر محض كقصارة للثوب الخ.

In het Javaansche artikel staat gandum voor بُرّ

In de Tuḥfah wordt niet gesproken over het maken van sieraden uit goud maar van dirhams.

Art. 199. Vide Tuḥfah II pag. 251: وان كان لزيادة التى فعلها الغاصب عين كبناء الخ.

Art. 200. Vide Tuḥfah II pag. 251: ولو صبغ الغاصب الثوب الخ.
Over blauw verven met indigo spreekt de Tuḥfah niet.

Art. 201. Vide Tuḥfah II pag. 251: ولو خلط المغصوب الخ.

De uitdrukkingen *gandum pĕṭak* en *gandum abrit* zijn resp. een vertaling van بُرّ ابيض en بُرّ اسمر.

Art. 202. Vide Tuḥfah II pag. 254: ولوغصب خشبة اولبنة الخ.

De Tuḥfah vermeldt niet dat de geusurpeerde plank voor den onderlaag van een huis gebruikt wordt, doch zegt slechts: وبنى عليه.

Art. 203. Vide Tuḥfah II pag. 249: ولوغصب ارضا فنقل ترابا الخ.

In dit artikel komt eenige malen het woord *siti* voor. Soms staat het voor ارض dan weer voor تراب.

Art. 204. Dit artikel, handelende over naasting (شُفْعَة), is ontleend aan Tuḥfah II pag. 255: (بل) انما تثبت فى ارض وما فيه من بناء en pag. 256: ولا شفعة الا لشريك الخ.

Art. 205. Dit art. handelt over de commanditaire vennootschap (مضاربة of قراض) Tuḥfah II pag. 263 e.v.: ان يدفع اليه مالا ليتجر فيه والربح مشترك بينهما الخ.

De woorden *wang sĕlaka* en *wang mas* staan hier voor دنانير en دراهم

Over verliezen tijdens de overeenkomst geleden en over het wegraken der goederen handelt Tuḥfah II pag. 269: والنقص الحاصل بالرخص وكذا لوتلف بعضه الخ en verder: او بغيب الخ.

Over geschil tusschen de vennooten in zake verlies of teruggave der goederen spreekt Tuḥfah II pag. 270 en 271: ويصدق العامل بيمينه فى قوله لم اربح .... وفى دعوى التلف .... وكذا يصدق فى دعوى الردّ.

Over geschil in zake winstverdeeling vide Tuḥfah II pag. 271:

ولو اختلف فى المشروط له أهو النصف اوالثُلث مثلا الخ.

Art. 206. Dit art. handelt over deelbouw (مساقاة) Vide Tuḥfah II pag. 272 e.v.

Dat alleen dadelpalmen en wijnstokken (op Java!) het voorwerp van de overeenkomst kunnen zijn volgt uit II pag. 272: ورد ها النخل والعنب.

Over de verdeeling van de vruchten handelt Tuḥfah II pag. 274: يشترط تخصيص الثمر بهما الخ.

Dat ook andere boomen dan dadelpalmen en wijnstokken het object der overeenkomst kunnen vormen mits ze op dezelfde plaats staan volgt uit Tuḥfah II pag. 272: ونصح على اشجار مثمرة تبعا للنخل والعنب اذا كانت بينهما.

Welke werkzaamheden de deelbouwer moet verrichten zegt Tuḥfah II pag. 275: وعلى العامل الخ en pag. 276.

In de Javaansche tekst worden als werkzaamheden van den deelbouwer opgesomd: *anjiram; anjahèni sumur utawi lĕlarèn; ambubuti sukĕt; adamĕl andjang-andjang; ambutjal kĕmladéjan; angrĕksa; angunḍuhi uwoh; angĕré* (dit laatste moet gelezen worden: *angĕpé*).

Deze zijn resp. ontleend aan: سقى ; تلقيح وتنهية حشيش ; تنقية نهر ; اصلاح الاجاجين ; حفظ الثمر ; قضبان مصرّة ; تعريش جرت به تجفيف en قطع of جذاذ.

Voor de werkzaamheden door den eigenaar te verrichten vide Tuḥfah II pag. 276: وما قصد به حفظ الاصل الخ.

De Javaansche tekst noemt als zoodanig: *amagĕri; adamĕl sumur utawa larèn;* hetgeen ontleend is aan: حفر نهر en حيطان.

Over het geval, dat de deelbouwer de werkzaamheden staakt, voordat ze geëindigd zijn, handelt Tuḥfah II pag. 276: فلو هرب العامل أو مرض الخ.

Wat er bij overlijden van den deelbouwer moet geschieden zegt Tuḥfah II pag. 277: ولو مات العامل قبل العمل الخ.

Art. 207. Over het verhuren van een rijdier, dat onderweg sterft spreekt Tuḥfah II pag. 292 en 293: ولو كان تلفها اثناء الطريق الخ.

Over het instorten van een verhuurd huis vide Tuḥfah II pag. 300: وتنفسخ بانهدام الدار الخ.

Wat de verplichtingen zijn van den verhuurder van een rijdier zegt Tuḥfah II pag. 291, 292 en 293, alwaar ook die van een verhuurder en huurder van een huis opgesomd worden.

Het „Kitab Toehpah" noemt slechts enkele verplichtingen op en onderscheidt niet tusschen een bepaald rijdier en een willekeurig rijdier, hetgeen bij Ibn Ḥadjar wel het geval is.

Art. 208. Vide Tuḥfah II pag. 294: وللمكترى استيفاء المنفعة بنفسه وبغيره الخ.

Het woord *tukang minatu* staat hier voor قصّار, dat eigenlijk „voller" beteekent.

Art. 209. Vide Tuḥfah II pag. 296: ولو ربط دابة الخ.

Art. 210. Vide Tuḥfah II pag. 296: ولو تلف المال فى يد اجير الخ.

Art. 211. Vide Tuḥfah II pag. 296: ولو دفع ثوبه الى قصار ليقصره أو الى خيّاط الخ.

Art. 212. Vide Tuḥfah II pag. 298: لا تنفسخ اجارة .... بعذر الخ.

Art. 213. Vide Tuḥfah II pag. 290: .... الطبيب الماهر اى بان كان خطؤه نادرا الخ.

Art. 214. Vide Tuḥfah II pag. 304 e.v.: كتاب احياء الموات الارض التى لم تعمر قطّ الخ.

De woorden: *„anggĕsang pasitèn kang pĕdjah"* zijn een vertaling van: احياء لموات

Over de wijze van ontginning en het aanbrengen van merkteekenen handelt Tuḥfah II pag. 307 e.v. ويختلف الاحياء بحسب غرض الخ.

Art. 215. Vide Tuḥfah II pag. 308: ومن شرع فى عمل احياء ولم يتمه الخ.

Art. 216. Vide Tuḥfah II pag. 309: منقعة الشرع الخ.

Art. 217. Vide Tuḥfah II pag. 311: e.v. فصل فى بيان حكم الاعيان الخ.
De woorden: *wĕlirang* en *séla wungkal* staan voor كبريت en برمة (plur. برام).

Art. 218. Vide Tuḥfah II pag. 312: والمعدن البطن الخ,
en: ومن احيى موات فظهر فيه معدن باطن ملكه.

Art. 219. Vide Tuḥfah II pag. 313: والمياه المباحة بان لم تملك الخ.

Over het gebruik maken van het water door vele personen voor irrigatiedoeleinden handelt Tuḥfah II pag. 313: فان اراد قوم سقى أرضيهم الخ.

Dat het water uit bronnen en rivieren het eigendom is van hem, die het in een vat meeneemt zegt Tuḥfah II pag. 314: وما اخذ هذا الماء المباح فى اناء ملك على الصحيح.

Art. 220. Vide Tuḥfah II pag. 314: حافر بئر بموات للارتفاق لنفسه لشربه وشرب دوابه منه لاللتملك الخ.

Art. 221. Vide Tuḥfah II pag. 314: والقناة المشتركة بين جماعة لايقدم فيها أعلى على اسفل الخ.

Art. 222. Vide Tuḥfah II pag. 331: الاظهر ان الملك فى رقبة الموقوف الخ.

De Javaansche tekst gebruikt voor het in de doode hand brengen twee verba: *amakapakĕn* en *andanakaké,* welk laatste woord eigenlijk wegschenken beteekent.

Zie verder: ما منافعه ملك للموقوف عليه الخ.
en: يستوفيها بنفسه وبغيره بإعارة وإجارة الخ.

Art. 223. Vide Tuḥfah II pag. 327: قوله وقفت على اولادى اولادى الخ.
En pag. 328: ومن ميت انتقل نسيبه الى الخ.

Art. 224. Vide Tuḥfah II pag. 333: ولو مات البهيمة الموقوفة الخ.

Art. 225. Dat de geschonken zaak eerst het eigendom van den begiftigde wordt, nadat deze haar ontvangen heeft volgt uit Tuḥfah II pag. 343: ولايملك .... موهوب .... الا بقبضه.

Over het recht van terugvordering door den vader of andere ascendenten spreekt Tuḥfah II pag. 345: وللأب الرجوع فى هبة ولده الخ.
Zie verder: وشرط رجوعه بقاء الموهوب فى سلطنة المتهب الخ.
Zie ook pag. 346: ولو زال ملكه أى الفرع عن الموهوب وعاد الخ.

Art. 226. Vide Tuḥfah II pag. 347: وان وجب الثواب الخ.
En verder: ولو وهب بشرط ثواب معلوم الخ.

Art. 227. Vide Tuḥfah II pag. 347 en 348: ولو بعث هدية .... فى ظرف الخ.

Het woord *waḍah* staat voor ظرف.

De Tuḥfah noemt als voorbeeld van een dergelijk vat: قوصرة تمر
de Javaansche tekst: *karung kadamĕl waḍah uwos*.
Vide pag. 348: ولا بان اعتيد رده فلا يكون هدية الخ.
En verder: ويحرم استعماله الخ.

Het Javaansche artikel noemt als voorbeeld van gevallen, dat het vat gebruikt mag worden, als men iemand pap (bubur) zendt; de Tuḥfah noemt geen voorbeeld.

Art. 228. Vide Tuḥfah II pag. 349 e.v.: كتاب اللقطة.
Dat het verdienstelijk is een zaak, die men vindt, op te rapen staat vermeld op pag. 349: يستحب الالتقاط لواثق بامانة نفسه .... يكره تركه لئلا يقع فى يد خائن الخ.

Hieruit blijkt dat het Javaansche woord *santosa* een vertaling is van واثق; *sajogya* van مستحب; *botĕn santosa* van خائن.

Over het teruggeven aan den eigenaar handelt Tuḥfah II pag. 356 en 357: ظهر المالك الخ en indien het verloren gegaan is pag. 358: فان تلفت الخ.

Over het in eigendom verkrijgen der gevonden zaak door den vinder, indien zich geen eigenaar opdoet vide Tuḥfah II pag. 354: وان اخذها ليعرفها ويتملك بعد التعريف الخ.
Hoe de bekendmaking plaats moet hebben zegt Tuḥfah II pag. 354: وعقب الاخذ يعرف جنسها الخ.

In de Tuḥfah wordt zooals in de Javaansche tekst wel geschiedt, geen voorbeeld genoemd.

Het woord *waḍah* staat hier voor عفاص ; *tangsul* van وكاء .

Waar de bekendmaking moet plaats hebben zeggen pag. 354 en 355:

ثم بعد معرفتة ذالك يعرّفها .... في الاسواق عند قيامها وابواب المسجد .... ونحوها .... سنّة .... على العادة زمانا ومحلا الخ.

Over de termijnen der bekendmaking vide Tuḥfah II pag. 355: يعرّف اوّلا كل يوم مرتين .... اسبوعا الخ.

De verschillende termijnen van dit art. stemmen niet nauwkeurig overeen met die van de Tuḥfah, waar gezegd wordt: 1° gedurende een week tweemaal per dag 2° Dan éénmaal per dag gedurende de volgende week 3° Vervolgens één- of tweemaal per week totdat 7 weken voorbijgegaan zijn vanaf het begin 4° Tenslotte éénmaal per maand.

Over het geval, dat het gevonden voorwerp een kleine waarde heeft, handelt Tuḥfah II pag. 356: والاصح ان الحقير الخ.

Dat de vinder de zaak na afloop van het jaar der bekendmaking uitdrukkelijk tot zijn eigendom moet verklaren zegt Tuḥfah II pag. 356:

اذا عرّف اللقطة .... سنة او دونها في الحقير الخ.

Over het geval, dat er daarna nog een eigenaar komt opdagen vide Tuḥfah II pag. 356: فان تملكا .... فظهر المالك الخ.

En pag. 357: فان تلفت الخ.

Wat het geval betreft, dat de opkomende eigenaar geen behoorlijke beschrijving van de zaak kan geven, vide pag. 357: واذا ادعاها رجل ولم يصفها ولابينة له بها الخ.

De Tuḥfah vermeldt op deze plaats niet weer hoe de omschrijving moet zijn, omdat dit al eerder geschied is.

Zie voor het geval, dat hij wel een omschrijving geeft: وان وصفها وصفا احاط بجميع صفاتها وظنّ الملتقط الخ.

Over het geval, dat de vinder de zaak aan een persoon, die zich als eigenaar heeft voorgedaan, heeft afgegeven, en de ware eigenaar komt haar opeischen, vide Tuḥfah II pag. 357 en 358: فان دفع اللقطة لانسان بوصف فاقام آخر بينة الخ.

Art. 229. Vide Tuḥfah II pag. 358: لاتحل اللقطة الحرم المكى للتملك الخ.

De woorden: *ing salami-laminipun* staan hier voor قطعها.

Art. 230. Vide Tuḥfah II pag. 366: من ردّ آبقى .... فله كذا الخ.
Verder pag. 377: .... ان عصى يوضع يديه عليه بنحو غصب ثم سمع قول مالكه يرده لم يستحق شيأ لتعيّن الرد عليه.

Art. 231. Vide Tuḥfah II pag. 367: من دلّني على مالى فله كذا فدلّه من هو بيده فلا شيء له اذ لا كلفة.

Art. 232. Dit art. handelt over bewaargeving, (وديعة) welk onderwerp bij Ibn Ḥadjar eerst na het erfrecht wordt behandeld (vide Tuḥfah III pag. 67 e.v.).

Over de verantwoordelijkheid van den bewaarnemer spreekt III pag. 70 e.v.: وقد تصير مضمونة بعوارض منها ان يودع غيره ولو ولده وزوجته الخ.

Over het brengen van het goed naar een andere dan de oorspronkelijke bewaarplaats vide Tuḥfah III pag. 73: اذا نقلها لغير ضرورة من محلة الى محلة أخرى أو دارالى دار أخرى دونها فى الحرز الخ.

Dat de bewaarnemer niemand anders mag belasten met het bewaren van het goed zonder toestemming van den eigenaar zegt Tuḥfah III pag. 70: .... أن يودع غيره .... بلا اذن ولا عذر فيضمن

Op het op reisgaan van den bewaarnemer handelt Tuḥfah III pag. 71: واذا أراد سفرا الخ.

Over ziekte van den bewaarnemer spreekt Tuḥfah III pag. 72: واذا مرض الخ, over brand aldaar: والحريق والغارة الخ.

De Tuḥfah bedoelt hier brand, veroorzaakt door vijandelijke troepen, niet aldus de Javaansche tekst.

Hoe er gehandeld moet worden als de eigenaar er niet is, zegt Tuḥfah III pag. 71: فان فقد هما لغيبة أو حبس مع عدم تمكن الوصول لهما فالقاضى يردها اليه............ فان فقده فأمين الخ.

Het woord *(tijang) santosa* staat hier voor امين.

Dat hij de zaak in goeden staat moet houden d.w.z. dat hij er voor dient te zorgen haar niet in aanraking te brengen, met iets dat haar kan beschadigen, vinden Tuḥfah III pag. 73: ومنها ان لايدفع متلفاتها الخ.

Over het in bewaring geven van dieren handelt III pag. 74: فلو اودعه دابة الخ.

Dat de bewaarnemer de bevelen van den eigenaar stipt moet nakomen zegt III pag. 75: منها ان يعدل عن الحفظ المأمور به من المودع الخ.

Over het overhandigen van de zaak aan een misdadiger handelt Tuḥfah III pag. 77: ولو اكرهه ظالم.

Het woord *dursila* staat hier voor ظالم.

Over het teruggeven der zaak aan den eigenaar, nadat deze haar opgeëischt heeft vide III pag. 79: ومتى طلبها المالك .... لزمه الرد ....
فان اخر التخلية بعد الطلب .... بلا عذر ضمن الخ.

Indien de bewaarnemer ontkent, vide III pag. 80: وجحودها بعد طلب المالك لها .... مضمن الخ.

Wel mag hij ontkennen als dit in het belang van den eigenaar is: III pag. 80: ان طلبها بحضرة الخ.

Art. 233. Vide Tuḥfah III pag. 79: وان ادعى الوديع تلفها الخ.

En verder pag. 80: أو ادعى الوديع الرد على غيره الخ.

Art. 234. Dat een testamentaire beschikking kan worden ingetrokken bij het leven zegt Tuḥfah III pag. 57: له الرجوع الخ en dat het goed, waarover reeds beschikt is, verkocht mag worden, zoodat de beschikking te niet gaat volgt uit pag. 58: وبيع.

Dat de legataris het legaat moet accepteeren en dat de beschikking eerst na den dood van den legator in werking treedt zegt III pag. 40: او وصى لمعين منحصر .... ولا يصح قبول ولا رد فى حياة الموصى.

Art. 235. Dat iemand over niet meer dan $^1/_3$ van zijn eigendom mag beschikken, tenzij met toestemming van de wettelijke erfgenamen volgt uit Tuḥfah III pag. 33: ينبغى لمن ورثته اغنياء أو فقراء أن لا يوصى باكثر من ثلث ماله الخ.

Een minderjarige of krankzinnige mag natuurlijk geen toestemming geven om over meer dan $^1/_3$ te beschikken (pag. 33): وان اجاز وهو مطلق التصرف والا لم تصح اجازته الخ.

Art. 236. Vide Tuḥfah III pag. 27: او اوصى لشخص واحدا او متعدد فالشرط الخ.

Art. 237. Vide Tuḥfah III pag. 60 e.v.: يسن بكل احد الايصاء عدل الخ.

Dat een exécuteur testamentair geen minderjarigen zoon of dochter van den overledene mag uithuwelijken volgt uit Tuḥfah III pag. 63: ولا يجوز الايصاء بتزويج طفل وبنى الخ.

Dat de uiterste wil niets mag opdragen wat in strijd is met den Islām volgt uit Tuḥfah III pag. 26 en 27: واذا أوصى لجهة عامة فالشرط أن لا تكون معصية ولامكروها الخ.

Over het afleggen van rekening en verantwoording door den exécuteur-testamentair aan een meerderjarig geworden pupil spreekt Tuḥfah III pag. 66 en 67: واذا بلغ الطفل الخ.

Art. 239. Welke inschulden van den overledene preferent zijn zegt Tuḥfah III pag. 2 en 3: يبدأ وجوبا من تركة الميت الخ.

In de Tuḥfah worden op pag. 3 meer begrafeniskosten genoemd dan in de Javaansche tekst.

Evenmin wordt in dit artikel gezegd, dat de begrafeniskosten preferent zijn.

Hoe men tot de erfenis geroepen kan worden zegt Tuḥfah III pag. 4 e.v.: واسباب الارث أربعة الخ.

Welke mannelijke erfgenamen er zijn, vinden we Tuḥfah III pag. 4: والمجمع على ارثهم من الرجال أى الذكور عشرة بطريق الاختصار وخمسة عشرة بالبسط الخ.

Zie voor de vrouwelijke erfgenamen terzelfder plaatse: ومن النساء سبع بالاختصار وبالبسط عشر الخ.

Art. 240. Vide Tuḥfah III pag. 4 en 5: ولو اجمع كل الرجال الخ.

De nalatenschap moet in dit geval in 12 deelen worden verdeeld en niet in 14 zooals de Javaansche tekst vermeldt.

Het woord *kaling-kalingan* is de vertaling van محجوب.

Hoe de verdeeling is zegt Tuḥfah III pag. 8 e.v.

Art. 241. Vide Tuḥfah III pag. 5: أو اجتمع كل النساء الخ.

Art. 242. Vide Tuḥfah III pag. 5: أو اجتمع كل من الذين يمكن اجتماعهم من الصنفين الخ.

Art. 243. Vide Tuḥfah III pag. 5 terzelfder plaatse als bij art. 242.

Over de ḳur'anische erfgenamen spreekt Tuḥfah III pag. 6 e.v.: فصل في بيان الفروض.

Waar in dit artikel gesproken wordt over de personen, die recht hebben op $^2/_3$ gedeelte der nalatenschap, staat sub 4°: „*sĕḍèrèké kang kĕkalih tuwin langkung kang tunggil sabapa sabijang*"; dit moet zijn: „*utawi kang tunggil sabapa kémawon*" (vide Tuḥfah III pag. 7: وأختين فأكثر لابوين أو لاب.

Bij de opsomming van hen, die $^1/_3$ gedeelte krijgen is 2° (twee of meer halfbroers of halfzusters van moederskant) weggelaten en gecombineerd met 3°.

Art. 244. Vide Tuḥfah III pag. 8: الاب والابن والزوج لا يحجبهم احد.

En verder: والبنت والأمّ والزوجة يحجبن الخ.

Art. 245. Vide Tuḥfah III pag. 8: وابن الابن وان سفل لا يحجبه الا الابن الخ.

Art. 246. Vide Tuḥfah III pag. 8: والجدّ وان على لا يحجبه الخ.

Art. 247. Vide Tuḥfah III pag. 9: والجدّة للاب يحجبها الاب الخ.

Art. 249. Vide Tuḥfah III pag. 8: والأخ لابوين يحجبه الاب والابن وابن الابن.

Van den Berg heeft dit verkeerd begrepen (vide Minhādj II pag. 228 en 229 en dit verband „Verspreide Geschriften" van Prof. Dr. C. Snouck Hurgronje II pag. 166).

Art. 250. Vide Tuḥfah III pag. 8: وأخ لأمّ يحجبه اب وجدّ وولد وولد ابن.

Art. 251. Vide Tuḥfah III pag. 8: وابن الأخ لابوين يحجبه ستّة الخ.

Art. 252. Vide Tuḥfah III pag. 8: ولاب .... يحجبه هؤلاء الستة وابن اخ لابوين.

Art. 253. Vide Tuḥfah III pag. 8: والعمّ لابوين يحجبه هؤلاء السبعة وابن اخ لاب.

Art. 254. Vide Tuḥfah III pag. 8: والعم لاب يحجبه هؤلاء الثمانية وعم لابوين.

Art. 255. Vide Tuḥfah III pag. 8: وابن عم لابوين يحجبه هؤلاء التسعة وعم لاب.

In de Javaansche tekst staat: *saupami wontĕn tijang pĕdjah atilar anak ing paman, etc.*"; dit moet zijn: „*anak djalĕr ing paman*".

Art. 256. Vide Tuḥfah III pag. 8: وابن عم لاب يحجبه هؤلاء العشرة وابن عم لابوين.

Art. 257. Vide Tuḥfah III pag. 8 en 9: .... وبنت الابن يحجبها ابن .... او بنتان اذا لم يكن معها من يعصّبها الخ.

Art. 258. Vide Tuḥfah III pag. 9: والجدّة القُرْبى من كل جهة تحجب البُعْدى الخ.

Art. 259. Vide Tuḥfah III pag. 9: والاخوات الخلص لاب الخ.

Dat een halfzuster van vaderskant ook door dezelfde personen wordt uitgesloten als een halfbroer van vaderskant vermeldt de Javaansche tekst niet.

Art. 260. Vide Tuḥfah III pag. 9: وكل عصبة .... يحجبه .... اصحاب فروض .... كزوج وأم وولد أم وعمّ الخ.

De verdeeling in dit geval volgt uit Tuḥfah III pag. 6: فصل في بيان الفروض

De overige gevallen worden niet speciaal bij Ibn Ḥadjar genoemd, doch laten zich gemakkelijk afleiden.

Art. 261. Over het erfrecht van den patronus handelt Tuḥfah III pag. 13: من لا عصبة بنسب وله معتق الخ.

De twee volgende gevallen worden niet speciaal in de Tuḥfah genoemd, doch zijn af te leiden uit pag. 13: او الفاضل عن الفروض اوالعرض له in verband met het hoofdstuk over de ḳur'anische erfdeelen.

Dat de patronus door den vader wordt uitgesloten volgt uit Tuḥfah III pag. 8: والمعتق يحجبه عصبة النسب.

Art. 262. Wanneer de nalatenschap aan den vorst komt, zegt Tuḥfah III pag. 4: فتصرف التركة أو بعضها اذا كان الميت مسلما لبيت المال إرثا للمسلمين الخ.

en pag. 5: ولو فقدوا لى لورثة كلهم فاصل المذهب انه لا يورث ذوو الا رحام الخ.

Over het geval, dat het land niet op wettige wijze bestuurd wordt, handelt III pag. 5: اذا لم ينتظم امر بيت المال بان فقد الامام او بعض شروط الامامة كان جارا بالرّد على اهل فرض الخ.

De woorden: „*anaké kang sami botĕn angsal waris*" zijn een omschrijving van „*ḏāwū'l arḥām*". Wie dat zijn zegt Tuḥfah III pag. 6: هم عشرة اصناف الخ.

Hoe de vorst een dergelijke nalatenschap precies moet aanwenden vermeldt Ibn Ḥadjar niet.

Art. 263. Vide Tuḥfah III pag. 9 en 10: الابن المنفرد يستغرق المال الخ.

Art. 264. Vide Tuḥfah III pag. 10: فان كان اصلب بنت فلها النصف لخ.

Art. 265. Vide Tuḥfah III pag. 10: الاب يرث بفرض فقط هو السدس .... اذا كان معه ابن in verband met pag. 9 en pag. 7.

Art. 266. Vide Tuḥfah III pag. 10 en 11: وللام الثلث أو السدس في حالين الخ.

Art. 267. Vide Tuḥfah III pag. 11: الاخوة والاخوات لابوين اذا .... انفردوا الخ.

Art. 268. Vide Tuḥfah III pag. 11: وكذا ان كانوا لاب وانفردوا الخ.

Dat een halfbroer van vaderskant niet kan samengaan met twee halfbroers van moederskant, volgt uit Tuḥfah III pag. 7: فرض اثنين فاكثر من ولد الام الخ.

Het geval, dat een vrouw sterft met achterlating van den echtgenoot, de moeder, twee halfbroers of- zusters van moederskant en een vollen broer heet in het Muslimsche recht مشركة en wordt behandeld Tuḥfah III pag. 11 en 12: في المشركة .... وهى زوج وام او جدة وولد ام واكثر واخ واكثر لابوين الخ.

De verdeeling volgt uit deze passage in verband met hetgeen gezegd wordt in het hoofdstuk over de farḍ-deelen.

Art. 269. Vide Tuḥfah III pag. 8: والأخ لـلاب يحجبه هؤلاء .... وأخ لابوين.

Art. 270. Vide Tuḥfah III pag. 12: ولو اجتمع الصنفان الخ.

in verband met pag. 10: ولو اجتمع الصنفان اى أولاد الصلب واولاد الابن الخ.

Art. 271. De verdeeling in dit art. kan niet juist zijn, want volgens Tuḥfah III pag. 8, krijgen twee of meer halfzusters van moederskant samen slechts $^1/_3$ gedeelte der nalatenschap. Zie ook pag. 12: وللواحد من الاخوة والاخوات لأمّ السدس الخ.

Misschien worden hier bedoeld twee halfzusters van vaderskant, die wel recht hebben op $^2/_3$ gedeelte.

Art. 272. Vide Tuḥfah III 9: والاخوات الخلص لاب يحجبهنّ ايضا .... اخيان لابوين الخ.

in verband met pag. 12: والأخت لايعصّبها الا اخوها الخ.

De verdeeling in dit geval is gemakkelijk uit de Tuḥfah af te leiden.

Art. 273. Vide Tuḥfah III pag. 8: وثلثان الخ.
in verband met pag. 9: والاخوات الخلص لاب الخ.
en pag. 10: وانما يعصب الذكر النازل من فى درجته الخ.

Art. 274. Vide Tuḥfah III pag. 8: وثلثان الخ.
in verband met pag. 10: ولا شيء للاناث الخلص الخ.

Art. 275. Vide Tuḥfah III pag. 6 en 7: النصف الخ.
in verband met pag. 9: والإخوات الخلص لاب الخ.
en pag. 8: والأخ لاب الخ.

Art. 276. Vide Tuḥfah III pag. 8: وثلثان الخ.

Art. 277. Vide Tuḥfah III pag. 6 en 7: النصف الخ en verder السدس الخ in verband met pag. 9: والإخوات الخلص لاب الخ.

Art. 278. Vide Tuḥfah III pag. 12: وبنو الاخوة لابوين أو لاب كل منهم كأبيه اجتماعا وانفرادا.

Zie verder in dit verband pag. 11: الإخوة والإخوات لابوين الخ.

Art. 279. Vide Tuḥfah III pag. 12: وبنو الإخوة لابوين أولاب الخ.

En verder in dit verband pag. 11: الإخوة والإخوات لابوين en pag. 8: والأخ للاب يحجبه الخ.

Art. 280. Vide Tuḥfah III pag. 7: والثلث الخ.

in verband met pag. 12: وبنو الإخوة لابوين .... لايردون الأم من الثلث الى السدس.

Art. 281. Vide Tuḥfah III pag. 8: وثلثان الخ.

in verband met pag. 12: وبنو الإخوة لابوين .... ولا يعصبن إخواتهم الخ.

Art. 282. Vide Tuḥfah III pag. 12: والعمّ لابوين اولاب .... كالأخ من الجهتين الخ in verband met pag. 11: الإخوة والإخوت لابوين الخ.

Art. 283. Vide Tuḥfah III pag. 13 en 14: اذا اجتمع جدّ وان علا وإخوة وإخوات لابوين أو لاب الخ.

Art. 284. Vide Tuḥfah III pag. 13 en 14 als boven.

Art. 285. Vide Tuḥfah III pag. 14: وان كان معهم ذوا فرض فله بعد الفرض الأكثر من سدس الخ.

Uit het vervolg van het art. blijkt, dat bij de opsomming in het begin vergeten is: *„saḍèrèk djalĕr sabapa-bijang satunggil."*

De verdeeling is gemakkelijk uit de voorschriften van de Tuḥfah af te leiden.

Art. 286. Vide Tuḥfah III pag. 14 terzelfder plaatse als bij art. 285 is gezegd, alwaar het onderhavige art. wel niet geheel is uitgewerkt, maar waaruit het in verband met het voorgaande gemakkelijk is af te leiden.

Art. 287. Ook dit art. is uit Tuḥfah III pag. 14 af te leiden.

Art. 288. Vide Tuḥfah III pag. 15: لايتوارث مسلم وكافر ; pag. 16: ولو مات متوارثان en pag. 18: ولايرث من فيه رقّ .... ولا يرث قاتل الخ بغرق أوهدم الخ.

Het sub 5° genoemde kon ik in de Tuḥfah niet vinden, noch elders. Het is waarschijnlijk het geval, dat Sachau (pag. 194) aanduidt met den naam circulus legalis.

Art. 289. Vide Tuḥfah III pag. 18 en 19: ومن اسر أو فقد وانقطع خبره الخ.

Art. 290. Vide Tuḥfah III pag. 19: .ولو مات من يرثه المفقود الخ

Art. 291. Vide Tuḥfah III pag. 19: .ولو خلّف حملا يرث الخ

In de Tuḥfah wordt wel de periode van 6 maanden genoemd, niet die van 9.

Hierover wordt slechts gezegd: لوقت يعلم أو يظنّ .... وجوده عند الموت بان انفسل لأقل من اكثر مدّة الحمل الخ.

Art. 292. Vide Tuḥfah III pag. 20: .والخنثى المشكل الخ

Art. 293. Vide Tuḥfah III pag. 20: ولد خنثى وزوج واب للزوج الربُع وللاب السدس وللخنثى النصف الخ.

Art. 294. Vide Tuḥfah III pag. 20: ومن اجتمع جهتا فرض وتعصيب كزوج أو ابن عمّ ورث بهما فياءخذ النصف بزوجية والباقى .... ببنّوة العمّ.

Art. 295. Vide Tuḥfah III pag. 20: فلو وجد فى نكاح المجوس او الشبهة بنت هى اخت لاب بان وطئ بنته الخ.

Art. 296. Vide Tuḥfah III pag. 21: .فالاوّل كبنت هى أخت لأمّ الخ

Art. 297. Vide Tuḥfah III pag. 21: .والثانى كأمّ هى أخت لاب الخ

Art. 298. Vide Tuḥfah III pag. 21: ولو اشترك اثنان كابنى عم احد هما أخ لأمّ الخ.

Art. 299. Vide Tuḥfah III pag. 107 e.v.: هوأى النكاح بمعنى التزوج مستحب لمحتاج اليه الخ.

De woorden: *„kang baḍé kadamĕl prabéjan ing rabi”* zijn een omschrijving van أهبة , terwijl *„kang supados ĕnggèné arabi wahu wagĕda angrĕksa parèntah”* een vertaling is van: وان اشتغل بالعبادة

Over het geval, dat den trouwlustige de middelen ontbreken, spreekt Tuḥfah III pag. 108: فان فقدها استحب تركه الخ.

Over het geval, dat hij geen behoefte heeft om te trouwen, noch de middelen er toe bezit, handelt Tuḥfah III pag. 108 en 109: فان لم يحتاج الخ.

De woorden: *„botĕn amanggih kasahénan”* zijn een omschrijving van كره له.

Over de eischen, waaraan een vrouw zooveel mogelijk moet voldoen vide Tuḥfah III pag. 109 en 110: ويستحب دَيِّنَةٌ .... بِكْر .... ليست قرابة .... قريبة .... ويسن أيضا كونها ودودا ولودا.

„Kang sahé rupiné” is dus een vertaling van ودود ; *„kang bèbèté akaṭah anaké”* van ولود .

Art. 300. Vide Tuḥfah III pag. 119: تحل خِطْبة خلية عن نكاح وعدة الخ.

Verder pag. 120: لاتصريح من غير ذى العدة المستبراة او المعتدة عن وفاة الخ.

Wat in dit art. over de ‘iddah periode vermeld wordt is te vinden Tuḥfah III pag. 341 e.v.

Art. 301. Vide Tuḥfah III pag. 120 en 121: وتحرم خطبة على خطبة الخ.

Art. 302. Vide Tuḥfah III pag. 121: ومن استشير فى خطيب أو نحو عالم لمن يريد الاجتماع به الخ.

Art. 303. Vide Tuḥfah III pag. 131: لاتزوج امرأة نفسها الخ. en pag. 136: ولا يصح النكاح الا بحضرة شاهدين الخ en pag. 127: وأحق الأولياء بالتزويج الخ.

Art. 304. Vide Tuḥfah III pag. 131: لاتزوج امرأة نفسها الخ en pag. 133: ويقبل إقرار الحرة البالغة العاقلة الخ.

Art. 305. Vide Tuḥfah III pag. 133: ويقبل اقرار الولى بالنكاح الخ.

Art. 306. Vide Tuḥfah III pag. 134: ولاب .... تزويج البكر .... بغير اذنها .... ويشترط لصحة ذلك كفاءة الزوج ويساره بمهر المثل .... وعدم عداوة بينها وبينه en pag. 135: والجدّ ابو الاب وان علا كالأب عند عدمه.

Art. 307. Vide Tuḥfah terzelfder plaatse als bij het vorige art.: وليس له تزويج ثيّب عاقلة الا باذنها.

Art. 308. Vide Tuḥfah III pag. 136: وأحق الأولياء بالتزويج اب الخ.

Art. 309. Vide Tuḥfah III pag. 136: ولا يزوّج ابن ببنوّة .... فان كان ابنها .... معتقا اوقاضيا الخ.

Art. 310. Vide Tuḥfah III pag. 136: ويزوج عتيقة المراة الخ. en pag. 137: فاذا ماتت المعتقة زوج من له الولاء من عصباتها فيقدم ابنها.

Art. 311. Vide Tuḥfah III pag. 140: ولو غاب الأقرب الى مرحلتين أواكثر الخ.

Hier wordt dus niet speciaal de vader genoemd maar الأقرب; *kawan likur djam* staat hier voor مرحلتين; *kang anjĕpĕng hukum* voor السلطان.

Art. 312. Dit artikel is in strijd met Tuḥfah III pag. 143: ويلزم المجبر وغيره الخ. tenzij hier bedoeld wordt, dat het meisje dat wil trouwen in dat geval den bijstand van de overheid in kan roepen.

Art. 313. Vide Tuḥfah III pag. 161: وللحرّ اربع فقط الخ.

Art. 314. Vide Tuḥfah III pag. 156 en 157: تحرم الأمّهات الخ. en: وتحرم زوجة من ولدت الخ en pag. 158: وتحرم هؤلاء سبع بالرضاع الخ.

Art. 315. Vide Tuḥfah III pag. 160: ولو طرأ مؤبّد تحريم .... على نكاح قطعه كوطأ زوجة ابيه بشبهة وكوطأ الزوج أمّ او بنت الخ.

Art. 316. Vide Tuḥfah III pag. 160: ويحرم جمع المرأة وأختها الخ.
In dit art. staat tweemaal hetzelfde over het huwelijksverbod met een tante der echtgenoote.

Art. 317. Vide Tuḥfah III pag. 160: فان جمع بين نحو أختين بعقد واحد بطل الخ.

Art. 318. Vide Tuḥfah III pag. 161: فان نكح الحرّ خمسا او أكثر معا بطلن الخ.

Art. 319. Vide Tuḥfah III pag. 144 en 145: ولو زوجها احدهم اى الأولياء وقد اذنت لكل منهم زيدا وآخر عمرا الخ.

Art. 320. Vide Tuḥfah III pag. 145: ولو تولى جدّ تولى فى عقد فى تزويج بنت ابنه البكر .... بابن ابنه الآخر المحجور الخ.

Art. 321. Vide Tuḥfah III pag. 146: ولا يزوج ابن العم .... نفسه من موليته التى لا ولى لها .... بل يزوج ابن عم فى درجته .... فان فقد .... فقاضى

Art. 322. Vide Tuḥfah III pag. 146: فلو اراد القاضى نكاح من لا ولى لها الخ.

Art. 323. Dat een slaaf de toestemming van zijn meester moet hebben om te kunnen trouwen vinden we Tuḥfah III pag. 154: ونكاح عبد .... بلا اذن سيده ولو انثى باطل.

Dat de meester hem niet kan dwingen terzelfder plaatse: ليس للسيد اجبار عبده على نكاح, maar wel een slavin (pag. 155): وله اجبار امته.

Art. 324. Vide Tuḥfah III pag. 179 en 180: اذا وجد احد الزوجين بالآخر جنونا .... أو جذاما أو برصا .... وان بولغ فى قبضه .... أو وجدته عنينا .... أو مجبوبا الخ.

Sakit buḍug is dus een vertaling van جذام ; *bĕlang kang sangĕt* van برص ; *tugĕl kadjalĕranipun* van مجبوب en *sakit pĕluh* van عنين.

Art. 325. Vide Tuḥfah III pag. 180: ولو حدث بعد العقد به اى الزوج عيب الخ.

Art. 326. Vide Tuḥfah III pag. 179: اذا وجد احد الزوجين بالآخر جنون الخ.

De uitdrukkingen: „*katutupan pawestriné kĕlajan daging utawi kĕlajan tosan*", is een omschrijving van: رتقا en قرناء.

Art. 327. Vide Tuḥfah III pag. 181: والفسخ بعيبه أو عيبها .... قبل دخول يسقط المهر الخ.

Art. 328. Vide Tuḥfah III pag. 182 en 183: ويسترط فى الفسخ لأجل العنة رفع على الحاكم الخ.

Art. 329. Vide Tuḥfah III pag. 184: ولو غرّ بحرّية امة فى نكاحه اياها الخ.

Art. 330. Vide Tuḥfah III pag. 164: ولا الحرّكله امة غيره الخ.

Art. 331. Vide Tuḥfah III pag. 185: ومن عتقت رقيق الخ.

Art. 332. Dat het verdienstelijk is bij de sluiting van het huwelijk den bruidschat te vermelden zegt Tuḥfah III pag. 191: يسنّ ولو فى تزويج أمته بعبده على ما مرّ تسميته فى العقد الخ.

Dat de vrouw zich niet ter beschikking van den man behoeft te stellen wanneer de bruidschat niet voldaan is, terwijl het huwelijkscontract directe betaling vermeldt, vinden we Tuḥfah III pag. 192: ولها اى المالكة لامرها التى لم يدخل بها حبس نفسها الخ.

Art. 333. Vide Tuḥfah III pag. 193: .... ولو قال كل لا أسلّم حتى تسلم .... والاظهر انهما يجبران الخ.

Kang anjĕpĕng hukum staat hier voor عدل.

Art. 334. Vide Tuḥfah III pag. 217: يختص القسم اى وجوبه بزوجة لانا شزة اى خارجة عن .... ; pag 219: ومن بات .... عند بعض نسوته الخ en pag. 219 en 220: فان لم ينفرد بمسكن واراد القسم دار عليهن الخ. طاعته الخ

Art. 335. Vide Tuḥfah III pag. 224: اذا ظهر امارات نشوزها كخشونة جواب وتعبيس الخ. en pag. 225: فان تكرر ضرب الخ.

Art. 336. Vide Tuḥfah III pag. 225: فلو منعها حقّا كقسم ونفقة الزمه القاضى توفيته الخ.

Art. 337. Vide Tuḥfah III pag. 225 en 226: فان قال كل من الزوجين ومنع الظالم بظلمه الخ .... ان صاحبه متعدّ عليه الخ en pag. 226: فان اشتدّ الشقاق .... بعث القضى .... حكم الخ.

Art. 338. Vide Tuḥfah III pag. 335: الفرقة بلفظ الخلع .... طلاق الخ .... en pag. 237: واذا خالع او طلق بعوض .... فلا رجعة له الخ.

Art. 339. Vide Tuḥfah III pag. 245: وان قال طلقتك بكذا فقالت تطلقنى او طلقتنى مجّانا الخ.

In dit art. is op pag. 136 regel 1 het woord *kasumpah* vergeten.

Art. 340. Vide Tuḥfah III pag. 245: لو ادّعت خلعا فانكر الخ.

Art. 341. Vide Tuḥfah III pag. 260: ولا يقع طلاق مكره الخ.

Art. 342. Dit art. kon ik niet geheel bij Ibn Ḥadjar terugvinden. Dat de vrouw verstooten is als de man haar wegzendt met het doel haar te verstooten, volgt uit Tuḥfah III pag. 249: وبكناية .... مع النية en pag. 252: اغربى الخ.
Zie verder Tuḥfah III pag. 355: ولو قالت له نقلتنى الخ.

Art. 343. Dit art. trof ik bij Ibn Ḥadjar niet aan. Wel vond ik (Tuḥfah III pag. 305): .... ولو قيل له استخبارا أطلقتها اى زوجتك فقال نعم .... فاقرار به الخ.

Art. 344. Vide Tuḥfah III pag. 309: شرط المرتجع أهلية النكاح بنفسه en pag. 310: وتختص الرجعة .... بلا عوض .... لم يستوف عدد طلاقها فان استوفى لم تحل الا بمحلل باقية فى العدة الخ.
Zie verder pag. 161 en 162 III: واذا طلق قبل الوطأ او بعده الحرّ الخ.

Art. 342. Dit art. kon ik niet geheel bij Ibn Ḥadjar terugvinden. Dat de vrouw verstooten is als de man haar wegzendt met het doel haar te verstooten, volgt uit Tuḥfah III pag. 249: بكناية .... مع النية, en pag. 252: اغربى الخ.

Zie verderTuḥfah III pag. 355: ولو قالت له نطلقنى الخ.

Art. 343. Dit art. trof ik bij Ibn Ḥadjar niet aan, wel vond ik (Tuḥfah III pag. 305): ولو قيل له استخبارا اطلقتها اى زوجتك فقال نعم .... فاقراره الخ.

Art. 344. Vide Tuḥfah III pag. 309: شرط المرتجع اهلية النكاح بنفسه en pag. 310: لم يستوف عدد طلاقها فان .... وتختص الرجعة بلا عوض .... استوفى لم تحل الا بمحلل باقية فى العدة الخ.

Zie verder pag. 161 en 162 III: واذا اطلق قبل الوطء او بعده اخر الخ.

Art. 345. Vide Tuḥfah III pag. 313: واذا ادعى والعدة منقضية الخ.

Art. 346. Vide Tuḥfah III pag. 342: وعدة حرة ذات اقراء الخ.

In dit art. staat (regel 2): *paběn sukěr.*

M. i. moet dit zijn: *botěn sukěr* evenals in Hs. B. wordt vermeld. Het daarop volgende „*botěn*" (3e regel) moet wegvallen, om het art. in overeenstemming te brengen met de voorschriften der Muslimsche wet.

Over de 'iddah-periode van een gravide vrouw handelt Tuḥfah III pag. 344 en 345: (فصل) عدة الحامل الحرة والامة عن فراق او ميت بوضعه الخ.

Art. 347. Vide Tuḥfah III pag. 349: ولا حرة حائل الخ.

Art. 348. Vide Tufah III pag. 341: وان تيقن براءة الرحم الخ.

Art. 349. Vide Tuḥfah III pag. 357: يجب الاستبراء بسببين .... احدهما ملك امة .... in verband met pag. 358: وهو اى الاستبراء فى حق ذات الاقراء.

Art. 350. Vide Tuḥfah III pag. 161 en162: اذا طلق قبل الوطء او بعده الاخر ثلاثا الخ.

Art. 351. Vide Tuḥfah III pag. 367 e.v. كتاب النفقات.

Dat de vrouw de wenschen van den man moet bevredigen m. a. w. dat zij zich ter zijner beschikking moet stellen om haar recht op onderhoud te kunnen uitoefenen, en dat de man niet verplicht is zijn ongehoorzame

vrouw te onderhouden volgt respectievelijk uit Tuḥfah III pag. 376: (فصل) فى موجب المؤن ومسقطاتها الخ.

Over het verschaffen van huisvesting handelt Tuḥfah III pag. 373: ولها عليه ايضا مسكن الخ.

In dit art. wordt melding gemaakt van 1¼ of 2½ kati bĕras, wat verband houdt met Tuḥfah III pag. 368: على موسر حر كلة لزوجته الخ.

Zie ook pag. 369: والواجب غالب قوت البلد وواجب عليه .... تمليكها حبا الخ.

In plaats van één of twee mudd noemt de Javaansche tekst 1¼ of 2½ kati.

Over vleesch spreekt Tuḥfah III pag. 371: ويجب لها ادم الخ ; over kleeren III pag. 371: وكسوة .... تكفيها الخ, en pag. 375: وتعطى الكسوة اولا شتاء .... صيف الخ.

Zie verder III pag. 373: ولها عليه ايضا الات اكل وشرب الخ pag. 372: فان تلفت الكسوة الخ .... ويجب :en pag. 375 ,وكذا .... فراش للنوم الخ. فى المسكن امتاع الخ.

Art. 353. Vide Tuḥfah III pag. 375: لو اشترى حَلْى وديباج الخ.

Art. 354. Vide Tuḥfah III pag. 378: وتسقط المؤن كلها بنشوز منها اجماعا الخ.

Art. 355. Vide Tuḥfah III pag. 378, 379 en 380: والخروج من بيته الخ.

Art. 356. Vide Tuḥfah III pag. 383: وانما تفسخ بعجزه عن نفقة معسر .... والا عسار بالكسوة الخ en pag. 384: ولافسخ باعسار بمهر او نحو نفقة الخ.

Art. 357. Vide Tuḥfah III pag. 377: فان غاب الزوج الخ in verband met pag. 383: فلا فسخ ما لم تشهد باعساره الخ.

Art. 358. Wie belast zijn met de opvoeding van kinderen, die het oordeel des onderscheids nog niet hebben bereikt, zegt Tuḥfah III pag. 389 en 390: واولاهن عند التنازع فى حرام الخ.

Dat de vader die kinderen van voedsel moet voorzien zegt Tuḥfah III pag. 388: ومن له ابوان اى اب وان علا وام فنفقته على الاب.

Art. 359. Vide Tuḥfah III pag. 392 en 393: والمميز .... ان افترق ابواه الخ.